DUMITRU ALMAŞ

COMOARA BRÂNCOVENILOR

CUPRINS:

Aeesta-i ceasul ccl mare al fericirii jl al jurâmlatelor 1
Ci, deodată, o vorbă ucigaşă: „Mazll!”. 4<$
Pe drumul cel fără întoarcere ai suF^hiunuJwi 73
Cristalul fericirii se afiu-mă ţocăiai atunci când Străluceşte mai ţaro 96
Altînbei, Altînbei, de ce nu te-ai născut cerşetor?
Dragostea răzbate şi prin ziduri. 303
Ce lipsit vouă, Brâncovenilor?• 181
Coroanele de fier înroşit 213
Ciudatele şi crâncenele vedenii de '.a Dintr-im lemn 231

Într-un raport către regele său Ludovic al XlV-lea, marchizul D'Usson de Bonac îl portretiza pe sultanul Akmed al Ul-lea aşa: „.este atâl de zgârcit şi de crud încât a adunat în haznaua sa aproape toţi banii imperiului, folosind în acest scop tot ce potnăscoci mai fioros lăcomia şi barba' ria.”
(Documente Hurmuzaki 1/1 p. 434)

Acesta-i ceasul cel mare al fericirii şi al jurămintelor „.au intrat cu fericire în scaunul Bucureştilor” (Cronicarul RADU GRECEANU) ra aceea o minunată zi de primăvară, ziua de marţi 4 aprilie 1714. Reavăn amirosea pământul tot. Sprinten cântau privighetorile în sălciile şi arinii de pe malul Dâmboviţei. Radu, coconul domnesc, beizadea Rădu- | canu, cum îi ziceau prietenii, sta în cerdacul curţii domneşti şi căta la cerul înalt, împodobit cu smocuri de nouri albi şi înalţi, pe sub care, tocmai atunci, treceau trei cârduri de cocoare, aducând primăvara pe aripi şi în glasuri. Privea, asculta, sorbea cu lăcomie din tot oe-l înconjura şi era fericit.

Aşezat între coloanele de marmură, mângâia înflориturile măiestrit cioplite: ici o frunză de acant, colo o floare de ochiul boului, dincolo un strugure. Frumuseţea lor îi amintea de meşterul Andrei, iscusit cioplitor în piatră, dibaci povestitor, cântăreţ şi urzitor de şotii. Uşor şi înfioraT. Le netezea cu stânga, pe care strălueeau două inele: unul cu piatră scumpă, altul cu pecete gravată de jupân Irimia, peoetar din Braşov, cu doi lei ridicaţi pe picioarele din spate, ca să ţină între labele din faţă o cruce mare, cu braţul orizontal deasupra capetelor, ca un coperiş, totul înconjurat de floricele încrustate cu mare gingăşie. Se minuna Radu beizadea de iscusinţa cioplitureii în piatră, dar îşi amintea de ciondănelile dintre meşterul Andrei şi Radu Dudescu, căruia el îi zicea „Dudu nebunu”, iar lumea „beleaua beizadelei”, prieten de călărie şi de vânătoare, de pescuit şi de joacă flăcăiască, şoltică şi hazlie, cu unele fete de boieri ori neguţători, dornice foarte de hârjoană cu un cocon domnesc isteţ, bărbătos şi frumos nevoie mare, aşa cum arăta beizadea Răducanu, feciorul doamnei Maria şi al lui Constantin vodă Basarab Brâncoveanu. Gândea la meşterul Andrei pe care, ceasuri întregi, îl urmărea cum, cu tăiş şi vârf de daltă, cu migală,.şi răbdare multă, lovind uşurel cu ciocanul, scotea, din trupul cel tare şi inform al pietrei, vrej sau frunză şi bob de poamă mustind parcă de suc dulce; gândea la Dudu şi la năzdrăvăniile lui, adesea boacăne ori prosteşti, dar totdeauna izvoditoare de haz pentru o beizadea răsfăţată, cum era el, beizadea Radu. Mângâia stâlpii netezi, încet, uşor, înfiorat, şi se lăsa ademenit de-un alt gând, numai al lui. Gând c-o fată bălaiE. Îi măsura în taină cozile lungi şi groase, de culoarea paiului copt, anume împletite întru împodobirea chipului alb-roz ca marmura de CorinT. Îl mângâiau ochii albaştri luminoşi, îl înveselea năsucul cârn şi „oleacă obrăznicuţ”, cum ziceau prietenele ei moldovence. Se mira şi se mânia cum a putut jupâneasa Păuna, soaţa vărului de-al doilea, Ştefan Cantacuzino, să-i spună.hâda” şi să stăruie: „Dintr-un părinte gras, burduhos, cu nasul borcănos, cu gura mare, cu ochii bolditi, fălcos şi pcdagros, nu putea ieşi o giuvaerica de frumuseţe.” Mirarea a fost întâi a doamnei Maria, care adăugă însă: „Cantemireştii sunt, totuşi, oameni cu multe însuşiri bune şi chiar frumoşi. Mai ales Dimitrie, surghiunitul la Mosc. Cât priveşte pe socrul tău AntioH. Domn fiind, iar noi neprimindu-l ginere, c-o ceruse pe sora ta Maria, el şi-a ales cea mai frumoasă fată din Moldova, pe Catrina, odrasla logofătului Dumitraşcu Ceaurul”. „Dar de ce nu i-aţi dat-o pe Maria?” „Măria sa a făcut, totdeauna, căsătorii politiceşti. După războiul de la Zărneşti a împrumutat politica împăraţilor din casa Habsburg: „Războaie poarte alţii; tu, Brâncovene, căsătoreşte, ca să-ţi sporeşti puterea şi să-ţi îmbogăţeşti, să-ţi întregeşti ţara”.” „Da, mi-a povestit; dar, dacă se întâmpla aşa, eu nu mai aveam azi această minune de mireasă”. „Minune? Cum adică? De unde ştii?” „Măria ta, ieşii în calea Ancuţei, la casa noastră din Arbănaşi, acolo sub Balcani. Şi, întorcând-o pe Bălaşa înapoi la Istanbul, însumi o adusei până aici”. „Cum sc poate să calci.” „Vrui să aflu, cu un ceas mai devreme, cu cine-s sortit a mă însoţi pe viaţă.” Iar cjnd fc” văzut pe voievod furios şi supărat, Radu a spus: „Măria ta ai ales-o pe mama numai după ce te-ai plimbat pe la moşii, pe la mănăstiri, pe la sindrofii; eu primeam logodnica hotărâtă de tine, tocmai eu care n-am întrebat pe nimeni când mi-a plăcut o femeie: am luat-o. Iar acum mi-am zis: de-mi place mireasa, o călăuzesc în ţară şi-i trimit pe cumnatul Manoil Lambrino şi pe Bălaşa, sora mea, înapoi la Istanbul, să tocmească mai bine lucrurile, să aibă grijă de patriarhii care vin să ne cânte „Isaiia dănţuieşte* şi de alţi musafiri dintre marii dregători musulmani; de o fi o slută apuc calea Raguzei, trec la Veneţia, mĂ. Însoţesc cu o italiancă focoasă, străbat drumul până la Viena, strâng cei treizeci de ofiţeri chemaţi de măria ta, învăţ cu ei meşteşugul oştilor şi vin în ţară. De nu mă primeşti, mă întorc în Apus şi. O iscălitură pentru ceva aur de la banca Zecca din Veneţia îmi dădea măria ta: după doi-trei ani de pribegie ţi se făcea milă de fiul rătăcitor.” Vodă Brâncoveanu tăcu, posomorit; ar fi vrut să-şi dojenească aspru coconul pentru atare necugetată faptă şi vorbire, dar, în cugetul lui, bucuros era de asemenea vrednic şi zvăpăiat cocon. Grăi cu oarecare îngăimare, cum făcea ori de câte ori se afla în faţa faptului împlinit:”Ci teamă mi-i încă a nu fi supărat pe marele viţzir Gin Aii paşa. Că logodnica-i nepoată lui Dumitraşcu vodă Cantemir, cel adăpostit la ţarul Petru, după înfrângerea de la Prut.” „Mamă şi înaltă doamnă, măria ta şi prea înţeleptul meu părinte, bine aţi chibzuit rânduind astă nuntă a împăcării între neamul Cantemir şi Brmcovean. Ştiu că marele vizir s-a învoit.” „Cu multe pungi, fiule.” „Otomanii un deget nu mişcă făr' de-aur. Când am văzu t-o însoţită de-un alai aşa de mare”. „Te-ai topitu-te-ai de dragoste! râse beizadea Ştefăniţă. Tocmai tu cel atât de cusurgiu la muieri.” „Dreptu-i, frate: topit! Că Ancuţa-i fără cusur!”

Depăna, în gând, firul întâmplărilor de un an încoace, de când ştia că părintescu-i voievod i-a menit ca soaţă pe fiica lui Antioh Cantemir. La început mult a fost întristat şi nefericit. Dar, lumeţ din fire fiind, şi-a făcut de cap în petreceri cu ibovnicele şi mai ales cu una. Ci acum foarte-i nerăbdător ca aleasa părinţilor să-i fie soţie. Toate pregătirile de nuntă erau gata. Toţi oaspeţii, poftiţi. Unii vor fi chiar de Paşti la Târgovişte,Ah, ce de clopote, ce de muzici, ce de danţuri, ce de veselie pe toată obştea românească. Vor mirii bârfitorii: „Se însoară Radu beizadea c-o belea de moldoveancă, doar o scăpa de Dudu belea”- Ci înţelepţii se vor bucura: „Cea mai izbutită nuntă dintre toate nunţile împăcării”. Ieri, împreună cu secretarul domnesc, italianul Antonio Maria del Chiaro Fiorentino, s-au desfătat povestind despre zorul pregătirilor pentru nuntă.”Va să zică, prinţe, ai încălcat obiceiul ţării: ţi-ai văzut mireasa înainte de nuntă.” „Ci nu-i singurul obicei prost pe care l-am călcat. Şi-apoi, la drept vorbind, vederea-i oprită numai înainte ca părinţii să se fi înţeles asupra zestrei. După aceea, slobod!” „Oricum, mă bucur că mi-ai dat prilejul să văd cum boieroaicele pregătesc berbecii, mieii, găinile, gâştele, curcanii, balercile cu vin ales, coşurile cu cozonaci, carâtele, rădvanele, armăsarii şi straiele cele bogate şi giuvaierurile cele scumpe. Aud că la cuhniile din Târgovişte se pregătesc şaptezeci de feluri de bucate”. „O sută! Din cele mai alese: felurite ciorbe, sarmale, plachii de peşte, borşuri moldoveneşti, fripturi, păstrămuri, cârnaţi transilvani, dulciuri ţarigrădene şi veneţiene, vinuri româneşti, greceşti şi frânceşti. Nu va lipsi nici braga cea plăcută părintelui meu.”

Toate acestea le gândea beizadea Radu şi se simţea vesel, vesel şi fericit. Mulţumea, în gând, părintelui său. Întâi că i-a ales asemenea mireasă: „Puteam eu alege mireasă urâtă pentru cel mai mândru al meu cocon?” a zis măria sa. „Atunci când secretarul italian Antonio Maria del Chiaro Fiorentino a asemăluit „graţiile principesei Ana cu ale Venerei zugrăvită de Sandro BotticellI. Născând din spuma mării”, i-am zis: „Ci tu mă minciuneşti, taliene”. „Per Dio, c'e vero”. Dacă-i aşa, mi-am zis, atunci din cele şapte căsătorii ale împăcării, aceasta fi-va cea mai rodnică şi mai fericită; fericită cu adevărat. Dacă era slută, atunci şi împăcarea şubredă era ori chiar izvodea alte vrajbe, cum s-a mai întâmplat.”

Îşi mută ochii spre foişorul din grădina curţii domneşti, cu zvelte coloane minunat sculptate, tivit cu balustradă din piatră cioplită ca horbota, şi-l socoti a fi o frumuseţe rară; trecu privirea spre arbori şi flori şi-l bucurau nespus de mult sfintele semne ale primăverii; nesătul de frăgezime şi de mireasmă, urcă ochii spre Dealul Mitropoliei, împodobit cu pălăriuţe galbene de păpădie şi bumbişori albi, cu steluţe de viorele liliachii şi de floarea paştelui ca neaua. Privea, mângâia, gândea, trăia întâmplări dragi, de neuitat şi foarte fericit era: pe-acolo, în ziua de Florii, s-a plimbat cu domniţa Ancuţa, numai amândoi, cu caii de frâu: el, beizadea Radu Basarab Brâncoveanu, ca un Făt Frumos; ea. Ana Antioh Cantemir, Cosânzeana lui. Apoi au săltat în şa şi, în trap uşurel, au mers până la Mogoşoaia. Chiar dacă nu ştia să călărească prea bine, Ancuţa arăta curajoasă şi dornică să înveţe. Drumul până acolo l-au împodobit cu zâmbete către privitorii şi drumeţii care le făceau, prieteneşte, cu mina. Pentru că l-a întrebat, Radu i-a spus că Mogoşoaia era casa fratelui mai mare decât el, beizadea Ştefăniţă, „II genito”, cum îi spunea del Chiaro; daR. În fapt, mult îi plăcea şi măriei sale să stea aici, întru odihnă şi cugetare. „. Fratele meu Ştefăniţă e cam întunecat la fire şi cam prăpăstios: foarte deştept, dar veşnic speriat c-o să se întâmple ceva rău. Poate de aceea tata i-a zidit o casă luminoasă, bine şi gândit împărţită, foarte plăcută, ca omul să se simtă fericii în ea: un palat senin şi voios, pe malul unui lac mare şi frumos, semn de belşug şi izvoditor de încredere. În casa asta, minunat împodobită, se întâlneşte răsăritul cu apusul, meşteşugul persian cu cel românesc şi cu cel italian. Când tata supraveghea lucrul la Mogoşoaia, spunea meşterilor: „Voi ziceţi loggia, ca talienii, dar eu ştiu că-i cerdac, numai că stâlpii sunt de piatră, nu din lemn. I-aş vrea din marmură şi din argint, cum au palatele din poveşti, dară nu se poate. Nu se poate încă”.”

Afla că, la nuntă, Ancuţa va fi singură: părinţii ei nu au voie a părăsi Ţarigradul, aşa că doamna Maria îi va fi şi soacră şi mumă. Pe Antioh Cantemir l-a înspăimântat o singura vorbă: „mazâl”. Şi-a avut parte, până acum, de trei maziliri. Şi-a găzduit mireasa în iatacul cu mozaic de aur, cu fereastra spre lac şi spre grădina cu cireşi înfloriţi, în sama Smarandei, sluga venită din Istanbul, şi a două călugăriţe harnice ca nişte albine. Ştia că domnescul părinte îşi avea socotelile lui: căsătorindu-I cu Ana lui Antioh Cantemir se împăca, temeinic, cu Cantemireştii. Ţinea sama că unchiul Ancuţei, Dimitrie, cărturar vestit şi în toate treburile, cele filozoficeşti, poeticeşti şi politiceşti, iscusit, era acum prinţ, mădular al senatului din Moscova şi prieten cu ţarul Petru. Şi de prieteşugul cu acest împărat Brâncovenii mare nevoie aveau. Apoi, împăcarea şi înrudirea cu Cantemireştii însemna şi un pas hotărât în înţelegerea tuturor românilor, primejduiţi mereu, tot mai grav, de o subjugare străină. Că nimic nu era mai primejdios slobozeniei ţărilor ca dezbinările.şi necontenitele dihonii dintre fraţii care români se ştiu şi se numesc din veaC. Îşi amintea că, după moartea surorii sale Maria, care a fost doamnă la Moldova, măria sa Constantin vodă Brâncoveanu a căutat, pe orice cale, să nu piardă înrâurirea asupra ţării de dincolo de apa Milcovului. Prin beizadea Radu şi prin domniţa Ana se făcea o legătură mai largă şi mai bună cu multe case moldovene. Ales că tot mai numeroşi dintre români au ajuns la adevărul a două zicale: „schimbarea domnilor bucuria nebunilor” şi „unirea face puterea”.

Poate mai bine ar fi fost să fi nuntit în august, la Sântămărie, când voievodul împlinea şaizeci de ani şi când sfatul domnesc a hotărât să-l sărbătorească pentru cei douăzeci şi cinci de ani de domnie împliniţI. În furtuna nestatorniciei ce se-abate de trei veacuri peste aceste trei ţări române, un sfert de secol de domnie e o virtute, dacă nu chiar o minune.

Şi, cu tâmpla răzimată de stâlpul înflorat, beizadea Radu îşi depăna în gând drumul până la aurfăurarii din Veneţia, care, cu mare iscusinţă au izvodit două minunate coroane, să le poarte domnul şi doamna în această măreaţă şi prea rară sărbătoare. Una a costat 300000 de scuzi, alta 250000: aur, rubine, smaralde, perle, diamante. Tot întru acest scoP. Meşterii din Transilvania au bătut 2000 de medalii din aur, cu chipul măriei sale, fiecare preţuind 10 ducaţi. Da, dacă s-ar fi nuntit odată cu acea obştească şi voievodală sărbătoare, ar fi avut parte de un fast mult mai strălucitor. Ci acum, după ce şi-a văzut comoara de mireasă, i se părea prea departe şi până în săptămâna luminată, dar-mi-te până la 15 august.

Gândind că peste şapte zile Ancuţa-i va fi soţie, se socotea fericit.

Singura care arătase mâhnire la vestea că beizadea Radu se însoară era jupâneasa Păuna, soaţa lui Ştefan, feciorul lui Constantin stolnicul Cantarazino. Dar despre pricina acestei mâhniri doar Radu putea şti ceva. A, nu, o mai ştia şi acel cam zurliu prieten al măriei sale, Radu Dudescu. Nu se potriveau la fire: beizadeaua era vesel, deschis, sincer, năstruşnic uneori, dar totdeauna darnic, drept, mărinimos, curtenitor cu femeile; Dudescu era închis la fire, bănuitor, foarte ambiţios, deşi nu arăta, totuşi dibaci în a câştiga repede încrederea oricui. Iubea chefurile, iar vinul îl făcea glumeţ şi vesel; cânta şi mai ales izvodea fel de fel de năzbâtii foarte plăcute coconului domnesc. Lumea le spunea: „cei doi năstruşnici”; cei apropiaţi ziceau: „beizadeaua cu beleaua sa” sau „Radu şi Dudu de pozne-f ăcătorii”.

Dar cum vrerea voievodului trebuia împlinită, şi dumneaei jupâneasa Păuna s-a gândit să-l mângâie cu sfat viclean: „Primeşte, Răducane: te cununi şi-apoi o închizi pe dumneaei în conacul de la Obileşti ori în casa de la Brâncoveni, iar noi ne petrecem, ca şi până acum”. La început Radu a înclinat a crede că-i da sfat bun. Nu erau rude de sânge: Păuna venea din neamul Greceanu, boieri mari, de ţară, bogaţi, strângători, ambiţioşi, deştepţi şi frumoşi. Stolnicul Cantacuzino o alesese soţie lui Ştefan, feciorul cel mijlociu. O alesese pentru frumuseţe, pentru avere şi pentru că voia să împrospăteze sângele cantacuzin cu sânge mai viguros. El se căsătorise cu moldoveanca Safta Buhuş, care i-a născut doar trei copii, deşi ar fi vrut măcar unsprezece, câţi născuse mumă-sa, Ilinca. Spera că Păuna, trupeşă şi lăudat de frumoasă, să-i umple ograda de cantacuzini. Ştefan, soţul, era însă cam prea dedat treburilor gospodăreşti, petrecerilor, vânătorilor şi chiar băuturii; şi, mai ales, prea molâu ca să poată împlini toate voile şi poftele Păunei. Lumea spunea că, deşi era cam buiacă, totuşi soţul o iubea şi se uita la dânsa ca la o icoană. E-adevărat că avea la ce se uita. În sfada dintre Brâncoveni şi Cantacuzini Păuna rămăsese singura care-i primea în casă pe Radu şi pe Ştefăniţă beizadea şi singura dintre Cantacuzini care împreună cu soţul ei Ştefan mai erau primiţi, din când în când la curtea domnească. Arăta ca o femeie potrivită la înălţime, cu boi vânjos, vioaie, plină de duh, cu ager meşteşug în ispitirea bărbaţilor. Nu cucerea numai cu frumuseţea, ci prin vraja răspândită de toată fiinţa-i. Avea gură mică şi buze rumene, frunte naltă, obraz oval şi mereu îmbujorat, ochi mari şi pofticioşi, nasul drept, despre care bârfitorii spuneau că-l „vâră în loate, dar amiroase numai ce-i place”. În primii trei ani de căsnicie îi făcuse soţului doi copii, iar acum se desfăta: vizite, meşe, bencheturi, baluri şi vânători, peregrinări prin ţarĂ. La conace şi mănăstiri, la moşiile Cantaeuzinilor ori ale rudelor ei, Grecenii. Mergea oriunde bucuroasă şi pretutindeni strălucea, întunecând orice jupâniţă ori jupâneasă. Dar mai mult şi mai mult îi plăcea dumneaei a fi poftită la curtea domnească, musafiră a doamnei Maria ori a beizadelei Radu. Aşa, în aceşti ani, în zâzania şi ciondăneala tot mai ascuţită dintre rude, adică dintre vodă Brâncoveanu şi unchii săi, Constantin şi Mihai Cantacuzino, jupâneasa Păuna a ajuns cea care făcea legătura dintre cele două case. Aşa aflase dumneaei ce proşti pot fi, uneori, boierii cei foarte înţelepţi şi cărturarii cei mari, ca de pildă socrul său Constantin stolnicul Cantacuzino, cit de nefericită putea fi, uneori, bogata şi buna doamnă Maria, cât de ambiţios era beizadea Constantin, cel tăcut şi supus voii părinteşti, ce trist în proorocirile lui negre se înfăţişa beizadea Ştefăniţă, cel tot aşa de gras şi de domol ca şi soţul dumneaei, ce luminată la minte şi dreaptă în judecata ei se vădea domniţa Bălaşa, cât de înfricoşat şi de nehotărât era, câteodată, atotputerricul Constantin vodă Basarab Brâncoveanu, cel neclintit din scaunul domnesc de peste douăzeci şi cinci de ani. Dar, mai ales, cu dibăcia ei în iscodirea bărbaţilor şi în momirea lor, jupâneasa Păuna izbutise să-l subjuge pe beizadea Radu. Era numai cu o jumătate de an mai mică decât dânsul şi mult îi părea rău că nu-l avea soţ legiuit şi nevoită a fost să şi-l facă ibovnic de mare taină. Dar şi aşa foarte se mândrea în sinea-i că se da îmbrăţişării celui mai bărbat dintre toţi tinerii vremii. Nu se putea spune că soţul, Ştefan Cantacuzino, era om urât; avea însă o fire domoală, ticăită, cum rar se întâmplă în neamul Cantaeuzin; se îngrijea numai de sine, se îngrăşa văzând cu ochii, devenea osânzos, parcă n-ar fi fost nepotul lui Şerban vodă Cantacuzino, cel care putea mulţumi un harem întreg de muieri, oricât de focoase; ştia multe din citanii; învârtea filosofii pe degete; grăia, ca şi Radu Brâncoveanu, patru limbi: româneşte, greceşte, italieneşte şi turceşte. Dar atâT. Încolo, fără vlagă. Iar pentru Păuna asemena fire era o adevărată nenorocire. De aceea, în sinea-i socotea îndreptăţită fuga furişă din patul neîmplinit al soţului în braţele vânjoase ale ibovnicului, care, din afara legii, ştia şi izbutea să fie bărbat în lege. Şi aşa după cum Şerban Cantacuzino a purtat acea pătimaşă dragoste pentru NastasiA. Doamna lui Gheorghe Duca vodă, şi a străbătut, călare, drumul în lungul munţilor, de la Târgovişte la HangU. Numai de dorul îmbrăţişărilor, tot aşa şi beizadea Radu îşi ucidea armăsarii, în galop nebun, numai să ajungă, fără întârziere, la locul cel tainic al întâlnirii întru furtişag de dragoste.

Doamna Maria n-o iubea; îi spunea „Păuniţa, iscoada unchiului Constantin.” Beizadea Constantin îi zicea şi ma; râu: „şireata tântului Ştefan”. Beizadea Ştefăniţă o vedea ca pe „ambiţioasa cea mare, cununată cu un nevolnic”, iar domniţa Bălaşa, zâmbind, îşi întreba fratele: „Ce amiroşi tu pe lângă muieruşca asta?” Adevărul era că fiecare avea cite un pic de dreptate. „Iscoada”, „şireata”, „ambiţioasa cea mare” şi „muieruşca” venea totuşi în curtea domnească însoţită de anume veselie, de o plăcută mireasmă de trandafir, ameţitoare pentru orice bărbat.

Toate acestea se petreceau în acele vremi grele şi frământate, când împărăţiile cele mari şi hrăpitoare se înfruntau între ele tocmai aici, peste pământul românesc. Beizadea Radu ştia să-şi ajute părintele în solii, în rânduiri de steaguri ostăşeşti, în călătorii la Constantinopol pentru schimbarea vreunei capuchehăi pentru domolirea mâniei dregătorilor otomani ori pentru ruperea urzelilor împotriva ţării şi a voievodului ei. Căci aşa obişnuia vodă Brâncoveanu de un sfert de veac: ţara şi domnia să fie ţinute cât mai slobode, cât mai ferite de primejdii, în belşug şi lumină. Pentru asta strânsese averile cele multe, de-l porecliseră otomanii Altîn bei, prinţul aurului. Pentru asta trăia. Dar mai erau încă boieri care-l pârau că va să unească românii şi să-i răzvrătească împotriva sultanului, aşa cum a cercat acel Dimitrie voievod Cantemir. Printre aceştia – Cantacuzinii se ţineau, de-o vreme, numai de pârâturi, de blăstămaţii; nimic nu le mai plăcea din domnia lui Brâncoveanu. Spuneau pe faţă că nu-l mai vor domn şi-l urau cu ură vânătă, vicleană.

Dar oricât ar fi bârfit, ar fi cârlit unii şi alţii, oricât l-ar fi blăstămat nemulţumiţii, vodă îşi vedea de ale sale; era aspru cu împotrivitorii şi strângea averi ca să fie puternic. Chiar dacă unii îl numeau tiran, zicea: „Nici un câine nu ascultă de un stăpân sărac. Iar dintr-o domnie atâta rămâne: cât a zidit, temeinic să înfrunte veacurile şi frumos să uimească privirile, şi cât a păstrat din slobozenia, puterea şi demnitatea norodului şi a ţăriI. ÎncolO. Praf, pulbere şi veşnică uitare”.

Se gândea beizadea Radu la toate astea şi, în ciuda multor supărări şi necazuri, înfrângeri şi spaime, credea în biruinţa binelui. Şi, drept aceea, fericit se numea.

Dealtfel socotea că avea înaltă menire în lumea asta. Iar norocul îl răsfăţa: era iubit ele toţi, aici, în Ţara Românească; devenea ginere de fost şi poate viitor domn în Moldova; prieten cu nobili transilvăneni de seamă; îndrăgit d<i meşterii cei vestiţi şi bogaţi din Braşov şi Sibiu, pentru cultura şi priceperea lui în artă; cunoscut la Istanbul, la Alep, la Alexandria, la Veneţia şi la Viena. Mai mult decât ceilalţi doi fii ai lui vodă Brâncoveanu, vorbea bine turceşte, greceşte şi italieneşte, ştia logică, teologie, geografie, istorie, retorică. Totodată avea bună îndemânare la treburile ostăşeşti: călărea mai abitir ca un haiduc, învăţase lupta cu spada şi cu suliţa, trăgea bine la ţintă cu pistolul şi flinta. Era înalt, spătos, subţire-n boi, sprinten, cu păr castaniu, ondulat, cu ochi căprui, vultureşti, foarte plăcut la vorbă şi la înfăţişarE. Îi întrecea pe mulţi în îndrăzneală, vioiciune, isteţime, veselie, cumsecădenie, dar şi în mândrie, în râvna de a fi sus şi a străluci. Iar cât priveşte vânătorile şi petrecerile, nunţile şi sindrofiile, ale lui erau. Se adunau în juru-i jupâniţele ca vrăbiile la mei, iar el, cu meşteşug şi drăgălăşenie, pe toate le vrăjea, fără a se lăsa vrăjit. Ci pe femei tocmai asta le aţâţa. De aceea a şi stat neînsurat până la aceşti douăzeci şi patru de ani. Şi ar mai fi stat holtei dacă măria sa n-ar fi fost zorit să mai încheie o căsătorie politicească.

Doamna Maria mult îl iubea şi-l răsfăţa, acoperindu-i ştrengăriile mai deochiate, să nu le afle măria sa. Nu se bucura că semăna la încumetările de dragoste cu Şerban Cantacuzino, dar îi părea nespus de bine că nu-i sfios ori adormit, ori stângaci ori greoi în faţa muierilor ca. Ştefan Cantacuzino, care, după ce că-i un fel de clapon, •i-ii mai şi însoţit cu o zvăpăiată ca Păuna. „. Asta bună ar fl fost pentru Răducanu al nostru, gândea doamna Maria tn sme, privindu-şi odrasla. Păcat că-i cam o., spurcăciune de muiere.”

În acel moment şi vodă Brâncoveanu gândea tot la beizadea Radu: Vrednic, cel mai vrednic dintre coconi; Har avea-vă noroc? S-a născut în acea zi de

21 august 1690, la zece ceasuri, când mă aflam în bătălia de la Zftrneşti, cu ghenăralul Donat Heissler. Trecui munţii, pe cărări grele, şi-l biruii pre neamţ, în mai puţin de-o oră, pricinuindu-i mare patrubă-n oştire. Ca verzele căzură morţii pe câmpul de bătaie. Pieriră şi contele Teleki şi (!onstantin aga Bălăceanu, cel care mă trădase. Le-am smuls 22 de steaguri. L-am avut atunci prizonier şi pe Heissler ghenărar. Când l-au adus în faţa cortului meu l-am spus: -”Servus es domine Heissler”. Ci el mi-a răspuns cu mânie: -”Servus factus sum hodie, şed tu, servus „S ab orlu”. Trufaşul M-a răpus cu o vorbă ca o suliţă otrăvită. Şi n-am mai putut să-i arăt prietenia dorită. Am poruncit să se desprindă de trup capul Bălăceanului, noi vânzător de ţară, şi l-am trimes la Bucureşti, ca să-i împlinesc lauda. Că zicea: „În ziua de sfânta Maria Mare oi fi în Bucureşti, cu Gheoi-ghe sân Şerban Cantacuzino domnitor.”- A fost: dar în prepeleaC. În ograda sa, cu casele în risipă. Aşa am curmat acele rele vânturi bălăceşti. („i i-a şezut multă vreme căpăţâna în prepeleac, până când, lucind pe acolo, Răducanu a întrebat: „De ce stă oala ••<•<••” în prepeleac, dacă-i soartă?”• Năstruşnică întrebare. 't| ora un copil nici nu-l putea rosti încă pe r.”

De fapt, în curtea domnească din Bucureşti totul era IMvgiUit pentru plecarea la Târgovişte, ca familia domniInrulul să fie faţă la prohod în biserica din cetate, să |i< treacă Paştile şi să nuntească trei săptămâni, în această primăvară lină şi dulce, acolo, în oraşul de sub dealuri. I „ toate avusese grijă doamna Maria. Nunteau la Târgovişte ţi pontru că erau mai departe de primejdiile de la miazăzi iuţii aproape de adăposturile din munţi şi din Transilvania. Măria sa se afla în cele mai bune relaţii cu otomanii. Dar parcă poţi şti? Odată se zburleşte un paşă şI. Ce-i de la Giurgiu la Bucureşti? Câteva azvârlituri de buzdugan!

Aşezându-şi dresurile pentru obraz într-o cutie de abanos încrustată cu sidef după model arăbesc, doamna Maria trase cu coada ochiului spre beizade Radu, îl văzu şi, mai ales, îl simţi fericit; apoi îşi întrebă soţul:

— Ce zici, Constantine, făcui bine că-i adunai pe toţi ai noştri, aici, în curtea domnească, să plecăm, cu alai, să ne vadă ţara, falnici, uniţi, puternici?

— Bine-ai făcut, Maria. Stau şi-i număr: coconii: Constantin, Ştefăniţă, Radu, Matei; fetele: Ilinca, Safta, Ancuţa, Smaranda. Lipseşte Bălaşa şi nu ştiu ziua când va sosi de la Ţarigrad. Ii va aduce oare şi pe patriarhul Hrisant Nottara şi pe bailul Veneţiei? îmi pare rău că nu poate veni cuscrul Antioh vodă Cantemir şi cuscra Catrina.

— Mie şi mai rău îmi pare că Maria şi Stanca plecară din lumea astA. Îl iubeau, şi ele, mult pe Răducanu al nostru. Şi ce ambiţioasă era Maria. Ce-şi mai strunea bărbatul, pe Constantin vodă Duca. Nu suferea ca boieroaicele moldovence să se îmbrace la fel cu doamna: o dată, furioasă, le-a aruncat işlicele pe foc, lăsându-le cu capul gol. Când au p'ierdut domnia la Moldova, bocea şi striga cu ameninţare: „Aoleo, aoleo, că va pune taica pungă de pungă din Bucureşti pân-În Ţarigrad şi, zău, nu ne va lăsa şi iar n<g vom întoarce cu domnia îndărăpt.”

— Aşa aş fi vrut şi eu. DaR. Ciuma a fost mai tare decât toată voinţa şi toate pungile mele.

— Şi cum a mai fost şi cu mazilirea lui Constantin Duca, îţi aminteşti? Il prinsese pe acel Ilie căpitanul Turculeţ, care avea necontenită bătaie cu tătarii, sus, la Cameniţă; arăta mare bucurie că a scăpat de-o pacoste ca aceea şi mult nădăjduia că-l va 1 audă marele vizir şi-i va ocroti domnia. La curte începură chiar a zice surlele şi a da cu săcăluşele de bucurie. Dar, în loc de răsplată, capegibaşa închise porţile curţii domneşti, pătrunse în iatacul voievodului şi-i şi puse cârpa neagră a maziliei pe umăr.

— Au urcat în scaun pe Antioh Cantemir. Aşa, în clipă, se schimbă bucuria în scârbă şi durere.

— Iar unchiul nostru Constantin stolnicul, neobrăzatul, ne-a zis, râzând, după scriptură: „Cine sapă groapa altuia dă într-însa”.

— Ori ne pofti c-o zicală românească: „Pasărea vicleană dă singură în laţ”.

— Acea pasăre prepuindu-te pe măria ta.

Doamna şi voievodul îşi aminteau aceste întâmplări, sufereau, dar se şi mângâiau că acum, după unsprezece ani, îşi însurau coconul cu fiica lui Antioh Cantemir, cel care-l zvârlise din scaun pe Constantin Duca şi Maria.

— Cât se schimbară vremurile.

— Noi le-am schimbat ori ele pre noi?

— Şi noi pre ele şi ele pre noi. Că omenirea se pritoceşte mereu şi noi o dată cu dânsa. Ci dacă nu ne schimbăm, pierim, surise măria sa, împăcat, dar şi oleacă trist. Iar acum înţelepciunea porunceşte să punem semnele păcii între noi, neamurile întru românie.

— EI. Dacă Ancuţa nu avea atâta vrajă în ochi şi atâta frumuseţe în trup, iar mintea nu-i strălucea ca soarele, dacă n-o vedea RăducanU. Înfocatul şi zburdalnicul nostru cocon, atunci poate îl însuram cu o Bălăceancă şi curmam de istov sfada şi ura cu aceşti boieri făr-de-astâmpăr.

— Nu. Maria! Bălăcenii n-au uitat că am urcat în prepeleac tidva agăi Constantin.

— Trebuia! Venea cu oaste nemţească să ne calce ţara.

— Şi acuM. După atâţia ani, văd mai limpede că făcui cum era mai bine. Dară înţelepţia mă îndeamnă a zice că şi ol, acel zurbagiu care crezuse nebuneşte doar în cai, în arme, în vitejii şi în nemţi, iuhea ţara asta şi voia, în felul lui, s-o mântuie de jug otoman. Numai cât nu pricepoa că schimba doar un jug vechi cu altul nou. Că, iată: ducă nemţii se aşezară în Transilvania, şterseră de istov bi urna de slobozenie de care se mai bucurase această ţară română, ocârmuită de boierimea cea ungurească ori unguri tă. Şi nu cred că aveau să facă altfel în Ţara Românească. Aflai asta de la Donat. Heissler şi de la Frederigo Veterani, ghenărarii nemţilor. Dac-au văzut că luară nemţii şi credinţa românilor din Transilvania, Bălăcenii:e mai potoliră. S-a adeveritu-s-a dreptatea noastră: păstlut-am aici ocârmuire română, chiar dacă plătesc bir greu. Iaca, pe nemeşii unguri îi conduc nemţii, cu împăratul Carol. Pe Ferenţ Rakoczy, acel viteaz mare, îl biruiră. Şi-acum le cere să treacă la legea şi la limba nemţească. Ajunseră la vorba mea: o stăpânire veche şi obosită e mai uşor de alungat decât una nouă, cu armată puternică şi cu ghenărari marI. Cum este acest Eugeniu de la Savoia.

— Şi tu eşti principe al împărăţiei nemţeşti, măria ta.; zise beizadea Constantin, care, intrând în iatacul domnului, se aşezase cuminte şi cuviincios în jilţul în care sta de obicei, când îşi vizita părintele, şi asculta, cu luare-aminte, vorbirea.

— Da! Umblai mult după acest tituluş. Dar numai cu gândul să-l ţin pe Carol împărat cât mai departe de hotarul ţării.

În clipa aceea, din iatacurile dinspre miazănoapte, se arătară beizadea Ştefăniţă cu soţia sa Bălaşa din neam cantacuzin, domniţa Ancuţa cu soţul ei Nicolae Ruset, Safta cu Iordache Creţulescu şi An iţa soţia lui Constantin cu fecioraşul Radu, scumpă odraslă şi mângâiere pentru bătrânul voievod. Li se umplură inimile de bucurie şi de mândrie.

Cei patru Brâncoveni tineri nu se asemănau nici la chip, nici la fire. Constantin era tăcut, ursuz şi uneori trist fără pricină, deşi de obicei avea multă încredere în sine. Se vedea că începeau să-l preocupe grijile domniei. Zise, surâzând blajin şi supus:

— Rogu-te, tată, a mă ajuta în vară cu ceva bani şi meşteri să dreg zidurile la casa din Potlogi şi s-o împodobesc ca lucruri noi: sobe de la Veneţia, grilaje de fier, vase de aramă şi argint. Că atunci când mă vor lua boierii să le fiu domn, să nu mă scoată dintr-o ruină.

— Da? Te cam pripeşti! zbârci vodă într-un anume fel mustaţa şi clipi a nemulţumire din pleoapele-i cu gene lungi, de sub sprâncene sure şi bine arcuite, dar se îmbună şi surise. Adevăru-i că sunt cam obosit, deşi mai am încă patru luni până împlinesc şaizeci de ani. Deh, ocârmuiesc de mai bine de un sfert de veac, cu patru ani mai mult i decât strămoşul Matei Basarab. Ci voi să-l ajung şi să-l i întrec, cu voia Domnului din ceruri, pre Mircea Bătrânul, î care ocârmui ani treizeci şi opt.

— Rog, iertare, dar nu asta vrui a zice. Ci doar caut a deprinde de la tine, cât mai bine, meşteşugul şi tainele ocârmuirii înţelepte.

— Deci primeşti povaţa? întâi, să cunoşti tot, tot re se întâmplă în ţară şi în afară; al doilea, să cerni bine loate lucrurile, alegând fără greş grâul de neghină; al treilea, să te cunoşti pre tine şi să pătrunzi cât mai adânc Jn cugetul oamenilor de care te ajuţi; al patrulea, să te fereşti de duşmănia celor puternici: când cearcă unul a se răpezi asupră-ţi, să ai totdeauna un altul în spate, întru sprijin şi proptire; al cincilea, să-ţi faci ţara bogată şi vistieria totdeauna ticsită, dară nici prietenii cei mai buni, necum duşmanii, să nu cunoască preţul aurului şi numărul pungilor tale; al şaselea, să-ţi faci oştire bună şi căpitani vrednici să-i pui, dacă tu însuţi n-ai însuşiri de ghenărar mare; al şaptelea, oastea s-o ţii numai întru apărare, să nu te grozăveşti cu ea către nimenea, vrând să faci cuceriri şi robiri, că tot ce-i luat cu sila stârneşte mânie şl repede se pierde, cu pagubă mare şi cu nume rău pentru norod şi ţară; al optulea, prieten, să te arăţi tuturor, dară fiA nu te sprijini numai pe prietenie, că multe din ele calpe, ni bătătoare şi înşelătoare sunt, ci mai ales tu să fii tare •,u chibzuit şi dibaci în treburile cele politiceşti; al nouălea, ii A te slujeşti de oamenii cei mai înţelepţi şi, mai ales, de cei credincioşi, dar cel mai înţelept dintre toţi tu să fii m mai iscusit: al zecelea, în toate să te arăţi mai mlădios nuiaua de lozie şi mai tare ca oţelul care se îndoaie I m'a se frânge, în urmărirea ţelului tău şi a dreptăţii ţării liile ji a neamului tău.

Cu toate că nu iubea nici narghileaua, nici cafeaua Iubişi, voievodul nu oprea feciorii şi ginerii de a se desfăta i ii asemene îndeletniciri. În locul fumului urât mirositor il al unei zeme amare prefera vinul de Drăgăşani ori I) ului Mare. Şi, măcar că la curte se slujea de bucătari nemţi, cu mâncăruri foarte alese şi felurite, când se afla minai cu ai lui bea braga, zăcută şi pritocită în putini li lirud, anume pregătită pentru dânsul de un bragagiu adus din Salonic, unde avusese vestită bragaer le ei 'ivetată de toate neamurile câte coboară în acel port: ilniiijinl, eghipţieni, arabi, frânci, briţi, veneţieni, ovrei, ijiei l. Dar nu bea măria sa bragă faţă de lume străină, de teamă ea mi cumva să se işte vreun răuvoitor să-l poreclească „Bragă vodă”, cum s-a mai întâmplat şi altora. Mai ales că poreclele „Bragă vodă” şi „Altînbei” ar sta şi mai nepotrivit într-acelaşi om.

Cum, în a doua zi a săptămânii mari, tot creştinul se roagă şi gmdeşte numai la mântuirea sufletului de păcate, vodă ştia că nu-i acum ceasul cel mai potrivit pentru asemenea lumeşti poveţe. Şi-apoi, chiar dacă nu le era de rugă, de bună samă că ai lui g'ândeau acum, îndeosebi, la nunta lui Radu. Şi câte griji şi vorbe şi prilejuri de bârfire şi de fală nu se nasc în asemena împrejurare! Totuşi nu ştia de ce mi-şt putuse frâna dorinţa, nevoia de povaţă sau poate de mărturisire. Toţi ascultaseră cu bunăvoinţă, în tăcere, ca pe-o frântură de evanghelie; şi păreau a cugeta la cele spuse.

Numai beizadea Radu, în picioare, răzimat de uşorul de marmoră al uşii deschise spre foişor, îşi învălui fraţii, surorile, cumnatele şi cumnaţii cu privirea, ci, văzându-i cufundaţi în tăcere şi presupunând că meditează la înţelepţâa părintelui, zise:

— Eu, măria ta şi iubit părinte, aş mai adăuga două poveţe, ca douăsprezece să fie, precum tablele legii: să ridice multe, multe case, palate domneşti şi mănăstiri, să facă drumuri şi poduri bune, ateliere şi prăvălii, pivniţe şi pieţe, să sporească ogoarele şi turmele, să ajute comerţulŞi? a douăsprezecea, să se grijească de frumuseţea şi curăţia graiului român, cărţi tipărind şi răspândind peste tot pământul românesc, ca să nu uite niciunul că suntem una şi fraţi. Şi zic asta pentru că măria ta aşa ai făcut. Şi, făcând, ai dat pildă întru împodobirea ţării, iar boierii, în cap cu Cantacuzinii, cu Grecenii, cu Văcăreştii, cu Bălenii şi cu neguţătorii cei bogaţi, se întrec în asemenea înaltă îndeletnicire. Eu, care colind ţara-n lung şi-n lat, ştiu că şi ţăranii, trăind vreme mai tihnită ca altădată, mai ferită de prădăciuni, au prins a ieşi din bordeie şi a-şi tocmi gospodării şi case bune şi arătoase.

— Multă dreptate ai, Radule. Acuma, în frământata noastră epohă, când marile imperii din jur împing să facă Dunărea hotar, deşi în fiecare ceas m-am temut de vorba cea cumplită „mazâl”, izbutii totuşi să ridic Hurezul Ii < 'urlca asta, Govora şi Doiceştii, Sf. Gheorghe şi liiHDfonia.

— Ştim, măria ta, îl întrerupse beizadea Constantin •*” <> uşoară undă de linguşire în glas. Ştim bine câte ai l.ipiiul pentru ctitoriile ţării şi ale creştinătăţii, până la a 11ii”jii la Sinai, întru luminarea şi înţelepţirea multor „ide: greci, bulgari, sârbi, armeni, sirieni, circazieni.

— Că nu în darn primişi nume de făclia ortodoxiei, inlii>(ţi Radu, văzând că fratele mai mare s-a oprit şi 11! 111 n d u-se ca nu cumva să-l pizmuiască.

Toate bune, dar ce te faci cu supunerea fată de nuli un? întrebă beizadea Ştefăniţă, răsucindu-şi mustaţa ilin şlinga şi surâzând amar.

— De obicei se spune: la sultan cu credinţă şi la itiv,.tini cu laudă, răspunse tot Radu, înţelegând că, în fapt, Iul 1 se ţintise întrebarea. Ci eu zic: la sultan cu înlunare cuviincioasă, la creştini cu demn prieteşug, iar luni şi norodului român cu credinţă, cudesăvârşită credinţă 9I dragoste.

L'-onstantin vodă clipi des, semn că încuviinţează spusele roconilor şi surise mai deplin către Radu, feciorul mire, dovadă că mai mult vorba lui îi plăcusE. Îl iubise foarte dud era mic; după ce s-a flăcăit, fost-a nevoit prea wl'-son să-l dojenească şi chiar să-l închidă vreme de iluuft luni la Govora, în mănăstire, pentru năstruşniciile uvirşite, împreună cu acel besmetic Radu Dudescu. După ce a venit pe lume Matei, care acum are unsprezece ani, zămislit fiind în bucuria biruinţei din 1703, când mulţi împrieteni îl crezuseră intrat sub satirul călăului, dragoslea pentru Radu s-a ofilit. Ci acum, văzmdu-l aprins în dragoste pentru Ana Cantemir, pe neaşteptate cuminţit, nu uidu-i vorbele înţelepte, în adâncul cel mai tainic al răgetului său licări un gând: „Dacă mai domnesc tru tţ şase-şapte ani, până când acest cocon al meu împlini'.l<> treizeci, îl las urmaŞ. În el aflu fericită îmbinare de •iiire basarab, brâncovean şi cantacuzin. Are voinicia şi liumuseţea trupească a lui Şerban Cantacuzino, iscusinţa bunicului Papa Brâncoveanu, plăcerea pentru cetitul cărţi Im' ca stolnicul Constantin, dârzenia şi bine socotita înili.i/ncală a lui Matei Basarab şi răbdarea' mlădioasă cu care mă înzestră ziditorul pre mine, părintele lui mult încercat. O, nu, nu acesta-i Răducanu, ci aşa aş vrea eu să fie. Celui din faţă-mi îi umblă mintea după păreri nebune, cam strică muie re tul cel tânăr şi frumos, se înhamă la şotii şi pozne cu acel smintit Dudescu, crede în cai, în arme şi-n vitejii, ca un Bălăcean şi chiar mai rău. S-a dovedit totuşi îndemânatec la solii: a ştiut vorbi drept şi frumos cu principii germani şi cu ţarul Petru. Uitai: ieri, văzându-l cum se purta cu Ancuţa, logodnica, am înţeles că seamănă la duioşii şi chiar gingăşii cu maică-sa, Maria doamna. Fraţii mai mari şi cumnaţii se fălesc cu el; dar, uneori măcar, se tem de el şi-l pizmuiesc; mai cu samă beizade Constantin se teme, că prea-i fălos şi se strecoară repede în cugetul oricui. Zic că-i prea zburdalnic, nărăvindu-se spre destrăbălări cu boieroaicele cele tinere şi pofticioase de bărbaţi. Pentru asta Constantin mult îl osândeşte că pătează cinstea casei Brâncoveanu; eu il mustru; doamna însă îl laudă: „Bărbat!”. Trebuie să-l fac domn la Moldova. După cununie, Ceaureştii şi Buhuşenii, Ruseteştii, Cupăreştii şi Ilie Cantacuzino, socrul feciorului nostru Ştefăniţă, adică toţi Cantacuzinii din Moldova, precum şi Costineştii îl vor sprijini. De-i înduplec pe ei să-l ceară domn, pe marele vizir şi pe sultan îi cumpăr cu pungi de aur. Mă ajută şi Mustafa aga, prieten vechi şi adeverit: o prietenie scump plătită, e-adevărat. Dar ce nu se vinde şi nu se cumpără la musulmani? Orice. Iar aga Mustafa de mulţi ani mă fereşte de ucigaşa vorbă „mazâl->.”

Maria doamna, naltă, dreaptă, subţirică şi mlădie, cu părul sur, acoperit cu o tichie bătută-n fir, beteală şi fluturaşi mărunţi de aur, cu dulamă de frenghie blănită cu pântece de râs, cu nasturi de diamante, cu şapte şiruri de mărgăritare la gât, cu patru inele scumpe la ambele mâini, grăi din spatele beizadelei Constantin:

— Bune toate astea ci trebuie să ne gătim de cale; să pornim la un ceas după prânz. Ascultăm denia în bisericuţa de la Mogoşoaia şi odihnim o noapte în casa de acolo. Mai vorbim cu logodnica lui Radu.

— Aşa gândii şi eu, se ridică vodă din jilţ şi vădindu-se măreţ în sânul numeroasei lui familii, cu toată ftli'hAtura pricinuită de moartea Măriei şi, acum în feln iim li- <l<> pierderea Stancăi.

Îmbrăcase un contăş de canavăţ verde, cu nasturi şi i'i'iilimo de fir, fără alte podoabe afară de inelul cu pecetea,i mică. Vârsta şi grijile cele mari şi haine ale domniei ll împovăraseră şi-l îndoiseră oleacă de spate. Arăta totuşi lin'/i bărbat chipeş şi frumos, care a avut parte de multe În Iii rigori şi dureri în viaţă, dar şi de biruinţe şi bucurii I h • aceeaşi măsură. Feciorii însă îl întreceau: Constantin Iii înălţime, în fineţea chipului, prelung şi spiritual; Radu tn bărbăţie şi frumuseţe; Ştefăniţă, mare, gras, rotund Iii faţă, tăcut şi filosof. În vorbire venea totdeauna cu ceva potrivnic. „Vede lucrurile pe faţa nevăzută de alţii”, zicea Itndu. De aceea părea că prooroceşte numai nenorociri. Tot Radu îl poreclea. Cobea'. Doamna îl numea „Proorocul”, dar era supărată pe el pentru că arăta prieteşug lui Şlefan Cantacuzino, şi el bărbat gras şi domol, totdeauna l'. Hta de chefuri cu băuturi alese. Beizadea Ştefăniţă nu bea, dar îi plăcea să-şi vadă vărul şi prietenul clătinându-se ca un nevolniC. Îl ducea până la pat, îl culca şi-o chema pe jupâneasa Păuna, soaţa prietenului, să-i înfăşure capul în cârpe ude şi reci. Dacă Păuna nu era acasă, împlinea însuşi această slujbă, ajutat de slujnice. Dacă-l oblojea soţia, Ştefan Cantacuzino arăta mare bucurie, cânta şi, chiar dacă i se împleticea limba-n gură, totuşi spunea poveşti vesele, citite în Deca/neronul lui Boccacio, cu femei rele de muscă şi bărbaţi încornoraţi; dacă soţia lipsea de-acasă, lăcea ca piatra, lăsându-l pe Ştefăniţă să povestească despre câte neajunsuri sunt în viaţa de la curtea domnească. Prietenia „Ştefanilor” convenea mai ales beizadelei Radu, din pricini nedezvăluite până acum. Beizadea Ştefăniţă părea cel mai apropiat şi de Constantin stolnicul Cantacuzino, unchiul Brâncovenilor. Ii cerceta biblioteca din casa de la Afumaţi, vorbea cu dânsul despre filosofi şi despre cărţi, despre unele treburi politiceşti; dar, mai ales, îl asculta, cu un fel de bolnăvicioasă plăcere, cum il batjocorea pe vodă Brâncoveanu. Cantacuzinul ştia astfel tot ce săvârşeşle rău sau tot ce nu convenea Cantacuzinilor. O vreme vodă s-a veselit de cârtirile aduse de Ştefăniţă din casa Cantacuzinilor. Iscoadele voievodului la Constantinopol sau în ţară spuneau că bătrânul stolnic unelteşte ceva pe lingă marele vizir, Gin. Aii paşa. Beizadea Constantin însă îl încuraja:N-ai dus, măria ta, nici când îipsă de pârâtori. Iar cât priveşte pe Ştefăniţă al nostru, cred(c)ă sângele apă nu se face.”

La asta beizadea Ştefănrţă a dat răspuns cu care şi-a încurcat şi fratele şi părintele, tocmai întru adeverirea zicalei:Ci eu, după câ'te ştiu, am şi sânge cantaeuzin.”

Despre Matei, mezinul, ivit şi el dinspre cuhnii, la cei doisprezece ani pe cane avea să-i numere pe ia Rusalii, părea mai degrabă o fetiţă, firavă şi slăbuţă, parcă părinţii, zămisli tori a unsprezece prunci, şi-ar fi stors cea de pe urmă picătură de vlagă. Secretarul domnesc Antonio Maria del Chiaro, care se străduia să-l înveţe pe Matei italiana, ştia însă că mezinul cocon domnesc e zburdalnic, dar ciudat de răutăcios şi uneori se izmeneşte ca un îndrăcit. „Parcă-idm altă sămânţă”, râdea domniţa Bălaşa.

Dintre fete, cea mai în vârstă, illinca, avea treizeci şi doi de ani şi-i purta cu semeţie; era măritată, a doua oară, cu Şerb an Greceanu, bun cărturar şi alcătuitor de cronică, întâiul soţ, Scarlat, Jiul lui Alexandru Mavrocordat Exaporital, era un tânăr foarte deştept, dar plăpând, neajutorat la trup; s-ar zice că a fost cea mai „politică”, dar şi cea mai neizbutită căsnicie brâncoveană. Mult a dorit măria sa şi mare nevoie a avut să-şi facă rudă, prieten şi sprijinitor pe cel mai influent om din Fanar şi din Serai. Când l-a văzut, Ilinca a plâns amar şi-a ameninţat că se azvârle din, turnul cu ceas, dacă o silesc a se mărita cu un slăbănog ca acela: „Stat fată sănătoasă; n-am.beteşuguri în mădularele mele. De ce vreţi să mă nenorociţi şi să mă daţi unui neîntreg?”. Dar măria sa neîndurător a fost. Când patriarhul Hrisant Nottara a pus cununiile pe capul celor doi tineri şi-a pornit „Lsaiia dănţuieşte”, Constantin vodă Brâncoveanu s-a prins în horă, foarte bucuros întru sine: „De-acuma, dacă-l am pe Exaporit cuscru, nu mă mai sperie vorba „mazâl”.”

Ci jertfirea domniţei şi liniştea voievodului au durat scurtă vreme. Scarlat a murit după un an de căsătorie, istovit de dragoste brâncovenească: îşi iubea soţia ca un smintit. A doua căsătorie a făcut-o pe Ilinca o răsfăţată, fără griji, veselă: „Mi-am plătit tributul politicesc, zicea râzând. Acuma pot trăi în voie cu bărbatul ales”. După Hiuni li'ii plăpiradului ginere, legăturile cu Exaporitui, acel iniin învăţat şi dibaci om politic, dragoman al! împărăţiei i ii mu, i mi negociatorul păcii de la KarlowLtz din 1699, Uimii.ubţiat şi repede s-au rupt. A uitat de istov că, întl”'|ini;i vreme, a primit stipendii grase de la Brihcoweanu' mm În vremea potrivită, să şoptească marelui vizir ori |iu<llşiihului câte un cuvinţel bun despre dânsuJ. A uitat ii n trecut de partea duşmanilor măriei sale: voia domnia Imilor române pentru fiii săi; pe Nicolae l-a şi făcut duma în Moldova, în 1711, după plecarea lui Di mi trie <'. Înliemir. Aşa, Fanarul a pus un picior peste Dunăre. I>;ir Alexandru Mavrocordat Exaporitui mai avea un fecior, Ion, iar vodă Brâncoveanu, cu simţul lui ascuţit pentru Iul ce-i uneltire şi răutate omenească, viclenie şi haanie, Iţhicea că, la acest ceas, se aflaâ'n siadă' surdă' şi perfidă pini cu Niculae-şi Ion Mavrocordat. Şi răul cel mai rău era „.iI. În sfada, asta, s-au amestecat şi Cantacuzinii; iaracum hv înJâruntăşi se pârăsc, pe la spate; se ţinde Măstămăţii m de rele, de urzeli şi minciuni, vădind, o duşmănie cum iui se află mai înverşunatăÎn frunte s-au aşezat fraţii Constantin, stolnicul şi Mihai spătarul Cantacuzino.

De mai multe ori Radu a cutezat a-l rugape măria sa să nu mai adâncească cearta cu Cantacuzinii: Tată, unchii noştri sunt oameni semeţi şi ambiţioşi. Mitei spătarul a ctitorit bisericuţa de la Ftmdenii Doamnei şi nu te-ai ilLis s-o vezi”. „Am văzut ce-a făcut la Colţeaîmi ajunge. I^a FundenI. Te duci tu şi-ţi pui şorţ de pietrar, casă-mi arăţi că nu te sfădeşti cui rudele.” „Bisericuţa de la Fundeni eca ungiuvaer lucrat de Sebastian Hann. Nici spitalul de la Colţea nu l-ai văzut. Tată, trebuiesă te împaci cu Mavi'ocordaţii şi cu Cantacuzinii. Să pui în leafă pe feciorii Exaporitul'ui, ca pe părintele loR. Adică să le iistupi gura cu aur, cum ai făcut-o de atâtea ori. Del Cliiaro a auzit, de la, un prieten al lui, cĂ. Vizirul, te-ar fi declarat răzvrătit şi hain”.

Câteva clipe vodă rămăsese atunci pe gjnduri: spaima îi răcise inimA. În urechi îi sunase vorba păgjnă.: „mazâl”. Dar se stăpânise; nurşI. Dojenise feciorul, cum îl împingea firea-i poruncitoare, ci zisese: Dacări ceva cu primejdie mă vestesc capuchehaia ori aga Mustafa şi alţii pe care-i plătesc să-mi fie iscoade. Nu în darn ţin atâţia olăcari la Adrianopol, Gabrovo, Arbănaşi şi Rusciuc”.

Dar, în ziua când domniţa Stanca se afla pe catafalc, 6e înfăţişă un grec cu o scrisoare de la doctorul Anton Corais: destăinuia acelaşi lucru despre porunca marelui vizir, adăugind: „să i se smulgă averile şi să fie adus la Istanbul”.

Citind scrisoarea în sfat, boierii şi mai ales Constantin stolnicul îl liniştiră cu poveţe: „Te cearcă pe măria ta dureri mult mai mari. O fi având nevoie grecoteiul de niscare galbeni pentru sărbătorile Paştelilor şi-a luat-o din vreme, din câşlegi”.

Beizadea Constantin, aflat faţă în sfat, s-a mirat că măria sa, altădată aşa de grijuliu cu orice zvon răU. Acum sfâşie scrisoarea lui Corais în bucăţi şi sudui: „Să te ia dracul, cobe!” Deşi nici el şi niciunul din boieri n-au îndrăznit £ă-l îndemne a cerceta mai abitir, totuşi, fără ştirea nimănui, vodă a trimis trei oameni de taină la Adrianopol şi Istanbul, la aga Mustafa şi la alţii să afle adevărul. Răspunsul a venit repede: nici o primejdie; marele vizir a lăsat să se înţeleagă că, dacă treburile-i vor îngădui, ar dori să-l ctmune pe beizadea Radu.

Ceilalţi ai casei, îndureraţi de moartea Stancăi, au uitat prevestirea lui del Chiaro şi scrisoarea lui Corais. Dealtfel, aveau cea mai deplină încredere în puterea, iscusinţa şi dibăcia măriei sale de a afla adevărul şi a-l cerne de minciună.

Ci tot gândind şi sporovăind despre nuntă şi nuntaşi, unde să găzduiască oaspeţii, încontrându-se asupra felului cum e mai bine să se poarte, în asemenea împrejurare, cu unchiul Constantin stolnicul căruia, de mai multă vreme, nu-i place ocârmuirea brâncoveană, stă de-o parte şi murmură împotriva domniei, au uitat, cu totul, de orice primejdie. Beizadea Constantin îşi amintea că unchiul Constantin s-a supărat încă de atunci de când vodă nu l-a luat prizonier pe generalul austriac, Heissler, la Drăgăşani; a scuipat şi a zis către olăcar: „Vezi ce prost e vodă când nu sunt eu acolo?”

De vreo trei ani, în casa Brâncovenilor, când se spuneau lucruri bune li se ziceau „Cantacuzinii”; când li se pomeneau răutăţile, pizmele, certurile şi uciderile li se •plineau „Şeităncştii”, de la străbunul lor Mihail CantaHlntlun, | h* cure otomanii îl porecliseră „Şeitanoglu”, adică „ninul aracului”. Dar mai ales beizadea Constantin nu-şi MimI pulen suferi unchiul şi naşul: era aşa de învăţat şi avea ii tulnic at.lt de pătrunzătoare, atât de întortocheată, încât ll „perla. Nici nu-l socotea om, ci un sipet cu minuni şi minciuni. S-a înfuriat pe el şi nu-l iartă din ziua când, >iinnd cumva vorba, beizadea a spus că i-ar plăcea să a|unnfi domnitor, iar stolnicul a râs:Tu nu ştii nici ce-i lai', nici ce-i bălae şi vrei să moarĂ. Moşneagul ca să-i A nuci toiagul?”. Nu pricepea când spunea adevărul şi • iuit ţuiguia, când lăuda şi când batjocorea, când îi plăcea un când îl scârbea ceva. Vodă însuşi cunoştea că-i mare, În.-u Io mare cărturar, dar are gânduri sucite şi răsucite, iar nUfl<>tU-i cam ciutat şi horţiŞ. Îi spunea când.nepreţuitul meu unchi şi povăţuitor”, când „hoţul cel bătrân care mă va vinde pe un blid de linte”.

Beizadea Constantin nu înţelegea de ce măria sa îl lăsa tn boii lui: „I-aş întărită mânia spre Cantacuzini, dacă şirfăniţă n-ar fi prieten bun cu Ştefan, feciorul stolnicului. Şi-apoi Radu, care dă târcoale Păunei! Acesteia îi place să cAIărească galop, să meargă la vânătoare, să tragă cu flinta În fiare, dar, mai ales, să se furişeze prin colibe sau să se tăvălească pe fân, pe după căpiţe, ca orice ţărancă apucată de inc. Noroc că Radu-i atât de dibaci, încât toţi cred că-i, aşa, o joacă nevinovată. De mine Radu nu se prea fereşte, deşi mă ştie habotnic în păstrarea nepătată a legiuitei căsnicii şi de mai multe ori l-am ocărit pentru dezmăţ. Dar, lu drept vorbind, îl şi pizmuiesc că, deşi eu nu-s voinicos ca cl, totuşi când o văd pe Aniţa mea molâie şi rece, parc-ar avea sânge de broască, îmi fuge şi mie gândul la Păuna. Când i-am zis: „Cuminţeşte-te, zburdalnice!”• Radu mi-a zâmbit: „Până mi-oi pune pirostrii, gust din dulce dragostea furişă”.”

Cam aşa se măcinau gândurile Brâncovenilor în acea zi de marţi 4 aprilie 1714, când se adunaseră toţi în iatacul măriei sale şi când căpitanul Drăgan, din straja domnească, vesti intrarea lui Constantin stolnicul Cantacuzino.

Pe chipul tuturor, afară de al voievodului, se zugrăvi mirarea amestecată cu o ciudată bucurie şi chiar cu o undă de mânie la beizadea'Constantin.

Toţi il primiră ridicmdu-se în picioare; chiar femeile.

— Trăiesc la Afumaţi, ca un ţăran curat şi ca un mojic prost, dornic de linişte, de tihnă, zise el aşezându-se în jilţul arătat de voievod, eu o temenea respectuoasă. Fug de toţi şi nu voi să mai aud de nimeni. Ci, deci, nu ştiu cu ce ţi-aş mai fi de folos, nepoate.

— De mult folos, cinstite al meu unchi, zâmbi voievodul, ţinându-şi anume feciorii faţă la această întâlnire neaşteptată pentru ei, dar anume pregătită ca să înţeleagă şi ei ce fel de om este acest mare cărturar. Te-am poftit, unchiule, în zi ca asta, pentru sfat.

— Tu de mult respingi poveţele mele, zise, cu dojană, musafirul.

— Eu, unchiule, n-am uitat că domnia ta şi Şerban Cantacuzino m-aţi ajutat şi sfătuit când eram orfan, lingă mumă-mea, Safta Cantacuzino, ocoli vodă dojana. Că eu părinte n-am pomenit de vreme ce am rămas de mic fără tată, că l-au ucis seimenii, precum ştii. N-am vrut să primesc domnia după stingerea lui Şerban vodă; nu mă lăsa cugetul să mă amestec în treburile curate ori necurate ale neamului cantacuzin.

— Dacă mă-nţepi cu vorba, plec. Şi nu uita că şi tu eşti din Cantacuzini.

— Eu mai „Uit că după mamă mă trag din Ion Cantacuzino, împărat la Bizanţ. Şi cred că sunt mai cuminte uitând. Nu mă duc puterile până lA. Împărăţie, deşi am ajutat şi ajut, cu daruri, tot răsăritul ortodox, cum n-a ajutat nici un domn afară de Mihai şi de Ştefan al Moldovei. Ci voi vrurăţi să fiu domn. Şi dacă primii, vrui să ţin sama şi de îndemnurile unchiului Şerban. Şi-atunci a trebuit să-mi amintesc că am şi sânge basarab şi să-mi zic: Constantin Basarab Brâncoveanu.

— Spui lucruri de mult ştiute şi care mie nu-mi convin. Spune răspicat: ce sfat îmi ceri?

— Mda. Rogu-te nu arăta grabă şi mânie; că eu te aştept de cinci săptămâni, de când te-am poftit aici.

— Cum îl vizitezi pe Ianache Văcărescu la Dobreşti, mă puteai vizita şi pe mine la Afumaţi!

— Altădată ştiai să mângâi, unchiule; acum doar loveşti.

— Ei, altădată se măcina altă făină la moara brârvcoveană!

— Eşti cărturar mare: cunoşti multe din cărţi şi din viaţă. Ajută-mă să dau răspunsul cel mai potrivit la întrebarea marelui vizir, zise vodă, de-a dreptul, văzându-l neprietenos.

— Ce.soi de întrebare?

— Dacă e bine şi cum să facă padişahul spre a se numi urmaş nemijlocit al împăraţilor romani de la Contantinopol?

— Şi tocmai pe tine s-a găsit Gin Aii să te întrebe?

— Mă socoate prieten! Zice că-i drept să fie aşa pentru că împărăţia otomană se află pe locul împărăţiei bizantine, iar Constantinopolul este, de la Mahomed sultan, cetatea de.scaun a acestei împărăţii.
— Bănui unde ţinteşte vizirul cu asemenea năstruşnice gânduri?
— Nu: rogu-tE. Ajută-mă să văd şi să înţeleg.
— Biruie creştinii şi-1 scot pe sultan din Evropa; ci s-a gândit să-şi afle un temei străvechi. Dacă acum optnouă sute de ani, acolo, în asfinţit, lumea a primit ca împăratul frâncilor ori al nemţilor să-şi zică urmaşul împăraţilor romani, mi se pare o mare neghiobie ca, acum, la 1714, Ahmed padişah să-şi zicĂ. Împărat roman. E-adevărat că puterea lui s-a ridicat pe locul împărăţiei bizantine, ci lumea n-a uitat că este urmaşul lui Mahomed sultan, care, după ce a cucerit Ţarigradul, a făcut ca în Sfânta Sofia să băltească sânge creştin până la genunchii calului. Auzi, poznă 1 împărat roman, unul care de patru ori a fugit de pe câmpul de bătaie, unul deprins să trăiască doar în huzur, unul al cărui singur ţel sunt strângerea aurului şi sugrumarea creştinilor.
— Dar ce urmăreşte oare cu întrebarea asta?
— Am spus: să-i înşele pe supuşii creştini, între care te prenumeri, ca să-l ajute în războiul cu celălalt împărat roman, cu stoliţa la Viena, care şi acesta-i roman cum sunt eu popă!
— Adică să-l povăţuiesc să se lepede de asemeneA. Gânduri?
— Fireşte! Ahmed sultan împărat roman? Poate, dacă se botează, dărâmă toate moscheile şi minaretele şi urcă din nou crucea pe cupola Sfintei Sofia!
— Aşa chibzuiam şi eu. Dar am aici două scrisori: una din septembrie trecut, în care patriarhul Hrisant Nottara îl numeşte pe Gin Aii,.prea creştinul vizir”, iar a doua de la Şerban Greceanu, din luna octombrie, în care zice c? padişahul mă laudă mult pentru ştirile adevărate trimise şi că aliotmanul nu are altă mai dreaptă şi mai credincioasă slugă decât pe mine.
— Şi voI. Tu şi un popă bezmetic, vreţi să creştinaţi musulmânia? Fantasmagorie!
— Ai dreptate, unchiule. Eu de-aş putea să-i ajut pe creştinii din împărăţia otomană! mută vodă vorbirea. Rău îmi pare că, de-o vreme, noi, Brincovenii, şi voi. Cantacuzinii, ne-am răcit şi ne-am depărtat mult unii de alţii. Ci pentru că doresc apropierea şi prietenia cea veche, rogu-te, clin inimă, să primeşti a-l cununa pe Radu cu.
— Pot să-ţi mai cunun, după toate câte mi-ai făcut? Ne-ai luat moşiile Breaza şi Mărgineni! Ai confiscat întreaga avere a lui Toma spătaitil şi a lui

Gheorghc Cantacuzino!

— Ştii prea bine că s-au făcut haini şi hicleni către împărăţie.

— Au tu nu te-ai fi hainit, dacă.

— Dacă biruia ţarul Petru, da! Nu 'ânainte. Pe când ei. Şi-apoi numai din porunca sultanului luai zisele sate şi moşii pe sama domniei. Cunosc că Toma, în felul lui, avea dreptate. Dar era o dreptate mai tare ca toate: dreptul ţării la slobozenie.

— Ba ai făcut-o ca să-ţi mântui tu viaţa şi domnia!

— Şi asta, scumpul meu unchi, căci eu întruchipam ţara. Şi trebuia să strig tare să se audă la Istanbul, iar padişahul să mă creadă nevinovat şi prieten. Ci aş fi vrut să te văd pe domnia ta în acea împrejurare, când ţarul mă numea „Iuda de Brâncoveanu”, iar armia marelui vizir Baltagi paşa se afla aici pe pământ românesc şi nu voia să mai plece, iar oştile nemţeşti benchetuiau la Braşov ori la Timişoara, aşteptând ceas prielnic să treacă iar hotarul.

— Şi n-ai fost Iudă?

— Nu; mi-am apărat ţara, că în slujba ei m-aţi pus, nu a altcuiva!

Vorba asta n-avu răspuns; stolnicul Cantacuzino socoti că vodă era mai înţelept de cum îl credea. Se întoarse tot la mustrări:

— Ai luat trei sate de la Constantin aga Bălăceanu!

— Ei, dacă un Gantacuzin ia apărarea Bălăcenilor, e bine. Dar ai uitat că amândoi l-am socotit, atunci, vânzător de ţară? Domnia ta mi-ai spus că, îndemnat de Bălăceanu, Heissler ghenărar l-a arestuit pe arhimandritul Isaiia la Braşov şi l-a prădat de 800 de galbeni, de toate icoanele şi darurile pe care le închinasem mănăstirii Sf. Pavel de la Athos.

— Te-acoperi cu danii către mănăstiri ca să.

— Nu, stolnice, că erai în sfat, când am hotărât să despăgubim pe Isaiia cu satele, moşiile şi sălaşele de ţigani, care preţuiau, mi se pare, cam 4000 de taleri.

— Le ţii prea bine minte!

— Le însemn pe toate în catastife, gospodăreşte.

— Da, până şi „Foletul novei” l-ai umplut cu socoteli.

— Nimic rău în asta. Ne trebuie chibzuială, mare chibzuială ca să înfruntăm nevoile. Că eu aici mă spetesc plătind sultanului angarale şi zaherea şi lucrători la cetăţi şi mii de care cu proviant, iar Carol împăratul creştin cată să-mi aline usturimea poverilor cu uN. Dar grozav: portretul său! Mare cinste, dar preţ mic, prea mic. El, un portret şi eu, cai, cornute mari, cu miile! Numai câte mii de boi a trebuit să dau lui Heissler ghenărar! Şi-apoi, că-mi adusei aminte: divanul a hotărât că dacă dintr-ai lui Bălăceanu se întorc în ţară şi plătesc cei 4000 de taleri, despăgubind, primesc înapoi moşiile, satele şi robii.

— Da? Şi când, acum doi ani, fratele meu Mihai spătarul te-a rugat pentru averile lui Toma, te-ai grozăvit cu ameninţările: „Voi arăta lumii întregi cine este Brâncoveanu şi neamul lui şi cine sunt Cantacuzineştii şi neamul lor. Voi face ca în casele şi curţile lor să curgă, până la genunchi, sângele cantacuzin”.

— Îmi cunosc greşeala. Dar oare, domnia ta, la mânie şi la o primejdie ca aceea, n-ai fi rostit tot cam asemenea grozăvii? Mă ştii doar că am multe păcate, dar sângeros, de oomană, nu sunt. Trebuia, da, trebuia să strig tare, ca să-l liniştesc pe Baltagi paşa, să nu mă spânzure şi să nu preschimbe domnia în paşalâc. Ci, iată, trecură trei ani şi nimica n-aţi păţit. Dimpotrivă: vă cer întoarcere ia prieteşugul cel vechi.

— Ştiu că ai cerut voie curţii vieneze să te tragi în Transilvania, dacă-ţi va fi primejduită viaţa.

— Asta au făcut-o toţi domnii români, de la Mircea Bătrânul încoace. Toţi voim a fi, cu românii noştri, pe locurile de unde porniră Basarabii, de la descălecatul lui Negru vodă.

— Te duceai în Transilvania ca prinţ austriac.

— Da, gândesc la orice cale care ar putea duce la unirea ţărilor române, despre care domnia ta adevereşti şi în scris că una sunt!

— Şi cum ai izbutit să cumperi moşii pe lângă Sighişoara?

— Ca principe împărătesc şi ca unul care l-am împrumutat pe Carol împărat cu 50000 de florini. Şi-apoi, ştii bine, unchiule, am familie mare şi n-aş vrea să sufere, Doamne fereşte, din pricina nepriceperii mele. De vreo trei sute de ani, aflarăm pe a noastră piele, cum se zice, că oricât de priceput ori de viclean ai fi, în faţa sultanului tot poţi greşi. Şi oricât de credincios i-ai fi, tot în robie la Edicule pieri. Iar eu asta nu vreau; pentru nimic în lume nu vreau!

— Aici te înţeleg!

— Judecă-mă fără părtinire şi înţelege-mă întru totul ce-am săvârşit rău sau bun, ocârmuind ţara atâţia ani. Mă aflu în starea când am mare trebuinţă de înţelegerea domniei tale şi de împăcare cu Cantacuzinii. Nu pot sărbători douăzeci şi cinci de ani de domnie fără această pace. Că eu de la domnia ta am cules sfat înţelept şi cuvântul dreptăţii şi al dragostei de această moşie şi de acest norod român, pe a cărui istorie te osteneşti a o scrie, însumi de la domnia ta le-am învăţat.

— Mă ostenesc să scot iar la iveală adevărul despre obârşia noastră, adevăr surpat în prăpastia uitării, păru că se îmbunează stolnicul. Da, voiesc să arăt lumii că şi moldovenii şi transilvănenii tot români sunT. Ca unii ce dintr-o fântână au izvorât şi cură.

— Ai dreptate, unchiule şi stolnice; de aceea te rog să scrii istoria, să nu cădem în întunericul cel orb al neştiinţei şi al uitării de noi înşine!

— Am scris că noi, românii, aleşi şi adevăraţi romani, ca un zid bun şi tare înaintea turcilor am stat aici, la Dunăre, şi stăm.

— Iar eu alta n-am făcut fără numai să caut a fi asemeni lui Matei vodă Basarab, de care otomanii s-au temut ca şi de Mihai vodă. Intru asta m-ai ajutat tălmăcind multe cărţi.

— Împreună cu Antim mitropolitul.

— Mda., se oţărî vodă la auzul numelui acestui înalt chiriarh, pe care de curând îl scosese din scaunul mitropolitaN. Îndulci totuşi glasul: Unchiule şi stolnice, fostumi-ai îndreptătoriu ca un epistămon şi ştiutoriu; întru sfaturile domniei tale mult m-am răzimat; te-am avut lumină şi dezlegare a toate, domnia ta carele ai învăţat la Padova, la Veneţia şi la Istanbul, ai călătorit pe la mulţi crai şi împăraţi, domnia ta carele nu te arăţi iubitor de ranguri şi dregătorii, ci vremea ţi-o petreci cu bărbaţii cei procopsiţi, cu dascălii şi cu spudeii, de ce pe mine cu ură mă priveşti? De ce amândoi lunecăm spre duşmănia cea varvară?

— Întreabă-te pe tine însuţi! Că de-o vreme, cum zice Antim Mitropolitul:Ce folos este a nu bea vin şi a fi beat de vinul mâniei? Ce foloseşte a nu mânca de carne şi cu hulă a rupe carnea fraţilor noştri?”

— Întâi, se poticni vodă în noua pilduire de la Antim citire, domniile voastre, Cantacuzinii, prea setoşi de averi vă arătaţi şi mai bogaţi şi mai puternici decât domnul vreţi a fire. Lucraţi numai pentru voi, nimic pentru obşte.

— Poftitu-m-ai ca să mă dojeneşti? Nu ascult!

— Nu dojană, unchiule şi tată al meu, ci vorbire dreaptă, făţişă, ca intre români şi rude. Ştiu că domniile voastre, Cantacuzinii, visaţi şi râvniţi coroana cea de mult sfărâmată a Bizanţului. Şi mult vă străduiţi întru atingerea acestui scopos. Ba nădăjduiţi tare ca Ţara Românească să vă stea drept temei. Frumos! Şi, o vreme, după ce m-am încoronat şi sub povaţa domniei tale fiind, socotii şi eu lă-i cu putinţă plinirea istui măreţ gând. Ci acuma, ajuns-am la vorba înţeleptului care zice că unde este nădejde multă, acolo este şi multă deşertăciune. Marii împăraţi şi regi nu vor alta decât tot puterea şi bogăţia împărăţiei Bizanţului. Şi nu-l văd pre niciunul atât de mărinimos, încât să vă cheme şi să zică: „Poftiţi, iubiţi Cantacuzini, împărăţia, moşia voastră legiuită”.

Câteva clipe stolnicul rămase îngheţat. Voievodul l-a simţit slab şi-a lovit şi mai tare.

— Sfetnic te-am vrut totdeauna. Epitrop, nu. Vrui ca domnul să fie de sine stătător, iar nu slugă la Cantacuzini. Ci dacă mă micşoraţi voi şi mă pârâţi, mai vreţi ca otomanii cei mari să mă mai ţină la vreo samă? Ce-aţi făcut din Antonie vodă din Popeşti? Un nimic. Şi la mâncare i-aţi pus tain. Şi-apoi, voi Cantacuzinii, nu sunteţi odihniţi şi sătui să slujiţi numai unui stăpân, de la carele să avem milă şi cinste, nu aveţi ochii deschişi spre primejdii, ci umblaţi să amestecaţi lucrurile cu nemţii şi cu moscalii şi cu alte neamuri. Unchiule, făcui poate multe greşeli, ci ţine seama că una vrui: să chibztiiesc, cu grijă şi cuminţenie, toate împrejurările, să mă feresc de orice primejdie, să păstrez cât mai slobodă această ţară şi să sporesc înţelepţia acestui norod român, hărtănit în trei ţări.

— Ai împovărat ţara cu dări!

— Adevărat. Dar cu ce puteam să acopăr cererile otomane, tot mai nesăbuite? Şi-apoi, voi, boierii, nu v-aţi înfruptat chiar cu nimic din acele dări? Am scris în condici tot ce a trebuit să dau sultanului: sute de mii de chile de zaherea, de grâu, orz, ovăz, unt, sare, cânepă, miere, ceară. Ne costă înspăimântător de mult această împărăţie în destrămare.

— Te-ai îmbogăţit.

— Daaa! Ci eu sunt cel care a făcut ca acest pământ să dea roadă mai bogată şi această roadă să fie întâi spre folosul oamenilor de aici. Şi-apoi mi-am făcut temelie pentru o oaste mare, corăbii şeici pe Argeş şi pe Dunăre, cu zaherea, gata ea, ajutându-mă de războaiele nemţilor ori ale moscalilor cu otomanii, să scot ţara de sub ascultarea faţă de sultan. Voi fi ajutat şi de beizadelele mele. Că eu mă tem mai ales de stăpânire nouă. Unchiule şi părinte al meu, şi cărţile domniei tale spun că stăpânii noi mai puternici şi mai cu primejdie sunt. Stăpânirea veche slăbeşte şi de pieire se apropie mai repede decât cea tânără, tare şi lacomă ele trăirE. În istoria domniei tale arăţi că toate lucrurile din astă lume se urzesc şi trăiesc în trei Stepene: urcarea, starea în culme şi pogorâreA. Împărăţia sultanului se ai'lă pe stepenea pogorârii, iar noi de-abia aşteptam a-i cânta prohodul. Pe când Austria? Rusia? Abia acum urcă.

— Şi noi, Cantacuzinii, tot ţară.slobodă vrem.

— Ci mai bine-i să ne facem volnici, neatârnaţi, în zece-douăzeci de ani ori în două veacuri? Cât va să mai îndurăm păgânescul şi tirănescul jug al sultanului? Pun aceste întrebări cărturarului luminat care eşti, înţeleptului stolnic şi sfetnic şi, mai ales, celui căruia nepot de soră-i sunt, nădăjduind că mă înţelege şi nu mă vinde.

— Mult mă mir că-mi vorbeşti ca la ispovedanie, când, de-o vreme, te încrezi doar în Mitrofan, duhovnicul tău, boaita zavistnică şi rea, care te-a împins la sfadă cu mitropolitul Antim din Ivir şi l-af scos din scaunul de mitropolit.

— În tabăra de la Urlaţi, Antim l-a sfătuit pe Toma spătarul să mă părăsească şi să treacă la moscali, fără ştirea-mi.

— Asta n-o uiţi tu.

— N-o uită sultanul, unchiule!

— Am zis: ne osebim în privinţa căii pe care va să mergem. Noi vrem a fi slobozi nu în două veacuri, sau în douăzeci de ani, ci în numai trei-patru.

— Amânarea pentru veacuri, însamnă pieirea neamului românesc; cercarea de a fi zlobozi în trei-patru ani înseamnă pripeală şi deci primejdie mare. Cei douăzeci şi cinci de ani de domnie m-au învăţat să chibzuiesc. Atunci, în 1711, la Urlaţi, unde am aşteptat cu oastea, ţi-aduci aminte? voi toţi marii boieri fugirăţi de lângă mine, lăsându-mă să mă descurc singur. Dimitrie vodă Cantemir de la Moldova n-a aşteptat să vadă sfârşitul bătăliei de la Prut. Nici n-ar fi putut: ţarul Petru era la Iaşi. Ci peste ţara mea sta armia lui Baltagi paşa, marele seraskier. Mă aşezasem acolo, lângă Urlaţi, ca seraskierul să creadă că mă alătur lui; dar totodată dacă biruia Petru, uşor să-i pot ieşi în cale; iar dacă nici asta nu era cu putinţă, mă pregătisem să trec munţii cu oştirea, în adăpost transilvan. Eu ştiam că ţarul are prea puţină oaste la Prut şi cu ce-i aduceam eu tQt nu biruia. Ci nu vrui să fiu pribeag, ca Dimitrie Cantemir, iar în ţară să vină un domn de la Fanar, ca în Moldova. Au nu vezi? Turci, tătari, IeşI. Nemţi, moscali. Cu care să fim? Zic: întâi cu noi, cu românii.

— Vei sfârşi rău, nepoate!

— Vreau să sfârşesc după cugetul şi inima mea, după marea-mi râvnă spre slobozenie. Pofteşte domnia ta, unchiule şi stolnice, să ne împăcăm şi să fim ca mai înainte ocârmuitori dârji către vrăjmaşii ţării şi cu blândeţe către supuşi, să le câştigăm inimile şi să dobândim nume bun în lume prin cumpătare, înţelepciune şi râvna spre neatârnare. Cerc să-l urmez pe Mihai Viteazul. Nădăjduiesc că măcar unul din feciori va fi bun ghenăraR. Împăratul de la Viena îmi trimite treizeci de ofiţeri, să mă ajute la muştrul oştirii. Prieteni şi rude am în toată Moldova, în Transilvania am moşii, prăvălii, biserici, le trimit cărţi românilor ca să mă cunoască; iar de la împăratul neamţ am dobândit tituluşul de principe împărătesc. Ţi-am spus tot!

Vorbirea voievodului era atât de apropiată, de dornică de împăcare, de sinceră încât bătrânul stolnic părea cuminţit, împrieteniT. Îşi încreţi puţin fruntea înaltă şi boltită, îşi scutură părul sur, tuns după moda ţarului Petru, îşi zgârci sprâncenele stufoase, îl măsură pe vodă cu ochii lui mari, negri, săgetători, mustăci de trei-patru ori, lărgi nările şi îngurzi strâns buzele subţiri, de om hotărât, care ştie să îmbrace frumos viclenia în haina înţelepciunii şi a cumsecădeniei. Cu dreapta deprinsă întru mânuirea penei îşi netezi blana işlicului. Părea că vodă mai avea ceva de spus şi-i lăsă rând să urmeze:

— Cunună-l pe Radu, unchiule. Asta ar dovedi tuturor boierilor şi dregătorilor otomani, prietenilor şi neprietenilor, că între noi e iară bună înţelegere. Că, pentru mine, unchiule Constantin, aşa cum scrii şi domnia ta în istorie. Moldova, Transilvania şi Ţara Românească sunt trei mădulare ale aceluiaşi trup străvechi, unul şi întreg, numit Dachia. Nu doresc nimic mai mult decât să unesc saivi măcar să întăresc temeiul politicesc, de nădejde, acestei uniri.

— Frumos fiind; ci cum îl făptuieşti?

— Dacă noi, Basarab-Brâncovenii, ne înţelegem cu voi, Cantacuzinii, cu Văcăreştii, cu Grecenii, cu Bălenii, nici o putere din lume a ne doborî nu izbuti-vă.

Bătrânul stolnic vru să spună că tocmai asta nu plăcea Cantacuzinilor: că nepotul pe care-l crezuseră slujitorul lor credincios, omul lor la ocârmuire, dând de gustul puterii, îi dă de o parte, cu dispreţ, se sumeţeşte zicându-şi „Basarab” şi, uitând că mai sunt şi ei, Cantacuzinii, pe-aici, Vrea să lase moştenitor tot un Brâncovean. Se pregătea să-l înlâmpine cu o vorbă otomană care zice că, odată, întrebat fiind catârul cine i-a fost tată, a răspuns repede că mumă-sa a fost iapă. Dar n-avu vreme să arunce asemenea pildă ofensatoare, că beizadea Radu, încălzit până la lacrimi de cuvântul măriei sale, puse genunchiul drept pe lespedea de marmură de la picioarele stolnicului şi-1 rugă fierbinte, cu clocot de dragoste şi nădejde în glas:

— Primeşte, unchiule şi părinte al nostru, primeşte să-mi fii naş! Fii aşa cum te-am visat noi: înţeleptul cel drept şi bun al acestor ţări româneşti şi al casei noastre Care va să le unească!

Stolnicul clipi din ochi, cu o undă de duioşie, parc-ar fi vrut să zică: „Să trăieşti, finule!”. Dar îşi aminti ceva tainic şi se rosti încet, tremurat, şovăielnic:

— SĂ. Să mai cuget. Să-l întreb pe fratele meu, spătarul.

Beizada Radu se ridică drept, mândru şi urmă:

— Rog pe părintele meu să mă ierte, dar în Vorbirea atât de zguduitoare n-a pomenit despre zidirile cele măreţe şi frumoase pe care le ctitoreşte. Nu din fală şi trufie a construit măria sa, ci dintr-o poruncă lăuntrică, spre îmbogăţirea ţării şi înălţarea norodului. Zidind, noi ne batem pentru ce-i al nostru. Nu te mira, unchiule, dar fiecare lovitură de daltă a meşterului Andrei, fiecare pensulă a lui Constantinos ori Pârvu Pârvescu, ca şi fiecare slovă a domniei tale scrisă în hronic însamnă un pas spre cucerirea libertăţii. Acum când spadele stau şi ruginesc, în teamăc, ne batem cu mintea şi talantul. Mai suntem încă stăpâniţi de iatagan, unchiule; dar pe acei mânuitori ai iataganului mintea nu-i dă afară din casă. Nici măcar din cort! Noi, cu arma minţii şi a talantului ne facem cunoscuţi în lume şi cu asta biruim toată neprietenia din juru-ne.

— Mă răpuI. Nepoate, cu agerimea minţii., se prefăcu stolnicul ori era în adevăr biruit. Ci uitai să te întreb: ai învoirea sultanului pentru căsătoria asta? Cred că n-aţi uitat că fata e nepoata lui Dinii trie Cantemir, cel declarat rebel faţă de sultan, şi deci o căsătorie cu bocluc.

— Cinstite stolnice, zise vodă, la scrisoarea mea marele vizir a răspuns că pot trimite alai domnesc, oricât de măreţ, să aducă mireasa de la Constantinopol la Bucureşti, şi să sărbătoresc nunta după cuviinţă şi datină, căci împărăţia se află în pace cu toată lumea, se bucură de linişte şi nu se teme de război.

— Şi, spune drept, cu ce daruri ai însoţit scrisoarea? v – Patru mii de galbeni şi o frumoasă blană de samur. Şi-apoi ştii că Mustafa aga, acum doi ani, mi-a adus firmanul sultanului, întărit şi de muftiu, prin care din nou fui recunoscut domn pe viaţă, cu drept de a lăsa urmaşi; iar cine dintre musulmani mă va ocărî cu vorba „ghiaur”, adică necredincios împărăţiei, acela să fie lepădat de legea musulmană, întrucât eu întrec pe mulţi otomani în credinţa faţă de sultan.

— Vremea-i aşa de împoncişată, îl luă Radu pe stolnic de braţ, văzând că vrea să se ridice, încât, vorba călugărului Rafail de la Hurez: „Fericit cel ce poate trăi cu toţii în pace”. Fii naşul meu, unchiule, rogu-te! Fii făcător de pace şi fericire!

— Da. Mâine avea-vei răspunsul meu.

Vodă Brâncoveanu obosise apărându-se. Cugeta de mult la o întâlnire şi o înfruntare ca asta, dar mereu o ocolise şi-o amânase. Socotise că acest moment şi acest prilej – nunta lui Radu, sosirea atâtor musafiri înalţi – erau cele mai nimeritE. În sinea-i era mulţumit că a frânt cumva cerbicea trufaşului şi necruţătorului unchi. Era cu atât mai mulţumit, cu cât înfruntarea s-a petrecut, aşa cum dorise, în faţa întregii familii. Vedea că doamna Maria, Ilinca şi Safta, ca şi beizadelele se bucurau de biruinţa soţului şi a părintelui lor. Păreau cu desăvârşire încredinţate de dreptatea lui. Cel mai bucuros era însă Radu: sărută mâna unchiului şi-i mulţumi cu glas tremurat de înlăcrămată fericire:

— Alerg s-o vestesc pe Ancuţa!

Doamna însă îi făcu semn să aştepte un pic. Şi, în clipa aceea mare şi mult dorită, luă din scrin o cutie de abanos, o deschise cu mare grijă şi solemnitate şi scoase, pe rând, şi aşeză pe masă: o pereche de cercei de aur cu perle şi peruzele, un inel cu rubin ca focul şi o pafta de aur încărcată de diamante, dintre care unul, mare cât un ou de-porumbel, strălucea orbitor de puternic şi de frumos.

— Le am de la mama mea, iar ea de la Elina, doamna lui Matei Basarab. Doamnei Elina i le-a dăruit soţul, după ce le-a răscumpărat de la cei care l-au ucis pe Mihai vodă la Turda, zise doamna cu mândrie, dar şi cu oarecare îngrijorare şi chiar teamă. Ci hotărâi, împreună cu măria sa, a le dărui Ancuţei, noua noastră noră. Darul, poate, nu-i atât de preţios în bani, pre cât e de bogat în înţelesuri: cerceii înseamnă Transilvania, inelul Moldova, iar paftaua Ţara Românească: le încinge pe toate şi le luminează cu diamantul basarab. Vi le dărui, Radule, să vă fie talisman. Ci, cu un legământ: să nu iasă niciodată din ţara noastră.

— Asta-i şi dorinţa, ruga şi porunca mea, se ridică voievodul, cutremurat de emoţia pricinuită de frumuseţea giuvaerurilor şi mai ales de solemnitatea clipei.

Ceilalţi fraţi, surori, cumnaţi şi cumnate priviră, în nedumerire, nu atât pentru valoarea darului, cât pentru simbolul lui.

Stolnicul Cantacuzino nu ştiu ce să creadă; surise nedesluşit şi se îndreptă spre ieşire.

Beizadea Radu îl călăuzi până la scara de afară şi se întoarse, alergând, zburdând ca un copil fericit. Doamna aşeză giuvaerurile la loc, în cutia de abanos, o închise şI. Când Radu se întoarse în iatac grăi:

— Îngenunche, Radule, şi jură aici, în faţa tuturor fraţilor şi surorilor, cumnaţilor şi cumnatelor, că nu vei înstrăina nici când această comoară.

— Jur, măria ta! Şi-o voi pune şi pe Ancuţa să jure.

Maria doamna îl sărută pe frunte, iar vodă îl strânse la piept, cu toată puterea şi dragostea.

În clipa asta familia Basarab Brâncoveanu arăta mândră, unită, viguroasă, puternică, iubită şi iubitoare, bogată cum nu se mai aflâ, temută de duşmani, cu rădăcini adânc înfipte în ist pământ român. O familie fericită, strânsă în jurul unui părinte înţelept, stăpân pe sine şi pe ţară, cu bună faimă în lume.

Aşa o văzuse şi stolnicul Cantacuzino şi regreta că venise şi că fusese înfrânt. Dar asta numai câteva clipe, căci gândi:”Nunta asta-i la Brâncoveni precum cântecul la cocoşi: închid ochii şi nu mai văd primejdia. DecI. E bine”.

Ci pe când domniţele îl firitiseau pe Radu, beizadea Constantin îndrăzni să se vaiete:

— Ce-ai făcut, tată? Te-ai vândut singur vrăjmaşului.

— Nu se poate! EU. Eu l-am înduplecat. Mă va ajuta.

În clipa aceea căpitanul străjii intră şi vesti că în Bucureşti s-au ivit, pe neaşteptate, mulţi otomani: unii călări, alţii în căruţe.

Vodă scrută chipul căpitanului.

— Cine-i ocârmuieşte şi ce vor?

— Nu ştiu.

— Păi, eu trebuie să te înştiinţez pe tine, căpitane?

Căpitanul se răsuci şi ieşi, ruşinat de dojana voievodului.

În iatac se lăsă tăcerea izvoditoare de ciudate spaime. Maria doamna puse cutia în mâna lui Radu, şoptindu-i:

— Du-te la Mogoşoaia, arată-le Ancuţei şi ascunde-le unde crezi, dacă vine vreo primejdie.

După câteva minute căpitanul se întoarse, cu faţa liniştită:

— A sosit Mustafa aga, bun prieten al măriei sale: trece spre Hotin cu o poruncă a sultanului. N-are nimica osebit pentru măria ta, fără numai să-ţi ureze sănătate şi fericire. Dar cere iertare că prea-i ostenit de drum şi te roagă să-i amâni vizita până mâine dimineaţă. Acum a (ras la han.

— Mâine suntem la Târgovişte, suspină doamna încet.

— Amânăm plecarea pentru mâine după masĂ. Hotărî voievodul; voiesc să-mi primesc prietenul cum se cuvine.

Ascultăm cele douăsprezece evanghelii în paraclisul de la Potlogi, iar prohodirea Mântuitorului, la mânăstirea Dealu.

— Dar de ce-a venit Mustafa aşa, fără olăcar vestitor? se miră beizadea Constantin.

— Şi eu mă întreb, clătină din cap voievodul şi rămase încâlcit în gânduri şi mirări.

Tinerii ieşiră din iatacul domnesc, îndreptându-se spre odăile lor. Radu puse cutia într-o trăistuţă de postav roşu, ţâşni spre grajduri, încălecă un armăsar roib şi galopă spre Mogoşoaia. Sava Uşurelu şi alţi doi slujitori abia izbuteau a se ţine după dânsul: semn că dragostea pune aripi la copitele armăsarului, chiar când călăreţul e fecior de domn. Pe uliţi şi pe podul Mogoşoaiei i se păru că întâlneşte prea mulţi otomani călări, cu priviri cam poncişe. „Mustafa aga trebuie să-şi mai muştruluiască slujitorii: să ştie că aici e altă ţară, nu-i chiar împărăţia lor, cum or fi crezând unii”.

Gândea şi gonea calul să-i crape. O află pe Ancuţa în grădina casei domneşti, pe malul laculuI. Împreună cu două slujnice, răsădea flori, ca o gospodină la casa ei. Văzând-o aşa, Radu îşi zise: „Se cunoaşte că-i din neamul Ceaurilor, oameni harnici şi gospodari, altoită cu mlădiţă cantemiră”. Cânta bucuria-n el psalmii nuntirii fericite. Se repezi şi-o prinse în braţe, o strânse la piept s-o frângă şi-o purtă pe sub arbori, până departe, pe malul lacului, şi cu nestinsă înfocare o sărută. Ea primi sărutul cu uşoară şi feciorelnică împotrivire, care repede se topi între buzele lor moi, semn că se căutau de mult.

Lişiţele se legănau pe lac, adunând păpuriş uscat pentru cuiburi. Ţipând scurt, jucăuşe rândunele săgetau văzduhul. Ascunse în ramuri, privighetorile îngânau sfinte cântări, în cinstea soarelui pogorât spre zarea largă şi portocalie din asfinţit.

Beizadea Radu Brâncoveanu făcu semn către slujitor să se apropie cu calul, luă cutia de abanos de la oblânc şi o aşeză în braţele Ancuţei:

— Domniţă, aici se află trei giuvaericale dăruite de mama, doamna Maria. Am jurat să le păstrăm cu sfinţenie şi să nu le înstrăinăm, să nu le scoatem nici când din ţara asta. Ele au fost, cândva, ale lui Mihai vodă cel Viteaz şi întruchipează unirea şi puterea ţărilor române.

Pe chipul domniţei Ancuţa se zugrăviră repede semnele bucuriei, mândriei şi îngrijorării:

— Fi-voi vrednică?!

— Sunt încredinţat! Pentru mine, tu eşti minunea cea de mult aşteptată.

O urcă în casă şi puse slujitoarele s-o gătească în rochia cea mai scumpă şi cu cele trei feluri de giuvaeruri s-o împodobească. O luă de braţ şi o scoase în loggie, o plimbă pe lângă coloanele sculptate, o privi cu nesaţ ca pe-o cosânzeană şi-o arătă soarelui:

— Priveşte-o, soare de aur, acum, înainte de a apune şi n-o dojeni că te întrece în frumuseţe şi strălucire!

Ancuţa îl sărută fierbinte, îndelung. Oricât umblase şi poposise Radu beizadea prin braţe de femei şi fete fecioare, nu întâlnise asemenea plăcere, bucurie şi fericire desăvârşită. Totul în el se preschimbă în înalt şi neprihănit cântec. O privea şi se minuna cât de mult erau ale ei paftaua cu diamantul basarab, inelul cu rubin, cerceii cu perle.

— Ancuţa, nu-ţi lipseşte decât coroana domnească. Ci râvnesc să ţi-o aşez pe frunte. Trebuie!

— De multe ori neamurile noastre s-au sfădit şi s-au urmărit cu ură, grăi Ancuţa cu mult tremur în glas. Dar eu nu uit povestirea părintelui meu despre solia strălucită la nunta lui Dimitrie Cantemir cu Casandra Cantacuzino. Cu mare grijă se păstrează în casa noastră hataialele cu flori de fir, pacelele de samur, postăvurile de şai şi feledreş, dăruite de tatăl tău, atunci, unchiului şi mătuşii mele.

— Noi va să curmăm vrajba dintre neamuri! Părintele meu stă gata, cu toată avuţia lui, pentru tocmirea oastei cu care noi, feciorii lui, să ne batem pentru împlinirea unirii româniloR. Înţelegi Ancuţa?

— Înţeleg, Radule. Şi la noi în casă tot asemenea lucruri se pun la cale! Iar mama m-a purtat pe la toate zidirile cele de seamă ale Moldovei şi Transilvaniei. Mi-a cumpărat rochii de la Braşov şi Cluj. Acum un an am stat două săptămâni la Curtea de Argeş şi la Hurez.

— La Hurez? Părintele meu a ştiut de asemenea vizită?

— A ştiut. Ci mama l-a rugat să ne lase într-ascuns. Ne numeam Catrina şi Ana Bogdan, moldovence de la Huşi.

— Înţelept părinte am.

— Adevărat. Am dormit într-o chilie lângă stăreţie. Era vară, cald şi linişte, linişte desăvârşită, în ograda mănăstirii şi în jur; iar tu, Radule, într-o zi ai stat în foişor la taifas cu un prieten. Mi s-a spus că se numea tot Radu.

— Da, dar eu îi zic Dudu, Dudu zăludu.

— Purtai contăş verde cu flori din fir de aur; arătai fcrcheş cum nu mai văzusem eu bărbat nici la Iaşi, nici la Constantinopol şi nici la Braşov ori Cluj. Călugărul gazdă zicea că vei ajunge ghenărar vestit. Că trebuie, spunea acel călugăr, să creştem iar oşteni. Altfel pierim ori sub otomani ori sub nemţi, ori sub moscali.

— Asta-i călugărul Rafail, bun meşter zugrav, dar şi oştean. De voi fi vreodată voievod ori ghenărar, îl fac căpitan, precum Mihai voievodul pe popa Farcaş.

— Să jurăm pentru stingerea oricărei discordii, a oricărei vrăjmăşii pe acest pământ român.

— Jur! se aşeză beizadea Radu în genunchi. Jur, Ancuţa!

— Jur, Radule! şi îngenunche lângă dânsul.

Se aflau alături, mână în mână, în mijlocul loggiei, în dreptul arcadei a treia, între coloanele răsucite, iar capitelurile, cu bogata lor podoabă de frunze răsfrânte, păreau două coroane împărăteşti, pregătite să li se aşeze pe creştet.

Asfinţind, soarele lumina cu cele de pe urmă raze pridvorul, stâlpii cu jgheaburi rotite în sensuri potrivnice şi cu frunze de laur, arcadele trilobate; dar, mai ales, chipurile tinerilor logodnici.

Deasupra lacului se legănau, în danţ uşor, mlădiu şi mut, pescăruşi, lăstuni şi rândunele. În arbori mai şopteau privighetorile primăverii, cântece de legănat copiii şi îndrăgostiţii.

Ci, deodată, o vorbă ucigaşă: „Mazâl” „Suntem ca roata care dă de vale şi nu se mai poate opri”. (antim IVIREANU) easul din turnul curţii domneşti bătu de cinci ori. Voievodul tresări. Scutură capul şi alungă un gând. Porunci lui del Chiaro să cheme sfatul domnesc pentru mâine, miercuri, 5 aprilie 1714, la ceasurile nouă, să fie faţă la primirea agăi Mustafa, bunul prieten al măriei sale. Apoi s-a dus la denie în biserica Bunei-vestiri din Curtea domnească. De cum a intrat, un soi de tristeţe şi de mâhnire i-a cuprins sufletul. Vorbirea cu stolnicul Cantacuzino l-a bucurat în întâile clipe. I-a măgulit înfumurarea. S-a crezut biruitor; biruitor în faţa întregii familii. Bătrânul a ieşit cu capul plecat, sprijinit de Radu. Dar, deodată, aude strigarea lui Constantin, rătăcită parcă într-un colţ de ureche şi de cuget: „Ce-ai făcut, tată? Te-ai vândut singur vrăjmaşului”. Şi pricepu că bătrânul l-a tras de limbă, anume ca să afle cât mai multe, fără a-şi deschide inima. Luă sama că nici doamna Maria nu era în toate apele ei. Şi beizadea Constantin parcă se bosumflase că va fi ocupat cu nunta trei săptămâni, când ar fi folosit mai mult gospodărind la Potlogi.

Ştefăniţă, acrit de purtarea lui Radu, îl socotea un zurbagiu pervertit în linguşitor, anume ca să dobândească daruri cu multe şi adânci înţelesuri. Nu s-a dus la denie; a deschis cazania să citească despre trufia care calcă peste înţelepciune.

Radu s-a despărţit de Ancuţa în amurg, dar nu s-a du3 la Bucureşti, ci a rătăcit, singur, pe malul lacului, gândind la câte a făcut, dar mai ales la câte voia să facă. Şi tot ce gândea se referea la Ancuţa. Nu-şi amintea de nici o altă femeie. Chiar chipul Păunei se stinsese din mintca-i; parcă nici nu l-ar fi văzut vreodatĂ. Îşi zicea: „Se vede că n-am iubit nicicând până acum. Iar afurisitul ăsta de musulman tocmai într-acest moment şi-a găsit să vină. În musaferlâc. Ce-ar fi să-l oprim la nuntă? Bea turcul nu glumă”. După miezul nopţii s-a tras în iatacul lui, cerând lui Sava Uşurelu să-l trezească în zori, ca să plece la Bucureşti, să fie faţă la primirea dregătorului otoman.

Măria sa voievodul s-a culcat devreme, să fie odihnit pentru a doua zi şi să-şi bine dispună prietenul. Dar n-a putut dormi: l-au frământat gânduri ciudate:”Oare Bălaşa, rămasă la Ţarigrad pentru tocmeala poftirilor la nuntă, îşi poate împlini solia? De ce oaspeţii cei nalţi n-au răspuns încă la poftirea noastră? Nici patriarhul Nottara n-a zis încă nimica. Dacă sultanului şi marelui vizir nu le place totuşi încuscrirea cu Cantemireştii? Dacă diavolul de Ion Mavrocordat şi-a vârât coada şi ghearele şi scormoneşte cine ştie ce fapte ori ticăloşii mai vechi, spre a mă vârî în laţ şi a dobândi el domnia? O fi bănuind că mi-i gândul să-l fac pe Radu domn la Iaşi; şi-atunci va să vină el, cu Fanarul lui, la Bucureşti, lângă fratele său Nicolae, acum domn la Moldova. Dar parcă rudele cantacuzine nu-mi numără zilele? Şi nici pe Ruseteşti nu mă pot bizui, cât timp trăieşte acel Ruset-Cupariul, vulpea cea vânătă. Toţi îmi pizmuiesc averile şi faima. Şi nu mă pot apăra de ei decât dacă le gâcesc gândurile şi dacă pungile mele cu aur sosesc la vreme, să astupe orice intrigă şi să poleiască în prietenie orice izbucniri de ură. AltminterI. Mazâl. A, dacă m-ar ajuta Cantacuzinii. Dacă stolnicul n-ar avea ţâfnă, n-ar ţine mânie şi, mai ales, dacă multa lui învăţătură nu s-ar înváli prea dibaci în şiretenie şi făţărnicie. Şi-a duşmănit fratele, pe răposatul Şerban vodă; totuşi, în adâncul sufletului, vrea domn un Cantacuzin. Dacă nu cumva chiar pe fecioru-su, Ştefan, încăput sub epitropia lui şi a ambiţioasei Păuna, care, cum spune Ştefăniţă, se şi vede împărătiţă la Bizanţ, unde, cândva, stăpâniră Cantacuzinii. Şi Toma spătarul Cantacuzino, acum ghenărar mare de cavalerie în armia moscovită, îl ispiteşte spre alianţa creştină, alături de Rusia. Toţi Cantacuzinii suspină după scaunul domnesc. Chiar Mihai spătarul, de când şi-a căsătorit fata cu Bumitraşcu Racoviţă, umblă să-l facă domn pe Mihail Racoviţă, mazâlul care acum bate uliţele Ţarigradului şi pe care eU. Împătimit de gândul alianţei cu ţarul, Toma Cantacuzino şi-a pus fraţii de aici în legătură nemijlocită cu Galiţin, gubernatorul Kievului, şi cu Golovkin, cancelarul ţarului Petru. În privinţa-mi, atâta vreme cât am un prieten la Ţarigrad şi mă apără, nu se vor atinge de viaţa-mi. Dreptu-i că toate astea mă silesc să-i îngraş pe otomanii cei mari cu aur, cum îngraşi porcii cu jir şi cu rodii. Scump mă costă pacea ţării cu oblăduitor român, în locul unuia fanariot ori ismailitean.”

Întorcându-se acasă de la Curtea domnească, stolnicul Constantin Cantacuzino s-a sfătuit, în mare taină, cu fecioru-su Ştefan şi cu Mihai spătarul Cantacuzino.

— Eu nu cred în pocăirea vulpoiului bătrân, a zis Ştefan. Ce i-a venit să te cheme? Spui că ţi s-a spovedit? Şi-a pus inima în palmă? Mi-i să nu fi simţit cevacumva şi.

— M-au poftit să-l cunun pe Radu cu Cantemireasca.

— Fereşte-te de beizadea Ştefăniţă, Ştefane, ceru spătarul. Orice vorbă-n doi peri, bănuitor cum este.

— Şi de Păuna să ne ferim, iar pe aga Mustafa să-l găzduim în casă la mine, Vodă Brâncoveanu s-a sculat trudit de gânduri şi de somn zbuciumat. Dar cum dimineaţa era luminoasă, îmbălsămată de mireasma florilor şi înveselită de cântarea păsărilor, s-a înviorat şi s-a gătit cu strai de samur şi cu dulamă verde de tabin, şi-a pus cuşma cu surguci în trei ramuri, prins cu o agrafă de aur cu diamant strălucitor, să-şi primească prietenul cu cât mai multă cinstire. Se gândea la el cu drag, dar şi cu un dram de îngrijorare; prea neaşteptată vizita asta, care-i strica oarecum rosturile sărbătorilor şi ale nunţii.

— Prea cătăm în coarne istui musulman, cârtea beizadea Ştefăniţă. Ori şi măria ta crezi, ca patriarhul Nottara, că-l poţi creştina şi invita la înviere?

— Eşti cam răutăcios cu tatăl tău. Dac-ar fi după unchii noştri Cantacuzini, am creştina toată împărăţia otomană, iar Instanbulul l-am preface în Bizanţ, precum a fost, vru vodă să arate că nu-i prea supărat. Şi totuşi, fiulE. Împărăţia otomană e ticăloşită şi putredă şi numai nevrednicia şi dihonia dintre creştini o mai ţine în viaţă.

La ceasurile nouă fără cinci minute, Constantin vodă Basarab Brâncoveanu, în strălucit strai voievodal, cu ciubote roşii de marochin moale, cu schiptrul în dreapta, a intrat în spătăria înstelată, a zâmbit, a răspuns temeneleloR. A grăit cu câţiva boieri despre sănătate şi a urcat în scaun, să-şi aştepte prietenul. Era gânditor şi trist. Regreta că nu s-a gândit să-şi primească oaspetele în pridvorul curţii domneşti, cu cafea şi ciubuc, cu vorbire prietenească despre treburi felurite, filozofeşti ori bisericeşti, aşa cum vorbiră de atâtea ori. Se gândi totuşi că, în atari împrejurări, bine-i să arate musulmanilor cât mai multă cinste, iar boierii să afle, încă şi încă o dată, că are prieteni buni, de nădejde, la IstanbuL. Ll va primi mai intim la întoarcere. Acum, dacă se află în solie împărătească spre Hotin cetate, a-l primi cu ţeremonie înseamnă a cinsti pe sultanul însuşi. Judecind aşa, se bucura că i-a trimis alai. Dar, ciudat, chipul nu i se veselea: parcă-i încremenise într-un fel de tristeţe dureroasă.

Orologiul din turnul Curţii domneşti începu să bată nouă ceasuri. O clipă, lui vodă Brâncoveanu i se păru că fiecare bătaie îngâna un cuvânt hidos: MazâL. MazâL. Mazâl”. Noroc că surlaşii vestiră, cu glas înalt, intrarea lui Mustafa aga în Curtea domnească. Şi îndată se ivi în spătăria înstelată, însoţit de doisprezece ciohodari, armaţi cu iatagane şi pistoale.

Arăta ca un bărbat scund şi gras, îmbrăcat în strai Bcump, viu colorat în galben şi roşu, cu turban mare alb cu verde, împodobit cu surguci din pene roşii de flamingo, prins în agrafă cu o nestemată mare, verde; se purta ras, ca să pară mai tânăr, şi îşi cănea părul la tâmple, ca să nu se vadă că îmbătrâneşte. Avea ochiul sting mai mic, ceea ce făcea pe unii să-l poreclească „Chiorul”, deşi, în fapt, cum însuşi spunea: „Cu ochiul cel micuţ văd mai adine: pătrunde ca un ac de oţel”. Avea mâini mari şi pumni aşa de puternici că turtea nuca de cocos. Iataganul îi spânzura la brâu, strălucindu-şi împodobirea din aur, argint şi sidef. Portul îi era azi parcă mai înfumurat, mai trufaş, ca de obicei.

Vodă Brâncoveanu observă totul dintr-o privire şi, fulgerător, gândi cu teamă, dar şi cu o oarecare fudulă bucurie: „Îmi cere iar bani să-şi plătească scumpătăţile de pe el. Dar de ce ciohodarii au tras pistoalele din brâu?”

Coborî din scaun, păşi până în mijlocul spătăriei, întâmpinându-l.

Se înclinară unul în faţa altuia, cu solemnitate, după obiceiul otoman.

Brâncoveanu ură, în limba otomană, cu zâmbet:

— Fii bine venit, iubite prietene.

Şi-l pofti să şadă în jilţul cel mare, acoperit cu moale covor de Persida, cu înfloritură roşie, verde, albă şi neagră, ales parcă anume spre a fi în cea mai bună potrivire cu straiul musafirului.

În acea clipă, pe uşa din spre spătăria mică se ivi beizadea Radu: venind de la Mogoşoaia auzise, pe cale, zvonuri mişele. „Beizadea Radu şi stăpâne, îi şoptise slujitorul său, Sava Uşurelu, viaţa măriei sale voievodul e în primejdie”. Galopaseră, nebuneşte, până la curte; văzuseră oarecare neorânduială pe uliţi şi îngrijorare pe chipurile oamenilor; îşi lăsase slujitorul la scară, cu caii de căpăstru şi intrase, furtună, cu spada scoasă din teacă.

Ci văzând spada, ciohodarii îndreptară pistoalele spre vodă.

Boierii, întregul sfat se cutremurară de spaimă, gata să-şi piardă calpacele.

Nedumerit de ce vede, beizadea Radu se ruşină: vodă şi sfatul tot se afla în mare ţeremonie întru primirea unui sol înalt, iar el se năpustise, ca bezmeticul, colbăit şi năduşit de galop, cu spada tx-asă din fărcuş, silind ciohodarii să înalţe pistoalele şi să cate mănunchiurile iataganelor.

Zăngănitul armei din spate şi mişcarea armelor din faţă, îl speriară foarte pe voievod. Se miră cu glas sugrumat şi pierdut:

— Ce însamnă asta, Radule? Te-ai zăluzit?

— Iţi apăr viaţa cu viaţa-mi! rosti coconul dârz, deşi încă nu ştia limpede ce se petrecea.

— Cuminţeşte-te! Mustafa aga mi-i cel mai bun prieten.

Sub privirea severă a părintelui, Radu vârî spada în teacă.

— Adevărat., îngăimă ismailiteanul. Cel mai bun!: Dar rău îmi pare că aduc o veste rea. Ci ai răbdare şi supune-te voinţei Celui de sus şi poruncii măritului padişah!

Glasul, căptuşit cu blândeţe şi compătimire, răspândea miasmă de viclenie. Trăgea cu coada ochiului mic spre Radu, băgă de samă că s-a potolit şi cu o mişcare fulgerătoare, smulse din chimir o năframă de mătase neagră, o puse pe umărul stâng al voievodului, răcnind, aspru şi nalt, vorbă ucigaşă:

— Ghiaur! Mazâl!

Toţi încremeniră. Nu se mai auzi nici o suflare, ci doar pocnetele seci ale câtorva cocoaşe de pistol îndreptate asupra beizadelei Radu, care răpezise dreapta spre mănunchiul spadei.

— Nu! strigă vodă, venindu-şi în fire, smulgând năframa neagră de pe umăr, făcând-o ghem şi azvârlind-o. Radu o prinse şi o sfâşie cu vârful spadei, în timp ce voievodul urcă pe tron, ţanţoş şi dârz:

— Mustafa! Tu mi-ai adus firman împărătesc care scoate din legea mahomedană pe cel ce-mi zice ghiaur.

Mustafa aga, într-un fel de deznădejde, brânci pe voievod din scaunul domnesc, cu nebănuită putere.

— Nu mai este al tău!

Radu îşi sprijini părintele să-şi găsească cumpăna şi să nu cadă. Doisprezece ciohodari îi împresurară, smulseră spada din mâna lui Radu şi-l îndepărtară de boierii din sfat.

— Te-am crezut prieten şi nu eşti decât un capugiu licălos! cercă Radu să-l înfrunte.

Mustafa aga îşi roii privirea în jur, înţepând pe fiecare boier, până se încredinţa că niciunul nu va sări în spri jinul lui Brâncoveanu, fie că făceau parte din complot, fie că-i înmărmuriseră surpriza şi frica.

— Da, sunt capugiu, adică trimisul padişahului să schimb domnia la Kara Eflak. Mă ajută Abdul paşa, imbrohorul cel mare, care vine de la Rusciuc, în goană, cu 12000 de ieniceri şi spahii.

Inimile tuturor boierilor îngheţară; nici o minte nu mai lucra: pe toate le striveau nedumerirea, spaima şi tăcerea grea, apăsătoare. Nimeni nu credea şi nu înţelegea că în clipele acelea se prăbuşea o domnie strălucită, cum puţine a avut românimea de pretutindeni. ^

Se prăbuşea şi nici o pleoapă nu clipea.

Voievodul ar fi vrut să strige, dar constată că n-are glas, iar mâinile şi picioarele nu i se mişcau; îşi simţea doar inima zbălându-se, clapon nevolnic cu capul retezat pe trunchiul mişeliei.

Ochind, cu subţire şireclic, prin ochiul cel micuţ, pe unii boieri cu care se avea înţeles, Mustafa aga începu o vorbire perfid mieroasă şi mult batjocoritoare:

— Rău îmi pare că tocmai eu, cel mai vechi şi bun prieten al măriei tale, am primit împărătească şi tare poruncă întru ma2âlirea-ţi. Socoteşte-mă nu un rău-voitor, ci un prieten care, cu mare durere, împlineşte o sfântă şi de neclintit poruncă. Scrie aici, în acest împărătesc firman, să-ţi iau domnia, întrucât nu mai eşti vrednic de ea. -”.

— Mustafa aga, nu cumva te-ai smintit?

— Nu! Dar ţi s-a împlinit sorocul tocmai prin mine care ţi-am fost prieten.

Vorbirea se purta în turceşte şi beizadelei Radu i se părea că aude doar un şir de cuvinte care-l loveau în tâmple ca nişte ciocane, deşi ştia bine limba asta.

Smulgând sulul de hârtie de la un ciohodar cu ilic roşu şi şalvari negri, Mustafa aga citi cu glas duşmănos, înveninat şi rău, ocări nedrepte: Constantin Brâncoveanu e un ghiaur, un hain, cu totul nevrednic a se mai numi domn la Kara Eflak.

Radu căta să-şi tălmăcească vorbele în româneşte, ca să le înţeleagă mai bine, dar tot nu le pricepea:”Îţi poruncesc să te supui capugiului care te va aduce, cu toată seminţia şi averea, la scara înaltei Porţi, pentru a da sama de multele rele săvârşite în douăzeci şi şase de ani de domnie”. Se trezi totuşi strigând:

— Mişelie! Cum îngădui, măria ta? Boieri, nu spuneţi nimic? V-a pierit glasul? Unde vi-i mândria? Unchiule Constantin, de ce taci? îngădui?

Scuturând parcă pânza unei vedenii înspăimântătoare, Constantin vodă se îndreptă spre boieri:

— Stolnice Constantin, Mihai spătare, tu, Prăjescule, Iunache vistiere, mă lăsaţi pradă mişeilor, uneltitorilor şi paginilor? V-am fost călăuz un sfert de veac şi n-am săvârşit numai rele pe acest pământ. Dregătorii v-am dat şi moşii şi case şi faimă în lume.

Ci boierii zăccau nevolnici, căzuţi în muţenie şi înţepenire.

Beizadea Radu se repezi la fereastră, o sparse şi strigă din răsputeri:

— Straja! Să vină straja să apere domnia!

Dar patru ciohodari voinici îl înşfăcară de mâini, i Ie răsuciră la spate, cu păi mile îi astupară gura şi-1 puseră cu capul în zidul zugrăvit cu stele de aur.

— Nu vă răzvrătiţi, ghiaurilor! urlă aga. Am împresurat curtea cu patru sute de ieniceri, iar imbrohorul oel mare, cum am zis, cu 12000, aşteaptă semn de la mine, să prade ţara şi să secere toate capetele potrivnice, boieri sau slujitori!

Asemenea ameninţare prefăcu spaima în groază şi-n cutremur. Multora le clănţăneau dinţii, le tremurau bărbile şi genunchii. Nici un glas nu ieşea din gâtlejuri, fără numai geamătul de sub căluş al beizadelei Radu.

Ci tot voievodul zise, cu amar şi obidă multă:

— Mustafa aga, cu aurul ce ţi-am dat ţi-ai cumpărat piele de oaie şi aşa de bine te-ai coperit, că nu te-am gâcit ce lup turbat c-şti.

— Legea îmi porunceşte să n-am milă de ghiauri!

— Ce trebuie să facem? întrebă, în sfârşit, Mihai spătarul Cantacuzino, înălţând fruntea către Mustafa aga, nu către voievod.

— Luaţi mazâlitul în paza voastră! Cu întreaga-i casă: feciori, fete şi gineri. Pe toţi îi încredinţaţi imbrohorului cel mare, să-i ducă nevătămaţi la Istanbul, cu tot avutul lor, precum poruncă este. Intru adeverire, iau chezaşi şase boieri şi zece neguţători mari, între care numesc pe Constantin stolnicul şi Ianache Văcărescu vistierul.

— Noi mergem la înalta Poartă să mărturisim şi să dovedim nevinovăţia măriei sale, păşeşte în faţă Ianache Văcărescu.

— E domn harnic, bun şi credincios ţării şi înaltului padişah Ahmed, adăugă Prăjescu.

— Nu! tună Mustafa cu mare mânie. Firmanul îl pesetluieşte ca pe-un hain; şi firmanul este sfânt! Cine încearcă împotrivire, sub iatagan ori în ştreang.

Slăbit puţin din strânsoare, beizadea Radu privi pe fereastră şi văzu că toată curtea domnească era înţesată de ieniceri: unii păzeau intrările, iar alţii dezarmau străjerii şi-i închideau în turnul cu ceas ori în odăile lor.,Deci ne supun cu sila”. Răsucindu-se spre boieri, înţelese că mulţi, în cap cu Cantacuzinii, erau de fapt înţeleşi cu capugiuL. Îl fulgeră un gând: „Nu cumva şi vizita de ieri a fost încă o cale de înşelăciune.

Pe scările de marmură se mai năpustiră vreo douăzeci de ieniceri, iar aga Mustafa le porunci:

— Păziţi curtea din toate părţile: nu intră şi nu iese nimeni fără ştirea mea. Ciohodari, pecetluiţi vistieria! Scotociţi cămările domneşti! Tot ce-i de preţ, împachetaţi. Tot! Şi să nu vă înfruptaţi din averi, ticăloşilor, că vă tai cu iataganul, cum porunceşte coranul! Înţelesu-m-aţi?

— Ascultă, aga Mustafa, grăi Constantin vodă, stăpân pe sine. Eu am mai trăit primejdii mari. Ţi-aduci aminte, în 1703? Fui chemat Ia Adrianopol ca să mi se taie capul; şi m-am întors cu firman de domnie pe viaţă. Ori viaţa nu mi s-a sfârşit încă. Nu întrece măsura şi porunca. De trebuie, mă înfăţişez padişahului cu fruntea sus, pentru dreptul meu şi ţara mea. Am mulţi prieteni în împărăţie şi-n afară. De am vreo vină, şti-voi s-o răscumpăr, au cu dreptatea mea şi-a ţării mele, au cu aur.

— Poate dacă pui pungă lângă pungă, de-aici la Istanbul!

— Pentru numele meu bun şi pentru norodul meu, pun!

— Să te vedem! Şi, cu glas mai moale, porunci către căpitanul de ciohodari: Scotociţi şi palatele de la Mogoşoaia, de la Târgovişte şi de la Doiceşti.

— Mustafa, te-am omenit şi te-am dăruit ca pe-un prieten, iar tu mă jefuieşti ca un tâlhar?

— Brâncovene, umileşte-te dacă vrei să-ţi mântui zilele. Şi către boieri: Închideţi-i pe toţi cei din neamul lui, în cămările dinspre miazănoapte. Păziţi-i! Răspundeţi cu averea şi viaţa voastră. Chem conducătorii breslelor de neguţători, ca ostateci, să nu cumva să răscoale prostimea.

Trecu însuşi în grabă şi pecetlui vistieria, în vreme ce câţiva ciohodari adunau tot ce găseau mai de preţ în Curtea domnească. Alţi ciohodari, cu brânceli şi ghionturi, adunau pe toţi Brâncovenii în două odăi: iatacul domnului m al doamnei. Pe neaşteptate se treziseră toţi prizonieri în propria lor casă; şi nimeni nu le mai asculta porunca, ninxrii nu le sărea în ajutor. Se prăbuşeau unii în braţele celorlalţi, în uluire şi deznădejde. Plânsetele în glas mic suspin amar zguduiau trupurile femeilor; bărbaţii, chiar şi Matei, după întâile momente ale uimirii şi ale frământărilor, rămaseră încruntaţi şi gânditori. Păreau gata de harţă, în fapt, nu credeau, cu nici un chip, că totul (i a sfârşit aşa de repede, ca sub o izbitură de trăsneT. În eluda a tot ce li se întâmpla, nădăjduiau totuşi în marea,' n întrecuta dibăcie a voievodului: nu s-a lăsat nicicând răpus. Nădăjduiau în puterea cea mare a dreptăţii; nu se pliate să nu iasă la lumină. Nădăjduiau în prietenii aflaţi în ţară, la Istanbul şi în multe alte părţi ale lumii, ca de pildă: împăratul de la Viena, ţarul Moscovei, dogele Veneţiei, patriarhul Constantinopolului, al Ierusalimului.

„În llucureşti avem ceva oaste, gândea beizadea Radu. Boierii i meri, căpitanii de steaguri Cernat, Drag an, VintilăNtrttju domnească are patru steaguri: n-or fi toţi mişei.: Mu.laşii, neguţătorii vor sări întru apărarea domniei, că tiu le a fost altă domnie mai cu priinţă. Nu pot câteva mii ii. „tiimani să curme o domnie atât de temeinică, de veche, 'I' '.1 nălucită”'. Şi, cu ajutorul unui străjer scăpat prin • >iInile curţii, trimise două slujnice la Mogoşoaia s-o vestească pe Ancuţa: să se ascundă în colibele de peste lac, pân-or trece scotocitorii ciohodari. Dar le-au prins ieniceriI. La ieşirea din curtea domnească, şi frământarea lui Radu spori.

Voievodul sta frânt în jilţ şi nu găsea glas să-şi povăţuiască feciorii, să-şi mângâie doamna. Când, în sfârşit, îşi mai birui amarul, ceru lui Ianache Văcărescu să privegheze încărcarea averilor în harabale. Mâhnirea-i spori cu fiecare încăpere jefuită, cu fiecare lucru de preţ smuls de pe pereţi, din scrinuri, din dulapuri. Constata, cu strivitoare durere, că beizadea Constantin se pierduse cu firea şi coborâse în nevolnicie:

— Vezi, tată, cât ai greşit umilindu-te în faţa stolnicului, cel mai şiret dintre Şeităneşti? El ne ţinea de vorbă, iar ai lui tocmeau domnia cu Mustafa aga şi cumpărau straja. Cum ai putut fi atât de neştiutor?

Beizadea Ştefăniţă tăcea: voia să afle, cu orice preţ, ce face Ştefan Cantacuzino, pe care şi-l socotea prieten. Se întreba: „Ştia? Nu ştia? E părtaş ori nu cu părintele său la mişelia asta?” Se întreba şi, neprimind răspuns, orice vrere i se topea ca fumul. Când soţia, domniţa Bălaşa, i-a cerut să se alăture lui Ianache Văcărescu şi lui Radu la însemnarea în catastif a lucrurilor smulse din casă, strânse din umeri, cu amărăciune.

— Zădărnicie. Totul e zădărnicie.

Radu simţea cuţite în inimă când vedea cum se încărca în harabale avuţia asta strânsă cu atâta strădanie. Umbla cu catastiful în mână după ciohodari şi scria ce lucruri de preţ scoteau din vitrine: căni de argint, cărţi ferecate, casete cu coliere şi brăţări, inele şi cercei cumpărate de la Veneţia, daruri primite de la împăraţii Vienei ori de la ţarul Moscovei şi chiar de la sultan ori de la hanul tătar.

Privegheaţi de ciohodari cu iataganele, zece slujitori strângeau covoarele cele scumpe persieneşti, turceşti ori româneşti, le făceau sul şi le scoteau afară; alţii ridicau mobila cea din lemn chiţăit ori abanos. Alţii umplură lăzi multe cu blănuri: spinări de vulpi de Mosc, vulpi albe, pântece de râs şi de samur, hermine, blănuri albe înspicate cu smocuri roşii, vidre, dihori, adică tot ce făceau marea plăcere a doamnei Maria şi a fiicelor sale. Mustafa aga îşi purta mâinile prin ele, cu lăcomie şi voluptate, ochind pe cele mai de preţ. Se obrăznicea atât de fără măsură, încât intră şi-o întreba pe doamna Maria:

— Unde ai pus samurul plătit cupeţului Porfir cu 4000 de taleri?

— De unde ştii de asemenea blană?

— Scrie în catastiful vostru.

— L-am dăruit marelui vizir.

— Păcat. Mi-ar fi trebuit.

Alte cufere se încărcau cu postavuri şai şi felendreş, canavăţ cu ţesătură aurită, atlasuri, tafta leşească, matasă, muselină, hataiale străvezii cu flori de fir pentru văluri de mireasă, pregătite anume pentru Ancuţa. Radu nu izbutea să numere lăzile cu straie bărbăteşti, dar mai ales femeieşti: ciohodarii le tot învârteau, le răsuceau ori le mutau, ca să le poată dosi. Se uita la rochiile ţesute cu fir şi cu perle; îl orbea strălucirea şi frumuseţea; îl uimea scumpătatea şi uita să le mai scrie în catastiF. Îşi vedea muma ori surorile îmbrăcate, la bairamuri ori la serbări, la nunţi ori la slujbe în mânăstiri, în dulame blănite cu pântece de râs, încheiate cu mari nasturi de diamante, ori purtând cu măreţie gingaşe feregele, chilim, caramsin. Acolo pun cojocul de vulpe albă pe care el, beizadea Radu, l-a purtat la înmormântarea Stancăi, sau cele de samur pe care Constantin se lăuda că a plătit 1400 de taleri bucata. Şi iarăşi cojoace de râs, conteşuri, cordovane, arnici turcesc. Dădu peste trei ciohodari care împachetau talere şi căni de argint aurit, cafetiere, pahare, candele minunat lucrate, ferecături, anaforiţe. Odată vistierul Ianache Văcărescu l-a spus că cinci la sută din visterie se cheltuia pentru veşminte, iar zece la sută pentru giuvaere şi lucruri de argint şi aur. I se frângea inima, strivită şi sângerată, văzând cum nişte tâlhari sălbateci dădeau iama prin atâta bogăţie.

— Agă! strigă la Mustafa, vezi că ciohodarii tăi fură şi dosesc multe lucruri de preţ.

Dar Mustafa îi întoarse spatele furios, lovi cu pumnii În doi ciohodari luaţi la harţă pentru o salbă de galbeni,.hiful însă nu-l opri: era însuşi un jefuitor ticălos.

Doamna Maria ceru şi fetelor, nurorilor şi celor trei • lujnice, îngăduite pe lângă familia voievodului, să cerce a priveghea împachetarea, trecerea în catastif şi aşezarea în harabale.

— De ce atâta zel? Au mai credeţi că sunt ale noastre? întrebă Ştefăniţă.

— Sunt! Ei, dacă astă-noapte nu umblam beat de dragoste, poate puneam straja curţii domneşti în stare de bătaie. Acum toţi căpitanii mei şi oştenii sunt închişi, fără arme şi păziţi de otomani.

— Ştefăniţă, întrebă beizadea Constantin, care-o fi aicI. Meritul prietenului tău Ştefan Cantacuzino.

— Naiba ştie. Oricum meritul lui pogoară din prostia noastră.

— Uşurelu spune că Mustafa aga-i găzduit în casele lui, zise beizadea Radu.

— Întreabă-l pe turc: uite-l!

— Unde-ai ascuns cerceii cu perle, inelul cu rubin şi paftaua cu diamante? se răsti Mustafa la Radu, luându-i-o înainte.

— N-am ascuns nimic! i se împotrivi beizadeaua. Şi să nu strigi la mine, că nu ţi-s slugă.

— Măritul vizir Gin Aii paşa doreşte foarte mult să-şi împodobească soţia cu ele, se îndulci glasul agăi.

— Minţi! De unde ştie vizirul de asemenea podoabe?

— Dacă nu ştie va afla şi le va dori. Şi mă mir că ai uitat un lucru foarte însemnat: soţia marelui vizir este fiica slăvitului padişah, Ahmed, cel care a adunat în haznaua lui tot aurul împărăţiei şi-l păzeşte cu străşnicie şi cruzime. Să nu cercaţi a ascunde ceva, că prea măritul sultan are mii de iscoade şi adulmecă aurul precum lupul oaia şi tigrul gazela. Unde-l amiroase îl şi înhaţă, sfâşiind, nimicind totul. Deci nu vă primejduiţi viaţa, dosind aur!

După plecarea agăi, beizadea Constantin îndrăzni:

— Nu crezi, tată, c-ar trebui să-l îmbunezi?

Prin Ianache Văcărescu şi prin beizadea Radu s-au târguit: au oferit un pahar de aur:

— Dar ne laşi doamnele şi ginerii să plece, înainte de a sosi imbrohorul cel mare.

— Vreau cele trei giuvaeruri!

— N-au nici pe sfert valoarea ăstui pahar. Şi-apoi nici nu sunt aici, zise Văcărescu.

— Spuneţi unde-s ascunse şi le găsesc eu.

— Pentru nimic în lume! se împotrivi Radu:

— AtuncI. Dă încoace paharul şI. Mai cugetaţi, acolo, închişi. Că eu vreau să vă uşurez osânda, iar voi vă arătaţi împotrivitori.

Radu nu se lăsă biruit.

— Agă, noi îţi îngăduim să iei aceste trei talere de argint, cu cănile lor, dacă ne laşi pe noi, beizadelele, să ieşim în Curtea domnească. Sunt lucrate de marii meşteri

— Sebastian Hann de la Sibiu şi Georg May II de la Braşov.

Mustafa a privit lucrurile, le-a prubuluit cu ochiul cel micuţ şi-a zis:

— Bine! Am să-l conving pe marele imbrohor să vă facă scăpaţi. Deocamdată staţi aici, încrezători în cuvântul meu şi în dreptatea padişahului.

— V-aţi încredinţat că-i un nemernic? întrebă Radu.

Noaptea au petrecut-o în veghe şi lacrimi. Voievodul s-a gândit mult la vremea când l-a trimis Duca vodă la Braşov, împreună cu bunica Ilinca şi cu vărul său Pârvu Cantacuzino, să cheme boierii fugiţi din pricina certurilor dintre Băleni şi Cantacuzini. A colindat mult, de la unii la alţii, a sfătuit, a şuguit, a dojenit, a ocărit şi nu s-a lăsat până nu l-a împăcat pe aprigul, mâniosul şi învrăjbitul Stroe Leudeanu cu Cantacuzinii. Cum era tinerel – avea doar douăzeci şi unu de ani – şi harnic, priceput la cetirea sufletelor, dibaci la vorbă, cu multă putere de-nduplecare, bunica i-a zis „arhanghelul împăcării”. Ce vremuri. Atunci mult l-au îndrăgit cei mai buni dintre CantacuzinI. Împăcarea aceea a dus la căsătoria lui Constantin Bălăcenu cu Maria, fiica unchiului Şerban Cantacuzino.

Dacă beizadea Constantin îl bănuia pe stolnicul Constantin de hiclenire, Ştefăniţă şi domniţa Safta o învinuiau pe jupâneasa Păuna, soţia lui Ştefan Cantacuzino, cea dintâi uneltitoare:

— Muieruşca asta ne-a făcut pocinogul!

Se bizuiau pe ştirile aduse de slujnice că, împreună cu.soţul ei, se preocupa foarte mult de pecetluirea şi despe- („•!luirea vistieriei, de scotocirea cămărilor domneşti, de alegerea a tot ce-i preţios şi încărcarea lucrurilor în harabale. Sava Uşurelu, slujitorul lui Radu, spunea chiar că se da bine pe lingă Mustafa aga spre a împărţi între dânşii comorile brâncoveneşti: o parte sultanului, o parte agăi – drept răsplată că a izbutit să-l surprindă pe Brâncoveanu fără nici o apărare şi să-i ia totul, ca din oală – şi o parte Păunei, ca una care destăinuie locurile unde mazâlitul are ascunse comori. Chipul în care au fost loviţi îl încredinţa pe beizadea Ştefăniţă că măria sa nu-şi cunoştea îndeajuns nici prietenii, nici duşmanii. Şi-i număra în gând:”Mihai Racoviţă şi Ion Mavrocordat râvnesc scaunul Ţării Româneşti; în Rusia, spătarul Toma Cantacuzino, la Viena Bălenii, la Istanbul ambasadorul rigăi Ludovic XIV, contele Desalleurs, oamenii lui Francisc Ilakoczy, contele Poniatowski, trimisul rigăi Carol XII al Suediei; toţi ne zic îngâmfaţi, făţarnici, putrezi de bogaţi trădători şi ne pârăsc zilnic sultanului. Aşa că Păuniţei i-i uşor să-şi vâre pliscul şi să ne ciugulească. A ajutat-o, din belşug, şi fratele nostru Radu, cel tare-n crailâcuri şi becisnic în păstrarea tainelor”.

CI. Pe când se mai întrebau cum e cu putinţă asemenea mişelie, un ciohodar îl chemă pe beizadea Radu la aga Mustafa.

— Să vină el aici! se supără coconul domnesc.

Doamna Maria îl sfătui totuşi să se ducă:

— Nu-i bine să-l învrăjbim şi mai tare; şi-apoi aţi fost prieteni de vânătoare, de zburdăciune. Du-te!

— Da, la o vânătoare în Făgăraş l-am scos din ghearele unui urs uriaş; iar acum trei ani, când Fuad paşa voia să-l vâre sub satirul gealatului, tata şi-a pus obrazul şi pungile pentru dânsul, la împărăţie!

— Du-te, fiule, şi nu-l înfrunta!

Dar, spre uimirea beizadelei, nu aga îl aştepta în spătăria mare, ci Păuna:

— Tu?

— Răducane, fugi! Ascunde-te la Govora ori la Polovraci, până trece furtuna, îl cuprinse, îngrijorată foarte, de mâini, fără a stinge mândria din glas. Pe urmă, fiind eu doamnă.

— Tu, doamnă?! Ce nebunie te-a cuprins?

— Nu te mira, nici nu te zborşi, furiosule! Mustafa aga găzduieşte în casa noastră. Cum vine, imbrohorul cel mare îl pune pe Ştefan domn. Stau tare, pentru el, toţi Cantacuzinii, în cap cu socru-meu, Constantin, şi cu frate-su, Mihai spătarul.

— Da? Deci toţi şeităneştii ne-au trădat. De-ăştia mi-s?

— Domnia lui tată-tău trebuia să aibă un capăt. Dacă ai ţinut vreodată la mine, ascultă-mă şi fugi!

' Beizadea Radu îşi frecă fruntea, îşi acoperi ochii cu palma stingă şi gândi; Păuna îi cuprinse mijlocul cu dreapta şi-şi lăsă tâmpla pe pieptul lui, alintându-se şi risipind în juru-i mireasmă de trandafir şi ispită. Glasul îi cânta:

— Ascultă-mi povaţa, Răducane: ascunde-te!

— Să-mi trădez mumă, tată, fraţi, surori? Halal povaţă!

— Ce te leagă de ei? Sunt osândiţi? Gata! Colac şi luminare. Dacă scapă cu zile, minune! Domn: Ştefan, sub epitropia stolnicului, socrul meu. Pricepi?

— Unchiul meu a uneltit mazilirea ca să aibă pe cine opitropisi?

— Nu-l ocărî prea tare! El ştie că dacă noi, Cantacuzinii, nu suntem harnici a dobândi domnia, marele vizir face ţara paşalâc şi trimite aici un turc s-o ocârmuiascĂ. Înţelegi?

— Înţeleg, se îmblânzi Radu, ferind-o, uşor, ca s-o poată privi drept în ochi şi bucurându-se că o poate îngădui lângă dânsul fără a-i fierbe sângele; ci nu văd de ce vrei să mă mântui de primejdie tocmai pe mine, de la care vei fi aflat multe taine pe care le dezvălui, acum, duşmanului?

— N-am dezvăluit nimic, jur! Dealtfel nici nu mi-ai dcMtăinuit tu prea multe. Ce-am putut amirosi singură!

— Iar soţul tău, aflând că m-ai ajutat să fug, mă va căuta el să-mi taie capul. Nu-i aşa?

— De asta nu te teme, Răducane! Desfă logodna cea nenuntită cu cantemireasca şi fii sfetnicul meu din umbră.

Încă mai mirat, beizadea Radu stătu câteva clipe în cumpănă. Simţi vorbele femeii ca nişte palme umilitoare. Mo ntăpâni totuşi:

— Vrei să fii precum Chiajna şi eu unealta ta?

— Au n-aş merita? surise frumos Păuna, jucându-se cu un galben din salba-i bogată aşezată peste sinii totdeauna aţâţători, vădind că i-a plăcut întrebarea beizadelei. Au nu-s mai deşteaptă şi mai frumoasă ca dânsa? Tu, RăducanE. Să-mi fii sfetnic de taină, cum îmi eşti de cinci ani!

— Şi dacă Ştefan mă spânzură, cum am zis?

— Fără teamă: eu, cu o zi înainte-i voi fi dat otravă. Au nu-i spui tu ginecolatru?

— Dar Cantacuzii ierta-te-vor?

— O vreme, nimic nu voi face fără a lor ştire, învoire şi sfat. Pe urmă, după ce înşfăcăm toate frâiele ocârmuirii, ne scuturăm de ei, ca de căpuşe.

— Nu cumva eşti diavolul, Păuniţo?

— Sunt îngerul tău păzitor. Iar tu, spada mea.

— Şi nu ţi-i teamă să-mi destăinui asemenea cumplite gânduri?

— Răducane, astea sunt gândurile noastre nemărturisite ale amândurora, de când ne-am prins în braţe. Cine să fie domn după tatăl tău? Constantin cel acru şi mutălău? Ştefăniţă cel gras, gâfâitor şi veşnic bănuitor? Ori tu, cel răsfăţat şi cu toate darurile cele trupeşti şi sufleteşti înzestrat?

Ascultând, în inima şi mintea beizadelei se săvârşi repede o schimbare. Se prefăcu a primi învoiala, îmbrăcă strai de slujitor, făcu semn lui Sava Uşurelu şi, pe portiţa de taină, ieşi în spatele Hanului Şerban vodă, îşi aşteptă slujitorul în capul Podului, îşi încălecă armăsarul şi galopă nebuneşte, pe la marginea Străuleştilor, pe malul lacului, până la Mogoşoaia. Ajunse înaintea ienicerilor trimişi de Mustafa aga să scotocească averile din casă.

— Ancuţa, tata-i mazâl; ai mei toţi sunt popriţi, sub pază, în curtea domnească. Turcii vin să prade şi casa asta. Trebuie să te scot de-aici! Altminteri împărtăşeşti soarta noastră.

Întâi Ancuţa nu înţelese: i se părea că visează urât. Nu-i venea a crede că Radu Brâncoveanu era acest bărbat în strai de slujitor, care-i vorbea de lucruri de spaimă.

— Nu se poate. Radule. Aseară am fost fericiţi ca nici când.

— Din păcate, de ieri toate s-au răsturnat. TU. După ce ieşi de-aici, te duci unde vrei. Dacă te mai socoteşti logodnica mea, te ascunzi aici, în ţară ori în Transilvania; dacă nu, te-ajut s-ajungi la Istanbul, lângă părinţii tăi.

Ancuţa se lăsă jos, pe covor, la picioarele lui, îi cuprinse genunchii, îl strânse tare, deznădăjduit de tare, şi începu să plângă zguduit, în hohote. Radu o x-idică în braţe şi-o purtă spre loggie.

• Dimineaţa era senină şi caldă; deasupra lacului se hârjoneau aceleaşi păsări, în scăldătoarea luminii.
Tăcură îndelung, ascultându-şi bătăile inimilor şi suspinele.
— Trebuie să te hotărăşti, Ancuţa.
— Sunt soţia ta, Radule! îl învălui fata cu privirile strălucind de lacrimi şi arzând de dragoste. Tu hotărăşti 1 Ci eu nu-mi mai desprind soarta de a ta.
— Atunci să te adăpostesc şi să mă aştepţi.
În grabă îi puse într-un cufăraş câteva lucruri de preţ; giuvaeruri şi banii pe care-i găsi în casa din Mogoşoaia. O trecu lacul cu o barcă, însoţită de doi slujitori şi două slujitoare, pe lângă Smaranda, cu care venise de la Ţarigrad. O urcă în două căruţe ţărăneşti şi-o porni spre apus.
— Te odihneşti, la noapte, în Goleşti. Mâine seară ajungi la Hurezu. Acolo, călugărul Rafail, prietenul meu, te va ascunde unde va crede el că-i mai bine. Poate la Frăsinet ori la Stânişoara. Dacă avem izbândă, vin şi te iau. Dacă nu, treci în Transilvania şi stai în casele de la Braşov, Făgăraş, Sighişoara ori Sâmbăta, ori unde-o fi mai bine. Avem bani şi averi la Mânu Apostol din Braşov; eu sunt bun prieten cu aurfăurarul Georg May II, din cetatea Braşovului. Toţi ajuta-te-vor. Până acum neamul brâncovean a fost neam cu noroc. A trecut, cu bine, prin multe şi mari primejdii. Va trece şi de data asta.
— Şi tu ce vei face?
— Ceea ce a cercat şi unchiul tău, Dimitrie Cantemir: rft/vrătirea. Gânclesc să năimesc oşteni, să-mi atrag seimenii, cazacii, dărăbanii. Să-l las pe Ştefan Cantacuzino iViră strajă şi să-mi scot familia din prinsoare. Şi, aşa cuM. I bătut străbunicul meu Matei Basarab la Plumbuita, fac şi eu. Ridic Bucureştii, Târgoviştea, chem ţara la oastea cea mare şi dacă-i înfrunt pe otomani trei luni de zile, îmi sar în ajutor şi împăratul nemţesc şi ţarul Moscului şi dogele Veneţiei şi noroadele din Balcani. Ai încredere în mine?
— Da, Radule: aşa cum a avut mătuşa mea Casandra, o Cantacuzină de-a voastră, în soţul său Dimitrie, din neamul Cantemir.
— Să nu pierzi şi să nu înstrăinezi, Ancuţa, giuvaerurile dăruite de mama!
Se despărţiră, lăcrămând amândoi, dar încredinţaţi că vor birui. Trecând lacul înapoi, observă că ienicerii înconjuraseră casa de la Mogoşoaia şi începuseră scotocirea şi jaful. Privi câteva minute din dosul unui ulm bătrân: şi aici încărcau în harabale tot ce era mai de preţ.”Ce s-alege din prea iscusitele şi frumoasele case brâncovene?”. Se-apropie, fără să-şi dea sama; îl zări un ciohodar şi se repezi cu iataganul la dânsul. Beizadea Radu

s-a apărat cu hangerul şi cu pumnii, până şi-a prins potrivnicul de brâu şi l-a prăbuşit în lac, cu o împunsătură de hanger sub ţâţa stângă. Dar cum răcnetele stârniseră pe ceilalţi otomani, iar vreo cinci se şi năpustiră asupră-i, încălecă şi goni spre Bucureşti, pe drum ocolit, ca să-i piardă urma.

Aici află oraşul înţesat de ieniceri. Nu găsi nici pe starostele neguţătorilor, nici pe cei al altor bresle: îi luaseră ostateci, la porunca agăi Mustafa. Alergă pe Lipscani, pe Covaci, pe Cavafii vechi, pe toate uliţele unde erau mai puţini otomani, strânse peste o sută de calfe, ucenici, vânzători, armaţi cu ciocane, topoare, bâte şi se pregăti să lovească otomănimea din Curtea domnească. Căută şi câţiva căpitani de steaguri din straja domnească. Deodată însă îl împresurară vreo douăzeci de ieniceri cu iataganele afară din teacă. Trase spada, dar n-^avu răgaz să lovească: vlăjgani cu turbane şi iatagane îl înşfăcară, îl burduşiră cu ghionturi şi-l băgară, cu de-a sila, în Curtea domnească.

„Cineva m-a vândut”, gândi coconul domnesc, când îşi aminti că parcă l-a zărit pe uliţa Frângefier pe Radu Dudescu, umblând furiş: „. Beleaua beizadelei”.

La o jumătate de ceas după prinderea iui Radu, Păuna ceru intrare la Maria doamna. Măcina mânie în mintea-i: „Răscoală? Nu-l credeam aşa de nătâng. Ce pot face nişte calfe nearmate împotriva a mii de ieniceri şi spahii? Ci dacă a cercat una ca asta şi aga l-a prins, însamnă că nu mi-a ascultat sfatul. Adică l-am pierdut pentru totdeauna? Nu se poate”.

Grăind cu doamna Maria, Păuna simţi o drăcească plăcere să-i spună că boierii Cantacuzini s-au înţeles cu Mustafa aga şi, chiar acum, îl întâmpină pe imbrohorul cel mare, la Văcăreşti, cu temenele şi plocoane, cu meterhanele, cu tarafuri şi cu toată slava.

— V-am spus toate astea că vă sunt rudă şI. Oarecum om de casă, care crede că-i bine să ştiţi ce vă aşteaptă. Iar la ieşire, se apropie de Maria doamna şi-o căină în şoaptă: Mult mă întristez de soarta măriilor voastre. Dar nu deznădăjduiţi: o să dea măria sa vodă Constantin ceva pungi şi giuvaericale şi vă-ntoarceţi iară.

— Să dea Dumnezeu fiecăruia după inima lui, Păuna.

— De bună samă; dar ti'ebuie să daţi şi măriile voastre. Să nu vă zgârciţi.

— Cum o hotărî măria sa!

Mai ales, cum ştiţi, giuvaerurile fură minţile la turcii cei mari. Şi, decât să se împopoţoneze cu ele Cantemireasca, mai bine să vă mântuiţi viaţa.

— Păuna, ai uitat că ţi-am fost doamnă de când te-ai născut! Şi-i întoarse spatele: Nu eşti vara mea, ci neruşinata sculă a lui Mustafa aga.

Păuna se învineţi de furie şi ieşi, ţanţoşă, zăngănindu-şi sălbile şi brăţările de aur.

Sosirea imbrohorului cel mare a sporit îngrijorarea boierilor prieteni cu Brâncovenii.

Cei mai harnici în sfatul cu înaltul dregător s-au arătat fraţii Constantin şi Mihai Cantacuzino.

La curtea domnească imbrohorul glăsui cu surâs ce părea binevoitor:

— Alegeţi domn pe cine vreţi; bineînţeles afară de cel mazilit.

— Care-i pricina mazilirii? întrebă Ianache Văcărescu.

— Nu una, ci numeroase pricini, binevoi imbrohorul n răspunde: de ani de zile ţine legături tainice cu împăiatul din Viena, cu care măritul nostru padişah se află în stere ele război. L-am dibăcii că are legături şi cu ţarul Moscovei, cu regele polon şi cu dogele Veneţiei.

— Prin aceste legături, după câte ştim noi, a ajutai? Poarta otomană, zise Ianache vistierul Văcărescu.

— Acum n-o mai ajută. Şi-apoi tU. Visliere,. ŞtiI. Foarte bine că a sărăcit ţarA. Punând dări grele şi ghiftuind cămara domnească şi vistieria cu aur.

— Niciodată ţara n-a avut mai multă bogăţie ca acum, se împotrivi Prăjescu.

— Şi-a cumpărat moşii în Transilvania, să aibă unde se ascunde, cu tot neamul lui, dacă i se pricinuieşte vreo primejdie. Sta mai mult la Târgovişte decât la Bucureşti: Şi chiar acum pleca în acea cetate, pentru că-i mai aproape de Braşov, unde şi-a ascuns multe averi. Ştim că se poartă ea un principe încoronat: foloseşte bucătari nemţi şi italieni, i se vesteşte masa cu trâmbiţe de argint. Şi-a bătut medalie de aur întru sărbătorirea A. Douăzeci şi cinei de ani de domnie. Şi-a poruncit coroană de aur şi voia a se încorona cu cea mai strălucitoare pompă, cu trei patriarhi şi cu mare sobor de preoţi, ca un împărat, cu desfăşurări de steaguri şi oşti, cu mult norod şi mare tevatură de beneheturi, jocuri şi petreceri. Totul ca un împărat şi nu ea un bei supus padişahului!

Boierii ascultară tăcând şi tăcură mai departe, nevolnici. Ştiau că spusele imbrohorului adevărate erau.

Mulţi însă nu înţelegeau de ce bogăţia şi fala Brincovenilor puteau stârni mânia cea aprigă a sultanului, când mai firesc cir fi fost să se mândrească şi să se bucure că are un supus şi un prieten atât de priceput în gospodărirea ţării şi cu bun nume în lume.

În mijlocul boierilor din sfat, stolnicul Cantacuzino gândea: „Noi am supt de la ţâţa mumelor, odată cu laptele, şI. Ambiţia, trufia şi ura împotriva celor ce se ridică mai sus de noi. Brâncoveanu ajunsese prea puternic şi stânjenea planurile noastre; dobândise prea multă faimă în afară şi supăra otomănimea. Deci trebuia să cadă. Mormăia printre dinţi, cârtind, când noi, Cantacuzinii, vorbeam de Bizanţ, cum c-ar fi o „sminteală şeităheaseă”. Nu îngăduia ca Ţara Românească să fie „cuibar de împăraţi”; se temea să nu fie răvăşită de războaie şi secătuită de averi. Noroc, pentru noi, că sultanul Ahmed e bolnav, foarte bolnav de patima aurului, iar pe Brâncoveanu] îl ştie ca Altîn bei. Şi deci îl va stoarce până la cea din urină firfirică”. I] lăsa pe imbrohor să vorbească şi se ferea să-şi dezvăluie.gând urile; se împietrise în ambiţii şi râvne tari, mute. Voia să rămână în umbră, sfetnic de taină, dar în fapt jac totum, la cel de-al treilea domn al Ţării Româneşti; adică la fecioru-su Ştefan.

Cel dinţii, cu multă durere şi spaimă, Xanache Văcărescu a intrai, în odăile unde sta închis Brâncoveanu.

— Ce s-aude? întrebă măria sa.

— Mulţime plătită se înghesuie să linguşească, prin Strigări, noua domnie.

— NouA. Domnie?

— Da, măria ta; îl căftănesc pe Ştefan Cantacuzino:

Doamnele lăcrămară, iar beizadelele suduiră.

— Nepricopsitul! Teleleul! Sacul cu seu. Ginecolatrul!

— Cât m-am temut., suspină vodă Brâncoveanu. Şi totuşi nu m-am aşteptat. Nu m-am aşteptat ca tocmai ei, unchii mei.

După o îndelungă tăcere, ca să mai învioreze cugetele, Radu povesti ce-a făcut cât a lipsit dintre dânşii.

— Izbutii s-o scot pe Ancuţa din Mogoşoaia şi s-o ti imet la un adăpost în munţi.

— Şi giuvaemrile?

— La dânsa, mamă: dar de nuntă.

— Ce mai nuntă! scânci beizadea Ştefăniţă, ênti-e durere şi batjocoră.

— Vai, vai '! se crămălui doamna Maria. Mă doare cumplit; gândind la acea firavă ocrotitoare pentru lucruri făr' de preţ. Şi nici măcar nu ni-i rudă de lege.

— E româncă, maică, djn oameni dârji. Puteam să îe ascund eu. Ci am văzut-o atât de dornică a se topi în gândul şi dragostea mea, încât m-a vrăjit.

— Dar dacă Ştefan, carE. Râvneşte averi, o prinde?

— Îl cunosc bine: e unul care face numai ce-i spune Boaţa. Şi, sub papuc fiind, greu poate gândi ceva cu capul lui.

— Atunci şi mai rău este: Păuna-i împătimită după fhrvaeruri şi găteli!

Vreun ceas Brâncovenii discutară dacă nu cumva încercarea de răzmeriţă va căşuna mai mult rău decât supunerea iară cârtire şi tocmirea, cu aur, a pazei vieţii. D părerea asta era, mai ales, beizadea Constantin, căruia lovitura mazilirii îi stârnise o nepotolită frică, pe care izbutea s-o ascundă.

— Dacă ajung la Istanbul, rânduiesc lucrurile mai bine ca orice capuchehaie. Răzmeriţa cu două-trei sute de oameni luaţi de pe uliţi sau cu nişte ţărani fără arme, când o armie de 12000 se apropie de cetatea de scaun, e o sminteală fără rost.

Auzeau clopotul cel mare de la Mitropolie şi-i durea că nu mai sunau întru slava lor, că nimeni nu se mai uita la dânşii, la cei care un sfert de veac au ocârmuit ţara şi-au stat în stepena măririi.

Clopoţirea întru slava altora pentru ei dangăt de înmormântare era.

Un slujitor aduse vestea că, neavând nici cucă, nici coroanĂ. Imbrohorul cel mare a pus pe umerii lui Ştefan Cantacuzino caftanul lui, zicându-i „domn”.

— Şi slujba cine a slujit-o? întrebă beizadea Radu.

— Mitropolitul Antim, zise slujitorul, cu umilinţă, ştiind parcă despre adaosul de supărare pe care-l pricinuia cu asemenea răspuns.

În clipa aceea, în inima beizadelei Radu se sparse parcă o beşică de venin, stârnindu-i ura împotriva şeităneştilor. Asculta la fereastră ovaţiile boierilor la ieşirea din biserică, sub litanii şi cădelniţări, şi foarte-i era ciudă pe el însuşi.

Cum am putut, atâţia ani, să fiu soţul din afara legii al Păunei şi să nu descopăr pofta de mărire, dorul de domnie al ginecolatrului? Doamna Păuna”.

Fură foarte miraţi Brâncovenii că, la sfârşitul ceremoniei, Ştefan Cantacuzino se înfăţişă în odăile lor de prizonieri. Purta caftanul, cam strimt şi cam scurt pentru trupu-i gras şi măhălos. Radu nu ştia dacă-şi cerea, milog, iertare ori sfida cu o trufie vicleană.

— Foarte rău îmi pare că s-au petrecut astea, acuM. Chiar în săptămâna mare.

— Şi nu poţi face banchete şi serbări? întrebă Radu.

— Eu n-am poftit domniA. Vă rog să mă credeţi. Dealtfel, uite, nici nu-mi stă cu caftan. Sunt preA. Prea voinic.

— E mai bine, vere, că ţi-au dat ţie domnia decât unui străin., surise amar vodă Brâncoveanu, vorbind anume domol, liniştit, ca să împiedice beizadelele de o stropşire cu sudălmi şi vorbe de ocară pe noul domn. Apoi, fără a se ridica din jilţ, şi fără a-şi scoate calpacul din cap, întoarse faţa de la dânsul, răpindu-i vadul de-a SYigăima vreun cuvânt de iertare ori înfruntare.

În noaptea aceea de joia mare, în curtea domnească s-au aflat două tabere ale aceleiaşi familii, aprig înduşmănite: Brâncovenii şi Cantacuzinii. Cei dintâi, strânşi în iatacul domnului, golit de podoane şi de toate lucrurile de preţ, tăcuţi, doborâţi de tristeţe, de plânsete, jeluire şi durere, îşi astupau urechile să nu mai audă râsetele, bucuria, meterhaneaua, urările şi tot dezmăţul noii domnii, nesocotind durerea mazâlitului şi opreliştile din această săptămână a patimilor.

Beizaclea Ştefăniţă auzea, mai ales, râsul lui Ştefan Cantacuzino, hurducat şi întrerupt, nefiresc de subţire faţă de făptura-i multă, şi gândea: „Am crescut aproape împreună; mi-a fost chiar prieten, într-o vreme; dar n-am băgat de samă că râde cu behăit de ţap”.

Dimpotrivă, Radu auzea, din când în când, doar glasul Păunei şi se-nciuda că suna limpede, şi melodios, parc-ar fi avut în gât numai clopoţei de cristal şi de argint.

Lui vodă Brâncoveanu îi părea rău că n-a zidit pereţi mai subţiri, să răzbată mai bine acel glas calD. Omenesc, oleacă ostenit de bătrâneţe şi poate stricat de o bucurie cam nefirească, glasul şi vorbirea sfătoasă a unchiului Constantin Cantacuzino stolnicul. Prindea doar câte o vorbă:”domnie lungă.” „Înţelepciunea logodită cu tinereţea”. „avuţie”. „tare, trebuie să fii tare”.,.au gonit după moşii”. „nu le mai sătura necuratul pofta de aur”. Cerea să umple goluiile dintre asemenea cuvinte desperecheate şi se indigna:”Neruşinaţii! Mă învinuiesc că aş fi sărăcit-o pe văduva lui Şerban vodă, că i-aş fi luat 300 de pungi? Au uitat că marele vizir a cerut haraciul: 130000 de taleri, pe care vodă Şerban nu-l plătise, şi chiar ei, Cantacuzinii, au cerut să fie plătit din averea lui Şerban. Alunei voiau sări sărăcească pe fiul Tui, pe Gheorghe Cantacuzino, cA. Să nu aibă cu ce plăti peşcheşul pentru domnie. Zi-le şeităneşti şi gata! Pe Ştefan eu l-am botezat. Finul meu, domN. Tnsamnă că sultanul nu face din ţara asta.paşalâc. Poate asta-i bine”.

Femeilie insĂ. Toate, boceau când cu vaiete şi suspine, când mut, eu şiroaie de lacrimi prelinse pe obraji. Totodată, întreaga noapte, ciohodarii şi alţi slujitori ai agăi cu felinarele în mână” au cotrobăit prin curtea domnească, adulmecând copoieşte tot ce-i de preţ şi încărcând în harabale.

După două zile de scotoeice şi împachetare, îneărcară în patr uzeci de căruţe eu câte patru cai, toate averile Brâncovmiilor găsite aici.

Privea doamna Maria pe fereastră şi amar plângea şi se tfânguia:

— Ne jefuiră şi ne sărăciră, mişeii! Ne prădară tocmai cei pe care nu i-aM. Lăsat să piară de iatagan ori ştreang!

Galben ca bulzul de ceară, voievodul sta mut, gânditor, trist.

Dintre toţi feciorii, Constantin se încărca de neîmpăcată nrânie: Nu cuteza încă să-şi descarce furia asupra părintelui său; că s-a încrezut prosteşte într-un nemernic ca Mustafa aga şl într-un fariseu ca stolnicul Constantin Cantacuzino.

Spre deosebire de toţi ceilalţi, beizadea Ştefăniţă s-a încredinţat repede că nu mai aveau nici o scăpare şi a intrat într-o muţenie înverşunată, ţesută cu spaimă şi disperare.

— Am pierdut cinci-şase ani, se dojenea Radu, în vânătorii petreceri, desfătări, în loc să ascult sfat părintesc şi să mă îngrijesc mai mult de oştire şi de portul armelor, de prietenia cu căpitanii seimenilor. Unde-s Drăgan, Cernat, Arbănaş, Muşat „cazacul”, de fapt un moldovean din Lăpuş. Dacă cioplitorul în piatră Andrei ar fi fost aici, cu toate calfele lui, izvodea o bătaie ea aceea că fugeau işlicarii precum potârnichile. Dar aşa. Şi tocmai acum, la 24 de ani, după atâta zurbalâc printre muieri, după atâţia ani în dezmierd şi berechet, nepăsare, belşug şi îmbuibare cu searbădă zamă de fericire; iată-ne din palatele cele aurite închişi în două odăi. Eram mândri şi bogaţi, f aleşi, de nimeni temători; şi, iată, ne-am prăbuşit. Ne-au doborât viclenia şi ura cea de rele uneltitoare. Am greşit, dar vom drege greşeala şi, mai înţelepţi ţi, urcavom iară!

Nimeni nu-Î aprobă, în zicerea asta înnegrită de dojana şi luminată de nădejdi.

Dealtfel, nici n-ar fi avut când: un ciohodar îi pofti, cu răsfire mare-n glas, să se pregătească de drum.

— Dnde ne duceţi? întrebă Şioi'ăniţĂ. Cu dureroasă deznădejde.

— La Istanbul; unde altundeva.?

— Ca pe vite, 3a tăiere?

Această fioroasă întrebare, rămasă fără replică, lovi, ca o săgeată, inimile tuturor Brâncovenilor.

Lui Radu după nimica nu-i părea aşa de rău ca după Ancuţa, mireasa lăsată nenuntită. A trăit în huzur, zburdălnicie flăcăiască, dar dragostea abia acum i-a răsărit în cale şi în inimă, ca o rodie minunată pe care, iată, i-o fură un tâihar şi el nu-l poate stropşi.

În faţa carâtelor, cinci la număr., se opriră toţi. Doamna Maria şi domniţele încetaseră plânsul; ci lacrimile le mai şuroiau pe obrajii palizi ca turta de ceară. Iar când priviră înapoi: scările de marmură, stâlpii măiestrit ciopliţi, uşile din lemn încrustat, ferestrele închenarate cu pervazuri înflorate, când văzură chioşcul, ca o giuvaerica din marmură în cinci culori, când întâlniră chipul bisericii din cărămidă roşie, când auziră bătăile ceasului din turn, când simţiră mireasma gingaşă a viorelelor din grădina Curţii domneşti, sloboziră amare suspinuri şi lacrimile ţâşniră, noi şiroaie de sub pleoape, întunecându-le cu totul vederea. Clătinându-se, greu nimeriră uşile carâtelor. Cu copilul în braţe, domniţa Safta tremura de ciudă şi de durere: „. De-acum în patul cu polog de mătase pe belciuge de aur, o să doarmă desfrânatA. Ibovnica fratelui meu*'.

Punând piciorul pe scara carâtei. Constantin vodă Brâncoveanu s-a întors spre finul Ştefan, acum voievod, cu gând Bă-şi ia rămas bun; îl zărise în capul scării, petrecându-i ca pe nişte musafiri. Ci, prinzându-i pe obraz o undă de bucurie neascunsă, a schimbat cuvintele de prietenie cu altele ce semănau a blestem:

— Dacă nenorocirea asta vine cie la Dumnezeu pentru păcatele mele, facă-se voia lui! Dar clacă este roada răutăţii omeneşte şi urmăreşte perirea mea, rog pe Sfântul să-mi ierte duşmanii; ci păzească-se de cumplita şi răzbunătoarea minie a judecăţii din urmă.

Ştefan Cantacuzino se clătină şi-şi frecă fruntea, fără cuvânt.

Beizadea Radu băgă de samă că proaspătul domn îi întovărăşea cu capul descoperit şi zise în sine: Uite, mişelul, parc-ar însoţi un convoi de-ngropăciune, nu de surghiun. Au nu ştie că Brâncovenii scapă şi din gaură de şarpe? Nu, nu vei avea tihnă să domneşti nici jumătate de an”. Şi tare, printre dinţI. Îi strigă:

— Întoarce-te, vere, măria ta, să nu-ţi răpească altcineva scaunul domniei.

În clipa aceea un ciohodar îi aruncă în carâtă pe nepoţelul Constantin, feciorul beizadelei Constantin:

— Ia~l cu tine, surâse rău Ştefan vodă. În domnia mea nu voI. Să mă împiedic de nici un ciot brâncovean.

Pc drumul cel fără întoarcere al surghiunului

1 eizadea Constantin se aşeză pe scaunul carâtei lingă măria sa, având-u-i în faţă pe Ştefăniţă şi pe Matei. Cu o zvâcnire atletică, Radu o ridică, uşure, pe doamna Maria în braţe şi o aşeză pe scaun, apoi îşi sprijini i surorile şi cumnatele să se urce în carâta loR. Li era milă de Safta şi de copilaşul ei, micuţ: peste o săptămână împlinea şapte lunI. În cea de-a patra şi a cincea carâtă cumnaţii, muţi şi înţepeniţi, speriaţI. Parcă s-ar fi urcat de-a dreptul pe eşafod.

Când îi văzu pe toţi aşezaţi, Radu săltă în carâtă, sprinten şi mlădiu, ca la un joc, şi se aşeză în faţa doamneI. Să-i fie sprijin la nevoie şi alin suferinţelor, cu vorbe de-mbărbătare. Socoti în gând:,Cinci Brâncoveni, cu Surorile şi cumnaţii, cu pruncii, treisprezece prizonieri. Dar iată, îl urcă şi pe Ianache Văcărescu. Greşii vorovind Păunei despre încrederea tatei în acest slujitor şi sfetnic. Ei, de câte ori m-a scos din necazuri şi datorii, ăst meşter izvoditor de aur: zeci de pungi împrumutate ori dăruite, fără ştirea tatei”.

Sava Uşurelu, slujitorul lui Radu, sta de-o parte, între străjeri; aştepta, cu pumnii şi fălcile încleştate, cu buzele îngurzite a mânie, să vadă încotro va fi dusă familia Brâncoveanu. Aflase că pe boierii Preda Brătăşanu şi Cornea Brăiloiu i-au închis la Snagov şi căta prilej să-şi vestească stăpânul. Nu i-a poruncit să-l urmeze, ci doar i-a zis, cu prietenie şi durere în glas: „Uşurelule, nii-ai fi de mare trebuinţă, ci nu te pot sili să mă urmezi. Că nu ştiu: merg 3a viaţă ori la moarte?” Dar cum să părăsească un stăpân cumsecade, netrufaş, darnic, bun, un stăpân cu care de cinci ani petrece împreună? Văzuse patima măriei sale pentru anume muiere şi-i cunoştea, cu de-amănuntul, tot focul şi pârjolul. Ci mult se bucura că, de vreo trei luni, acea patimă s-a stins ori s-a preschimbat într-o dragoste nouă, curată, plină de duioşii pentru domniţa AncuţA. Încă n-a apucat să-i spună că a galopat, nebuneşte, a ajuns-o la Goleşti şi-a adăpostit-o la Stânişoara, în taină; la Hurez era cu primejdie: într-acolo alergau şi ciohodarii agăi Mustafa şi oamenii noii domnii, trimişi după avuţii brâncovene. S-a întors într-o noapte, deşi a ocolit prin Loviştea, ca să pară că vine dinspre Câmpulung, nu de la Vâlcea.

Lumea din Bucureşti se afla în mare nedumerire. Multe din cele petrecute la Curtea domnească nu le ştia; iar cele aflate nu le înţelegea. Unii ziceau:

— Încarcă în harabale zestrea mirelui; merg la Ţarigrad să-i cunune patriarhii cei mari.

— Nu cumva mută cetatea de scaun la Târgovişte, cu totul? se întrebau alţii, cu îngrijorare.

Doar calfele adunate de beizadea Radu au răspândit ştiri ceva mai adevărate: mazilirea lui vodă şi jefuirea curţii domneşti. Nimeni însă nu voia să creadă. Nu putea crede. Ba unii ziceau că tânărul cocon s-ar fi sfădit cu vodă pentru zestre, şi-acum cată, năzbâtios cum e, să ia cu de-a sila tot ce crede că i se cuvine. Cele dinţii, femeile aflate în pridvodul bisericii Sf. Gheorghe au văzut că osmanlâii au coR. Jera* Curtea domnească şi-o păzesc cu flintele. Cei din catul de sus al Hanului de la Sf. Gheorgh< •au zărit cum ciohodarii agăi Mustafa au smuls armei.; fitrăjii de seimeni şi i-au închis în turn.

Nimeni nu ştia ce-i de făcut.

Nimeni nu le spunea nimic.

Dar când vestitorii uliţelor prinseră a bate darabanele şi a striga că boierii au ales alt domnitor, un Cantacuzin, iar vodă Brâncoveanu se duce la Istanbul să tocmească, împreună cu sultanul, noua domnie, lumea foarte s-a miţa! de asemenea adevăr.

Înaintea şi în urma convoiului s-au rânduit, în alai, Cinci steaguri de oşteni. Li s-au alăturat şi o samă de boieri credincioşi, din neamul Văcărescu. Golescu, Greccanu, Prăjescu. Strigau:

— Mergem cu măria sa în faţa sultanului să-i adeverim nevinovăţia!

Sava Uşurelu privea la sutele de bucureşteni grămădiţi pe uliţi, la porţi, pe poduri, la ferestre, prin balcoane, „fi,vadă şi să afle ce se întâmplă cu un voievod măreţ, iscusit şi bogat, care a păstorit ţara cu mult belşug şi faimă bună. Celor care-l întrebau, le răspundea, după capul lui:

— Au obicei slut sultanii: cheamă domnitorii ca prieteni, dar nu totdeauna îi aşază la masă: ci de multe ori le pun capul sub satâr.

— DA. Hâd obicei.

— Aşa că să nu-i lăsăm să-i ia pre Brâncoveni.

— Dar cum să-i apărăm? Că n-aveam arme.

În carâta doamnei Maria, beizadea Radu prefiră inââmplările din aceste zile năuce. Şi iar se afla vinovat că a stat prea departe de treburile cele politiceşti. A mers în solii grele şi tainice; s-a îngrijit de strângerea dărilor în judeţele Vâlcea şi Argeş; a trecut de mai multe ori cu tamazlâcuri de vite la Braşov şi o dată chiar până la Lipsea, ceea ce n-a făcut niciunul din fraţi; a lucrat, cu meşterii, la ctitorii voievodale; s-a îngrijit şi de oastea ţării. Dar, mai ales, s-a desfătat, a săvârşit şotii, năzbâtii, chefuri, destrăbălări, adesea însoţit de Dudu. Acest zis prieten ştia câte ceva din întâlnirile cele de taină cu Păuna.,Se va folosi de asta ca să-i smulgă bani ori o moşie în Teleorman?” se întreba Radu. „Este în stare!” îşi răspundea.

Şi, furat de gânduri, aproape n-a ştiut când au ieşit din Bucureşti.

Drumul era zbicit şi neted. Dar, avâ'nd inimile sălbatec rănite, Brâncovenilor li se părea că trec tot prin gropi şi hârtoape.

— Au nu-i mustră cugetul pe cei care ne-au vândut? întrebă Radu.

— Unii nr-au cuget; pe alţii îi mustră doar gândul că n-au făcut încă mai bine fapta lor rea, răspunde doamna |Maria.

În vremea asia, la Bucureşti, în Curtea domnească noul domnitor Ştefan Cantacuzino, cu doamna Păuna şi cu Mustafa aga alături, împărţea scumpătăţile rămase sau dosite de la Brâncoveni. Acum se vedea că, în fapt, la Istanbul trimiseseră, odată cu mazâlul, doar jumătate clin averi. Se sfădeau pe moşiile brâncoveneşti. Şi, ca lupii cei flămânzi, se repezeau asupra tuturor caselor de la Bucureşti, Târgovişte, Potlogi, Doiceşti, Brâncoveni. Harnică intru asemenea îndeletnicire se dovedea Păuna doamna: semn că, în desfătările cele pătimaşe, deschidea şi ochii şi-şi desfunda şi urechile spre averi şi lucrurile de preţ. De pildă, într-o seară de ianuarie, în cea din urmă a lor întâlnire, în casa de la Doiceşti, a poftit un inel: o amintire a ceasurilor plăcute petrecute împreună. Pofta i s-a împlinit repede. Şi deşi inelul nu era cine ştie ce, acum Păuna a putut spune că, în acea casă domnească, în peretele unei odăi din fund, se află un dulap tainic.

— Acolo am putea găsi şi giuvaerurile râvnite dE. Marele vizir.

Nu-i păsa că domnescul soţ ar putea s-o întrebe: De unde ştii asemenea ascunzători de taină, doamna mea?” Ci, mult îndurerată, îşi amintea că, la acea întâlnire, venise îmbrăcată călugăriţă. După petrecere, Dudu, ivit ca din senin, a însoţit-o până la Mărgineni, chipurile că veneau din conacul Grecenilor de la Popeni, şi a depus-o la picioarele soţului legiuit, ca pe-o făptură pocăită întru îndestularea trupului ei frumos. De-atunci nu s-au mai întâlnit: auzise iar despre nunta cu Ana Cantemir, s-a dus s-o vadă. Şi, pentru dânsa, pentru Păuniţa, Hăducanu dus a fost. Dar, socotind întâlnirile înapoi le-a aflat fără număr. Într-una din ele Răducanu i-a arătat o medalie mare, grea, de aur, bătută la un aurfăurar transilvan întru cinstirea celor douăzeci şi cinci de ani de domnie. S-a lăudat că însuşi a comandat două mii la acel meşter transilvan, după ce domnescul său părinte a văzut tiparul:

pe-o parte – avers – chipul lui Brâncoveanu în profil, cu calpacul de blană scumpă, împodobit cu un surguei din pene mari resfirate în evantai, cu chip mândrU. Semeţ, cu mustăţi şi barbă bine rotunjită, cu caftan prins într-o agrafă mare din pietre scumpe, cu inscripte în latineşte: „Constantinus Bassaraba Brancovan”, iar pe eealalată parte – revers stema ţării: (vulturul cu crucea în plisc şi soarelE. Închise într-un herb bogat, împodobit deasupra cu o coroană mărginită cu perle şi înălţată pe un glob, cu inscripţia: „D. G. Voivoda et princeps Valachie Transalpinae”. Şi, parcă-l auzea: „Sunt cincisprezece ocale de aur, scoase din albia Argeşului de ţiganii mei zlătari. Cu mare plăcere le-am dăruit părintelui meu să-şi îmbodobească sărbătoarea zilei de naştere şi sfertul de veac de domnie”. Le ţinea minte, cu amănunţime, pe toate, deşi le privise şi auzise printre pătimaşe dezmierdări; dar mai cu seamă nu uita că le-a adus însoţit doar de Radu Dudescu şi de Sava Uşurelu, punânctu-le la mâna vistierului Ianache, venit anume la Târgovişte să le primească, să le încuie bine în vistierie şi să le scoată numai în acca zi de 15 august, plănuită a fi mare şi obştească sărbătoare, cu oaspeţi din multe ţări evropeneşti. L-ar întreba pe Dudescu, unde se află acum acele medalii, dar nu voia să-l facă părtaş. Prea-i obraznic: într-o zI. Când Răducanu era plecat întru întâmpinarea logodnicei, Dudescu i-a cerut două pungi de galbeni: „Dacă nu-mi dai, umplu ţara că eşti ibovnica beizadelei”. Acum, de bună samă că-i şi mai neruşinat: „beleaua beizadelei” preschimbată în.beleaua doamnei”. Dar, ştiind că acele medalii erau adăpostite la Târgovişte, le-a găsit uşor printr-un vistiernicel al ei, bine plătit. N-a mai spus nimănui; nici lui vodă. Ii părea însă foarte rău că nu găsea cele trei giuvaeruri râvnite de Mustafa şi de imbrohor.

Întiile zile de domnie i s-au părut lui Ştefan Cantacuzino foarte obositoare: totul era neorânduială, harababurĂ. Furtună încâlcită de ambiţii şi patimi. Zise către părintele său, stolnicul:

— Noi am trăit mai bine decât Brâncoveanu: câştiguri bune, plimbări, desfătări şi tot binele, fără a avea grijile domniei.

Stolnicul înţelese unde bătea feciorul.

— Da, dar noi pofteam şi mai mult: adică domnia.

— De la depărtare părea mai uşoară; acum mă tem să nu mă copleşească grijile, şi încâlcitele treburi ale ocârmuirii, pe care Brâncoveanu, cu meşteşug mare, le-a descurcat.

— A domnit prea mult. AdicĂ. În fapt a şovăit, n-a domnit.

În drum spre Giurgiu, în legănarea trăsurii, beizadea Radu îşi amintea ce spaimă au trăit Brâncovenii în 1703, când măria sa a fost chemat la Adrianopol, în faţa sultanului. Avea doar treisprezece ani, dar poate tocmai de aceea nu putea uita spaimele de-atunci. Şi totuşi, după „zilele negre de la Arnăutchioi”, au urmat strălucita primire din Bucureşti şi domnia pe viaţĂ.
Îşi tălmăci gândul către doamna şi către Safta:
— Atunci măria sa era singur; acum suntem patru Brâncoveni în stare să ne apărăm. Dacă dăm jumătate din averile care ne urmează în aceste hai/abale, dobândim iară domnia.
Doamnei Maria îi plăcea încrederea lui Radu; în atare nenorociri cineva trebuie să cerce a încălzi inimile cu lumina nădejdii.
— Rău mă tem, se văieta Safta, de Şeităneşti şi de Păuna, că mult ne-a tot iscodit şi-n treburile casei şi-a virât nasul.
— Între noi şi Cantacuzini s-au încuibat mâncătoriile şi ura, fără să gând im că, la capătul necugetatelor pârituri, ne poate aştepta, pe toţi, mormântul. Cinstesc pe Cantacuzini pentru înţelepţia şi cărturăria lor; nu-i iert că s-au purtat râu, viclean. Vrură să-l aibă pe Brâncoveanu slugă, nu domn, aşa cum l-au avut pe Antonie vodă, unchiul meu, căruia i-au hotărât tain: câtă pâine, carne ori pastrama să mănânce şi cât vin să bea la fiecare masă.
!n carâta lor, voievodul şi fiul său Constantin vorbeau aproape aidoma:
— Eu, spunea voievodul, n-am uitat nici înrudirea, nici prietenia, nici sfaturile bune primite de la unchiul meu stolnicul. De câte ori auzea despre cearta dintre mine şi Cantacuzini, deşi ei cu osârdie o ponegreau, doamna Maria spunea: „Poarta otomană vă pregăteşte acelaşi călău: nu stârniţi duşmănia între voi: uniţi-vă!”. Am ascultat-o, şi l-am trimis pe unchiul Constantin capuchehaie la Istanbul. Nu ne-a ajutat: ne-am pândit doar unul pe altul, ca vulpoii cei vicleni şi răi, şi ne-am pârât.
— A urzit intrigi împotriva măriei tale şi le-a ţesut cu mâna altora spre folosul lui, zise beizadea Ştefăniţă. Nu-i plăcea defel că ocârmuieşti tara numai după capul
* măriei tale.
— Ba m-am povăţuit, dar cu alţii, anume ca să scap de toanele şi tirania cantacuzină. Am vrut să le arăt că dacă ies din povaţA. Adică de sub epitropia lor, fac şi lucruri bune, nu numai prostii, cum în gura mare mă ocărăsc dumnealor.
Radu îşi ajută sora să-şi alăpteze pruncul, sprijinind-o să nu se lovească, în hurducăturile carâtei, iar mintea îi lunecă spre alte vremi, când asculta

povestiri despre Neculai Milescu spătarul, acel vestit călător care a străbătut îngheţurile Siberiei şi uscăciunea pustiurilor până în ţara chitailor, dar mai ales când el însuşi a călătorit la Athos, Alep. Ierusalim, Sinai, Alexandria. „Ci, de plăcut la Veneţia, Padova, Roma şi Florenţa, mi-a plăcut. Văzui multe lucruri minunate, dar şi multe hâzenii. Oricum, ctitoriile tatei ne încântă pe toţi, şt încă râvnesc a ctitori zidiri care să le întreacă”.

Pe drumul dintre Buzău şi Gherghiţa, Radu Dudescu a aflat că Brâncoveanu a fost scos din scaun, iar Ştefan Cantacuzino a ajuns domn. Călătorea în trăsură cu coviltir, ca să se poată „drege” dormind după benchetuiala în care se bălăcise cinci zile, uitând că era săptămâna mare, „Nu se poate! s-a împotrivit ştirii; apoi şi-a turnat clondirul cu vin rece în cap, să se dezmeticească. Uite că, de la lăsata secului, beizadea Răducanu nici n-a catadixit să mă mai vadă. Se însoară, deh! şi nu-i mai trebuie prieten burlac şi beţivan ca mine. Trebuie s-o caut, grabnic, pe cumnată-mea, Păuna. Dacă-i doamnă. Căpuşa fuge de pe berbecul mort pe oaia grasă”.

A adormit repede, împăcat. În Bucureşti, înţolit ca un boier de rang mare, dichisit ca un crai, s-a înfăţişat ta curte.

— Păuniţo şi înaltă doamnă, două moşii brâncoveneşti. Pe alese! Un conţeş de vulpe argintie şi unul de samur: cel cumpărat de la cupeţul Porfir. Atâta cer ca să nu mai ştie nimeni că ai fost ţiitoareA. Ştii tu cui!

Păuna se uită la dânsul ca la o lighioaie spurcată: dar repede gândi că ticălosului trebuie să-i dai tare peste bot: *

— Vezi că ţi s-ar putea tăia capul pentru că ai fost beleaua beizadelei.

— Da? Crezi că măria sa. Ştefan vodă n-ar putea afla că o ibovnică e maI. Lipită de ibovnicul său decât un prieten de prietenul său?

— Asta ţi-a fost prietenia cu Răducanu, spurcamle? Şi el care voia să-i fii ajutor şi aghiotant în bătăliile cu.

— Ei, se mai înşală oamenii. Ci tu să nu mă înşeli: să dai! Să dai!

— Au crezi că ameninţându-mă dobândeşti câştig.r Domnia are călău şi ştreang.

— Ei, nu chiar aşa, mărită doamnă. Glumii! Oricum pentru buna ta faimă şi pentru cinstea casei, care acum a deveniT. Domnească, trebuie să te grijeşti niţeluş şi de sufleţelul meu. Că dacă fusei „beleaua beizadelei”, ştiu să fiu şi pacostea prea frumoasei doamne Păuniţa. Pacostea!

— Dacă-mI. Vorbeşti cu ameninţare, de bună samă că m-ai şi pârât lui vodă.

— Ce bine mă cunoşti, iubită cumnăţică. Nu m-am dus totuşi; dar dacă nu mă înţeleg cu tine. Te-am străjuit, de atâtea ori când te hârjoneai, pe sub ascuns, cu beizadeaua, să nu dea nevolnicul peste voi.

— Ajunge! Ieşi!

— Ies şi intru în iatacul lui vodă ori.

— Du-te până ţi-i frânge gâtul! Mârşave!

Ieşind de la cumnată-sa, Radu Dudescu a stat, o clipă, cu inima îndoită:”Dacă ginecolatrul nu mă crede şi mă vâră Ia gros pentru ponegrirea doamnei? Se închină Păunei ca la un idol”. Când se zbătea în apele şovăielii, apăru vodă, dinspre spătăria mică. Se plecă, adânc, să nu se vadă cât e de stingherit. Ci, vodă:

— A, tocmai voiam să trimit după tine, Dudescule.”

— După mi. Cu ce-ţi pot fi de folos, măria ta?

JCu ce-ai fost şi lui beizadea Răducanu.

— Cum adică? se poticni Dudescu, sughiţând parc-ar fi fost beat, deşi azi nici nu văzuse faţa vinului.

— Adică aşa. Şi apucându-l de mână îl trase în spătărie; Dudescu crezu că-l şi vâră în temniţă şi-l taie, numaidecât. Vodă însă îl aşeză în jilţ şi urmă: Eu nu am ibovnice să mă păzeşti de Păuna. Dar vreau să mi-l prinzi pe Radu Brâncoveanu şi să mi-l aduci viu:

— Viu sau.

— Nu, viu, Dudescule! Că poate am să te pun chiar pe tine sĂ. Să-l faci eunuc.

— De cE. Măria ta?

— Fără mofturi şi fără întrebări, dacă vrei să scapi cu zile!

— N-ar fi mai bine sĂ. Dacă tot de călău va pieri.

— Voiesc ca înaintea călăului să se înfăţişeze cu câteva dramuri lipsă în mădularele lui. Ai înţeles?

— Dacă aşa te simţi răzbunat, am înţeles!

— Numai aşa! Şi numai după ce-mi dă inelul, cerceii şi paftaua cu diamantul basarab. De nu-mi împlineşti porunca, te tai cu satirul, fără judeţ, ll scoţi din convoi la Giurgiu ori la Rusciuc.

Doamna Păuna l-a zărit ieşind din spătăria mică şi s-a temut foarte. A pornit spre vodă să-i mărturisească tot. Dar măria sa i-a luat-o înainte:

— L-am trimis pe Dudescu să adulmece giuvaerurile dăruite lui Răducanu. Erau prieteni şi-i ştie ascunzătorile şi tainele.

— Foarte bine., se linişti Păuna, dar numai pentru o clipă.

— Simt că nu ţi-i prea îndemână la curtea domnească, doamnă, îi vorbi soţul, liniştit, zâmbitor şi chiar drăgăstos, folosind întâia oară titlul

„doamnă”'. Se vede că nu-ţi prieşte patul cu baldachin de mătase. De, verigile de aur le-a înhăţat Mustafa aga. Zic să-ţi alegi un loc, aici, în preajmă, că voiesc să-ţi zidesc o casă ca-n poveşti. O casă pentru înalta şi frumoasa mea doamnă Păuna.

La Giurgiu, surghiuniţii au fost găzduiţi în casa mică şi săracă pe care vodă Brâncoveanu o avea, pentru olăcari, pe uliţa pescarilor.

Fiind vinerea mare, postiră, cu toţii, post negru. După ce hodini un ceas, vodă scrise, cu mina sa, lui Ştefan Cantacuzino ca unui caimacam şi-i ceru să-i păstreze toate moşiile, să nu cumva să se atingă de elE. Să nu cuteze a călca palatele şi casele, să nu-i risipească turmele de vite sau grânele de pe câmp ori din hambare, să nu părăduiască vinurile din acest aN. Ci să se strângă în crame, ca şi până acum, iar cele din anii trecuţi să se vândă la târguri şi oboruri; toate ţesăturile şi covoarele din case şi din ateliere să se pună la un loc şi să se preţuiască bine; broderiile, mai ales, să nu se piardă cumva.

După ce svârşi cartea, ceru un preot să slujească prohodul îngropării lui Hristos.

La început imbrohorul se împotrivi; pe urmă se răzgândi şi vru chiar să vadă cum plâng Brâncovenii la auzul jalnicelor cântări. În adevăr, au ascultat slujba în genunchi, cu multe lacrimi de căinţă.

La sfârşit, imbrohorul îl pofti pe vodă în cămăruţa hărăzită pentru odihnă şi-l întrebă, cu batjocoritoare blândeţe:

— Dacă vrei să nu ţi se cânte şi ţie prohod de-ngropăţ:iunE. Mărturiseşte unde mai ai ascunse averi: bani, aur, giuvaeruri, broderii, blănuri, stofe, ferecături în aur şi argint, tipsii, vase scumpe şi, mai ales, acea pafta cu diamantul basarab.

— Imbrohoare, ori eu nu mai ştiu turceşte, ori tu n-ai suflet? După ce-aţi scotocit toate casele melE. Aţi încărcat totul în liarabale, numai voi ştiţi ce şi cât, cum îţi vine să mă mai întrebi unde am averi ascunse?

— Toate bogăţiile pământului aparţin măritului padişah; ghiaurilor le lăsăm doar ochii ca să plângă.

— Cum crezi, imbrohoare, că eu, Constantin Basarab Brâncoveanu voievod, care de un sfert de veac domnesc şi stăpânesc o ţară, mă mai pot pleca în faţa unui capugiu necuviincios? Crezi că dacă pierdui scaunul domniei, mă mai tem de primejdii şi mă mai înspăimântă răutatea oamenilor? Cel mult mă îngreţoşează mişelia şi făţărnicia, fărădelegea şi neomenia.

Imbrohorul ar fi vrut, pentru asemenea vorbe, să-l supună la chinuri; dar n-avea poruncă. Şi-apoi ştia că la Istanbul acest ghiaur mai are şi prieteni şi averi. Şi cine ştie cum se-ntoarce roata? Socoti că-i mai bine să-l lase: în pace deocamdată. Şi să nu cerce a-l mai trage de limbă. Toată ziua de sâmbăta mare îi ţinu în Giurgiu, sub pază severă, iar el se întoarse la Bucureşti, cu o ceată de spahii, să vadă ce ar mai putea scoate din mâinile Cantacuzinilor şi ale lui Mustafa aga. La plecare a silit boierii care voiau să-l întovărăşească pe Brâncoveanu la Istanbul să se întoarcă la casele lor.

De la Sava Uşurelu, alăturat convoiului, beizadea Radu află câte ceva din cele petrecute prin ţarĂ. În Bucureşti norodul plângea după măria sa şi foarte se mira cum de nu s-a apărat, nu s-a tras la Târgovişte ori la Braşov. Cantacuzinii, zic oamenii de rând, sunt prea făloşi, aşa că, în loc să ferească ţara de otomani, mai rău îi vor aţâţa, învrăjbi până vor ocupa-o şi toată vlaga i-i vor dumica-o.

— Caută, scotocesc mereu averi şi înhaţă tot ce-i de preţ.

Sâmbătă, pe-nseratE. Întors din Bucureşti, imbrohorul Abdul porunci plecarea şi trecerea Dunării, măcar că toţi erau osteniţi de veghe şi frânţi de durerE. În zadar beizadea Constantin şi Radu merseră la imbrohor şi-l rugară a-i lăsa să serbeze învierea aici, pe pământ românesc. Văzând asupra lui Radu un hanger cu mănunchi în lucrătură aleasă, imbrohorul i-l ceru, ca şi cum ar fi vrut să zică: „De-l dai, vă iert de plecare în puterea nopţii”. Radu i-l întinse, ca pe un dar; turcul îl luă şi le făcu semn să plece.

În curtea domnească, Antonio Maria del Chiaro aduse lui vodă Ştefan Cantacuzino scrisoarea lui Brâncoveanu, cu toate că, împreună cu doamna, se pregăteau pentru participarea la slujba învierii, la Mitropolie. O ascultă şi scapără furios:

— Îmi porunceşte? Au nu înţelege că-i mazâl? Mai cutează? Mă înfruntă? întreba, şi clocotea de mânie, şi simţea cum se stârnesc şi se întărită în el o dorinţă, o poftă, o sete de putere.

În tot timpul slujbei de înviere, ajutat de pompa şi „lava, cinstirea şi tămâierea ce i se aduceau, gândi numai la asta. Şi, pe când mitropolitul chema: „Veniţi de luaţi lumină”, ticlui în minte o scrisoare către toţi patriarhii din împărăţia otomană, începând cu al Ierusalimului, spre a se jelui de purtarea trufaşă a unuia care nu pricepe că nu mai este domn şi n-o să mai fie vreodată. Scrisoarea urmărea să-l defăimeze pe Brâncoveanu, care, de bună samă, se va plânge la toţi capii bisericii şi ajutor va cere. Să vadă ei, patriarhii, ce tiran este cel pe care-l credeau un milosârdios binefăcător.

Privind la lumina celor zece făclii şirul de harabale pornit spre pod, vodă Brâncoveanu gândi câţi bani, cât grâU. Cită miere, carne, unt, seu şi sare, câte vite şi ce cantităţi de fin l-au costat toate scumpătăţile din ele, neguţate în Transilvania, Veneţia, Viena, Moscova:”Până la Ural au ajuns cupeţii mei şi până la Lipsea ori Danzig. Şi-acum în ce hazna fără fund intra-vor? Doamne, de ce m-ai lăsat să le-adun, dacă acuma mi le arunci pe apa sâmbetei?”

Când cocoşii cântară miezul nopţii, Brâncovenii se aflau drept la mijlocul Dunării, întocmai cum poruncise Abdul imbrohorul cel mare. Dar podul era stricat şi mai-mai să se prăbuşească în valuri. Ci aşteptând să se dreagă, puteau fi prădaţi sau ucişi de lotrii cei răi care mişună pe Dunăre. Doamna Maria avea la dânsa, în carâtă, luminări şi amnar, să le aprindă la ceasul învierii. Dar pe apă s-a stârnit vântul şi o ploaie rece s-a abătut asupra călătorilor opriţi pe pod. Ţineau luminările în pumni şi se aplecau asupra lor, ci vântul tot le stingea. Auziră clopotele în Giurgiu şi în Rusciuc şi, tremurând, plângând, îngenuncheară şi se rugară. Lui Radu i se părea că frântura de rugă „cu moartea pre moarte călcând”, se referea la însăşi zodia loR. Împreună cu Uşurelu şi cu încă şase dintre străjeri, beizadea Radu drese podul la lumina făcliilor, ca să nu stea până la ziuă în vânt, ploaie şi frig.

În cetatea Rusciucului, imbrohorul, ca să nu mai aibă bătaie de cap, a dat prizonierii în sama paşei de acolo, iar ei s-a întors iar la Bucureşti, să ajute, chipurile, înscăunarea noului domnitor, de fapt să adulmece şi să se înfrupte încă mai gras din averea Brâncovenilor.

La prinz, în ziua de paşti, sosi Radu Dudescu.

— M-a trimis doamna Păuna să aduc cutia asta, se închină şi puse darul în mâinile doamnei Maria. Vă urează grabnică mântuire din năpasta care v-a lovit şi să vă întoarceţi cât mai repede, sănătoşi.

— Inele, brăţări, salbe?! se miră doamna Maria.

— Poate aveţi nevoie, pe drum, surise Dudescu. Doamna Păuna doreşte să ştie unde se află domniţa Ancuţa, logodnica beizadelei Radu. Dacă-i în ţară, s-o ajute, s-o ocrotească de orice primejdie.

Auzind asta, doamna Maria sta gata să creadă că Păuna avea inimă bună şi nu uita că erau, cumva, rude.

Dar Radu se împotrivi; întâlnirea cu Dudescu îl îngrijoră, deşi ar fi trebuit să-l bucure: prietenia şi grija lui miroseau a viclenie; nu înţelegea de ce ţinea să-l întovărăşească până la Târnovo.

— Tu crezi, Dudule, că Păuna vrea, cu adevărat, s-o ajute pe Ancuţa?

— De ce nu? Ce-a fost, a fost.

— Toată hârjoana şi petrecerea mea cu dânsa mi-au arătat-o ca pe-o făptură vioaie, deşteaptă şi, în toate, foarte pătimaşă.

Şi pentru că voia să ştie neapărat ce se întâmpla în Bucureşti îndată ce paşa Rusciucului îi luă în primire, fără a spune cuiva, îmbrăcă strai de slujitor, îl luă în şa pe nepotul său Constantin şi, însoţit de Uşurelu, se strecurară până la Turtucaia, trecură Dunărea şi galopară până la Bucureşti.

Când înţelese că Radu a dispărut, Dudescu încremeni:”Mă trage pe sfoară, şiretul. Se duce să-şi ascundă logodnica mai bine. Sau, poate, vorbeşte cu Păuna; iar ea asta aşteaptă. Nu-i pasă că vodă mă spânzură”. Cu asemenea spaimă în oase, grăbi şi el spre Bucureşti, convins că numai într-acolo a zbughit-o.

Radu Brâncoveanu găsi oraşul înţesat de ieniceri.

Izbăviţi parcă de orice grijă, toţi cei din jurul noului domn se aplecaseră spre petreceri, cu risipă de mâncare şi băutură, cu plimbări din loc în loc, să-i vadă lumea în fală şi mărire, să dea impresia de linişte şi bucurie ca şi cum ţara ar fi scăpat de un tiran şi că, abia de-aici încolo, începea marea fericire a tuturor.

În vremea asta ciohodarii şi slujitorii domniei continuau să scotocească şi să răpească averi brâncovene de pe oriunde se aflau. „Dacă aş avea acum o mie de oşteni şi zece căpitani ai mei, uşor aş închide, la Snagov, toată liota noii domnii. Şi cu cinci sute tot aş face bună treabă”. L-a lăsat pe Uşurelu cu băieţelul în atelier la Andrei şi a pornit să-l caute pe căpitanul Drăgan; dar pe uliţa Covacilor l-a zărit Radu Dudescu; l-a cunoscut şi-a început să-l urmărească.”Asta va să mă ucidă ori să mă dea pe mâna lui Ştefan?” L-a atras într-un gang şi l-a întrebat în şoaptă:

— Cu ce gânduri mă urmăreşti, Dudule?

— Păi, acum chiar că ţi-ai găsiT. Beleaua, beizadea!

— Vrei să mă dai Păunei sau lui.

— El, vodă, mi-a poruncit să te-aduc viu şi, iatĂ. Venişi singur-singurel.

Radu Brâncoveanu se prefăcu a se da prins; dar când îi veni bine, îl izbi cu pumnul în lingurica pieptului, îl doborî, îi mai dădu şi o lovitură în tâmplă cu călcâiul ciubotei, să-l ameţească de tot, ţâşni din gang şi grăbi spre atelierul lui Andrei. Se strecură, cu băieţelul, şi, urmat de Uşurelu, grăbi până la casa stolnicului Ion Balş.

— Şi vouă vi-i nepot acest micuţ Constantin, singurul urmaş de sânge drept brâncovean. Ascundeţi-l până s-or mai limpezi lucrurile; pe urmă trimiteţi-l, eu cumnată-mea Ani ţA. În Transilvania, la Sâmbăta ori la Făgăraş.

Bătrânii Balş îl îmbrăţişară şi-i mulţumiră din inimă.

— Îl luăm cu noi în Moldova, că, iată, am venit la nuntă şi peste ce pacoste am dat.

— Mă duc s-o caut pe Ancuţa.

Dar Sava Uşurelu îl povăţui să nu cerce:

— Eşti urmărit, măria ta. Şi-acum Dudescu nu te mai cruţă: dacă se ia cu o duzină de arnăuţi pe urma noastră, descoperă şi ascunzişul domniţei Ancuţa.

— Ai dreptate, Uşurelule. Iar dacă paşa află de lipsa mea îi pedepseşte pe ai mei, cine ştie cum. Hai la Rusciuc, deşi îmi ard călcâiele s-alerg spre munte.

Din fericire, străjile otomane, cam tălâmbe, nu-i zăpsiseră lipsa. Ci Radu, în cugetul lui, nu era cu nimic ma; împăcat ca înainte. DimpotrivĂ. Îl durea gândul că n-a văzut-o pe Ancuţa:”Dacă mi-i dragă de ce n-am curajul să înfrunt orice primejdie?” Furişarea spre Bucureşti a fost şi o încercare de a vedea cum se poate scăpa de sub priveghierea strajei otomane şi hălădui prin Bucureşti, deşi duşmanii îl urmăresc fără preget şi fără cruţare. Ar fi vrut ca stolnicul Ion Balş, cuscrul măriei sale, să spună: „Ridic Moldova în sprijinul lui Brâncoveanu”. El abia a îngăimat: „Ce să-i faci, dacă marele vizir. N-avem nici cutezare, nici putere”. În noaptea aceea a mai căutat şi pe câţiva prieteni: Pârvu Greceanu, Alecu fiul lui Ianache Văcărescu, dar niciunul nu mai era în Bucureşti. Iar Drăgan, căpitanul de străjeri, l-a sfătuit ca şi Sava Uşurelu: „Fugi, beizadea; avem poruncă să te ucidem oriunde le-am afla”. „Şi de ce nu mă ucizi?” „Nu pot. Am fost prieteni”. „Şi nu mai putem fi?” „Ba da, dar.” „Drăgane, eu mai vin; fă-ţi prieteni printre căpitani şi seimeni. Cu cinci sute cucerim iar puterea”. „Prea bine, măria ta”. Toată vorbirea asta o depăna din nou în gând, dar n-o destăinuia nici părinţilor, nici fraţilor. – *

Temându-se să nu afle că beizadea Radu hălăduieşte prin Bucureşti. Radu Dudescu s-a dus de-a dreptul la vodă.

— De unde vânătaia din tâmplă?

— M-au găbuit nişte necunoscuţI. Patru, într-un gang. ŞI. După ce m-am iuptat. Pe Radu Brâncoveanu nu l-am aflat în Rusciuc.

— A fugit? Unde?

— Nu putui afla!

Veni şi doamna Păuna, foarte supărată.

— Aud că beizadea Radu a fost prin Bucureşti şi tu.

— Daaa? Atunci el a pus pe acei tâlhari să mă ucidă.

— Măria ta, rosti Păuna, cred că-i bine să trimitem o capuchehaie la Istanbul.

— Pe cine?

— Pe Constantin Ştirbei şi pe acest cumnat al meu. Radu Dudescu. Acolo îi duc pe Brâncoveni. Dar să le dai bani mulţi, să plătească, repede, peşcheşurile şi plocoanele domniei şi să-l pârască pe mazilit într-atât, încât să nu scape cu viaţă.

— Ce zici, Dudescule?

— Zic că Păuna are cap ele doamnă, iar cu. „beleaua beizadelei”, acolo put mai bine să împlinesc porunca măriei tale.

— Dar să ajungeţi la Ţarigrad înaintea lui Brâncoveanu!

— Amândoi suntem buni călăreţi. Galopăm!

— Vistierul să vă dea banii; plecaţi, chiar în noaptea asta.

Apoi a poruncit să fie spânzuraţi câte trei slujitori în faţa curţilor brâncoveneşti de la Târgovişte, Potlogi şi. Mogoşoaia, ca tăinuituri ai averilor mazâlitului.

— Să fie aduşi oameni din cât mai multe sate şi moşii brâncovene, ca să vadă şi să răspândească spaima în tăinuitori. Nu vreau să pierd o lescaie din ce-au avut Brâncovenii.

Ci-id au aflat că Radu a fost cel care a luat nepotul şi l-a adăpostit în ţară, Brâncovenii s-au liniştit şi bucurat.

De ce nu ne-ai spus şi nouă? a întrebat beizadea Constantin. Crezurăm că ni l-au răpit otomanii.

— M-ara temut că n-o să-mi îngăduiţi, de-aceeA. L-am răpit.

Cea mai bucuroasă era doamna Maria: îl îmbrăţişă şi-l sărută pe Radu, mulţumindu-i:

— Eşti un băiat ele ispravă, şi iubeşti mult neamul.

— Tată, vreau să-l ascund şi pe Matei.

— Nu, Radule, se împotrivi vodă, după ce chibzui îndelung. Matei e mărişor; în ţară, viaţa i-ar fi în mai mare primejdie: un fecior de Brâncovean e o ameninţare pentru orice domnie. Ci nădăjduiesc să-l adăpostesc în Constantinopol, la patriarhul Hrisant Nottara ori la ambasadei rut Colyer.

Dar veştile proaste se ţineau lanţ. Imbrohorul a confiscat loate condicile şi catastifele vistieriei şi a început schingiuirea asupra lui Ianache Văcărescu: să mărturisească unde mai are Brâncoveanu ascunse averi.

Sava Uşurelu a aflat că doi Cantacuzini au şi plecat la Braşov, să pună mina şi pe averile de acolo.

— Au luat chiar şi pecetea măriei sale şi-o folosec pentru scrisori şi hrisoave măsluite.

Cinci paşa Rusciucului a binevoit să-i poftească la dânsuL. Vodă i-a trimis răspuns:

— L-am primit de mai multe ori În casa mea, la Bucureşti, la Târgovişte şi la Potlogi. L-am cinstit ca pe un înalt dregător al împărăţiei, ca pe un vecin şi ca pe un oM. Om adevărat. Acum mă aflu bolnav, amărât foarte şi neînstare a-l vizita. Poftească el la mine, aici, în Sărăcia în care mă prăbuşiră viclenii şi mişeii.

Cu asemenea cuvânt s-a înfăţişat beizadea Radu la paşa Rusciucului. I-a vorbit atât de răspicat şi demn, atât de frumos în limba turcă, arăta aşa de mândru, aşa de bărbat, încât paşa s-a pătruns de respect şi în cugetul lui au izvorât numai gânduri bune. Şi-a amintit că, la o vânătoare în Rucăr, Radu şi slujitorul lui goniseră, de-a călare, cerbii şi căprioarele spre flintele şi suliţele vânătorilor şi toţi avuseseră mare dobândă.

— Nu uit, beizadea, nici friptura pregătită de oamenii domniei tale. Hai să-ţi vizitez părintele, căzut în nenorocire.

Aflându-i înghesuiţi într-o singură odaie, în întuneric şi frig, porunci să le dea o casă mare, în oraş, la un bulgar bogat, cu care Brâncoveanu a făcut de multe ori negoţ cu vite şi ceară.

Neguţătorul i-a primit cu bunăvoinţă şi cu înlăcrămare pentru nenorocirea în care au căzut. Doamnele s-au încălzit şi s-au spălat, au îmbrăcat rochii bune şi s-au uns cu miresme. Gospodina i-a hrănit cu pască şi miel fript şi inau poftit a ciocni ouă roşii, după obicei românesc.

— Sărbătorim pastele odată cU. Blajinii, a surâs doamna Maria, dar s-a întristat repede: şi-a amintit că, la începutul acestui an 1714, a pus fetele din casă şi ea însăşi, cu domniţele, a lucrat şase broderii acoperăminte de mormânt: De ce şase? Una pentru domniţa Safta, dar celelalte?” Ca să uite aceste cernite întrebări, privi cu înduioşare la Radu.

— Unde-o fi şi ce-o fi făcând Ancuţa, Răducane?

— La dânsa gândesc şi eu, mamĂ. Şi plănuiesc a mai trece o dată Dunărea.

Doamna se temea de soarta neastâmpăratului cocon, cu mereu nestinsă flacără în inimă:”Mult samănă, doamne, cu unchiu-său, Şerban voievodul: pentru dragoste face muntele şes şi Dunărea gârlă.

Neguţătorul bulgar a sfătuit îndelung cu Brâncoveanu şi feciorii săi:

— Noi tragem mult folos de la domnitorii români. Şi, mai ales de la măria ta: ne-ai ajutat să zidim case şi biserici, ne-ai dat cărţi şi bune socoteli de negoţ încheiem între noi, cu învoirea otomanilor şi, mai ales, fără. Ei, dacă ne-am scutura povara din spate, bine am duce-o noi.

Vorbirea cu gazda a întărit ghidul beizadelei Radu de a trece iar Dunărea, să-şi caute prietenii, să se împace cu o samă de boieri, să rânduiască cete de oşteni şi să răscoale ţara. Ştefăniţă şi Constantin să meargă soli la împăratuO Carol şi la ţarul Petru, după ajutoare. Şi atunci.

— Cu averile pe care le avem ne cumpărăm arme şi întărim cetăţile.

Constantin vodă se bucura de gândurile îndrăzneţe ale feciorului, deşi, deocamdată, nu se puteau împlini:

— Suntem prizonierii sultanului şi nu pot scoate, din ghearele lui nici harabalele cu avuţie, nici vieţile.

— Tată, dacă vrem, dacă ne ţinem tari, izbutim!

— Eu nu mă simt în stare să fug, câine pribeag pe la porţi străine, se crămălui Constantin, fratele mai mare.

— Eşti un năzărelnic! îl mustră Ştefăniţă. Sameni cu acel idol grecesc, Bclerofon numit, carele alerga după Himera, fata ce nu putea fi găsită de nimeni, niciodată.

Vodă nu ştia cine avea mai multă dreptate. Totuşi gândea: „Patru feciori ca Radu de-aveam, slobozeam ţara; eu îi povăţuiam şi ei făptuiau: capul meu cu inima şi braţele lor, şi nu ne-ar mai fi doborât nici intrigile şeităneşti, nici nemernicia şi viclenia atâtor dregători otomani. Mai am averi în Olanda şi la Zecca din Veneţia, la Braşov. Şi în ţară, dacă nu le fură scotocitorii pe toate. Pe domniţa Bălaşa, înţeleaptă şi frumoasă, aş trimite-o la curtea din Viena, iar pe Ancuţa, nora cantemirească, la Moscova, unde se află unchiul ei, prieten cu ţarul”. Gândind aşa Brâncoveanu se scălda într-o undă de bucurie curată, tinerească şi parcă în suflet îi răsăreau muguri de nădejde. „Dar dacă feciorii cei mari au dreptate? i se răsuceau gând urile. Numai cu bani dacă scăpăm. Pungi, mii, sute de mii dte pungi:cu aur!”'

CI. Ieşind în uliţă, msaţffib de cinei străjeri otomani, beizadea Radu se întâlni iar cui Dudescu,. Întovărăşit de data asta de ŞtirbeI. Îşi simţiră învrăjbirea, ci vorbiră liniştiţi:

— Dacă te-ai tocmit lbs alt: stăpân, Dudescule, de ce mă mai urmăreşti? Ţi-aM. Greşi t cu ceva?

— Ce să fac? Sunt căpuşa trecută de la berbec la oaie. Şi-am s-o sug până i-or seca ţâţele de istov. M-am încre- ' dinţai că nu te pot prinde decât cu momeală. Şi momeala se numeşte Ancuţa.

— Om hicleaN. Înşelător şi mare mincinos şi ucigaş! Mi-ai mâncat pita prieteniei şi-acuma vrei să te hrăneşti cu cozonacul lui Ştefan Cantacuzino, frământat cu sângele meu?

Şi s-ar fi încăierat acolo,. În uliţă, dacă nu săreau străjerii şi Constantin Ştirbei sări despartă.

— Avem treburi mult mai însemnate decât sfada, rostirea, de cuvinte împotrivnice cu coconul unui mazâl. Şi de ce să-l aibă vodă pe cuget, când sultanul are călăi mai buni?

În zorii zilei de duminica Tomei, din porunca imbrohorului, caravana Brâncovenilor a pornit din nou spre miazăzi. Vremea se răbzunase: seninul lumina câmpia bulgară, iar ceţurile se topeau pe Punea Dunării, printre sălciile şi plopii cu fragedă înfrunz-ire. Făcând cercetare la harabale, beizadeaConstantin aaflat că, în cinci dintre ele, s-a umblat şi s-au răscolit lucrurile. Asemenea semn Bău îl înspăimântă pe Brâncoveanu aşa de tare, încât ameţi şi-l duseră pe braţe până la trăsură, o harabaie mare, încăpătoare, dar veche, ponosită şi jerpelită.

Ţăranii bulgari şi unii români din Sviştov, amestecaţi printre dânşii, se mirau de atare convoi ciudat, trist, mergând încet, ca Ia înmormântare: nu era nici caravană de neguţători, nici de oaste, nici de vreo solie. Era trist convoi de voievod pribeag. Iar când auzeau c-ar fi vodă Brâncoveanu nu credeau:

— M ştim noi pe acela: totdeauna merge la Ţarigrad cu alai împărătesc. Aista-i prea jalnic ca să fie el.

Auzind ce zic localnicii, vodă Brâncoveanu îşi aminti iar de acea zi de la jumătatea lunii iunie 1703:”Mă inso- *eau beizadea Ştefăniţă, unchiul Mihai Cantacuzino, vărul Toma Cantacuzino, cumnatul Paul Negoescu şi alţi douăzeci şi şapte de boieri. Aveam cu mine şi pe doftorul Iacov Pylarino. Eram îmbrăcaţi în straie strălucitoare. L-am uimit pe padişah şi pe marele vizir cu bogăţia şi scumpătăţile de pe noi. Atunci sultanul eăftăni treizeci de boieri, iar mie îmi puse pe umeri caftanul domniei pe viaţă. Fericită zi.- Mai pot ajunge acum în faţa sultanului?”.

Deşi domnia cea nouă a început în săptămâna mare, Cantacuzinii cei tineri, lacomi de dezmăţ şi risipă în toate, n-au aşteptat săptămâna luminată ca să petreacă. Revenit în scaunul de mitropolit, Antim Ivircanu se îngrijora şi rostea aspre didahii. Dar zadarnic: în fruntea petrecăreţilor sta Ştefan vodă însuşi, iar doamna Păuna îi ţinea hangul, fără a izbuti. De când îl ştia pe beizadea Radu plecat, o bântuiau simţiri şi gânduri tulburi şi înfricoşătoare. Vădit lucru că dacă ea, Păuna CantacuzinO. Voia să domnească ai”ci, în ţara asta, vodă Brâncoveanu trebuia să piară acolo, la Constantinopol. Dar cum să-l desprindă pe Radu dintre Brâncoveni şi să-l aducă în preajmă-i? Cum? Şi dacă-l aduce aici, frumosul şi ambiţiosul beizadea i se supune? „Poate bărbat ca acela să mă mai cuprindă tn braţe când mă prenumăr printre nimicitorii neamului său? Şi Ştefan, cum îl mai rabdă? Unii au şi început să cârtească, şuguind: „Poartă pe cap prea mândre coarne de cerb ca să mai aibă loc şi pentru coroana domnească”.”

Socotind moşiile Brâncovenilor, spătarul Mihai Cantacuzino era uimit de mulţimea lor. Descoperea, ca şi Păuna, că ura lui Ştefan vodă împotriva Brâncovenilor a mocnit sub coaja firii lui de om molâu, iar acum s-a aprins, vâlvătaie, în bătaia vântului fierbinte a poftei de putere, cum s-aprinde şira de paie. Nu vorbea decât de averile ce trebuiau smulse, acaparate, şi de pierea, grabnica pieire a neamului brâncovean.

U: când în scaunul domniei, Şerban vodă Cantacuzino a căutat să se împace cu Bălenii. Şi-a căsătorit chiar pe cea mai dragă fiică, domniţa Smaranda, cu Grigore Băleanu.

Vodă Ştefan, dimpotrivă: în fiecare ceas şi-n fiece zi îşi sporea urA. Învrăjbea, cu mânie, pe toţI. Îl aţâţa, cât putea, pe imbrohorul cel mare împotriva Brâncovenilor. Parcă trăia anume ca să-i piardă. Dar dacă ura asta îi săra inima, totuşi nu-i tămăduia nişte răni numai de el ştiute. Când i se părea că imbrohorul sau ceilalţi dregători otomani nu se arătau destul de nemulţumiţi de domnia Brâncoveanului, trimitea ştafetari prin satele din calea lor şi îndemnau ţăranii şi mai ales săracii, betegii, schilozii, neajutoraţii la minte să se plângă. „Strigaţi aşa: Ne-a prădat! Ne-a făcut numai silnicii! Ne-a jumulit ca pe ţărci!”. „Dar nu-i adevărat. Nu ne-a asuprit cu nici o răutate” „Dacă nu vă tânguiţi, vă jefuim noi, nepricopsiţilor!”

În trei sate din preajma Târgoviştei, unde ţăranii n-au vrut să iasă cu jalbă-n proţap înaintea dregătorului otoman, oamenii lui vodă au plătit câţiva neajutoraţi, trândavi ori beţivi ca să împlinească această poruncă. Unii veneau să se jeluie că Brâncoveanu le lua mierea şi ceara, deşi ei n-avuseseră niciodată prisacă; alţii că le-a luat mai mult decât zice legea din dijma la oi, deşi ei n-aveau nici măcar o oaie; iar alţii se ridicau împotriva goştinei: „Ne iau porcii îngrăşaţi pentru Crăciun”, cu toate că musulmanilor nu le plăcea să audă despre asemenea dobitoace spurcatE. Îndemna pe unii să-i învinuie pe Brâncoveni de urâte fărădelegi: beizadea Răducanu a batjocorit zeci de fete, pe alese, cele mai frumoase, lăsându-le cu prunci din flori. Beizadea Ştefăniţă se ţinea după călugăriţe şi smulgea, cu sila, ocinile moşnenilor. Şi beizadea Constantin, aşa de domol, de cumsecade cu toată lumea, era ponegrit şi ocărit pentru trufie. „Ne-au pricinuit Brâncovenii răni nevindecate şi pagube prin judecăţi nedrepte.” „Osânda cea mare!” striga o femeie deşuchială, plătită ca să spună c-a pângărit-o beizadea Răducanu, deşi, în fapt, nu-l văzuse în viaţa ei.

Şi tot aşa: unul că i-a luat o casă, altul nişte prăvălii, altul o moară. Trei boieri din Buzău s-au plâns că „hapsânul” le-a răpit moşiile „prin silnicie.” Ca să izvodească tot mai multe alte pricini, Ştefan vodă a mers până acolo incit a ciuntit o samă de hrisoave, spre mirarea şi indignarea sfatului domnesc.

— Sunt domn şi fac ce vreau '

L-a chemat pe del Chiaro, într-o dimineaţă şi l-a întrebat:

— Spune, secretărio, care era gândul cel mar-e al înaintaşului meu?

— Să apere neştirbirea şi libertatea ţării şi să apropie pe români între ei.

— Dar cum izbutea, ştii?

— Numai el a ştiut să ţină cumpăna între trei mari puteri.

— Şi noi acelaşi lucru îl vrem. Atunci de ce l-am răsturnat din scaun?

— Ei, măria ta, au şi Cantacuzinii pricini multe. Ştiaţi, de pildă, că împăcarea lui Brâncoveanu cu sultanul nu mai putea dura. Şi-atunci l-aţi jertfit. Dar ieri, la Afumaţi, am auzit o ţărancă tinerea cântând cu jale: „Brâncoveanu Constantin, boier vechi şi domn român.”

— Mda. Dar dacă nu-3 jertfeam sultanul trimitea un paşă turc să ne ocârmuiască.

— Ca să nu vină acel paşa trebuie să se aşeze pacea între români, aşa cum zicea beizadea Radu.

— Zicea bine; dar tu, dacă-i mai pomeneşti o dată numele, nu-mi mai eşti secretărio, ci un întemniţat la seimeni.

— Ei, ar fi foarte rău. Dar te-aş ruga, măria ta, să-mi îngădui a avea hârtie şi călimară, ca să termin de scris Storin ciclic moderne rivoluzioni deUa

Valachia.

Cristalul fericirii se sfarmă tocmai atunci când str: luceşte mai tare

„Socotească dar Fieştecine în cât necazu şi zdrobire a inemii şi domnul, şi toată boierimea să afla”. (Cronicarul RADU GRECEANU) a Târnovo, caravana de harabale brâncovene a mas trei zile; dar prizonierilor nu li s-a îngăduit să umble prin oraş decât sub strajă armată cu pistoale.

Ci rânduirea caselor pe coastă cu coperişuri roşii, cu ferestre împodobite cu flori cu zarzări şi cireşi micuţi, toz şi albi de floare, cu oamenii care urcă pe uliţele numai trepte de piatră, parcă oglindindu-se în apa limpede a Iantrei, totul părea o nălucire a ochilor.

Radu Brâncoveanu îşi aminti vorbele mitropolitului Antim, rostite atunci când vodă l-a scos din scaun şi l-a trimis la schitul Frăsinet, întru pocăinţă: Nu lăsa pe unii şi alţii să-ţi spurce auzurile cu vorbele cele otrâvicloase”. „Îl dojenea pe tata pentru încrederea în duhovnicul măriei sale, în Mitrofan.

„Iară măria ta fă ca un domn creştin şi milostiv şi nu mă lăsa să ies obidit şi cu lacrimile pe obraz. Nu te pripi că răul a face este lesne, iară a-l desface este cu nevoie. Nu zavistui binele şi cinstea altuia. Mi-am slujit vremea după putinţa mea Şi după proastă ajungerea minţii mele”„.

Nu ştia de ce, dar zisele prelatului se potriveau, ciudat de bine, cu priveliştea, cu zbuciumul inimii şi-i venea să le tot rostească în veliglas.

Şi aici, în Târnovo, Brâncovenii cunoşteau bogaţi neguţători bulgari, greci şi chiar românI. Îl cunoşteau bine pe mitropolit. Dar straja nu le-a îngăduit să-i viziteze.

Totuşi vestea sosirii lor s-a răspândit repede şi curând patru neguţători, trei stareţi, trimişi ai mitropolitului, au venit la hanul unde poposeau, aducându-le hrană, îmbrăcăminte, vorbe de încurajare şi urări de sănătate, îşi aminteau că au câştigat bine în negoţul cu Ţara Românească şi că, de multe ori, au găzduit români în drum spre Istanbul.

Ba un neguţător tânăr s-a apropiat de Radu şi l-a întrebat în şoaptă:

— Ce mai face jupâneasa aceea frumoasă cu care ai petrecut măria ta trei zile la noi? E sănătoasă?

— E. Doamnă, a surâs, stingherit, beizadea Radu.

— Cum adicătelea?

— E soţia celui care acum însuşi se miră cum de-a ajuns domn, în locul tatei. Puterea otomană şi mulţi boieri preferă domnitori nătângi!

— Atun-ci sigur c-o să domnească ea. Au mai fost, în veac, femei nesătule de dragoste, de putere şi măreţie.

— Da, dar nu cred c-o să aibă grijă de mine: doar să mă pună sub satir.

În drum spre Gabrovo s-au oprit cinci zile în casa brâncoveană de la Arbănaşi. Ştirea mazilirii ajunsese aici înaintea măriei sale. Un agă venise şi înşfăcase tot ce-a fost mai de preţ în casa asta. Slujitorii l-au primit pe Brâncoveanu cu dragoste şi durere, căinându-se pentru silniciile săvârşite de ismailiteni. Doamna Maria a răcit pe drum, iar domniţele o îngrijiră cu dragoste, fierbându-i ceaiuri, frecând-o cu unsori, descântându-i de gâlci şi năjit.

Şi în casa de aici beizadea Răducanu îşi aminti de nişte zile petrecute cu Păuna, în vremea unei călătorii la Constantinopol, după cumpărături. L-au lăsat pe Ştefan beat, la un negustor gabrovean, au grăbit până la Arbănaşi şi s-au desfătat trei zile şi trei nopţi. Când s-a întors Păuna ia Gabrovo, Ştefan Cantacuzino dormea: habar n-avea unde-i este soţia. Unii ziceau însă că bănuia ceva, pentru că tot repeta: „Orice dulceaţă ţine trei zile, pe urmă se acreşte-'. Vremuri de belşug şi răsfăţ, de huzur şi zburdălnicii. Dacă vodă ar fi aflat atunci, foarte l-ar fi dojenit şi i-ar l-ar fi închis în biserica Dintr-un Lemn: „N-avem noi destule năcazuri cu Şeităneştii? Ne mai trebuie şi un război din pricina unei muieri fluşturatice?”

Aşa ar fi zis. Dar măria sa nu ştia, nici cu spatele, iar Radu a ajuns la Târgovişte cu patru zile înaintea lui Ştefan. Savu Uşurelu chiar s-a mirat: „Se vede, măria ta, că. Păuniţa asta te hrăneşte cu jar nu cu dragoste, de poli goni _ să crape armăsarul sub măria ta*'.

Ci acum totul s-a stins. Gândul la Păuna îi stârneşte doar scârbă. Cum de-au trecut, s-au topit în nefiinţă toate acele clocotitoare clipe de desfătare? Acum în inima lui nu încăpea decât o singură şi suavă dragoste, iar în mintea lui un singur nume, ca un clinchet subţire de zurgălău de argint: Ancuţa.

Asemenea gânduri şi simţăminte nu-l lăsau să asculte povestirea părintelui său decât în frânturi:

— Atunci, în leat 1691, iară m-am aflat în împrejurări foarte încurcate şi grele. Nemţii se aşezau temeinic în Transilvania, Înlocuindu-i pe otomani şi chiar pe nemeşi. Asemenea faptă nu-mi pi'iia nici mie, nici românimii. Eu totdeauna m-am temut de vecinii prea mari şi prea puternici. Drept aceea l-am ajutat pe Tokoly Emeric să se facă iară voievod la Transilvania şi-am căutat şi pe seraschier să-l înduplec a~i da ajutor. Dar, vedeţi voi, în acelaşi timp, mă îngrijorau foarte armiile turco-tăiare, puhoi flămând revărsat de peste munţi, iar cetele lui Tokoly, după ce le-am ajutat, multe răutăţi şi hoţii săvârşiră, stricară ţara şi fără milă uciseră norod. Ba, în vara aceea, s-a năpustit asupră-ne şi potop de lăcuste. Ci eu, fără sabie tare să-i înfrunt, ce puteam face? Folosii dibăcia şi nu mă lăsai până nu-i scosei pe toţi din ţară! Da, cu dibăcia şi cu aurul. Că mai scump ca orice e moşia ta fără slăpân străin şi cerul senin fără hultani prădalnici.

— Pe-atunci eu aveam un an, zâmbi Radu. Ci cum facem să nu se uite acele trecute vremi?

— Multe însumi le-am însemnat în izvod. Apoi tocmii cronicar pe Radu G re cea nu, dar nu i-am cercetat încă Scrisul. Aş fi vrut să-l rog pe stolnicul Constantin să scrie, dar am băgat samă că trage spuza numai pe turta cantacuzinâ, iar pe mine mă înnegreşte, temător să nu-mi cxştig nume neuitat şi slavă multă pe acest pământ. Că atunci când intră dihonia între oameni toate le otrăveşte şi omoară virtutea.

— Părinte al nostru, cronica ta s-a scris pe trupul ţării, cu slovă de piatră şi cărămidă, zise Radu. Că tu eşti cel mai mare ctitor din câţi au fost pe la noi. Mă uit şi compar: Matei Basarab ridica doar pridvoare cu tari stâlpi de cărămidă; măria ta i-ai înlocuit cu sprintene coloane de piatră ori marmură, cu arcade lărgite, aşa că pridvoarele bisericilor şi logiile zidirilor tale au devenit luminoase, pline de aer, de tinereţe, adevărate flori şi minuni de piatră.

Privindu-şi părintele şi fraţii cum ascultau şi lăcrimau, Radu vru să glumească, şi-l întrebă pe Matei:

— Tu ce zici, frăţioare? Părintele nostru şi-a câştigat un nume neuitat?

— Eu? De bună samă! Măria să-i voievod strălucit. Dar nu înţeleg dece ne-au smuls din casele noastre cele mari şi ne duc prin străini, în trăsuri proaste, pe vreme rea? Ce-am greşit? De ce ne lăsăm aşa, duşi, târâţi, şi nu zicem nimica?

Asemenea întrebări loviră inima beizadelei ca trei suliţi. Intră în odată doamnei vârnd să afle dacă leacurile i-au fost de vreun folos.

— Da, Răducane; nădăjduiesc ca poimâine să putem pleca.

— Crezi că-i bine să n-e grăbim, mamă?

— Măria sa zice că da Aşa, hălăduitori pe drumuri, nu mai putem văcui mult. Trebuie să ştim ce va fi cu noi. Că dacă domnia-i pierdută, barem să ne îngăduie a sta, întru odihnă, în casele noastre din Consantinopol sau să ne întoarcem în Transilvania, la Braşov ori la Făgăraş. Nu ştiu cum gândiţi voi, dar eu aşa gândesc!

— MamĂ. Mai întârziaţi aici trei-patru zile, apoi mergeţi încet, peste munţi, şopti beizadea Radu. Eu va să vă ajung la Adrianopol.

— Răducane, fiule, ce nebunie vrei să mai faci?

— M-am cuminţit, mamă: mă duc să-mi văd logodnica. S-o ştiu aşezată la adăpost, ferită de primejdii.

— Cum ai s-o aperi primejduindu-te?

— O apăr şi pe ea şi giuvaerurile dăruite de tine.

Doamna Maria n-a mai avui când veni eu vreo povaţă, că Radu s-a şi făcut nevăzuT. Împreună cu Uşurelu, în strai de neguţători gabroveni, în zorii zilei următoare au şi ajuns la Dunăre şi-au trecut-o, cu bărci pescăreşti, la Zimnicea. S-au întâlnit, la Călugăreai, cu Abdul, improhorul cel mare: călătorea în trăsură, cu patru spahii în laturi, urmat de zece harabale încărcate vârf.

— Averi brâncoveneşti., suspină Sava Uşurelu şi numără câţi slujitori armaţi le păzeau: Douăzeci şi patru.

— Uşurelule, măcar unul să fie iar al nostru.

— Care?

— Cel din urmă. Ne ascundem caii în pădure. Urcăm într-un copac şi sărim pe haraba.

— Nu, măria ta: sărim de-a dreptul pe cai, îi eârmim cu mare putere şi gonim înapoi spre sat. Ne ascundem printre ţărani.

L^e-a venit în ajutor un bivolar, ale cărui dobitoace au încurcat drumul, iar beizadea Radu şi slujitorul au făcut precum au hotărât: o izbitură haiducească, nu alta. Gonind înapoi cu harabaua cu patru cai, nu i-au mai ajuns străjerii încurcaţi în cireada bivolarului. Au slobozit trei pistoale, dar plumbii s-au împrăştiat în văzduh, fără ţintă.

Temându-se să nu fie lovit şi de alţi lotri, imbrohorul a poruncit slujitorilor să gonească înainte, să iasă din pădurea asta blestemată şi să ajungă mai repede la Giurgiu. Adăpostiţi în sat la Hulubeşti, beizadea Radu şi slujitorul său au cercetat harabaua şi au aflat şapte broderii de aur şi argint, talere şi căni de argint, icoane ferecate şi împodobite cu perle, rubine şi smaragde, zece covoare şi opt blănuri de preţ. Beizadea a vrut să le împartă ţăranilor, ci ei s-au ferit:

— Iertare, măria ta, dar nu ne pedepsi cu asemenea daruri scumpe. Nu-s de noi. Că de vin musulmanii şi le află în casele noastre, ne pradă, ne schingiuesc şi cu moartea ne pedepsesc. Adăposteşte-le într-o minăsUre ori schit, în munţi. Că tot de-aeolo ori hi fost luate. Ori poate din Curtea domnească, de unde cic-au prădat tot: au jupuit şi aurul de pe pereţi. Ne părea rău când vodă ne cerea dări peste dări, dar acum şi mai rău ne pare când vedem cum cară păgânii tot, spre Ţarigradul lor cel proclet Întâlnirea cu convoiul imbrohorului a schimbat drumurile lui beizadea Radu. A ocolit Bucureştiul şi-a gonit spre Piteşti, să ajungă la Stânişoara. Harabaua cu averi a trimis-o la Cornet, cu Uşurelu, iar el, singur, a trecut munţii, călare. În drum a stat de vorbă cu ţărani şi moşneni, cu ciobani şi negustori: îl lăudau pe vodă Brâncoveanu că a scos toate angaralele, mâncăturile, mucarerurile, huzmeturile, bumbaşirurile, şi a pus o singură dare, ştiută dinainte, pe mai mulfi ani.

— N-a scăzut dările, dar le-a rânduit mai bine. Ştie omul ce arc de făcut. Şi dacă ştie se chibzuieşte.

În Stânişoara a sosit pe-nserat şi mare a fost bucuria Ancuţei.

— Mă cheamă părintele meu. Radule. Ci hotărâtă sunt să rămân aici până scapi tu din năpasta asta: mi-ai dat în pază trei giuvaeruri şi inima ta, ci ţin să le păstrez până la moarte.

Îndelungă vreme sfătuiră, cu amar şi durere, că hainii le-au strivit fericirea şi bucuroşi totuşi că mai pot fi împreună măcar câteva clipe.

O ploaie repede, eu picuri mari a împrospătat văzduhul, înfrumuseţând încă şi mai mult înserarea de primăvară. În ograda schitului începură să dănţuiască, scăpărând, luminiţe galben-verzui, mii de licurici zburători.

Ci beizadea Radu spuse:

— La sfârşitul lunii mai ne cununăm, la Hurez. Vin, chiar de-ar trebui să ies din iad.

S-au despărţit cu frângere de inimi, dar şi cu nădejdi. Radu s-a abătut pe la Hurez, zidire măreaţă sub poală de codru şi de munte, unde numai huhurezii îşi fâlfiie aripile moi şi-şi huhuie glasurile a spaimă, în văzduhul marilor singurătăţi. Se gândea ce bine a ales Pârvu Cantacuzino acest loc de mânăstire, în preajma Arnotei lui Matei BasaraB. A Govorei, a Bistriţei zidită de Craioveşti şi nu departe de Cozia lui Mircea voievodul cel Bătrân, toate înfrumuseţate de părintele său, Constantin Basarab Brâncoveanu voievod.

În casele domneşti de aici, aşa prădate cum erau, a sfătuit cu călugărul Rafail, cum să atragă de partea lor căpitani din straja domnească şi cum să înfiripe o oaste. Dar n-au putut schimba nici o sută de cuvinte, că a şi apărut stareţul Neonil. Aflase de Ia călugări şi nu-i venea a crede.

— Măria ta, pleacă! Altfel nevoit sunt să te fac prins.

— Popo, dacă mă scoţi, cu sila, din ctitoria părintească, însamnă că şi inima ţi s-a turcit.

După ieşirea stareţului, a reluat sfatul cu Rafail. Dar trei străjeri armaţi s-au năpustit în casă. Noroc că Rafail le-a ţinut piept, a încurcat iataganele cu rantia lui de şiac gros şi a dat vad lui Radu să iasă în cerdac, să sară balustrada, că încalece şi să gonească la vale. S-a îndreptat spre Cozia, unde avea întâlnire cu Uşurelu. De la dânsul a aflat că de averile din Transilvania nu s-a atins încă nimeni. Mânu Apostol are grijă şi de cele din Sibiu şi Viena. Socotea beizadea Radu în sinea-i: „Cantacuzinii nu pot trece uşor peste munţi. Şi-apoi Ştefan şi Păuna ştiu că dacă socotesc acele averi nu le rămân lor: le înhaţă otomanii, făr' a-i întreba. Nu-i oare păcat să cadă pe mina neprietenului o avere cu mare trudă strânsă, ca el, neprietenul, s-o folosească apoi împotriva noastră?••

— Ştii ce-am făcut, măria ta? întrebă Uşurelu. O poznă: am vândut lucrurile de preţ stareţului de la Cornet. El a zis: să le plătesc ca să rămână mănăstirii.

— Şi?

— Am făcut târgul: opt mii de galbeni, gheaţă.

— Ii-ai luat?

— Nu; trebuie să iscăleşti un înscris. Pentru asta va să mergi măria ta acolo. Cu banii, cumpărăm arme şi tocmim oşteni, seimeni. E bine?

— Bine, Uşurelule Hai la Cornet.

Acum, la două săptămâni de la ungere, Ştefan vodă Cantacuzino nu râvnea şi nu urmărea decât un lucru: să rămână domnitor până la sfârşitul vieţii. I se deschisese pofta şi socotea că-i foarte bine înzestrat pentru asta: făcea voile tuturor rudelor cantacuzine, bătrâni sau tineri; căta să nu iasă din cuvântul părintelui său Constantin stolnicul, iar pe fraţii şi verii săi îi dăruia cu moşii, case şi prăvălii, podgorii şi turme, luate de ia Brâncoveni; silea ţara să plătească imbrohorului o sută de pungi, preţul tamazlâcurilor de vite, al hambarelor de grâu şi al vinului de pe moşiile brâncoveneşti, neîncărcate de ciohodarii, gelepii sau neguţătorii năpustiţi ca lăcustele asupra a tot ce se zicea că fusese brâncovean.

Umblând să afle prieteni şi oşteni, beizadea Radu nu întâlnea decât case golite, părăsite, lăsate pradă răufăcătorilor.

— Cită sălbătăcie, măria ta! se jeluia Uşurelu.

— Şi ce ucigaşă greşeală fac acei români care prilejuiesc celor preaputernici stăpâni să jăcmănească ţara! Ba se mai şi bucură când văd că averile cele cu sudoare multă adunate aici, la loc adăpostit, fie pentru hrana trupului, fie pentru cea a sufletului, sunt încărcate şi duse spre nesătulul Istanbul, acel sac fără fund şi pântece mai mistuitor decât pântecele chitului. Ori iată că, după ce un ocârmuitor se străduieşte un sfert de veac să facă ţara înfloritoare, trecând peste ani de secetă şi de ciumă, de lăcuste şi de îngheţuri, de puhoaie şi de jafuri tătăreşti şi otomăneşti, de molimi în dobitoace şi grindini peste vii, livezi şi prisăci, trecând prin ani grei de lungi războaie, poate zidi totuşi atâtea curţi şi case, atâtea ateliere şi hanuri, mori, pive şi prăvălii, atâtea mănăstiri şi tiparniţe unde se scriu mii de cărţi şi se răspândesc în lume, vine un nevrednic care n-a gândit nicicând să fie domn şi lasă slobodă jefuirea ori se aşează în capul ei. Zic că acel nevrednic este o năpastă mai mare decât toate năpăştile.

Vorbind aşa, beizadea Radu Brâncoveanu îşi rândui straiul de neguţător, apoi scoase punga şi numără galbenii daţi de stareţul de la Cornet.

— Uşurelule, galop la căpitanii Cernat şi Drăgan: cu bani să adune seimeni, cât pot mai mulţi.

Galopând spre Târgovişte, beizadea Radu n-avea de unde şti că şi doamna Păuna se îngrijora că nu putea stăvili jaful. Când a auzit că în caseta doamnei Maria Brâncoveanu aga Mustafa a găsit giuvaeruri preţuite la 500000 taleri, a răbufnit:

— Auzi, zgripţoroaica! Mai bogată ca sultana valide!

Dar a doua zi, aflând ca aga şi le-a însuşit pe toate, se mustră singură: „Rău făcui că amestecai pe aceşti lupi lacomi în răfuiala dintre noi.” Iar când aga i-a arătat un inel de aur, cu o piatră mare de rubin, cum nu mai văzuse otomanul nici în haznaua sultanului mai frumos, pe doamna Păuna a cuprins-o mila şi durerea: „Nu era mai bine ca acea frumuseţe să împodobească o femeie de-a noastră decât o cadână din harem?”

Ci dojana târzie era. Mai ales că, îndată după asia, Mustafa aga a poruncit, cu ameninţare în glas:

— Mi-aţi spus că Brâncoveanu a avut trei giuvaeruri de preţ: o pafta, o pereche de cercei şi un inel. Să le aflaţi! Le vrea marele vizir Gin Aii paşa.

— N-am auzit de asemenea.

— Soţul măriei tale a auzit şi mi-a spus şi mie.

— Rău a făcut., a mormăit supărată, cerând tălmaciului să nu tălmăcească.

— Le caut din ziua mazilirii şi nu le găsesc, a urmat aga, iar fără ele nu mă întorc la Istanbul. Trebuie să mi le aduceţi aici, numaidecât şi repede!

Doamna Păuna a îngălbenit de ciudă; un ghimpe dureros a înţepat-o drept în inimă şi i-a venit să plângă. Şi foarte tare ar fi plâns dacă în faţă-i s-ar fi aflat el, Radu Brâncoveanu: numai el ştia să-i îmblânzească simţurile şi să-i fie alean, în furişe întâlniri de dragoste. Şi, dacă n-a lăcrămat, a jurat în sinea-i să afle ea unde sunt acele giuvaeruri, dar în ruptul capului să nu le dea capugiului. Dacă le găseşte, să nu ştie nici Ştefan, domnescu-i soţ, că iată s-a împătimit de pofta domniei şi-i în stare să le dea marelui vizir, fie şi numai pentru o zi de domnie, chiar dacă acolo se află şi mult căutatul diamant al Basarabii or. Şi iar s-a gândit la Radu.”Să văd strălucind acel diamant în paftaua care-mi cuprinde mijlocul. Ce vis mai înalt mă poate hrăni?” Răpită ele asemenea gânduri, uitase că a chemat meşterii cu planul casei pe care voia s-o ridice aici1. În curtea domnească: o casă mare, numai a ei. Tresări când o fată din casă i-l vesti pe meşterul arhitecton Andrei:

— Aşteaptă de un ceas!

— Să intre, dacă a învăţat ce-i aşteptarea; că la Brâncoveni intra ca ia el acasă.

După ce se închină, cu plecăciune, Andrei ii ură sănătate, se minună de frumuseţea-i şi, cu mişcări dibace, îi desfăşură şi-i lămuri schiţele zidirii poruncite.

După ce-l ascultă, după ce puse mai multe întrebări ji primi răspuns, Păuna îl privi drept, ţintă:

— Ai înălţat case durabile şi frumoase pentru Brâncoveni. Te laud. Ci voiesc ca pentru Păuna doamna să te întreci pe tine însuţi. Pereţii mi-i împodobeşti cu stuc mai frumos ca la biserica Fundenii Doamnei.

— Aşa vom face, mărită doamnă, dar stucul e foarte scump.

— Doamna Păuna Cantacuzino ştie să plătească ceea ce îi place. Şi vrea să fie ctitoră mai mare ca Brâncoveanu. Voiesc oglinzi, multe oglinzi de la Veneţia şi candelabre.

— Dar.

— Să nu zici eă-s scumpe, că te spânzur! Şi sobele, fot de la Veneţia. Nu, de la Florenţa! Să-mi fie calci în patul moale, mătăsos, să-mi desfăt privirea cu stucurile şi zugrăvelile clin tavan.

Auzindu-i patima cu care vorbea şi văzând-o cum înălţa capul, umerii, sânii şi cum mişca boiul şi braţele, cum da ochii peste cap şi-şi muşca buza de jos, meşterul Andrei înţelese de ce beizadea Radu îi aţinea calea aşa de des.

După ce se încredinţă că poruncile i-au fost înţelese, Păuna ieşi în ograda curţii domneşti şi arătă locul, înspre latura de miazănoapte, unde poruncea să i se ridice palatul.

Meşterul Andrei găsi locul bine ales şi adaose câteva schimbări în planurile lui, privind mărimea ferestrelor, acoperişul, cerdacurilE. Pridvoarele.

— Stâlpii să fie cioplişi mai bine ca la Mogoşoaia, mai iscusit. Văzându-i, să simţi porunca de a-i strânge în braţe şi a-i săruta.

Cu asta socoti vorbirea încheiată şi se întoarse cu faţa către Turnul cu ceas, să audă cele cinci lovituri care însemnau curgerea vremii. Şi, deodată, în poartă, i se păru că-I vede călare pe slujitorul beizadelei Radu.

— Uşurelule! strigă nestăpânindu-şi emoţia şi îmbujorându-se toată, ca focul. Uşurelule!

Călăreţul struni calul, se înălţă o clipă, drept, parc-ar fi vrut să dea răspuns; dar în clipa următoare se topi ca o nălucă.

Doamna Păuna încremeni.”Ăst om e umbra lui Răducanu; însemnă că şi el e aici. Vino, vino Răducane! Doresc şi vreau să vii aşa cum de-atâtea ori ai venit”.

Meşterul Andrei o privi foarte mirat: înţelese că doamnei i s-a întâmplat ceva neobişnuit, dar nu putea pricepe ce anume. Ceru voie s-o sprijine, iar ea primi şi se îndreptă spre scările de marmură ale curţii domneşti.

În scurta-i pătrundere îN. Ţară beizadea Radu atât mai putu să facă: să trimită doi slujitori la Stânişoara, să străjuiască în preajma chiliei uncie se adăpostea Ancuţa. Unul, Pârvu, trecut de treizeci de ani, înalt voinic, tăcut, cu ochi mici, iscoditori, mare meşter în orice fel de luptă, cu orice fel de armă, de la bâtă până la flintă. Celălalt, Manole, tânăr, tăcut, „omul de fier”, cum îi spunea Sava Uşurelu. Pe amândoi îi înzestra o mare putere de a lua „Înfăţişarea dorită: neguţători, călugări, ţărani, bătrâni şi chiar pehlivani. Primiră poruncă de la beizadea Radu să ia galbenii dintr-un sipet de la Brâncoveni, să-i ducă Ancuţei: i s-o ocrotească de orice primejdie. Totodată, prin Alecu Prăjescu şi prin căpitanul Drăgan, să trimită ştiri la. Gonstantinopol, la doctorul Anton Corais, în cazul când surghiuniţii nu vor fi găzduiţi în casele brâncoveneşti, pe palul Cornului de Aur.

Ieşea Radu din Bucureşti, împreună cu Uşurelu, grăbindu-se şi furişându-se să ajungă până-nserează la Dunăre, ll frământau gânduri multe şi-nvrăjbite. Şi, dintr-odată, coti spre Afumaţi.; – încotro, beizadea?

— LA. Naşul meu, Constantin stolnicul.

— Nu se poate! Are strajă: ne prinde şI. Călăul., – N-are el inima asta. Numai de-ar fi acolo.

It aflară în chioşcul din grădină, cu ciubuc, cafea şi cărţi, cu călimară, hârtie şi pană pe masă.

Se uită la musafiri ca la nişte arătări de pe altă lume:

— Cum de-aţi pătruns aici? Am strajă domnească şi.

— Naşule, rogu-te, nu pedepsi străjerii. Mă cunosc de când făceam muştru şi pozne împreună. I-am rugat să nu-mi pună lăncile în piept întru poprire şi

mi-au ascultat ruga.
— Ce cauţi lA. La mine?
— Am venit să aflu ce se mai întâmplă prin ţară şi să cerc a ruga rudele noastre, cele mai vrednice şi mai iscusite rude ale noastre, să binevoiască a stâmpăra mânia şi prigoana împotrivă-ne. Ales că făgădui tu-mi-ai să mă cununi şi naş să-mi fii!
— Te-a trimis taică-tu?
— Nu. El te crede şi prea viclean şi prea neînduplecat
— ŞI. Tu?
— Eu zic că domnia ta eşti om drept, cinstit: atu; când celălalt are dreptate i-o dai. Părintele meu a săvârşit mult mai multe fapte bune decât rele. Sub oblăduirea lui s-au petrecut în ţara noastră schimbări mari:?•'- voluzioni, cum zice del Chiaro, o îmbogăţire, o înfrumuseţare a ţării, o cunoaştere a ei la alte ţări şi noroadT. Necunoscute până la el.
— N-a trudit numai el întru asta.
— Nu, ferească sfântul! întreaga ţară şi mai ales domniile Voastre, Gantacuzinii, l-aţi ajutat şi-aţi pir umărul, o vreme. Pe urmă.
— Se făcuse tiran fălos!
— Dacă n-a fost om al spadei, ca acel Mihai vod; şi-a făcut faimă ctitorind, tipărind cărţi pentru toat românimea, pentru cei care dintr-o fântână au izvorî! şi cură precum domnia ta ne-ai arătaT. Într-un sfert de ve; a făcut ţara rodită şi desfătată. A apărat omenia. P egumenul Tismanei l-a ocărit că rumânea ca un hapsân. Pe mulţi din cei care s-au vândut la mare nevoie de foamete i-a slobozit precum au fost. Sub domnia iui ţăranii ieşiră din bordee şi-şi rădicară case deasupra pământuhli, la soare şi lumină.
— Şi asta-i bine?
— Luară pildă de Ia casele noastre şi noi de la ale lor. Şi toţi înfrumuseţarăm ţara.
— Şi noi, Cantacuzinii, stăturăm în neluerare?
— Dimpotrivă: văd gospodăria asta; cunosc o-aţi făcut ia Mărgineni Unchiul Mihai a ctitorit bisericilede la Colţea, de la Fundeni, de la Sinaia. Lucrai şi eu cu dânsul la cioplit piatră. Deşi mici, bisericile cantacuzine sunt adevărate giuvaeruri. Aşa spune şi tata.
— Te crezui un fluşturatec, ci văz că la multe te pricepi şi vorbeşti ca bine-glăsuitorul Demosthene.
— Mulţumesc pentru laudă. Am fost fluşturatec, dar ştiu a fi şi cuminte. Ci acum voi să te-nduplec a-l ruga pe vărul Ştefan să înceteze asupririle

împotriva noastră, a I Irincovenilor: prigoana, pârile şi jaful.
— De ce nu-l rogi tu, îndrăzneţule?
— Din două pricini: întâi că-i eşti părinte şi-l epiIropeşti; al doilea că-l bănui mânios pe mine şi mă dă În sama gâdelui, ceea ce domnia ta n-ai s-o faci nicicând.
— De unde ştii?
— O simt, nasule; cu inima o simt.
— Ci tatăl tău jură că nu mai vrea domnia ţării, nici pentru el, nici pentru urmaşii lui?
— Unchiule, cum poţi cere asemenea jurământ?
— Cantacuzinii n-au primit nici căimăcămie, nici domnie cu împrumut de la Brâncoveanu. Dimpotrivă: Brâncoveanu a stat în scaun pentru că noi l-am spus; şi-a stat rit am vrut noi să-l lăsăm.
— L-aţi schimbat cu mişelesc ajutor de la Mustafa aga. Dar nu băgaţi sama că aşa scădeţi numele ţării şi sporiţi puterea duşmanului?
— Fără jurământ, cum am zis, nu făgăduiesc nimic.
— Deci trebuie să plec înfrânt?
— V-aţi trudit şi-aţi huzurit destul un sfert de veac. A venit şi vremea ispaşei.
— Eu nu ştiu din ce pricini anume a pierit unchiul meu şi fratele domniei tale Şerban vodă, ca să fie nevoie i le ispaşă.
— Cutezi a mă-nvinui?
— Am spus că nu ştiu. Şi nici nu vreau să cred ce zic unii şi alţii despre uciderea lui prin otravă, dată cu meşteşug.
— Taci!
— Tac. Dar trebuie să spun că de câte ori am fost la Hurez, unchiule, am privit măreţele chipuri ale Cantacuidnilor zugrăvite acolo. De ce uiţi că părintele meu v-a aşezat în pronaos, pe toţi, la loc de cinste, întru nemurire, ca un pomelnic de chipuri semeţe. Iar dacă n-o să ajunge împăraţi la BizanŢ. În slavă o să staţi aşa cum tata vaşezat. Adică un Brâncovean, pe care acum.
— De ce-mi ţii oraţia asta?
— Ca să-ţi moi inima şi să te-ntorci cu prietenie spr< cel care ţi-i nepot şi domn vrednic ne-a fost tuturor;
— Să văd ce zice şi fiul meu, Ştefan vodă.
Pleca înfrânt; dar, uitând primejdiile ce-l păştea; trecu şi pe la casa lui Mihai Cantacuzino, de pe Podii.1 Mogoşoaiei. Il ştia om cu vederi înalte, inimos,

mărinimode la care a învăţat multe şi alături de care şi-a pus şorţu! de pietrar, a luat dalta şi ciocanul şi-a cioplit încrustătin la chenare de ferestre ori de uşi. I-a sorbit, cu nesaţ, pn vestirile despre călătoria lui în Italia. De la el ştia cur pot fi palatele şi casele îndemânoase, plăcute, frumoa-c „Întâi chipul pe dinafară trebuie să fie atrăgător, armonie.-: în toate trăsăturile lui: să ţi se lipească de suflet. Ferestrele să aibă chenare înflorate. Stâlpii din marmură, sculptaţi ea o horbotă. Uşorii nu numai cu flori, vrejui şi struguri, ci şi cu chipuri omeneşti. Că, la urma-urmeloR. Omul e floarea florilor, aşa cum, uneori, şi fiara fiarelor este”. Dar, spre marea-i durere, Mihai spătarul Cântă cuzino nici n-a vrut să-l asculte.

— Te-ai lăudat că poţi să ridici ţara împotriva lui vodă Ştefan? N-ai înţeles, neghioabe, că ţăranii sunt nişte sălbateci? Şi, chiar dacă ar sări să vă apere pe voi, cu ce? Cu pumnii şi cu bâta? Vezi-ţi de treabă până n-au pus mâna pe tine seimenii domneşti.

Asemenea ameninţare l-a oprit de a mai deschide uşa vreunui Cantacuzin. S-a îndreptat grăbit spre Dună;”

La trecerea munţilor Balcani numărul străjilor din jurul convoiului brâncovenesc se înmulţi cam de cinci or. Semăna cu un alai; dar în fapt era o pază straşnică per tru nişte osândiţi primejdioşi. Conducătorul strajei a ni mărat prizonierii. Nu-i ieşeau la socoteală şi s-a răsti!

— Unde-i?

Doamna Maria a scos un inel din deget şi i I-a întins ţ conducătorul l-a luat, a tăcut şi n-a mai vrut răspuns. Străşnicia avea cheie.

I-ar fi părut doamnei şi mai bine ca Răducanu să nu-i mal ajungă din urmă; era înţeleaptă dacă-l sfătuia să treacă la Făgăraş, apoi să ajungă la Viena, la Carol împăratuL. Să-i ceară ajutor pentru părintele său care-i principe al împărăţiei şi nu se cuvenea a fi lăsat la bunul plac al sultanului. Orbit de dragostea lui, Radu a plecat furiş şi tot furiş se va întoarce, temându-se să nu păţească părinţii ceva din pricina lui.

Vodă Brâncoveanu s-a mâniat şi foarte s-a îngrijorat:

— Dacă-l prind otomanii? Dacă-l lovesc lotrii? Dacă încape pe mâna Cantacuzinilor? Ce zile amare ajunsei. Coconul pe oare cu cea mai frumoasă domniţă voiam să-l nuntesc şi cununie cu trei patriarhi să-i fac, în ceasul când trebuia să se afle pe stepena cea mai înaltă a fericirii, rătăceşte hăituit prin cine ştie ce locuri silhui, temându-se de cel din urmă spahiu cu suliţă şi pistol la brâu. Ci dacă m-a părăsit ca pe unul ce-am intrat în nemernicie şi-am început să gust din moarte? Ce adevărată-i zicala turcească: „fericirea-i asemeni cristalului: se farmă tocmai când străluceşte mai tare”.

La miazăzi de Balcani, ocârmuitorul caravanei începu a Se purta tot mai obraznic şi mai rău. Noroc că doamna Maria a mai avut un inel.

Beizadea Constantin simţea arşiţa din inima părintelui şi în mers ori în popasuri cerea să-l mângâie cu amintiri de altădată.

— Nu uit, tată, acea zi de 30 ianuarie 1696, cum ai însemnat şi tu pe tartajele Cazaniei, când, pentru slujbele cele diplomaticeşti, măria ta şi cu mine primirăm hrisovul de principe al Sfântului imperiu romano-german, hrisovul de boieri transilvan şi tituluşul de ilustrissimus.

— Vremi de aur.

— Dar acum opt ani când, împreună cu fratele nostru RadU. Împrumutam cetatea Braşovului cu 3000 de taleri, iar burgmeşterul te cinstea zicându-ţi gratiosus nostros dominus et magnus patronus? Eram foarte mândri.

— Saşii sunt negustori buni: îşi vând dragostea numai pe câştiguri grase. Iar eu, prin Mânu Apostol, i-am ajutat de multe ori la nevoie. Şi pentru asta Canal împărat nai-a dat indigenatul Transilvaniei. Aşa am putut cumpăra case în Braşov, case bine întemeiate, cu grădini, grajduri şi pivniţe. Au unde găzdui oamenii noştri când umblă pe-aoolo, după negoţ ori după trebuii politiceşti. Şi poale n-ar fi rău să mă trag în casa de la Sâmbăta şi să-mi sfârşesc bătrâneţile, iar voi să vă pregătiţi de domnie. Că mulţi voievozi veniră prin Transilvania peste munţi. Că rudele cantacuzine nu se poate să nu se certe între ele, curândeurând.

— Ai dreptate, tată, încuviinţă beizadea Constantin, întânzindu-j, o bucată de pâine cu caş bulgăresc să mănânce mainte do a porni iar la drum. Moşia de la Poiana Mărului e bogată, iar oierii de-acolo cresc turme de mii de capete.

Se liniştea şi se mângâia Brâncoveanu grăind aşa, faţă cu ginerii şi cu doamnele. Aducerile-aminte şi nădejdile iscate din ele îl făceau să creadă că nu-i căzut jos de tot. De obicei beizadea Ştefăniţă tăcea, înnegurat. Părea asemeni micuţului Matei, care nu înţelegea cum, tocmai când se pregăteau de sărbătoarea învierii şi de însurătoarea lui Radu cu o zână, s-a ivit un turc hain, ca un zmeu, cu un ochi mai mic şi gros ca o bute, a răcnit ca un smintit la măria sa, i-a închis pe toţi în două odăi, a încărcat lucrurile de preţ în harabale şi, în loc să pornească spre Târgovişte în carâte aurite, călătoresc, de trei săptămâni, spre Constantinopol, în nişte droaşte hodorogite, cu mare jale şi lăcrămare, şi nu mai ajung. Nu pricepea de ce s-au răsucit lucrurile atât de ciudat. Nu cumva acea Ancuţa pe care toţi o laudă neţărmurit, iar lui Radu îi sfârâie călcâile după dânsa, e o zână rea, de năpastă aducătoare? Ar fi vrut să întrebe, dar nu cuteza. Mintea lui e mult în urma fraţilor mai mari: s-a născut târziu şi-i tare neştiutor şi-nfricoşat. Atât ştie: să suspine şi să plângă pe-ascuns.

Ci tăcerea lui Ştefăniţă alt tâlc avea: îl nemulţumea copilăreasca încredere a lui Constantin, iar încercările lui Radu de a „ridica ţara” împotriva neprietenilor şi deci şi a sultanului, râvna lui de a hrăni domnescul părinte cu nădejdi deşarte i se păreau o necuviinţă, dacă nu o neiertată greşeală. „Cum? A orbit? Nu vede că ne duc la moarte? Decât să se îmbete cu apa chioară a speranţelor fără temei, mai bine ar avea curajul primejdiei şi s-ar pregăti sĂ. Le înfrunte bărbăteşte ori cu dibăcie să le ocolească. Radu, bezmeticul, tot în dragostele şi-n muierlâcul lui se-nfundă. Unde-o fi hoinărind acum? Noi mergem eu juvăţul de gât să dăm ochi cu gealatul şi dumnealui se desfată-n săhăidacul dragostei. Halal cocon domnesc. Niciodată n-a stat alături de noi; a trăit numai pentru el”. Şi aşa, împins de-un demon vânăt, pornea a zice, imputând:

— Tată, măria ta asta ai făcut: ai chibzuit, ai cântă- •rit şi ai şovăit, ai cumpănit mereu lucrurile, şi pe faţă şi pe dos. Ai fost un fel dE. Chibzuială, de Cumpănilă vodă.

— Şi-a fost rău?

— Nu, dar iată că vorba „cumpănă” mai are şi înţeles de necaz, nenorocire. ŞI. Cumpănă mare trăim noi acum.

— Dar nu-i rău dacă ne amintim ce-am făcut bine.

— Am citit într-o carte ce-i zice „Iadul” că nu-i durere mai mare decât să-ţi aminteşti de vremuri fericite când eşti în nenorocire.

— Pentru mine amintirile-s mângâieri: văd că n-am trăit degeaba.

— Numai că otomanii cei mari n-au uitat că Toma spătarul Cantacuzino, în iunie 1711, părăsi tabăra noastră de la Albeşti şi trecu de partea moscalilor, împreună cu ceauşul Ghinea şi cu acel viclean Teodor Corbea.

— Adevărat: trecerea spătarului alături de ţar m-a descumpănit. Eu voiam să mai aştept încă o lună, până când ţarul îşi aduna toată oştirea şi-1 putea înfrunta pe seraschier, biruindu-l.

— Dar zahereaua? De ce n-ai trimis-o la moscali?

— Nu se putea: o răpeau turcii ori oamenii lui GavriliţĂ. Care nu voia a trece de partea ţarului. Lui Petru i-ară înapoiat cele 300 de pungi date pentru zaherea.

— Numai că generalul Şeremetiev avea nevoie de pâinE. Nu de aur.
— Îl cred; dar de ce a lăsat oştile în Lehia, când i-am trimis ştire că seraschierul vine cu 250000? Şi nimeni nu ţttie ce mult m-am temut de răzbunarea lui Baltagi paşa.
— Iată: n-a întârziat nici trei ani. Atunci aveam Soarta lui Cantemir. AcuM. B – L-am trimis, ştiţi bine, pe Radu sol tainic la Dimitrie Cantemir, cu povaţa de a nu da bătălia când oastea ţarului era încă răsfirată, flămânda, obosită, însetată pe-o vreme de secetă. Ci mi-a răspuns: „Prinţul Evghenie de ia Savoia a zdrobit, la Zenta, pe Tisa, 200000 ai lui Kara Mustafa vizir, cu numai 16000 de nemţi!”
— Iarde-atunci puterea sultanului scade mereu.
— Adevărat, frate Constantine; dar scăderea-i mult, mai înceată decât s-a crezut a fi. Iar din iunie 1711 noi, Brâncovenii, ne-am cununat cu primejdia şi cu moartea.
Popasurile prin hanuri, pe la cişmelele de pe cale, k petreceau tăcând, oftând ori sporovăind despre ee-au săvârşit în viaţă, bun sau rău. Despre ce va fi se fereau a vorbi. Doar prorocirile întunecate ale lui Ştefăniţă dacă mai lăsau a se înţelege că străbat drum negru spre primejdia cea mare. Totuşi vodă şi doamna Maria mereu îşi aminteau de scrisoarea marelui vizir Gin Aii paşa şi de bunăvoinţa cu care a îngăduit căsătoria lui Radu cu Ana Cantemir, aşa după cum nu uitau toate veştile bun? şi cuvintele de laudă primite de la Istanbul prin capuchehaie, prin Colyer ambasadorul Olandei, prin bailul Veneţiei ori prin patriarhul Nottara.
— Dar ne-am îmbătat, ne-am amăgit şi ne-am ameţit cu vorbe şi laude mincinoase, gemea Ştefăniţă. Toţi şi-au bătut joc de noi; plătiţii cu aurul nostru îi slujeau pc duşmanii noştri.
La Adrianopol au aşteptat patru zile, dormind în corturi proaste, mâncând doar pâine uscată şi neputându-se odihni din pricina murdăriei, a purecilor, a gânduriior şi a fricii. O singură sclipire de bucurie: vodă a primit învoirea de a-l trimite pe Ianache Văcărescu înainte, so rânduiască, în grabă, casele din Fanar, de pe Cornul de Aur.
Şi sclipirea asta a sporit când l-au văzut iar pe Radu aici, în cort, şi l-au auzit povestind despre cele văzute şi auzite în ţară. Dar foarte s-au mâniat aflând despre chipul în care Ştefan Cantacuzino s-a aşezat în fruntea jefuitorilor şi a ponegritorilor, cuibări ndu-se în scaunul domniei, corb lacom şi croncănit or.

— Îl văzui, în mare taină, şi pe Antonio Maria del Chiaro, mi-a destăinuit ce ştia el despre felul cum Şeitâneştii ne-au pârât şi ne-au vândut lui Gin Aii, marele vizir. Mihai şi mai ales Constantin Cantacuzino a cunoscut toate tainele măriei tale. Le-a cunoscut pentru că el a seri* ori a tălmăcit multe din epistolele către împăratul Carol, către tarul Petru şi a păstrat copii pentru sine. Am înţeles că vizirul a îngăduit nunta mea numai ca să ne adoarmă şi mai mult veghea şi să ne facă a crede în prietenia lui.

— Hm, murmură Ştefăniţă, ce lucruri noi spui. Eu 3e ştiam de vreo doi ani.

— De unde şi de când? se înspăimântă voievodul.

— De lA. Domnul de acum: Ştefan Cantacuzino.

— Şi de ce nu m-ai înştiinţat?

— Pentru că nu m-ai fi crezut, cum nici eu nu le-am crezuT. Îmi ziceam că pizma lui Ştefan nu merge mai departe de pâra măruntă: să ne mai dea peste nas, să nu-l ţinem prea sus, în semeţie, iar el, ca un Cant acuz în sadea, să nu uite obiceiul uneltirilor tainice.

— Eu nu-mi pierd nădejdea că vom scăpa cu bine, se rosti Constantin, ca să alunge norul negru din privirea măriei sale.

Pe Radu, întâia oară, îl cuprinse un soi de teamă fără nume, ca un venin de viperă strecurat în inimă. Şi trei zile a staT. În tăcere şi în mâhnirE. Îşi depăna aducerileaminte şi se judeca pe sine: „. Ce-i voi fi destăinuit Păunei? Venea ca ibovnică ori iscoadă?” Şi asemenea întrebări nu-i mai îngăduiau să povestească despre vizita la cei doi unchi Cantacuzini.”M-am umilit în darn. Oameni cu inimi de şacali.” Totuşi o undă de încredere, oricât de becisnică, i se izvodi în cuget: „. Ce vreau eu? împăcarea. Iar pacea-i râvna înţelepţilor, cum vrajba-i a nebunilor. Au nu era mai bine dacă, în joia mare, mă trăgeam, cu câţi seimeni găseam, în casa întărită de la Potlogi? Aveam hrană şi odăi de găzduit cinci sute de oşteni, şi boiţi mânăstireşti sub care să ne apărăm şi cuhnie mare. Dacă înfruntam potrivnicul, măcar până-n toamnă, ne veneau în ajutor oamenii lui Carol împărat.” Aşa se trezi grăind, cu încredere:

— Aflai în ţară că mai mulţi caută giuvaerurile dăruite de zestre. Şi asta mă îndatorează: s-o apăr pe Ancuţa până Ia moarte.

Văzându-l cum se aprinde de-un fel de mândrie bărbătească, vodă Brâncoveanu şi beizadelele gândiră că Radu al lor, dacă are o spadă în mână, nebiruit se cheamă. Şi, în aceste momente de mare şi adâncă durere, gândul că au un atare fecior şi frate îi mângâia cu oadiere de alin.

Dar îndată Ştefăniţă îşi aminti că s-au întâlnit cu li Ştirbei şi cu Dudescu:

— Deci pârile au sosit înaintea noastră la Constantinopol.

— Cum de-a încăput atâta viclenie şi ambiţie în acel om molâu şi parcă îmbătrânit înainte de vreme?

— Constantine, când nu s-au mai duşmănit cu Bălenii, Cantacuzinii prinseră a se mânca între dânşii. Că, pe un sfert măcar, şi noi sintern Cantacuzini; iar în orice casă cantacuzină, pe lângă multă înţelepciune şi savantlâc, dragoste de moşie şi de mărire, am simţit şi un iz de cucută ori mătrăgună. Dealtfel poate tocmai asta mă atrăgea în casa lui Ştefan Cantacuzino: otrava.

Radu îl asculta şi se-ndurera: „Suntem sau am fost unsprezece copii şi n-am semănat niciunul cu celălalt. Biata marnA. Auzindu-nE. Se simte precum cloşca blajină care a clocit ouă de raţă, de gâscă, de curcă, de cuc şi de cucuvaie. Şi niciunul de şoim.”

Sta pe prispa chiliei şi broda o rochie. Gândea la urgia în care a aruncat-o sclipirea, scurta sclipire a fericirii: căsătoria cu Radu Brâncoveanu. Dar nu-i părea rău. Şi nici înfricoşată nu era. Dimpotrivă: o hrănea mândria că i s-a ursit o viaţă zbuciumată, că nu era silită să mucezească într-o casă boierească, alături de un soţ bătrân, bolnăvicios şi nevolnic, care ştia doar să câştige ori să cheltuiască aurul. Aşa, în lumina soarelui de chindie, printre muşcatele roşii, se înfăţişa încă mai frumoasă: semăna la chip cu neamul ceaurilor, deşi mulţi spuneau că avea agerimea minţii şi gingăşia sufletească a unchiului Dumitraşcu Cantemir.

Slujnica, păşind neauzit, purta o cană cu lapte spre cuhnie să-l fiarbă pentru domniţĂ. În trapeză, o călugăriţă rânduia pe masă, cu îndemânare, străchinile de lut şi lingurile de lemn.

Când simţi miros de lapte cald, Ancuţa lăsă rochia pe spătarul jilţului şi intră în trapeza îngustă şi joasă. Smaranda o pofti pe scaunul de lemn, îi turnă laptele peste plinea fărâmata şi ospătară, înghiţind încet, liniştit, printre rugăciuni cântate aproape în şoaptă.

— Mi se pare că ţi-i milă de mine şi mă compătimeşti, Smai'anda.

— Nu mi-am închipuit că nora oelui poreclit Altînhei va ajunge că mănânce din strachină de lut, pe masă de brad, la un schit de maici, într-o pustietate de pădure silhuie. Şi asta doar la câteva zile după şederea la Mogoşoaia, unde a fost slujită în vase de porţelan nemţesc ori veneţian şi cu tacmruri de aur şi argint.

— Ai dreptate, Smaranda; ci nu mă jălui. Dacă Radu ar fi fost un bătrân ştirb şi fonf, bucatele din vase scumpe amare foarte mi s-ar fi părut. Ci, când gândesc la logodnicul dăruit de Dumnezeu, şi lingura din lemn de tisă pare-mi-se de aur curat, iar laptele-i drept ambrozie din care sorb zeii grecilor, la ospăţul lor de pe muntele Oii mp.

— Dar aici, la poalele istui Olimp, Cozia numit, cât va să stăm, domniţă?

— Nu ştiu; ci inima-mi spune că nu multă vreme.

— N-ar fi mai nimerit să mergem la domnie şi să cerem a pleca la Istanbul, lângă măria sa Antioh vodă? Mai ales că, după câte înţeleg, şi beizadea Radu se află acolo, acum.

— Îmi aştept mirele şi cred că veni-vă iară, fără Ln târziere.

— Merită acel bărbat jertfa asta?

— Am auzit o vorbă la un grec din Fanar: mai scumpă-i mierea dacă o lingi de pe spini, şi mai dulce.

Sfârşiră cina, îşi clăti fiecare strachina şi lingura, le aşezară în blidar şi ieşiră în ograda schitului.

Ancuţa gândea să-l roage pe Radu, îndată ce va fi iar tihnă, să zidească aici, la StânişoarA. Biserică din piatră, drept mulţămită c-a adăpostit-o în aste vremi de urgie. Şi rău îi părea că n-a învăţat mai bine călăria: acum ar cumpăra doi cai, ar îmbrăca strai ţărănesc şi-ar hoinări prin toată Loviştea, ar trece, pe la Clineni, în Transilvania şi.

Firul gândurilor i l-a tăiat ivirea a doi călugări cu desagi pe umeri, voinici, spătoşi; dădură bineţe şi poftiră a grăi cu maica stareţă.

— Uite-o colo, în cerdac, arătă Smaranda.

După câteva minute, stareţa îi înfăţişă Ancuţel.

— Pe măria ta te caută, domniţă.

Grăi cel mai în vârstă:

— Suntem slujitorii măriei tale, trimişi de beizadea Radu, se plecară amândoi odată. Pe mine mă cheamă Pârvu, pe ista, Stan. Şi fericiţi ne credem a sluji o stăpână aşa de tânără şi frumoasă.

— Mulţumesc, Pârvule, şi ţie, Stane. Dacă Radu v-a trimis, vă socot bunii mei păzitori şi prieteni.

A doua zi, de dimineaţă, domniţa Ancuţa şi Smaranda, ajutate de cei doi slujitori îmbrăcaţi ciobani, învăţau să strunească, bărbăteşte, caii apăruţi ca din senin: semn că slujitorii gâciseră dorul Ancuţei.

— Ştiut-ai, domniţă, că primi-vei cai blânzi şi cuminţi şi dascăli de călărie? întrebă Pârvu.

— Nu. Dar Radu ştie bine ce nevoie am.

— Într-o săptămână va să călăriţi ca nişte spahii. Mai ales că amândouă aţi mai urcat în şa, iar îndemânarea, sprinteneala şi corajul nu vă lipsesc.

— Te pomini că ne faci ostaşi, surise Smaranda.

— Ei, dacă va trebui. Povestea spune că Mihai cel Viteaz a avut chiar o vitează căpitănească, Maria numită.

Pe cerul limpede ca lacrima începeau să plutească păsările mării, în dimineaţa aceea senină şi caldă, când Brâncovenii se apropiau de ConstantinopoL. În cugetul lor această apropiere stârnea bucurie şi nelinişte. Toţi, afară de Matei, cunoşteau bine priveliştea: o cetate cu ziduri înalte, din care ieşeau, rotunde, cupolele moscheelor şi pădurea de ţepi a minaretelor ascuţite la vârf, ca nişte uriaşe piroane, gata să fie înfipte în bolta albastră a lumii.

Când intrară pe poarta Adrianopolului, pe toţi îi trecură un fior de gheaţă. Caravana se opri şi căpitanul străjii porunci coborârea din trăsură.

Aşteptau să-i îndrepte spre Fanar şi gândeau că schimbă straja. Cu o ciudată strălucire în ochI. Vodă cuvântă:

— Coconii mei, vă rog să vă amintiţi că, în casa din Mogoşoaia, zugravii au scris pe ziduri frescul cu călătoria de la Adrianopol, acum treisprezece ani: drumul, primirea la sultan, întoarcerea biruitoare acasă!

— DA. Cum să nu ne amintim?! surise Radu. De câte ori intru şi mă uit la acea zugrăveală mă umplu de mândrie: tatA. Priceperea, norocul şi slava.

— Să nădăjduim că ne vom mai întoarce şi a doua oară, zâmbi beizadea Constantin.

— Nu cumva aţi şi pregătit un perete, şi mai mare, pentru frescul celei de-a douA. Întoarceri a Brâncovenilor? muşcă Ştefăniţă, cu un fel de zamă de pelin în glas.

— Da, frate: vom înălţa o casă mai mândră pentru minunea unei atari zugrăveli, căută Radu să-i zăgăzuiască zeflemeaua.

— Asta-i: dar întâi trebuie să se petreacă minunea, nu se lăsă Ştefăniţă.

Când Radu chibzuia ce răspuns să-i dea, văzu eă harabalele cu averile brâncovene o luau înainte şi se îndreptau spre serai, iar lor străjile le făceau semn să pornească spre dreapta.

Măria sa se târgui un ceas cu capugiul ieşit întru întâmpinare şi-i dădu o pungă de galbeni până-i făgădui că-l duce în casa din Fanar.

Dar după ce a pus banii în chimir s-a făcut nevăzut. S-a ivit în locu-i Osman, aga Istanbulului, înzorzonat şi aurit, călare pe-un cal sur, cu şa bătută în pietre scumpe. A privit spre gloata dezorientată a Brâncovenilor, a surâs şi-a făcut semn ceauşilor să-i împresoare şi să-i urce înapoi în trăsuri. Au pornit cu pocnete de harapnice, dar în loc s-o ia pe uliţa din stingă, spre Cornul de Aur, au cârmit tot spre dreapta. Şi, în mai puţin de un sfert dc oră, i-au şi coborât în faţa închisorii de la Edicule – Şapte Turnuri.

— Unde-aţi dus harabalele cu averile noastre? întrebă beizadea Radu pe aga Osman.

— La haznaua padişahului, în sama lui hazna aga, dădu răspuns dregătorul otoman, cu oarecare bunăvoinţă.

— Ne-aţi sărăcit! se crămălui beizadea Constantin, cu deznădejde. Cum vă-ngăduiţi?

— Încetişor, frate, că nenorocirile-s abia la început, proroci Ştefăniţă beizadea.

— Cumplit! gemu vodă Brâneoveanu, ameţit de vedenia groaznică a zidurilor roşii şi 'nalte până la ceruri. Ca pe ucigaşi.

— Mă trec fiorii morţii., se scutură beizadea Radu.

Doamnele amuţiseră.

Străjâle îi traseră din trăsuri, cu smuci turi şi brânci, îi dezbrăcară de straiele scumpe, le smulseră inelele şi giuvaerurile şi-i împinseră cu atâta repeziciune şi asprealâ, că n-avură când rosti nici măcar un cuvânt de împotrivire, în ghionţi îi coborâră pe-o scară întunecoasă, cu trepte de piatră, tocite, prăvălatice şi umede, sparte de vechime şi de mult umblet. Mirosea a mucegai, a spaimă şi a moarte.

Toţi Brâncovenii s-au zăpăcit, au ameţit, s-au speriat aşa de tare, că abia când se aflară în întuneric îşi dădură sama că i-a despărţit şi i-a înghesuit în temniţe înguste, sub pământ. Şi, în acea clipă, toţi patru bărbaţi Brâncoveni hotărâră, fără a-şi împărtăşi gândurile, să nu spună nimic, chiar de i-ar strivi în teascul de stors ulei.

— Vreau să vorbesc cu aga Istanbulului! Şi mai cer să nu schingiuiţi” femeile şi pruncul. Ele nu ştiu nimic, iar Matei nevinovat este.

Muţi şi teribili, paznicii nu le răspundeau. Dealtfel erau harapi din partea de miazăzi a Eghipetului şi ştiau prea puţine cuvinte turceşti.

„De aici numai dorul pentru Ancuţa dacă mă mai scoate”, îşi zise în sine beizadea Radu, încrâncenându-se de teamă, de surpriză, de absurditatea întâmplărilor; nădăjduiseră aici, în Ţarigrad, izbăvirea şi aflau carcera cea neagră a iadului. Totuşi îşi scociorî în creier să-şi amintească prietenii dintre musulmani. Şi nu-i veneau în minte decât chipurile agăi Mustafa, al lui Daltaban paşa şi al acestui Osman, aga Istanbulului, cu care, acum doi ani, s-a împrietenit la pescuit şi vânat păsări pe Dunăre şi pe lacul Greaca, dar azi nici nu s-a uitat la el, ci sta ţanţoş în şa, mai ceva ca un sultan.

Beizadea Constantin se întreba mereu unde i-au dus soţia, iar întrebarea rămânea fără răspuns; rău îi părea că, pe drum, de la Giurgiu la Istanbul, n-a schimbat nici douăzeci de cuvinte cu din sa: „Bine că Radu mi-a dus coconul în ţară. Nu mi-am închipuit că marele vizir e atât de parşiv”. Îşi strângea straiul pe el şi nu-şi putea opri tremurai de frig, de supărare şi de groază.

Apăsat de negrele-i presimţiri, beizadea Ştefăniţă nu mai avea grai. Gândea doar: „Să nu mor de frica morţii. Numai Radu dacă ar putea afla unde-s femeile. Poate pe doamna s-o scutească, dar pe cele tinere, surori şi cumnate, le bagă în vreun harem, să slujească otomanilor veniţi de pe câmpurile de luptă cu nepotolită foame de trup de muiere”.

Ca să-şi mai ostoiască un pic năucitoarele usturimi din inimă, aşa, în chip ciudat, voievodul îşi aminti că, în 1703, marele vizir Rami paşa l-a îmbiat să urce tot el, Brâncoveanu, şi în scaunul Moldovei. Ci stolnicul Cantacuzino s-a împotrivit: „De ce să iei asupră-ţi şi povara asta? Nu ţi-o dau ei de florile cucului ori de alte plăceri, ci pentru că te ştiu bogat mare şi vor să plăteşti şi haraciul Moldovei.” „Dar aşa unesc două ţări române şi”. „Nu, e un meşteşug diavolesc de a te smulge de parale”. „Să pierd hatişeriful unirii de teama că nu voi putea plăti? Unchiule”. „Vorbeşti ca să nu taci! Eu ştiu că nu dai doi bani pe unire, ci te-ai îndătinat la năravul puterii şi al îmbogăţirii şi cauţi în toate numai dobânda măriei tale, încât noi, cei mai săraci, nu ştim ce drum vom apuca”. „Da, unchiule Constantin, asta era: te temeai de puterea şi de bogăţia mea. De aceea te-ai tras tot mai mult de-o parte, te-ai închis la Afumaţi, între cărţi, şi ai ajutat ca între Cantacuzini să dospească şi să fumege aburi acri de ură. Vă temeaţi de mine şi mă urâţi pentru că aveam în mână hatişeriful domniei pe viaţă. EI. Dacă ar fi fost domnia a două ţări. Iată pentru ce m-aţi pârât voI. Rudele melE. Părinţii care m-aţi crescut şi care ştiţi foarte bine că şi în Moldova şi în Transilvania tot români sunt şi trăiesc. Nu vă venea bine nici că, o vreme, prin Constantin Duca şi apoi prin Mihail RacoviţĂ. Am ocârmuit, din umbră, şi Moldova, aşa după cum cercai să mă strecor şi în Transilvania, cumpărând case şi moşii, ctitorind şi ajutând ortodoxia oropsită de nemţi. Domnia pe viaţă m-a costat mai mult de 600000 de taleri. Păcat că „viaţa” asta a durat doar zece ani. Zece ani! E mult? E puţin?.

Ciad văzui cum mă primea norodul, cu sobor de preoţi, în frunte cu Atanasie, patriarhul Antiohiei, parcă mă înălţăm în cel de-al nouălea cer. Am mers atunci spre doamna, ca un înviat din morţi, şi i-am sărutat mina şi-am îmbrăţişat şi sărutat toate domniţele şi coconii şi toate jupânesele boierilor: săltasem din gheara morţii în măreţia cea mai strălucită. Şi toţi mi se închinau şi-mi lăudau priceperea, înţelepciunea, îndrăzneala, dibăcia. Şi-a fosT. În acea zi de 11 iulie 1703. Mare bucurie în toată casa şi în loată ţara mea. Ci ascultând trâmbiţele, psalmii şi tunurile de slavă, văzând veselia cea mare a norodului şi amintindu-mi câtă spaimă am tras şi ce-am pătimit, am spus că mai bine mor sau cerşesc pribeag prin ţările creştine, decât să mai trec o dată Dunărea, să merg la Constantinopol şi Sil mă tem pentru viaţa-mi şi pentru ţara mea cum m-arn temut atunci, la Arnăutchioi.”

Era primăvară luminoasă pe Bosfor; adia vânt înmiresmat printre chiparoşi şi sicomori; dar cei care îşi făcuseră gospodării atât de bune şi de frumoase, acolo, pe malul Dâmboviţei, Ialomiţei sau Oltului, şi chiar aicI. Pe ţărmul Cornului ele Aur, zăceau acum în mucegaiul rece şi rău mirositor de la Edicule.

În noaptea când ceauşii îi prăbuşeau pe Brâncoveni în carcerile de la Edicule, domniţa Ancuţa n-a putut aţipi; măcar că toată ziua alergase de-a călare „ca un spahiu”, cum zicea PârvU. Şi obosită foarte era. Au chinuit-o nelinişti şi presimţiri relE. Li vedea parcă pe Radu sus, pe-un cleanţ de stâncă, 'nalt şi prăpăstios, gata să se prăbuşească şi nu-l putea vesti de primejdie: de acolo de unde era nu vedea hăul cel fără fund spre care mergea. „Visez? se întreba. NU. Sunt trează. Dar unde-i stânca? Şi, dacă-i o nălucire, care-i este tâlcul?”

În zori chemă pe Pârvu şi Stan şi le ceru:

— Mă puteţi duce la Constantinopol în trei-patru zile?

— Dacă-i poruncă. La călărie ţineţi: şi măria ta şi Smaranda.

La prânz Ancuţa, cu trei însoţitori, cu cărţi legiuite ele la stareţul Coziei, porneau în hagealâc la Ierusalim.

Nu ştia ce va face, dar cineva, de departE. Îi spunea că Radu e în mare primejdie şi că ea, împreună cu părintele său l-ar putea ajuta.

Înainte de a pleca Ancuţa s-a furişat în poiana de lângă schit, să se roage, în deplină singurătate. Şi nimeni n-a băgat samă că, în desaga unde ducea cartea de rugăciuni, era un hârleţ, iar coada lui îi slujea ca sprijin la umblet şi yrcuş.

Cele două oglinzi aduse din casa Brâncoveni lor de la 1 Doieeşti şi aşezate în iatacul ei o arătau, seara, la culcare, I în toată frumuseţea-i trupeascĂ. Îşi despletea părul şi-l lăsa să curgă, râu de smoală, peste sinI. Îşi admira boiul, braţele, I şoldurile, picioarele. Se asemăna cu cele mai fără cusur | statui din lume; o statuie vie, în caic clocotea sângele |. Arzător, încărcat de fulgerile patimilor.,Uite-mă 1 Şi ţ el nu vine. Unde eşti tu, Răducane?”. Se răsuci, întinsE. Braţele în lături, zvârli picioarele ca la un danţ păgân, îşi scutură capul, simţi gâdilarea molatecă a şuviţelor de păr, îşi supse pântecele şi-şi roti şoldurile ca o baiaderă, I se privi iar în oglinzi şi se găsi neîngăduit de frumoasă

1 „O chem pe mătuşă-mea, maica Olimpiada, să-mi facă vrăji de dragoste: să mi-l aducă pe el, perechea mea cea nenuntită. Mă înconjoară zeci de tineri boieri, ţin casă mare, deschisă tuturor frumoşilor cavaleri, ca doamnă tânără cc sunt, dar niciunul nu-mi place. Niciunul!”. Se mai răsuci de câteva ori şi se prăbuşi pe covor, plângând cu sughiţuri.

După o vreme se ridică liniştită, dar tristă, istovitor de tristă.

Se vârî sub plapuma de puF. Uşoară, moale şi se încălzi, Bparc-ar fi fost lângă neuitatul ei ibovnic.

În zori se trezi tot mâhnită şi îngrijorată. Nu ştia dacă Ştirbei şi Dudescu şi-au împlinit datoria de pârâtori la marele vizir Gin Aii. Domnescul ei soţ era aşa de preocupat să descopere averi brâneovene, să le înşface şi să le care în casele Cantacuzinilor de la Afumaţi, de la Mărgincn ori de la Fundenii Doamnei, încât parcă uitase de k ce se întâmplau la Istanbul.”Se cam fereşte de mine. Ci sunt încredinţată că mă iubeşte, în felul lui, şi nu se leapădă el de-o sf etnică isteaţă şi curajoasă ca mine, chiar dacă ştie că inima mea a zburat după un Brâncoveanu. Ştie că nu-i bărbatul care-mi trebuie şi închide ochii. Ei, dacă Răducanu ar fi, ar putea fi aicii. Dar dacă mai rătăceşte lainic prin ţară şi mă caută?”

În fapt, îngrijorarea cea mare a doamnei Păuna, ca şi a voievodului, era cĂ. Odată a juns la IstanbuL. Băl rinul Brâncoveanu ar putea găsi şi aur şi prieteni care să-l adueă iarăşi în scaun, cum l-au mai adus. Şi-atunci Cantacuzini! se pot duce singuri la Snagov, să-şi aştepte osânda şi călăul, precum osândit a fost acel Constantin postelnicul Cantacuzino, de la moartea căruia a izvorât tot războiul între neamurile marilor boieri din Ţara Românească.

Intră în iatacul soţuluI. În cămaşă de borangiC. Străvezie, şi-l ispiti cu dezmierdări muiereşti. Apoi întrebă:

— Ce-au făcut pârâtorii la Constantinopol, măria ta? întâia oară îi spunea aşa, vrând parcă să arate că-i o întrebare de cea mai mare însemnătate.

— Au făcut bine, fii liniştită. Tu vezi de curte; de Brâncoveni văd eu.

— Trebui” să aflăm unde-au ascuns inelul, cerceii şi paftaua. Diamantul Basarabilor numai pe fruntea sau pieptul Cantacuzini lor stă bine, linguşi doamna Păuna.

— Da, ai dreptate, doamna mea. Şi dacă acum.?n această primăvară, nu vom fi puternici şi fericiţi, nu văd când şi cum vom mai putea fi. Poate dacă voi ajunge împărat al Bizanţului, cum vor ai mei Cantacuzini!

— Adevăr grăieşti f Pofteşte a ne plimba în grădina curţii domneşti, că mult mi-i dor de vorbă bună şi de dragoste.

Ştefan vodă o cercetă cu coada ochilor, fulgerător: de multe ori o auzise că-i e dor de dragoste. Dar astA. În loc să-l bucure, să-l stârneascĂ. Să-l întărite la îmbrăţişări, îl înfurie: AliA. Îi duci dorul. Du-i tu, că nu-l mai vezi”.

Ca sĂ. Nu i se gâcească gândurile, surise blajin şi-o pofti să se îmbrace şi să coboare scările.

FmUnind salahorii care lucrau la casa doamnei Păuna, îşi urmă ghidul sub coperişul zâmbetului nevinovat: „Aici o să te-nehiD. Temniţă aurită, să fii numai a mea şi numai, mie dorul să-mi duci”.

Plimbându-se, Păuna se surprinse gândind tot la beizadea Radu, la ochiadele şi hârjoana lor furişe, prin boschete şi chioşcuri, şi iar se nelinişti:. Unde-o fi? Dacă-l ucid?

În a treia zi de zăcere în carceră, Constantin vodă Brâncoveanu fu adus în faţa paşei Osman, aga Istanbulului, a-tefterdarului şi a lui Mustafa aga.

— Paşă, unde mă aflu?

— În. Groapa sângelui” din Ediculă.

— Pentru care pricini?

— Le vei afla, dacă nu le ştii!

— Coconii?

— Fiecare îN. Iatacul lui.

— Doamnele?

— Bine sănătoase, într-o odaie mare, luminoasĂ. Îşi îngrijesc pruncul. Şi nu se tem de nimic mai mult decât de viaţa voastră, a bărbaţilor. Cuminţi şi înţelepte, precum

; le ştiI. Au spus multe din tainiţele unde ţi-s adăpostite i(tm)*”-erile.

— Le-ai schingiuit, nelegiuite!

— Nuuu. Jur pe Coran! Dar şi eu şi marele vizir n Aii paşa ştim că soţiile voievozilor cunosc prea puţin i tainele ocârmuirii. Şi că voi, ghiaurii, vicleni şi lacomi m s înteţi, ascundeţi, cu mare grijă, averi şi bunuri care it ale măritului padişah, trimis de Alah să stăpânească nea cu toate bogăţiile ei.

— Ce mai vreţi? Tot ce-am avut mi-aţi luat, răsDunâe ievodul cu dureroasă mânie. Cu ce drept-?

— Cu dreptul de a pedepsi pe trădători.

— Cân-d şi cu ce trădat-am eu împărăţia otomană?

— E-adevărat că prin bani te-ai făcut principe al ma-zisului Imperiu roman?

— N-am dat bani, ci daruri, obişnuite în asemenea împrejurări.

— DA. Dar asta însamnă că nu vrei a şti gândul înaltului padişah Ahmet şi al marelui vizir Gin Aii, care socotesc că adevăratul imperiu roman este împărăţia otomană, cu drepturi de la Constantin cel Mare. Dacă împăratul Merman îndrăzneşte să-şi zică împărat roman, e un şarlatan, căci Carol, aşa-zis Mare, s-a făcut, pe nedrept, împărat roman, prin viclenia şi ambiţia papei, ca să pedepsească Roma.

— Şi cine-ar putea crede că-i legitimă proclamarea ca împărat roman a lui Mahomed el Fatih, care a făcut ca Eângele creştin să plutească în Sfânta Sofia până la genunchii calului?

— Ei, vezi că eşti un răzvrătit? Te-ai făcut, tot cu bani, nobil transilvan şi-ai purtat titlul de „ilustrissimus”.

— Lucrul acesta îl ştiţi de cel ptiţin cincisprezece ani. Iar mulţi înalţi dregători m-au şi fitirisit şi lăudat pentru asta. În această calitate v-am ajutat, împreună cu Mavrocordat Exaporitul, la iscălirea păcii de la Karlowitz.

— Lasă asta! Până şi pe clopote ai scris numele tău: „Constantin Bassaraba de Brancovan Valachiae Transalpinae Princeps.”

— Aşa-i obiceiul: clopotele să poarte numele plătitorului. Şi ce rău vezi în gândul meu de a uni o ţară, tot română? Voiai s-o ia, pentru totdeauna, nemţii? De ce-mi cătaţi pricină şi pentru lucruri făcute şi în folosul vostru? Cum de v-aţi amintit de vechile pâri ale lui Staicu Merişanu şi Preda Prooroceanu, oamenii lui Bălăceanu? îmi luaţi domnia* îmi jefuiţi casa de avuţii; ce mai vreţi de la mine?

— Aurul, Altîn bei! apăsă tefterdarul. Aurul cel mult pe care-l ai; că nu degeaba lumea te-a poreclit aşa: beiul aurului.

— Poreclă batjocoritoare şi mincinoasă. Duşmanii m-au mânjit cu ea, ca să mă jefuiască şI. Pe mine şi ţara, Nu-s mai bogat decât tine, tefterdare, şi decât oricare din viziri ori paşale. Numai eă averile mele le-am strâns muncind, nu jefuind ţări şi noroade.

— Călăii! răcni Osman aga. Să te lucreze cu meşteşugul lor, pină ţi s-o toci obrăznicia şi până-i spune tot, tot!

— Paşă, te-ai smintit? Sunt voievod! Sunt prieten cu.

— Eşti mazâl! Luaţi-l şi stoarceţi-l, tcscuiţi-l ca pe-o măslină, să iasă toT. Aurul elin c-l!

L-au chemat apoi pe beizadea Constantin.

— Auzi cum urlă părintele tău sub tortură?

— După care lege îl chinuiţi?

— Legea suntem noi; voi, ghiauri! Unde aţi ascuns aurul?

— Nu cunosc ca părintele meu să fi ascuns undeva aur. Iar eu am doar două moşii sărace. Pentru cĂ. N-au încăput în harabale, puteţi trimite să le vadă: mici şi sărace.

— Muşti, câine?

— Nu pot. Dar vă încredinţez că de-aţi vinde şi cărămida zidurilor din casele mele tot nu vă acoperiţi cheltuiala drumului până la ele. Aşa că.

Au chemat şi pentru el chinuitorii.

După ce s-au sfătuit între dânşii, anchetatorii l-au adus pe RadU. Întrebă tefterdarul:

— Ştii unde te afli?

— Da: în cazanul cel satanic, unde se fierbe drăceasca ţesătură de intrigi nedescâlcită decât vremelnic, cu gârle de aur.

— Unde-i aurul vostru trebuitoR. Aici?

— Toată averea ne-aţi încărcat-o în harabale şi numai voi ştiţi unde le-aţi descărcat.

— Auzirăm că eşti voinic, îndrăzneţ şi ştii călări ca [nimeni altul.

— În clouă zile şi două nopţi, cu cai de olac, ajung până la Bucureşti.

— Nu minţi?

— Nu! Dorm iepureşte în şa, iar calul galopează nebuneşte.

— Nu te cred!

— Am învăţat ist meşteşug de la un român poreclit badea Uşurelu, care.

— Nu te cred! zise şi Osman aga.

— Dacă vrei să ştii, şi acum, în drumul de la Rusciuc la Istanbul, eu am părăsit caravana şi am galopat, de două ori, până la Bucureşti. Ceauşii însoţitori nici n-au avut când afla lipsa mea.

Aga Osman rămase câteva minute pe gânduri: tânărul pincovean vorbea cu îndârjire, dar şi cu demnitate, cu o ciudată căldură care-i făcea pe anchetatori să-l privească mai cu interes şi chiar cu simpatie. Aga Osman nu voi să se lase înşelat de simţăminte omeneşti.

— Am auzit de nişte giuvaeruri meşteşugit lucrate, pe care le vrea marele vizir pentru soţia sa. Unde le-ai ascuns?

— Sunt ale logodnicei mele, daide nuntă. Deci vă rog nu-mi mai chinuiţi părintele şi fraţii pentru ele. Acelea sunt giuvaeruri vrăjite. Cine le are, câştigă prietenia mai marilor, se îmbogăţeşte, scapă din orice primejdie şi fericit trăieşte. Aşa că nu vă atingeţi de mine: stăpânesc diamantul miraculos al Basarabilor.

Tefterdarul tăcu iar câteva clipe, privindu-l pe Radu, din ce în ce mai mult, ca pe o fiinţă deosebită, cu puteri magice. Se întoarse spre ceilalţi şi şoptiră în taină.

Mustafa aga încuviinţă, dând din cap.

Apoi aga Osman porunci strajei să-l aducă pe Ştefăniţă.

— Adevărat că acest frate al tău ştie unde sunt ascunse giuvaerurile de preţ pe care le vrea marele vizir?

— Nu ştiu ce ştie fratele meu, care nu-mi mai este frate din clipa când săvârşeşte fapte care lovesc în părintele şi în ţara unde s-a născut ca Basarab şi Brâncovean.

— Ai auzit cum chinuitorii storc mărturiile tatălui tău? Nu te înspăimânţi? Nici tu, Radule?

— Noi am avut slugi ca tine şi-i plăteam bine să ne păzească de hoţi şi răufăcători ori ucigaşi. Aşa că noi, care am ocârmuit o ţară, nu putem îngădui unui slugoi necioplit, să ne spună pe nume. Mai vorbesc cu tine numai dacă-mi spui „măria ta”. Sunt beizadea, cocon domnesc: Radu Basarab Brâncoveanu! se răsti dârz.

— Când îţi voi frânge oasele ai să uiţi şi cine eşti şi cum te cheamă!

— Dacă îndură părintele meu, care are şaizeci de anI. Chinurile voastre mişele, şti-voi şi eu să îndur. Mai cu samă că diamantul magic mă ajută, mă face invulnerabil.

Înfruntarea asta i-a pus pe gânduri pe anchetatori şi mai tare. Se întrebau în sinea lor: „Dacă acest ghiaur arE. În adevăr, puteri drăceşti? Altfel cum ar cuteza să fie atâl de obraznic? Şi dacă vrăjitoriile lui îl fac pe marele vizir să-şi schimbe gândurile? Atunci intrăm noi la carceră, cât suntem de mari dregători?” „Poate asta îl făcea pe acest fecior brâncovean, gând; Mustafa agA. Să subjuge, să cucerească toate femeile”.

Pe Osman aga îl fulgeră un gând: să-l trimită pe Radu, însoţit de doi ceauşi, să aducă giuvaerurile cele mult şi de mulţi râvnite. Şi, fără să mai cheme schingiuitorii, îl trimise pe Ştefăniţă în carcera lui. Din uşă se întoarse şi aruncă lui Radu, cu fulger de mânie, o singură vorbă:

— Mişelule!

Iscodindu-l pe „mişel” cu ochiul lui cel mic, Mustafa Uga se încredinţă că, peste o săptămână, va avea cele trei giuvaeruri; şi rău îi părea că nu i-a trecut prin cap să-i poruncească, încă de la Bucureşti, să i le-aducă: acum s-ar mfăţişa cu ele marelui vizir ori le-ar păstra pentru sine. Mai ales dacă au puteri miraculoase. „Atâţia au ajuns mari fi puternici, ajutaţi de giuvaeruri vrăjite”.

Altînbei, Altînbei, de ce nu te-ai născut cerşetor?

,. Eu numai faptele măriei tale cele mai lăudate şi de toată suflarea tarei aceştia cinstite şi iubite, numai pe acela am pus gând să le povestesc prin condeiul meu.” (Cronicarul RADU GRECEANU) n carcera întunecoasă şi rece, Constantin vodă Basarab Brâncoveanu a îndurat batjocoră, umiliri şi dureri; palme şi pumni în piept, în coaste, în splină, bătaie la tălpi, răsucirea braţelor şi călcarea unghiilor. Omul anchetatorilor întreba mereu:

— Unde-ai ascuns averile? Unde-s giuvaerurile? Unde-i aurul? Spune! Spune! Ci spune odată, dacă nu vrei să te ucid.

Brâncoveanu s-a închis în el şi a tăcut; a tăcut cu îni dârjire. Când „umilinţa şi durerea îl copleşeau, gândea sâj spună; dar, îndată ce durerile amorţeau, se răzgândea. „Am trăit şaizeci de ani. Am domnit aproape douăzeci şi! şase. Atât mi-a fost să trăiesc şi să domnesc. Să fiul mulţumit, chiar dacă mi se încheie viaţa în arşiţa chinurilor păgâne”.

Dar călăii născoceau mereu alte cazne. De m.ai multei ori a leşinat de durere. Trezindu-se, gândea cu mânie: „Se vede că-i păcat mare averi să aduni. Porecla de Altînbei e un blăstăm. Să spun unde mai am comori, să nu mă vând aurului: să mă închin vieţii, iară nu viţelului de aur. Ah, de ce n-am rămas sărac? De ce nu sunt cerşetor?”.

Şi aşa, fără voie, se trezea mărturisind;

— Scobiţi în beciurile de la Mogoşoaia. În zidul pridvorului dinspre miazănoapte la schitul PolovracI. În peştera de lângă mânăstirea Tismana.

— În alte locuri? Unde-ai mai ascuns?

— Nicăieri. Nu mai am nimic! Nimic!

Îndată ce afla câte ceva, tefterdarul trimitea ştirea, în mare grabă, la cancelaria marelui vizir; iar acesta răpezea ştafetari iuţi până la Bucureşti. Aici, Ştefan vodă Cantacuzino îi primea în taină şi, cu slujitori credincioşi, bine plătiţi, spărgea ziduri, scormonea prin peşteri şi plesnea de ciudă că nu afla nimic. Ba, în goană până la Polovraci, i s-a răsturnat trăsura şi şi-a frânt braţul sting, că a trebuit să-l pună în lopăţele, să-l lege de git şi să umble aşa prin mânăstiri. A vârât spaima în călugări; dar n-a scos nimic nici de la ei. Unul l-a îndemnat să caute şi în Peştera Muierii. Dar un vânt de neştine le-a stins făcliile şi, orbecăind prin întuneric, s-a izbit cu fruntea de o stalactită şi-a căzut jos, leşinat. L-au găsit slujitorii şi l-au transportat, în grabă, la Bucureşti, betejit şi înspăimântat.

La Edicule aceleaşi chinuri se aplicau şi beizadelelor Ştefan şi Constantin, ci ei tăceau ca lemnul. Atâta doar:

— Părintele nostru nu obişnuia să spună unde îşi ţine comorile.

Anchetatorii nu l-au supus la chinuri pe beizadea Radu, ci i-au îngăduit să plece în Ţara Românească, însoţit de doi ceauşi.

Cu iscusinţa şi farmecul lui greu de înfrânt, beizadea l-a înduplecat pe Osman aga să mai rămână cinci zile în Istanbul. Dealtfel otomanii din Edicule începeau să-l privească nu ca pe un prizonier, ci ca pe un om deosebit, cu puteri tainice, diavoleşti. Radu a priceput că vor să-l folosească în scopurile lor, dar şi-a zis: „Primesc orice, numai să mai ajung o dată în ţară.”

Îndată ce a ieşit, cu ceauşii după dânsul, l-a căutat pe Sava Uşurelu şi l-a găsit la casa din Fanar.

Slujitorii de aici, speriaţi, au povestit că, din ziua de paşti, după ce s-au întors de la liturghie, domniţa Bălaşa a fost închisă la Ceauş Emini, în temniţa femeilor, iar pe soţul ei, Manolache Lambrino, la Başbachi Culi, închisoarea datornicilor.

IDeci tot pentru comoara Brâncovenilor suferă şi ei.:

A alergat acolo; pe uliţă s-a întâlnit cu Aii musaip, adică slujitorul de încredere al marelui vizir; era un om mărunţel, cu mers repede, cu vorbă rară şi domoală, cu ochi mici, aplecaţi spre rădăcina nasului, cu suflet bun, mult înţelegător la nevoie; îl cunoştea din timpul războiului lui Baltagi paşa cu ţarul Petru, când a stat mai mult de jumătate de an în Bucureşti, Târgovişte, Buzău. Radu uitase de dânsul; ci acum s-a bucurat foarte şi i-a povestit despre mazilire şi despre tot ce păţea neamul brâncovean la Edicule.

— Să cerc a te ajuta, beizadea; acum trei ani mi-ai fost de mult sprijin şi, deşi erai cocon domnesc, mi-ai primit prietenia, împreună cu acest Uşurelu, slujitorul măriei tale.

Cu ajutorul lui Aii musaip a pătruns la Ceauş Emini şi-a aflat-o pe Bălaşa: spriată, slabă, despletită, cu maloteaua ponosită; frumuseţea ei împrumutase trăsături de mucenică.

— Ce s-a întâmplat, Radule? De ce m-au întemniţat, m-au bătut şi mi-au luat tot: inelele, salbele, brăţările pregătite pentru Ancuţa, tot? Şi nu s-au săturat: cer mereu şi mereu aur, bani, auR. Întreabă: „Unde a ascuns vodă comoara?”

Când a aflat că toată familia era închisă la Edicule, s-a cutremurat de groază şi de plâns.

— De ce? De ce? Ce au cu noi, Răducane?

— Se văd înfrânţi şi cată să sugrume tot ce-i creştin mai răsărit, mai dornic de slobozenie.

— De ce ne osândesc şi pe noi, femeile?

— Cruzimea deznădăjduiţilor n-are margini.

S-au sfătuit ce să facă şi au hotărât să alerge la Ion, fiul lui Alexandru Mavrocordat Exaporitul, să-l roage pentru sprijin, deşi era sfădit cu vodă Brâncoveanu.

Întovărăşit de Aii, a putut pătrunde uşor în casa Mavrocordat. L-a găsit rânduind biblioteca rămasă de la părintele său, sporită cu multe cărţi noi. Intrând, Radu s-a simţit, câteva minute, bine, ca în casa dascălilor greci, când însuşi era spudeu.

Ion Mavrocordat auzise despre nenorocirea Brâncovenilor, dar nu arăta îndurerat, ci mirat:

— ŞI. Ai ieşit teafăr din „Groapa sângeâui?”

— Da. Şi nădăjduiesc, cu ajutorul domniei tale, să-mi „cot şi părintele şi fraţii şi muma şi surorile şi cumnaţii şi pe toţi cei care ne-au fost credincioşi, iar acum sunt munciţi ca nişte Hristoşi, ca de pildă Ianache Văcărescu, vistierul.

Cu toate că Mavrocordat îl privea cu răceală, dacă nu cu ură, totuşi Radu ştiu să-i grăiască atât de fierbinte despre cununia, de acum cincisprezece ani, dintre domniţa Ilinca şi Scarlat Mavrocordat, despre plăcerea acestui frate de a locui în casa domnească din Târgovişte, despre bucuria cu care mergeau la pescuit pe iazurile de pe Ialomiţa şi la vânătorile din pădurile Pietrei Craiului, despre serile petrecute vara la Hurez şi despre cântecul privighetorilor din pădure, despre vorbirile din filosofii şi poeţii greci, încât inima lui Ion Mavrocordat a prins să se moaie.

— DA. Îmi amintesc. Şi parcă i-a zâmbit.

Simţind înmuierea inimii, Radu a zis, cu lăcrămare în glas:

— Închipuieşte-ţi, cinstite dragoman, că domnia tA. Al cărui părinte de mai multe ori ne-a scos din grele primejdii, închipuieşte-ţi, zic, că ar trăi fratele dominei tale şi cumnatul meu, Scarlat Mavrocordat, şi ar fi muncit acum alături de noi, în „Groapa sângelui”.

Înfiorat de-o undă de spaimă, Ion Mavrocordat a întrebat:

— Cu ce te pot ajuta?

— Cu un cuvânt bun la marele vizir.

— Cu neputinţă! Eu am fost împotriva lui taică-tu, încă din 1711, când şi-a dat coatele cu ţarul şi cu împăratul nemţesc.

— Te ocupi de mai mulţi ani de treburile împărăţiei; 51 urmezi, în dregătorie şi pricepere, pe părintele domniei tale, Mavrocordat Exaporitui, omul cel mai dibaci în pacea cu împăratul nemţesc, acolo la Karlowitz, unde, într-un anume fel, ai apărat şi creştinătatea.

— De unde le ştii pe toate?

— De la părintele meu şi de la unchii mei 'Cantacuzini. Şi mai ştiu că tata, de multe ori, l-a măgulit pe Exaporit cu daruri scumpe şi chiar cu leafă. I-a fost tatei şi sfetnic bun, de taină. De asemeni noi, oricât de tineri, tot ştim că dumnealui la mulţi boieri români din Ţara Românească şi din Moldova le-a fost dascăl. A fost cel mai de nădejde sprijinitor atunci, la leat 1703, în tabăra de la Arnăutchioi, când părintele meu a dat marea bătălie cu pârâşii Cupăreşti şi cu marele vizir. Pentru ajutorul dat, părintele meu cu daruri bogate l-a dăruit: o blană de samur, o mie de zloţi, un cal frumos împodobit şi alte lucruri de preţ; pe unele le văd chiar aici, în această mare bibliotecă.

— Părintele tău te-a învăţat să vorbeşti aşa?

— De bună samă. Ci multe am deprins şi de la dascălii mei greci, pe care părintele meu i-a ocrotit totdeauna şi cu bani buni i-a plătit. Ci întreb totuşi: au nu-i cu putinţă a domoli stihiile urii celor mai mari dintre otomani şi a ne izbăvi de primejdii? Şi aur dăm, că ne va mai fi rămas pe undeva. Am douăzeci şi patru de ani, iar smulsu-m-au capugiul de lângă logodnica mea, şi în,. Groapa sângeâui”. Cu cazne mă munciră temnicerii.

— Dar cum de eşti slobod?

— Am făgăduit lui aga Osman să-i aduc nişte giuvaeruri de preţ de a cărui ascunzătoare numai eu ştiu.

— Şi crezi că dacă le-aduci salvezi viaţa prizonierilor?

— Mi-au făgăduit şi aga Osman şi tefterdarul şi Mustafa aga. Şi, dacă omenia n-a pierit de istov, trebuie să-şi ţină cuvântul.

— Tinere, aceşti trei dregători sunt prea mici, prea neînsemnaţi ca să poată scoate neamul Brâncovean din Edicule. Ei vă supun doar la tacriruri şi schingiuire. Sânleţi în puterea marelui vizir şi numai a lui.

— În numele vechii înrudiri, al vechilor legături şi al omeniei, din suflet te rog, cinstite dragoman, ajută-mă să pătrund la marele vizir.

— Mergi cu mine., se-nduplecă, dintr-odată, Mavrocordat, cucerit de vorbirea aleasă, din inimă, a tinărului Brâncovean.

Radu sări în sus de bucurie: parcă l-ar fi prins pe Dumnezeu de-un picioR. În mintea lui îşi şi vedea părintele cu caftan de domnie pe viaţă, ca în 1703. După o jumătate de ceas, Ion Mavrocordat era îmbrăcat şi urca în trăsură. Din Fanar la Serai, la chioşcul unde lucra Gin Aii paşa, făcură un sfert de oră.

Se întâmplă ca tocmai acum marele vizir să aibă nevoie de slujba dragomanului şi să-l poftească la dânsul, fără multă aşteptare.

— Cine-i tânărul? se miră Gin Aii paşa, văzându-l însoţit.

— Sunt Radu, al treilea fiu al lui Constantin vodă Basarab Brâncoveanu.

— Şi cum de nu eşti în temniţă? Cum de cutezi a mi te-nfăţişa?

— Am ieşit din „Groapa sângelui” anume ca să mă plec înaintea măriei tale şi să cerşesc înţelegere, milă şi îndurare pentru tot neamul Brâncovean, încarcerat la Edicule din pricini necunoscute nouă, cei care ne-am străduit, de când ne ştim, cu credinţă să slujim măritului padişah.

Marele vizir privi la tânărul valah, măsurându-l şi prubuluindu-i însuşirile: nalt, spătos, îndrăzneţ, bărbătos, filăcut la înfăţişare, bun şi dibaci grăitor în limba otomană, i plăcu şi simţi că-i trece furia pe dragoman că a venit însoţit de un pui de ghiaur, care abia s-a înclinat la intrare. Aşa cum stă cocoţat pe jilţ, cu picioarele sub el puse, pe cap cu turban mare, galben cu verde, îmbăcat cu işlic de mătase galbenă cu înflorituri verzi şi negre, beizadea Radu înţelese că Gin Aii era om încă tânăr, mic de stat, dar vârtos, lat în spete, pieptos şi trufaş. Cu capul mare şi ochii mici, oleacă piezişi, barba rară, spânatecă, amestec de fire negre şi roşcate, buze groase, răsfrânte, mustăţi pleoştite ca nişte aripi de lăstun rănit, sub un nas în plisc de bufniţă, avea glas aspru, spăimos la furie, mieros la linguşire. Mâinile-i erau mari şi pline, cu degete scurte şi încărcate de inele, ca să ascundă nodurile pretimpurii. Măgulitorii îi spuneau „viteazul Gin Aii” şi-i lăudau nespus isprăvile în războaiele din munţii Dalmatini şi vânătorile de lei din pustiurile AfriceI. Îi pomeneau, ca o pildă, plăcerea cu care ucidea crocodili pe Nil sau cerbi În Balcani. Dar mai bucuros ca de orice era când gâtuia păsări ibis, din cele sfinte pentru locuitorii de pe malul Nilului, plăcere care se extindea şi la oameni, parc-ar fi uvut părinte un călău. Zicea: „Nu este alt mijloc de a reface puterea împărăţiei otomane decât teroarea: gloria so lustruieşte numai cu sânge cald de ghiaur.”

Astea le ştia beizadea Radu din auzite. Ceea ce ştia numai Ion Mavrocordat era vorba zisă când i s-a spus că Brâncoveanu vrea să-şi căsătorească feciorul cu Ana Cantemir: „Nuntă? Vicleană nadă pentru berbecul cel bătrân şi gras”.

Dojeni cu oarecare îngăduinţă:

— Dragomane, cutezi să-mi înfăţişezi acest pui de lup? Nu ştii câte necazuri ne-au făcut ghiaurii de la Kara Eflak?

— Ştiu, mărite. Ci priveşte-l: mi se pare că, după chip şi minte, merită altă soartă decât cea pe care i-ai pregătit-o.

Marele vizir rămase, câteva clipe, pe gânduri. Bătu încet din palme; beizadea Radu auzi mai mult cum se lovesc inelele între ele decât mâinile cu degete ciotoroa.se şi crezu că a chemat călăul.

Apărură trei eunuci.

— Să vină Osman aga!

La auzul acestui nume, Ion Mavrocordat a început a se teme şi el pentru soarta tânărului Brâncovean. Cum aga întârzia, îşi îngădui a deschide vorba despre unele lucruri privitoare la războiul cu nemţii. Nu se ferea de beizadea Radu; îl privea ca pe-o rudă, cum a şi fost până acum unsprezece ani, când s-a stins fratele său Scarlat Mavrocordat. Tânărul Brâncovean îi inspira ciudate simţăminte de părere de rău, ceea ce i se întâmpla doar foarte, foarte rar. Ascultându-l pe marele vizir, se gândea şi la fratele său NicoLae, domn la Moldova, care ar putea uşor ajunge, pentru vreo pricină oarecare, tot la „Groapa sângeâui”. „Cum să-i spun acestui tânăr, eu, feciorul celui care a fost dascăl atâtor tineri români, de la acel Neculai Milescu spătarul la Dimitrie Cantemir, eu care mă înrudesc cu mari familii de români, eu care sunt dragoman al împărăţiei sultanului, cum să-i spun acestui tânăr cu inimă neîntinată că otomanii cei mari îi jumulesc pe români, ca şi pe alţi creştini, îi jumulesc de cel din urmă fulg de avere, apoi le iau viaţa, ca să nu mai aibă prilej a plânge?”.

IntrânD. Aga Osman s-a plecat cu fruntea până în dreptul genunchilor şi-a primit întrebarea: rA mărturisit ceva mazâlul?

— Prea puţin, înălţimea la, răspunse cu mare teamă, văzând că Radu Brâncoveanu se şi afla în chioşcul marelui vizir.

— Dă-l în sama unor temniceri mai pricepuţi. Şi, după ce schimbă o privire, cu înţeles, cu aga: Lasă acest tânăr să plece la Kara Eflak, să afle ascunzătoarea averilor şi să vină a ni le destăinui.

Înţelegând porunca, beizadea Radu stătu în cumpănă; apoi grăi cu îndrăzneală, dezlănţuit:

— Mărite vizir, nu pot împlini astă poruncă: întâi pentru că nu mi-i îngăduit a trece peste voinţa părintelui meu; apoi, dacă vor mai fi fiind ceva averi, nu pot şti unde le păstrează. Aş minţi dacă aş spune că ştiu. Şi nu vreau să mint. Iar dacă aş putea şti ceva, nu cred că-i drept să ne luaţi bunuri pe care le-am strâns cu munca noastră, în ţara noastră.

Mavrocordat se înspăimântă la auzul acestor vorbe; dar marele vizir râse, înveselit şi descoperindu-şi gingiile nefiresc de roşii.

— Nu te temi de moarte, tinere?

— Ba mă tem! Al dracului mă mai tem! Dar ăsta-i adevărul şi gândul meu. Dacă v-aş minţi azi, mâine m-aţi prinde şi m-aţi osândi şi mai rău: aţi avea o pricină adevărată.

Gin Aii clipi din ochi şi deschise gura să poruncească întemniţarea tânărului Brâncovean, înapoi, la „Groapa sângelui”.

Dar în clipa aceea un eunuc îl vesti că Aii musaip vine a-i vorbi.

— Ei, alt prieten al valahilor. Să intre!

Când musaipul intră, marele vizir îi zâmbi.

— Care ţi-i râvna?

— Capuchehăile noului domn de la Kara Eflak venit-au la Istanbul ca aprigi pârâtori, nu ca voitori de pace. Vor să-i piardă cu totul pe Brâncoveni.

— Aha. Şi-ţi pare rău, musaipe?

— Neîndoielnic; împărăţia pierde un gospodar de nădejde. Nu crede ce spun pârâşii, înălţimea ta!

— Pentru mine nu-i bucurie mai mare decât să văd ghiaurii hărăţindu-se între ei precum câinii; mi-i mai uşor uu-i prind în şfac.

— Ci eu venii la ruga beiului mazâl Antioh Cantemir, să supun milei tale, mărite vizir, pe feciorul Brâncoveanului numit Radu. Socrul lui îl laudă ca pe-un tânăr de multă ispravă. Fiica lui Antioh, aflată în Bucureşti la mazilirea Brâncoveanului, s-a strecurat până aici.

— Ancuţa? se miră foarte beizadea RadU. Îngăduiţi-mi să.

— Musaipe Aii, vreau s-o văd şi eu.

— E alături, mărite vizir; aşteaptă mila măriei tale.

— Să vină aici!

Când un eunuc intră cu Ancuţa în chioşcul marelui vizir, întâi toţi se luminară la faţă, apoi înmărmuriră: nu se aşteptau la atâta frumuseţe, drăgălăşenie şi cochetărie firească.

Ochii marelui vizir se holbară, gata să plesnească; scăpărată şi repede se traseră înapoi, asemeni coarnelor de melc, devenind iarăşi mici şi oleacă piezişi. Cât a avut ochii holbaţi. Gin Aii gândea s-o şi trimită în haremul său Ci micşorându-şi luminile ochilor îşi potoli poftele şi-şi mută gândul: soţia, sora sultanului, nu-i îngăduia să-şi împrospăteze haremul fără îngăduinţa ei. „Mai târziu poate”. Şi tare, către beizadea Radu:

— Du-te şi adă giuvaerurile de care vorbeşte Osman aga! Poţi să-ţi iei şi logodnica. Zăloage rămân toţi ceilalţi Brâncoveni. Dacă cerci să fugi, îi tai pe toţi, ca pe berbeci, iar pe tine te prind şi te-ndop cu carnea lor. Plecaţi! Şi arătaţi-vă mai vrednici în aflarea bogăţiilor decât beiul cel nou. Cantacuzin!

Ion Mavrocordat socoti că a săvârşit o bună ispravă: mai întâi s-a arătat omenos, săritor la nevoie, în faţa unor tineri cu inimă şi gând curat; apoi, şi mai cu seamă, s-a încredinţat că nici domnia lui Ştefan Cantacuzino nu poate mulţumi toţi boierii şI. Mai fleş, toţi turcii cei mari; deci nu poate dura. Că, pornind războiul cu nemţii, sultanul are nevoie, acolo, la Dunăre, de nişte bei foarte credincioşi, nu vicleni ca acel filosof şi scriitor Dimitrie Cantemir sau ca Brâncoveanu. „Şi, adică, eu n-aş fi bun de domn în Ţara Românească?”

Necuprins de bucuros c-o are pe Ancuţa lângă dânsul şi că marele vizir le-a poruncit: „Plecaţi!”. Beizadea Radu a uitat necazuri, ameninţări, spaime, tot, şi-a intrat iar în împărăţia fericirii. A mers la casa lui Antioh Cantemir din Galata, să se sfătuiască. Doamna Catrina se afla tot în pat, bolnavă, cum o lăsase Ancuţa încă din martie; s-a bucurat mult de-un ginere bărbat frumos, înţelept, curajos, dar şi mai mult s-a întristat, a plâns şi a jelit că toţi Brâncovenii zăceau în „Groapa sângeâui” şi că beizadea Radu însuşi dobândise slobozenie numai ca să aducă giuvaerurile dăruite Ancuţei.

— Le-am ascuns în loc tainic, numai de mine cunoscut, aşa că trebuie să te-nsoţesc în ţară, Radule.

— Mi-ai gâcit dorinţa cea mai mare şi ruga cea mai fierbinte, Ancuţa.

Dar Antioh Cantemir i-a încuviinţat călătoria, numai după ce a aflat că-i poate întovărăşi măcar până la Dunăre.

Doamna Catrina o povăţui să nu se mai întoarcă în Istanbul:

— Noi aşteptăm răspunsul ţarului Petru, să plecăm în Rusia, la cumnatul Dumitraşcu. Ne întâlnim în Bucureşti şi-om sfătui acolo.

— Dacă scăpăm din năpasta asta, venim şi noi, zise Radu.

— Să dea Dumnezeu! se rugă Antioh. Ci nici naiba nu-i satură pe otomani. Eu căutam să le-mplinesc voile toate şi, împreună cu slujitorii şi cu boierii, însumi săoam şanţuri la Tighina şi ajutam la dresul zidurilor, iar paşa tot mă mazilea şi mă lua în surghiun.

— Suntem vinovaţi şi noi: ne sfădim şi ne pârâm unii pre alţii, parcă n-am fi din acelaşi neam şi creştini.

— Ai dreptate, RadulE. Îmi amintesc că acum nouă ani am jurat, împreună cu Ştefan Cantacuzino, că vom ţine cu sfinţenie înţelegerea dintre Cantemireşti şi Brâncoveni, să încetăm orice pâră între noi şi să daţi voi, Cantacuzinii, şi Brâncovenii, zece pungi ca despăgubire pentru moşiile doamnei Casandra, soţia fratelui meu Dimitrie. Ci Cantacuzinii au ţinut acele jurăminţi cum ţin câinii vinerile.

— Ştiu, şi mă mâhnesc foarte pentru asta. Dar tocmai do aceea, părinte al nostru, noi vrem să schimbăm lucrurile şi să preţuim, să cinstim prietenia şi pacea dintre români. Pavel din Tars zice: „Pe cât stă în puterea noastră, să trăim în pace cu toţi oamenii”. Şi cred că această trăire în pace trebuie începută cu fraţii de sânge.

— Vino să te sărut, a întins doamna Catrina braţele albe.

Radu a îngenuncheat lângă jilţul său, i-a sărutat mina şi s-a minunat de frumuseţea ei, măcar că era slăbită de boală. Şi, privind-o printre lacrimile duioşiei, se fericea că i-a dăruit-o pe Ancuţa, tot aşa de frumoasă şi împodobită cu harul cel nepreţuit al drăgălăşeniei.

— Îngenunche şi tu, Ancuţa, surise doamna Catrina, gâcind parcă gândul lui Radu, să vă binecuvântez: Să fiţi unul al celuilalt şi în fericirea dragostei fără sfârşit să vieţuiţi.

În aceeaşi zi Radu Brâncoveanu a alergat la contele Colyer, ambasadorul Olandei în Constantinopol, l-a informat despre păţaniile neamului său şi l-a rugat să stăruie, cu un cuvânt bun, întru salvarea din „Groapa sângelui'. Colyer l-a ascultat cu luare-aminte, l-a compătimit sincer, şi-a netezit cu amândouă palmele părul galben ca paiul şi i-a făgăduit ajutor.

— Nu ştiu de-oi avea izbândă; sultanul Ahmed e zgârcit şi crud, iar lăcomia lui e o boală fără leac. Şi ştiu că marele vizir nu face nimic alta decât se străduieşte să sature setea nefirească de aur a stăpânului. Şi, ca să găsească aur, în fiecare zi ucide cel puţin un creştin bogat şi în fiecare an poartă câte trei războaie ca să aducă pradă multă.

Patriarhul Hrisant Nottara l-a primit pe Radu cu greutate şi fereală.

— Să nu afle marele vizir c-ai trecut pe la mine.

— Înalt prea sfinte, părintele meu a zidit atâtea biserici, din Car pa ţi până la Sfetagora şi Sinai, a tipărit mormane de cărţi în patru-cinci graiuri, a dăruit zeci de moşii mmăstiril-or.

— Ştiu. Ştiu. Dar dacă Gin Aii se supără mă-nchide şi pe mine la Edicule şi-mi rămân enoriaşii fără păstor!

— Daniile părintelui meu, nu se lăsă RadU. Au curs, belşug neîntrerupt, spre Ierusalim. Athos. Alexandria, Liban, Epir, Antiohia; pe unde însumi am călătorit, am văzut şi-am dăruit. Ci acum, noi, Brâncovenii, din a căror pungă toată biserica răsăritului bogat s-a înfruptat, nu putem fi număraţi printre enoriaşi?

— Ba dA. Dar, vezi, cruzimea sultanului margini n-are.

— Şi nu crezi, înalt prea sfinte, c-ar trebui să se afle oameni care să-i pună margini şi stavilă?

— Îmi dau seama că mă răpui, dar.

— De atâtea ori ai fost în casa noastrĂ. Însumi ţi-am purtat banii până la Athos sau până aici, la Istanbul. Ne-ai ajutat să întemeiem şcoală înaltă şi eu aur greu ţi-am plătit dăscălia. Cum de-ai ajuns aşa de lipsit de putere tocmai acum, când avem iataganul deasupra grumazului?

— Brâncovene, eşti tânăr şi crezi că oamenii sunt toţi bravi şi miloşi, buni şi apărători ai celor slabi. Or, în fapt, cruzi şi neomenoşi sunt.

— Un înalt prelat al bisericii ortodoxe refuză ajutor unui domn creştin? Atunci de ce mai stă în scaun înalt?

— Nu uita că eşti în casa mea. Brâncovene.

— Da, în casa unde-am aşteptat să găsesc mântuiroa pentru neamul meu. Rău îmi pare că nu-i aici acea mult râvnită mântuire.

— Şi ce vrei să faci acum? întrebă înaltul prelat, cu un soi de neputincioasă milă în glas.

— Nimic alta decât să zădăresc, cu un băţ, viesparul otoman.

Mai avea ceva de spus, dar se opri: îi tremurau buzele şi un nod ghimpos îi astupa gâtlejul. S-a închinat cu” mâhnire şi a ieşit.

În uşa de afară a zis călugărului de slujbă:

— Spune-i înaltului că afară m-au păzit doi ceauşi, puşi de marele vizir să vadă pe unde umblu. Uite-i!

Pe Cornul de Aur pluteau corăbii şi se legănau pescăruşii, scânteind în lumina soarelui de asfinţit. Minunea priveliştii stârni în inima lui Radu Brâncoveanu o undă de nădejde.

Intră în cafeneaua „La Iani din Chios”, unde ştia că veneau mulţi creştini, reprezentanţi ai feluritelor ţări. După port gâci că doi erau moscoviţi.,Ce-ar fi să mă duc şi la ambasadorul rus?” Se apropie de măsuţa moscoviţitor; le vorbi turceşte, greceşte, italieneşte.

— Nicevo.

— Dar în ce limbă să ne înţelegem, fraţilor? zise, mai mult pentru sine.

— A, român?

— Da. Voi?

— Ruşi. Puţin rumânski de la Teodor Corbea! Colo.

— Plecăciune cu minunare, beizadea Răducane! se apropie Teodor Corbea, ridicându-se de la o măsuţă unde-şi bea cafeaua. Ce faci?

— Nu prea binE. După cum vei fi ştiind. Şi-i povesti cum a ieşit din Edicule, apoi îi arătă ceauşii care-l aşteptau, alături de Uşurelu, în uşă. Ştiu că ai trecut de partea Cantacuzinilor; totuşi te rog să mă ajuţi a vorbi cu ambasadorul ţarului Petru.

— Hm. Să văd dacă binevoieşte. E cel cu care-mi beau cafeaua.

Când a auzit cine-i, rusul s-a arătat foarte binevoitor. I-a oferit o cafea şi l-a întrebat cu ce-l poate ajuta. Corbea tălmăcea. Cu multă grijă, Radu căuta să-şi dezvinovăţească părintele pentru cele întâmplate în 1711.

— Teodor Corbea, te rog să tălmăceşti aidoma.

Când sfârşi pledoaria, ambasadorul îl ţinti cu ochii lui ca floarea inului şi-i zise:

— V-aş ajuta cu toată inima, dar. Dar aveţi răbdare: începe războiul cu Austria, iar sultanul are nevoie de neutralitatea Rusiei. Şi-atunci vă salvăm.

— Mulţumesc, dar mă tem ca nu cumva călăii să fie mai harnici decât diplomaţii!

Ieşi în uliţă şi, mâhnit, furios, spuse către Uşurelu:

— Hai în ţară, Sava. Mă cunun şi fugim în Transilvania.

Îndată după plecarea lui Radu şi a lui Ion Mavrocordat, marele vizir, după firea şi obiceiul său, porunci lui Osman aga să înteţească schingiuirea Brâncovenilor.

— Aurul! Tot aurul, în haznaua înaltului padişah!

Anchetatorii au stat de vorbă între dânşii şi au adunat tot ce aflaseră despre averea Brâncovenilor. Ca să nu fie întrebaţi cât şi-au însuşit din averea mazâlitului, Mustafa aga şi imbrohorul au născocit o poveste cu ascunzători tainice în Curtea domnească din Târgovişte.

— Ţinea acolo aurul ca să-l treacă mai uşor peste munţi.

— Trebuie scotocite şi casele mai mici de pe moşiile brâncoveneşti.

După asta au chemat pe Ştirbei şi Dudescu, capuchehaiele lui Ştefan Cantacuzino şi pârâtorii Brâncovenilor.

— Mai au multe avuţii ascunse, spunea Dudescu, aşa cum avea poruncă de la noua domnie; dar trebuie să-l siliţi pe cel bătrân să destăinuie tainiţele.

— Adică să-l schingiuim? se făcea a întreba imbrohorul.

— Numai să nu-l ucideţi înainte de a mărturisi, că rămân averile pierdute. Feciorii nu ştiu; bătrânul era om foarte şiret şi ascuns.

Ca să strângă şi mai multe mărturii, Osman aga o aduse şi pe domniţa Bălaşa la Edicule, îi puse zeci de întrebări, care de care mai îndrăcite; se răsti la dânsa, o pălmui, o ameninţă cu tortura în obadă şi pentru că nu izbuti să-i scoată nici o destăinuire o sudui urât, o dădu unui străjer negru s-o batjocorească, acolo în faţa lor, sfâşiindu-i rochiile şi chinuind-o până leşină.

Aşa, bătută şi ocărită, aga Osman însuşi o duse în camera doamnei Maria şi a celorlalte femei.

— Ca dânsa o să păţiţi toate, dacă nu spuneţi unde vi-s averile!

Apoi a poruncit ca toţi bărbaţii Brâncoveni să fie adunaţi în încăperea caznelor. Cu toate că plângea de spaimă şi deznădejde, nu l-au cruţat nici pe micuţul Matei.

— Pârâşii voştri ne-au spus că aveţi aur ascuns în Transilvania şi bani depuşi la banca Zecca din Veneţia. Mărturisiţi ori vă ardem cu fierul roşu!

Toţi tăcură, încruntaţi; coconii aşteptau cuvântul pă-i rintelui, iar părintele pe al coconilor.

— Nu vorbiţi? Nu spuneţi?

— De unde să mai avem aur? întrebă vodă, stăpân pe sine.

— Din biruri! Ai jumulit ţara ca pe-o gâscă.

— N-am ascuns niciodată: birul ţării a fost între patru şi cinci sute de mii de taleri.

— Vistierul tău spune că era de două milioane.

— Ori tu, ori el minte. La mine totul a fost trecut în catastife. Şi catastifele-s la voi: cercetaţi 1 Catastifele mele spun că am plătit în fiecare an peste o sută mii de lei birul cel mare al haraciului, din care zece mii ploconul sultanului şi două mii cinci sute darul sultanei valide cinci mii al vizirului, o mie al chehaei, apoi ploconul hanului şi alte multe plocoane date altor slujitori şi dregători, unii ca să-mi fie prieteni, alţii ca să nu mă duşmănească. Iar domnia pe viaţă, acum unsprezece ani, m-a costat 600000.

Tefterdarul se mira de buna ţinere de minte a voievodului, când a spus că birul lui Aii paşa s-a plătit numai în ianuarie 1696, treizeci de mii de lei. Şi-apoi când l-a auzit:

— Dar nu uitaţi că în fiecare an, în fiecare lună, un vizir, un înalt dregător îşi căsătoreşte o odraslă, călătoreşte spre o graniţă, porneşte la un război, îşi serbează ziua de naştere, eu trebuie să-l dăruiesc cu bogate daruri. Şi să le dau zâmbind, nu scrâşnind. Dar mucarerul mare şi mucarerul mic, plătite în fiece an?

— Ce te mânii? Ori ai uitat că toate bogăţiile acestui pământ sunt ale măritului padişah? Cine şi le însuşeşte îl dăm gealatului, ca tâlhar. Gealaţi, ardeţi-i cu frigarea! Ardeţi-i pân-or spune şi ţâţa suptă de la mume! Cu fierul roşu la tălpi şi pe piept.

Urlau Brâncovenii de durere şi printre dinţi scuipau sânge, sudălmi şi blesteme, amestecate cu nume de locuri unde ştiau c-au mai adăpostit ceva lucruri de preţ. Cel dintâi beizadea Constantin, gemând de usturime, mărturisi banii ascunşi în pivniţele de la Potlogi. Ceru voie să meargă însuşi să-i scoată, dar aga Osman nu-i îngădui.

— Avem noi ciohodarii noştri!

— Să nu-mi dărâmaţi casa, căutând.

— N-avea grijă! Şi mai ales să nu minţi, că te jupoi! De viu te jupoi, şuviţă cu şuviţă.

Când fierul înroşit îi sfârâi în carne, vodă Brâncoveanu gemu şi se rugă până leşinĂ. Îl treziră cu apă rece şi-i puseră iară frigările pe piept; atunci destăinui că are lucruri de preţ sub podeaua iatacului său din casa din Târgovişte.

Aşteptând să-i vină rândul la cumplitul tacrir, beizadea Ştefăniţă gândea la povestirea, auzită în casă, despre felul cum, acum cincizeci şi cinci de ani, Mihnea vodă a strâns într-o seară toţi boierii cei mari, a pus tabulhanaua să cânte, iar călăii să-i sugrume şi să-i arunce pe ferestre. Şi aşa pieriră toţi în zicerea tabulhanalei, care n-a tăcut până când călăii n-au isprăvit toţi boierii

Atunci pieri şi străbunicul nostru, Preda Brâncoveanu. La sugrumarea noastră, nici tabulhanaua n-o să zică. Ce soartă! Barem Radu a trăit, a petrecut, s-a desfătat ca un om lumeţ ce este. Pe când eu? Sau Constantin? Murim de pomană, după un trai de pomană”. Ci, dintr-odată, către tefterdar şi către aga Osman:

— N-aţi mai sfârşit cu tacrirul?

— Nu! Unde ai averi?

— Le-am urcat pe toate în cer.

— N-o fă pe nebunul!

— Eu, nebun? Toate stelele sunt ale mele. Şi-s de aur! Aşa că-s mai bogat decât padişahul. Stelele-s ale mele, cu luceafăr cu tot.

Crezând că s-a smintit de frică, aga Osman amână schingiuirea acestui tânăr gras, năduşit şi năucit de groază.

Deşi călătoreau spre Dunăre în mare grabă, străjuit de doi ceauşi, dar însoţiţi şi de Uşurelu, Pârvu, Stan şi incă doi slujitori ai lui Antioh Cantemir, Radii avu totuşi vreme să se încredinţeze că, la cei şaptesprezece ani şi jumătate ci ţi îi avea, Ancuţa era nu numai înţeleaptă şi frumoasă, ci şi curajoasă şi lesne se descurca din împrejurările cele grele. Cu cei doi ceauşi a ştiut să se poarte aşa fel, încât au devenit prieteni cu care se ajutau la drum, în hanuri şi mai ales în faţa străjilor de pe drumuri, care umblau mai mult după mituire şi pradă, decât să ţină liniştea şi pacea călătorilor.

Antioh vodă Cantemir nu stăpânea nici pe departe ştiinţa şi filosofia, retorica şi poligloţia fratelui său Dimitrie, spudeu şi mare învăţat la Ţarigrad, mult iubitor de libertate şi adânc cunoscător al împărăţiei otomane, bărbat cu trecere în faţa marilor dregători, prieten cu mulţi diplomaţi din apus şi răsărit, domnitor nenorocos la Moldova. Totdeauna l-a invidiat ori admirat pentru însuşirile lui şi a vrut ca măcar fiicele şi fiii săi să ajungă oameni învăţaţi, încredinţat că învăţătura e cea mai de preţ comoară: nu rugineşte, ci totdeauna străluceşte frumos, iar de furat, nimeni n-o poate fura. De aceea s-a îngrijit ca Ancuţa şi Maria, fetele lui dragi, să aibă dascăli buni, iar acum ştiu limba italiană şi greacă, vorbesc binişor turceşte, cântă frumos şi, mai ales, cunosc oamenii, nu se tem de primejdii şi sunt vesele şi încrezătoare în viaţă. Aşa, la Gabrovo, Ancuţa singură a târguit un împrumut, în numele familiei Cantemir, la un neguţător bulgar, cu care Cantemireştii lucrau încă din vremea lui Constantin vodă Cantemir bătrânul. Iar când a ajuns la Rusciuc şi s-a despărţit de părintele său a hotărât:

— Merg cu tine, Radule, dar nu ca o povară, ci ca să-ţi fiu ajutor întru împlinirea gândurilor tale, gânduri care acum şi ale mele sunt.

Apoi, după trecerea Dunării, călărind alături, pe calea spre Călugăreni, întrebă:

— Crezi, Radule, că, ducând cele trei giuvaeruri, poţi scoate neamul tău din temniţă?

— Tu ce zici, Ancuţa?

— Stareţa de la schitul Stânişoara, Pârvu, omul nostru de credinţă, turcul care vinde bragă pe uliţa noastră din Galata, toţi spun, ca şi tata, că, de-o vreme, sultanii şi vizirii nu mai au cu vini: mint de-ngheaţă apele şi calcă în picioare orice jurământ. Iar mincinoşii sunt cei mai răi hoţi şi înşelători.

— Deci să pu mă mai încred în cuvântul lui Gin Aii?

— NU. Încrede-te în dreptatea ta şi a neamului.

— Ci dreptatea-i fără putere în faţa tâlharilor şi a tiranilor.

— Puterea noastră stă, deocamdată, doar în iscusinţa minţii. Deci găsi-vei calea. Eu te-ajut cu toată fiinţa mea.

Zise şi-şi apropie calul de al logodnicului, scară lângă scară, şi-i prinse mâna.

Trecură pe sub plopii şi sălciile, stejarii şi gorunii de la Călugăreni, locul unde s-a războit Mihai vodă cu Sinan paşa. Radu îi arătă Neaj Iovul şi podul, li povesti ce auzise de la cronicarul Radu Greceanu despre acea mare bătălie.

— DecI. Se poate, nu? grăi Ancuţa, gândind adânc şi trist.

— Oştire! Asta îmi trebuie.

— O vei face, Radule. Aşa spunea şi cumnata Bălaşa. Deşi-i numai cu doi ani mai mare decât mine, am aflat-o foarte frumoasă şi pricepută în toate ale vieţii. Seamănă mult cu tine. Iar eu îi voi fi veşnic recunoscătoare pentru că m-a scos din mărăcinii îndoielilor.

— Ce fel de îndoieli?

— Ştiind ce bogaţi sunt Brâncovenii, mi te închipuiam Irufaş, răsfăţat, cu fumuri de mărire ori molâu şi nepăsător. Şi foarte mă temeam. Ci Bălaşa mi te-a înfăţişat cu atâta frăţească dragoste şi adevăr, încât am pornit spre Bucureşti cu deplină încredere c-am să întâlnesc bărbatul meu şi dragostea mea.

— Nu ştiu, dar poate Bălaşa a umflat mult însuşirile melE. Îi place firea mea şi mă iubeşte prea mult.

— Văzând cum te zbaţi pentru neamul şi ţara ta, mă încredinţez că Bălaşa n-a vorbii numai din dragoste pentru fratele ei, ci şi pentru adevăr.

— Acum, când suntem iară pe pământul nostru, gândesc încă mai adânc la potolirea urii între fraţi. Că dacă nu-i hrănită de-aici, din ţară, ura otomanilor seacă. Dar cum fac? Cu ce cheie descui cele inimi drăceşte învrăjbite?

După fiecare destăinuire de ascunzişuri cu averi, aga Osman îi lăsa câteva zile, până când ciohodarii se încredinţau c-au spus adevărul şi arsurile mai prindeau coajă, ca să le ardă din nou tălpile şi piepturile cu frigări înroşitE. În unele zile îi închideau pe toţi bărbaţii în aceeaşi temniţă, lăsându-i anume să se sfătuiască, dar aşezând la uşă pânditori ştiutori de limbă română sau greacă, în care credea c-ar putea vorbi. Asta se numea „sistema Osman aga”.

După ce scăpau de sub cazne, o vreme zăceau ca leşinaţi, în durere, usturime, cu sânge negru-vâscos, năcleit pe trupuri, pe cămăşi şi pe straie. Apoi, când, cu încetul, li se mai limpezea creierul şi durerile amorţeau, îi cuprindea un nestăpânit chef de vorbă, greu de înţeles. Mai ales că vorbeau şi voiau să afle despre lucruri ce păreau fără legătură cu ceea ce îndurau aici şi acum. Poate numai ca să tiite unde se află şi ce dramă trăiesc. De pildă, îngrijindu-şi arsurile de pe piept, beizadea Ştefăniţă vru să ştie cum a fost atunci, ia 1700, când veniră boierii moldoveni să se plângă împotriva cumnatului lor Constantin Duca.

Vodă povesti, cu un fel de stranie plăcere că era pus aminte să-şi aducă.

— Am cetit şi în cronica lui Radu Greceanu, ca să-mi amintesc unele, uitate. L-am înduplecat pe marele vizir să dea domnia Moldovei ginerelui meu, dar vrui să ocârmuiesc şi această moşie românească, după cum făcusem şi în întâia domnie a lui Duca. Ci, lacom fiind, nepricopsitul meu ginere, fără sfat, ci numai cu rea mintea lui cea măruntă, spori darea pe vin şi puse din nou văcăritul, dare ştearsă de Antioh Cantemir, sub straşnic blăstăm. Boierii veniră şi se plânseră, iar eu foarte îl dojenii pe Duca şi-l silii să se împace cu boierii moldoveni şi să-i cheme din pribegie. Am avut trecere, putere şi dragoste la oamenii din toate ţările române. Jumătate din cele douăsprezece schimbări de domnie la Iaşi eu le-am făcut. Şi numai stolnicul Constantin, cum ştiţi, mă opri a primi domnia a două ţări române. Apărat-am, cu toată puterea, pe românii din Transilvania: am stăruit la curtea din Viena pentru dreptul şi credinţa lor.

Deşi pe Ştefăniţă îl supăra vorbirea despre ce-a făcut şi ce s-a întâmplat cândva, totuşi înţelegea că asta îi mai alina domnului durerile cele trupeşti şi duhovniceşti şi-l lăsa ori chiar îl îndemna să povestească:

— Povesteşte, tată, cu veselie; lasă-mă pe mine să râd şi să mă ocărăsc pentru tristeţea şi proorocirile mele negre.

Vodă Brâncoveanu, dacă nu s-ar fi ferit de pânditorii pe care-i simţea pe la uşi, ar fi povestit cum a cumpărat casele din Cetatea şi din Şcheii Braşovului, cu pivniţe vechi în care strânge, mai în fiecare an, balerci de vin, pe care, după ce se învechesc şi bine se limpezesc, omul său de încredere, Mânu Apostol, le vinde cu preţ bun. Gândea şi la prietenia pe care i-o arătară, în anii din urmă, generalii nemţi, care de multe ori îl poftiră să se adăpostească în Transilvania. Socotise, cu pana în mână, câte ceasuri făcea până la Bran, ca să treacă munţii şi să scape de primejdie. Avea străji tainice la Rusciuc, la Giurgiu, Ia Călugăreni, la Bucureşti, care, de multe ori, l-au vestit de primejdii, iar măria sa s-a tras spre Târgovişte, dacă afla la Bucureşti, ori şi-a pregătit calabalâcul să se adăpostească la Braşov, dacă era în Târgovişte.

Ci iată că, ştiind despre străjuirea asta, Mustafa aga 8-a ivit în Bucureşti cu patru sule de ieniceri, iar el, vodĂ. N-a aflat nimica.

— Cum naiba a făcut?

— Ai uitat, tată: zicea că merge la Hotin.

— Oricum straja trebuia să mă vestească: venea doar un prieten.

— Un drac, nu un prieten! sudui beizadea Constantin.

— A, mi-am amintit., se lovi Ştefăniţă peste frunte, simţind însă mare usturime la rănile din piept. Radu a aflat de la căpitanul Drăgan, în slujbă la Giurgiu, că el a trimis doi ştafetari la curtea domnească. Iar dacă n-au ajunS. Mână, tot mână cantacuzină.

Bătrânul plecă fruntea; Constantin sudui, apoi, ca s-o dreagă:

— Mi-aduc aminte de solia acelui William Paget, de la Englitera: cum l-am întâmpinat la marginea Bucureştilor, eu cu Ştefăniţă, cu trei boieri de cei mari, şi i-am făcut alai cu cinci sute de ostaşi. Şi ce oraţie frumoasă i-am rostit. Eram tare fudul!

— Nu ştiu de ce ne mai chinuim ori ne mai ameţim cu asemenea aduceri-aminte, îşi pierdu iar răbdarea Ştefăniţă. Pe mine foarte mă întristează şi mă sfâşie durerea când gândesc ce-am fost şi nu mai suntem.

— Cu-adevărat spunea Radu: „Amarnic mai dor fericirile pierdute”. Unde-o fi acum?

— Dacă nu s-ar fi dus s-o vadă pe Bălaşa la închisoare, l-aş crede un vânzător care totdeauna a trăit numai pentru el: petreceri, eălătorii, vânători.

— Numai el, dintre noi, a ştiut să soarbă viaţa şi să se bucure de ea. Iar dacă ajunge la Viena ori la Veneţia.

— Tată, nu cumva ai de gând să-i dai lui ce ai la Zecea şi la.

— Nu-l pizmuiţi! E cel mai vrednic cocon al meu! Nu-i nici un an de când patriarhul Nottara îl numea pe Gin Aii „prea creştinul vizir”.

— Cum se poate prosti un cărturar ca el? se miră beizadea Constantin, înţelegând că părintele lor cârmise anume vorba, ca să-l cruţe pe Răducanu de învinuirile fraţilor.

— Dar parcă Antim mitropolitul nu este o comoară de înţelepciune? Ca să ne amăgească şi să ne prindă-n laţ, marele vizir a folosit tot felul de năzi, care.

— Plătim greşeli vechi, părinte al nostru.

În ziua aceea Osman auzi de la pânditori un nume: Zecea din VeneţiA. Înţelese ceva, dar nu deplin. Şi-atunci schimbă iar tacticA. Îi aduse în camera doamnelor şi-i lăsă patru zile să-şi mai tămăduiască rănile şi să mai pună la cale una şi alta, sub privegherea şi iscodirea temnicerilor.

Beizadea Constantin şi măria sa nu voiau să creadă că nici patriarhul Nottara, nici ambasadorul Colyer al Olandei, nici ţarul Moscovei, nici împăratul de la Viena nu le vor sări în ajutor.

— Nu ştiu! încă n-au aflat cum se poartă cu noi, cum ne schingiuesc. Altfel ar sări să ne scoată de-aici. Dar cine-i vesteşte, dacă Radu.

Doamna Maria era de aceeaşi părere:

— La vremea potrivită, noi, Brâncovenii, i-am ajutat pe toţi: cu moşii, cu bani, cu zaherea, cu sfat, cu cărţi, cu odoare scumpe, cu ctitorii. Nu cred că au uitat. Nu pot uita.

Domniţa Bălaşa ceru voie să scrie patriarhului Hrisant Nottara, bailului Veneţiei, lui Ion Mavrocordat, dogelui Veneţiei, ţarului, împăratului din Viena.

— Am găsit un străjer care, dacă-i dau cerceii din ureche, îmi aduce hârtie şi călimară.

În adevăr, a doua zi, domniţa Bălaşa a dobândit cinci coli de hârtie. Cu multă nădejde a scris beizadea Constantin scrisorile cu litere latine, iar vodă a iscălit.

Acelaşi străjer, după ce i s-a mai dăruit un inel, a făgăduit să le ducă la patriarhul Nottara, iar acesta să le trimită, cum va şti, la destinaţie. Şi trei zile nădejdile le-au îmbobocit în inimi, odată cu slovele semănate pe hârtie. Doamna Maria şi Bălaşa se îngrijorau însă foarte de soarta lui Radu, deşi n-o spuneau. Beizadea Constantin se temea ca nu cumva fratele său să facă vreo faptă necugetată. Se întreba: „De ce, la câteva zile după ieşirea lui din Edicule, temnicerii ne-au pedepsit cu fier roşu? Nu cumva.” Şi pentru că nu cuteza să pună întrebarea asta cu glas tare, o răsuci:

— Cum nu s-a dus ei pe la prietenii şi cunoscuţii noştri?

— Era slobod; de ce să-şi mai vâre cap sănătos sub evanghelie, zise Ştefăniţă şi nu-l cruţă: Ne-a trădat, ca şi alţi mişei. Cine a fost prieten cu Radu Dudescu şi cu. Cantacuzinii?

— Aici taci! se burzului Constantin. Că şi tu ai stat în casa lui Ştefan Cantacuzino şi n-ai amirosit nimic.

— De unde ştii?

— Adevărat: tu ţi-ai vârât nasul în cărţile stolnicului, iar Răducanu numai în iatacul Păuniţei, înmiresmat cu zamă de trandafiri Pe tine te-au năucit cărţile, pe eL. Fustele.

— Şi tu ştiai cĂ. Se ţinea cu.?

— Bănuiam: prea o lăuda.

— Noi, dacă-i să dăm cărţile pe faţă, zise Safta, ştiam multe de la fetele din casă, dar nu voiam să afle părinţii.

— Ştiam, surise domniţa Bălaşa, şi mă mândream în sinea-mi, aşa după cum fraţii mai mari îl pizmuiau.

— Ce tot şoşotiţi voi, acolo? întrebă vodă, supărat.

— Ştiu unde s-a dus Răducanu nostru: să-şi vadă ibovnica, vorbi, hotărât şi cu parapon, beizadea Ştefăniţă.

— Vrei să zici logodnica.

— Nu, tată, ibovnica: adică Păuna, soaţa lui Ştefan Cantacuzino! Doamna Păuna, deh. Că de mai mulţi ani frăţiorul nostru îşi încornorează vărul de pe unchi. Zeiţa asta l-a prins în mrejele ei, iar dumnealui i-A. Zămislit doi plozi: Brâncoveni de sub tufă.

— Nu chiar aşa! întâi precum ştii pentru că nu sunt rude de sânge. Dacă ai căsătorit-o pe Ilinca noastră cu Şerban Greceanu, cu dezlegare de la mitropolitul Antim, 11 puteai căsători şi pe Radu cu vara ginerelui.

— Dar Păuna, fiind vestit de frumoasă şi-mpătimită după bărbaţi, iar soţul cam neajutorat, cei doi n-au mai aşteptat nici dezlegări, nici binecuvântări. Iar casa Cantacuzino a sporit cu doi flăcăiaşi: Radu şi Constantin, care-ţi seamănă leit!

— Nu mi-am închipuit că Radu.
— Câte iscoade plăteşti, niciuna nu l-a pMt? Şi-atei bani azvârliţi pe gârlă, măria ta!
— Nu cumva şi din pricina asta Cantactâzinii îmi poartă pică?
— Habar n-au: Răducanu şi Păuniţa, maori meşteri îmbroboditoL'i. Oricum^ părinte ăl nostru, aşa a răspuns Radu lă sfada măriei tale cu Cantacuzinii. Şi daeă-i slobod vine în ajutorul dominei cantacuzine şi-I. Umple (c)grada cu odrasle brâncovene.
Totdeauna încrezătoare în fiul lor cel mai năzbâtios, doamna Maria se mâhni, dar nu-i osândea; într-un anume fel, ea şi Bălaşa, era chiar mândră. Iar acum şi-l închipuia zbătând'u-se prin Istanbul să găsească, o poartă deschisă spre marele vizir.
— Răzbătător este, vioi este, deştept şi dibaci la vorbă aşi jderi.
— Domnia ta, mamă, judeci oamenii după inima măriei tale cea prea bună şi prea îndurătoare.
— Pe copiii mei, pe oricare dintre ei, nu-I. Pot judeca decât cu inima.
— Radu una a ştiut: să trăiască el cât mai bine: adică să sugă la ţâţa cea dulce a tuturor fericirilor, răbufni iar Constantin. Frumuseţea, voinieia, bărbăţia, berbantlâcul şi chiar deşteptăeiunea l-au răsfăţat. Iar norocul, ce să mai zic? Noi; sub frigări de foc, el în braţele Păuniţei. Asta-I. Dreptatea ta, Doamne?
— Eu o cred pe mama, zise domniţa Bălaşa. Voi, cei mai mari, v-aţi făcut casele voastre şi v-aţi depărtat de tata, de treburile domniei; Radu, de la cincisprezece ani, nu l-a părăsit nici o zi. Este, tată? Iar acum e singurul dintre noi care a izbutit să iasă din „Groapa sângeâui”.
— Vremelnic, se-mpotrivi Ştefăniţă. Şi nu-l lăuda înainte de a şti preţul acestei izbânde.
— Eu cred că Răducanu nostru, dacă nu poate să ne scoată altcum de-aici, se duce şi răscoală ţara, prooroci Bălaşa.
— Ai zis-o! râse Ştefăniţă, dar repede se strâmbă de durerea din piept. Dacă pe mine mă porecliţi Casandra cea vânătă, pe tine, Bălaşa, va să te botezăm Casandra albă şi fără de prihană întru înţelegerea oamenilor. Şi-apoi ce i u.coală? Cu ce şi cu cine? Pentru toate trebuie aur. Aur! Oi noi, lefteri!
— Ai dreptate; dacă săvârşeşte prostia asta, a doua zi iilarele viziine-a şi atârnat în ştreang.
— Trebuie să cercăm orice, numai să scăpăm.

— Ne zbatem, tată, că ne place să trăim; dar scăpare nu-i! Totuşi poate-i mai bine s-o credeţi pe Casandra cea ni bă! Săracii cu duhul sunt fericiţi.
Deşteaptă, ambiţioasă, şireată, pricepută în mânuirea oamenilor şi, mai ales, frumoasă fiind, doamna Păuna şi-a tocmit repede o curte strălucită. Toate Cantacuzinele, (Îrecencele, Goleştele, o parte din Bălăcene prindeau a se roti în jutru-i ca bibilicele la căuşul cu mei, dornice să fie poftite la serbările şi petrecerile cu care este dăruită, după datină, orice domnie nouă. Fetele lui Mihai spătarul Cantacuzino veneau să vadă cum a orânduit noua domnie această curte, vestit de strălucită şi de luxoasă în vremea Brâncovenilor, dar căreia capugiii îi lăsaseră doar pereţii goI. În trei săptămâni noul domn ajunsese să împodobească iară odăile doamnei şi iatacul lui vodă, spătăria mare, cea înstelată şi cea mică, păstrând mesele, scaunul domnesc, jilţurile, aducând însă din casele lor şi, mai ales, din alte case brmcovene, oglinzi, icoane, covoare, vase, argintărie, sfeşnice, candele şi candelabre scumpe.
Dar nimeni nu ştia că doamna Păuna nu se putea odihni în curtea domnească. Nopţi întregi veghea, în nelinişte şi frământ. Când urca treptele de marmură, când se plimba prin grădină ori intra în chioşcul cel de toată lumea lăudat, când cerceta cuhnea ori auzea ceasul din turn, când se îmbăia în baia turcească, atât de plăcută şi de tihnită, când se aşeza pe sofalele de catifea, să soarbă în linişte cafeaua, sau gusta dulceaţă din chitre în iatacul voievodului, când sta singură lingă iconostas ca să-şi spună ruga ori între fetele dân casă, la migălit broderii, nu-l vedea decât pe Răducanu. O urmărea ca o umbră mută, plutitoare, amestecată în toate. Greu i-a fost totdeauna să intre în patul soţului când nu era domn; ci acum îi era aproape peste putinţă 4 nu I-a iubit niciodată, ci acum îl scârbea. Nu-l dorea decât pe Radu. Iată-l, alături de vodă Brâncoveanu, diriguind zugravii şi pietrarii, la zidirea unei case sau biserici. „El, prieten cu zugravul Pârvu Mutu, cu Manea vătaful de zidari, arhitectonul mânăstirii de la Hurez. El mi-a arătat atunci horele şi tarafurile de lăutari acolo, în frescurile cu sfinţii din pridvorul de la Cozia. Zicea: „Tot s-au născut ei, sfinţii şi mucenicii ăştia, prin Siria, Eghipet ori Grecia; de ce n-ar învăţa şi hora românească? Să mi-o zugrăviţi cum nu este alta asemenea”. Ci cum de-l văd pretutindeni şi în toate când îl ştiu închis la Edicule? Dar dacă l-au ucis? Nu, nu cred. Dacă-l ucid acolo, atunci chipul lui va să mi s-arate într-o floare de trandafir.”
La porunca doamnei Păuna, maica Olimpiada şi-a părăsit chilia din mânăstirea Dintr-un lemn şi cu coşteele ei pline de buruieni, de flori, de aripi de liliac, de pene de bufniţe yi cucuvăi, de păr de la fel de fel de

lighioaie, de piele de şerpi sau şopârle s-a aşezat în casa cantacuzină de pe Podul Mogoşoaiei, doftoroaie de inimă rea, de nelinişte, de dureri fără rană văzută şi de dragoste neîmplinită, măcar că vodă a mârâit potrivnic.

Voia averi şi doamna Păuna; dar mai ales domnitorul. Se răscolise în el o neostoită sete de îmbogăţire, împerecheată cu pofta de mărire. Dorea, voia, râvnea să domnească.

— S-a trezit în tine sângele împărătesc al Cantacuzinilor, spunea cu mândrie Constantin stolnicul. Cuvine-se cu fapte a-l hrăni. Şi cea întâi faptă mare se cheamă dobândirea libertăţii acestor ţări.

— DaR. Asta a vrut şi Brâncoveanu.

— Da, cât a ascultat povaţa mea. În cel mult doi ani trebuie să fim în tabăra creştină, alături de moscali şi de nemţi. Că, iată, războiul izbucneşte iară şi mai aproape de noi. Şi, dacă la Zenta creştinătatea a bătut toată păgânătatea şi toate avuţiile şi armele le-au luat, acum şi mai tare o va bate, ajungând până la Ţarigrad.

Ştefan Cantacuzino îşi asculta părintele şi foarte se mira:”De când mă ştie aşa războinic? Mă prepune cu unchiul Şerban? Ori cu feciorul lui, vărul meu Gheorghe, care învaţă meşteşugul oştirilor la nemţi? Sau poate cu Radu Brâncoveanu cel setos de cai şi călăreţ iute, ca un mutafaraca din aceia care-l însoţesc pe sultan în călătorii şi-n războaie? Părintele meu e mare cărturar: cunoaşte toată ştiinţa lumii, dar nu cunoaşte oamenii. EU. Sunt prea M'mu ca să fiu un ghenărar mare. Aud că Evghenie de la Httvoia e-un prichindel de cinci palme, dar se-nvârte ca o hfârkmă, ca un spiriduş şi-i şi spulberă pe otomani ca |ili'iiv{i-n vint. Tot, numai inimă! Şi pe toţi îi însufleţeşte I>i <• fapte de ispravă: ghenărarul cel mic câştigă biruinţe nutri, Pe când eu. Vreau averile Brâncovenilor: toate! Şl do trei ori mai multe. Averi nenumărate şi domnie lungă.!>< două luni, de când m-am suit în scaun, am înţeles că Urlncoveanu avea dreptate: aici, între trei mari împărăţii, Nabla nu mai umblă decât dacă-i de aur. Stăpânii de la Munbul ştiu să ceară, să sugă, să smulgă, să jefuiască. Ilunăvoia celorlalte împărăţii tot cu aur o putem dobândi. Ml, dacă nu împărţeam averile cu Mustafa aga, cu imbrohorul, cu sultanul, azi eram cel mai bogat voievod din clţi au stat în acest scaun. Dar aşa, nici a douăzecea parte nu mi s-a cuvenit. Iar moşiile brâncoveneşti, până s-or rândui iar şi-or da rod, mai trec cinci-şase ani. Deocamdată trebuie să plătesc haraciul, mucaretul, plocoanele şi cele o sută de pungi, cât a prubuluit imbrohorul că fac I urmele, cirezile şi hambarele cu pâine de pe moşiile brâncovene, pe care otomanii n-au putut să le ridice”.

Cea dinţii, Păuna doamna a observat că în domnescul măriei sale soţ nu s-a zămislit nici nu s-a trezit îndemnul spre vreo altă faptă de ispravă decât pofta şi şargul spre strângerea averilor. Şi cu cât sporea în el această poftă, cu atât îi dospea în inimă ura împotriva Brâncovenilor. Întâi, pentru că au fost mult mai bogaţi decât era el acum. Al doilea pentru că, deşi au trecut două luni, lumea, norodul, tot despre Constantin vodă vorbeşte şi rău îi pare după dânsul.

Chiar şi.părintele său, stolnicul, i-l dă ca pildă. Şi-apoi, oriunde se-ntoarce tot de ce-au făcut Brâncovenii se izbeşte: treptele de marmură şi stâlpii curţii domneşti Brâncoveanu le-a tocmit; chioşcul din grădină, după gustul lui l-au înălţat meşterii; turnul cu ceas el l-a poruncit; şi clopotele tuturor bisericilor din oraş tot numele lui îl Îngână: Brân-co-veanu – Con-stan-tin. Brân-co-veanu – Con-stan-tin. Cu banii, cu porunca şi cu priceperea lui N-au zidit biserica şi hanul cel mare de la Sf. Gheorghe; <1 a podit Podul Mogosoaiei, cu bârne groase de gorun; el a ctitorit Hurezul şi-a pus pe meşterul Constantinos să-l zugrăvească.

„Oriunde mă duc, oricum mă întorc nu văd, nu aud decât despre lucrări brâncovene. Nu! Trebuie să mă îmbogăţesc de zece ori mai mult ca el. Să dărâm tot ce-a clădit el în ţara asta şi să zidesc eu, pe loc gol. Dacă nici Păuna nu se simte bine în curtea domnească gâcesc pricina. Dar asta-i altă socoteală. Răfuiala cu dânsa, la urmă. Deocamdată să-i fac casa ei, casa doamnei Păuna, şi s-o închid acolo. Ci, pentru toate astea trebuie să pun mina pe giuvaemrile cu diamantul basarab: numai aşa pot domni îndelungă vreme, ca Brân. Ptiu! Iaca şi eu mi-l iau ca pildă. Tata spune că, din pomelnicul voievozilor, au avut asupră-le acest diamant numai Basarab întemeietorul, Mircea cel Bătrân, Neagoe Basarab, Mihai Vodă cel care a unit ţările române şi., iar trebuie să rostesc numele ce nu voiesc a rosti. De aceea te pomeneşti că şi-a adăugat şi numele de Basarab. Basarab Brâncoveanu.”

În clipa aceea intră Cernat, căpitanul străjii de seimeni.

— Măria ta, iscoada noastră din Giurgiu vesteşte că beizadea Radu Brâncoveanu a trecut în ţară, cu o., o muiere şi cu cinci., slujitori, din care doi sunt turci. Până la Rusciuc i-a călăuzit Antioh vodă Cantemir.

Asemenea ştire lovi ca trăsnetul în inima lui Ştefan vodă CantacuzinO. Întâi vru să strige: „Prindeţi-l şi spânzuraţi-l1” Dar limba-i era ca de piatră, iar fălcile zăvorite. Gândul însă îi umbla şi-l furnica un noian de mânie amestecat cu o ciudată undă de bucurie: „Ea l-a adus! Se însoară cu o cantemirească, dar adulmecă tot vechiul miros de fustĂ. Fustă de doamnă”. Iar unda asta de bucurie îi clinti limba şi-i deszăvorî fălcile:

— Dacă l-aţi văzut de ce nu l-aţi prins? Netrebnicilor!

— Am aflat abia acum, după patru zile, de la nişte neguţători cu care au trecut podul peste Dunăre, la Giurgiu.

— Să-l prindeţi! Tu să-l prinzi. Ia-ţi ajutoare câte vrei şi eâte-ţi trebuie. Cred că întâi va merge la Hurez: acolo îi plăcea.

Şi dintr-o dată iar încremeni. „Păuna a plecat ieri la Govora: nu cumva.? îi prind, îi hăcuiesc, îi toc cu satârul, le amestec carnea şi-i ard. Că aşa i-a ars draUimirii şl şi-au amestecat trupurile în patimă şi păcat.”ţ Cupllanul seimenilor a aşteptat ca măria sa să dobâniti i cfl iar culoare de om viu şi a mai adăugat încă una, ilf Hpalmă:

Prin ţară umblă vorba că vodă Brâncoveanu ar fi ditbândit slobozenie de la sultan şi că l-a trimis pe Radu Iiiniilte, să gătească ţara, să răscoale satele şi meşteşugarii i ii ciire-i prieten, negustorii, care aşa de bine au câştigat Iii vremea Iui, şi chiar ţăranii miluiţi de el. Aşa zic i>mmenii, măria ta.

Vorbele căpitanului căzură pe cugetul lui Ştefan vodă t ' intacuzino ca o ploaie de foc şi de gheaţă. Se scutură şi, •nllind în picioare, răcni:

— Fă ce ţi-am poruncit! Viu sau mort! Nu – nU. Numai viu! Urmăreşte-l pas cu pas, că se va duce acolo uiifle a ascuns lucruri de preţ. Mi-l aduci, cu giuvaeruri l'U tot.

Alergă la părintele său, la Mărgineni, şi-i povesti stăruind mai ales asupra răscoalei pe care, de bună samă, ar i>utoa-o pregăti zăludul brâncovean.

Stolnicul îl privi cu luare-aminte, măsurându-i îngrijorarea şi spaima, apoi grăi calm:

— Zvonuri neroade. Ostoieşte-ţi frica. Răducanu a l'i >st căpitan în tabără la Urlaţi. Avea, îţi aminteşti? mulţi prieteni printre oşteni. Ci acum toţi acei oşteni sunt în slujba noastră. Şi-apoi Brâncoveni ocârmuitori de oşti n-am prea văzut!

— Tată, dar străbunica lui Radu a fost nepoata lui Matei Basarab, iar acesta a fost oştean ales şi ghenărar i le frunte.

— Nu cred în însuşirile ostăşeşti moştenite prin muieri., surise stolnicul, dar în sinea-i se îngrijoră totuşi: Acest beizadea Radu, bun alergător de-a călare – mutal'uraca -, mare vânător, năzbâtios, zălud cum i-a zis Şlefan, a învăţat totuşi meşteşugul soliilor de la Da vid Corbea şi de la Antonio Maria del

Chiaro. Da, da.”, în vizita de acum câteva săptămâni mi-a zis: „Ştiu a fi şi fluşturatie, dar şi oştean, la nevoie”. Ci trebuie să întăresc inima slăbănoagă a fiului meu; s-o fac inimă de viteaz”.

Ştiind u-se sub oblăduirea marelui vizir, beizadea Radu nu se ferea prea mult, dar nici nu dădea buzna: căta drumuri mai ferite. Ocolise Bucureştii şi poposise la Potlogi, apoi la Brâncoveni, pe Olt. Slujitorii şi ţăranii îl adăposteau, îl ocroteau şi-i tăinuiau calea. Aşa că domniţa Ancuţa şi Smaranda călătoreau în trăsură trasă de doi bidivii, străjuită de Radu, Uşurelu, Pârvu, Stan şi cei doi ceauşi. De la Brâncoveni a urcat pe Olt în sus, spre Râmnicul Vâlcei.

— Măria ta, zise Uşurelu, cu îngrijorare, oamenii stăpânirii se ţin după noi.

— Ai cunoscut vreunul?

— Da: căpitanul Cernat.

— Aha. Dacă poţi, în popasul de la han, adă-l la mine.

La mai puţin de un ceas Cernat se afla în han, la aceeaşi masă cu beizadea Radu.

— Ţi-ai schimbat stăpânul, Cernate?

— Toată ţara are acum alT. Stăpân.

— Asta aşa-i. ŞI. Vrei să mă prinzi?

— Viu sau mort. Adică numai viu.

— Atunci stai ici, să ne ospătăm cu ceva mâncăruri olteneşti şi să bem o bărdacă de vin de la Drăgăşani, că-i păcat să plec pe lumea cealaltă flămând şi însetat.

— Măria ta, eu.

— Înţeleg: slujba, porunca. Bea, nu te sfiI. Îţi aduci aminte de tabăra de la Urlaţi? Ce bencheturi şi ce chefuri!

— Dar şi ce muştru făceai măria ta cu noi. Ei, dacă atunci aveam prilejul să intrăm în război, ce ne-am mai fi bătut, Doamne, Doamne.

— Şi nu vrei, Cernate, să mai vină prilej ca acela? Hai noroc! Soarbe toată bărdaca, viteazule!

— Cum naiba să nu vreau? întrebă ştergându-şi buzele şi mustaţa cu mâneca. Dar singuri – singurei nu putem: otomanii sunt mulţi, ca frunza şi ca iarba.

— Au nu crezi că noi cu nemţii, cu veneţienii, cu moscalii suntem şi mai mulţi?

— Cred; dar cine-i acela care ar putea să ne unească?

Se va ivi şi acel om. N-am avut noi un Mihai vodă? f,-l| chiar părintele meu, dacă ţarul Petru asculta sfatul im ml i u şi amina cu o lună bătălia de la Prut.
Aşa-l. Dar măria ta nu ştii că eu l-am pârât pe I)l'Agnn că umblă să răzvrătească seimenii şi să intre sub porunca măriei tale.
Aha! Şi ce-a păţit Drăgan?
— Atârnat în şfac, împreună cu încă patru răzvrătiţi.
Şi-acum vrei să mă spânzuri şi pe mine?
Dacă s-o putea. Trei pungi primesc pe capul mălini tale.
Ieften, căpitane! Batjocoră, nu preţ. Uită-te la i „pul meu: numai atâta preţuieşte? Mai bea! Noroc! ni, /Îmbind ca la o glumă proastă spusă de-un nătărău, l-a îndemnat iară să bea, a urmat vorba despre noul domnilor, despre doamna Păuna, despre stolnicul Constantin Cantacuzino, apoi despre cum l-a făcut căpitan şi l-a înKUrat cu Profiriţa, faţa unui bogat negustor de abalE. F – Profiriţa o cheamă, nu?
— PăI. Măria ta ne-ai cununat.
— Da? Credeam că ai uitat. Dar, Cernate,. Nu eşti singurul trădător. Hai să mai bem. Poate n-oi mai simţi usturimea ştreangului. Nu mă tem de moarte, ci de durei < a premergătoare.
Beat fiind, căpitanul a dat drumul gurii.
— Lui vodă-i trebuie capul măriei tale, daR. Dar numai după ce o afla unde-i ascunsă comoara Brâncovenilor.
Şi sporovăind aşa, beizadea Radu l-a tot îndemnat cu bucalele şi cu bărdaca, până l-a îmbătat crunt. După asta I a închis într-un chiler strimt, l-a legat de pat, cu căluş la gură, iar el a plecat, în grabă, spre Stânişoara, însoţit do Ancuţa. Uşurelu a rămas, cu ceauşii, să-l păzească pe căpitanul Cernat. Ajutoarelor le-a spus:
— Căpitanul vostru a trecut cu măria sa beizadea lladu în Transilvania. Risipiţi-vă prin ţară.
La Stânişoara Ancuţa şi Radu au dezgropat cutia cu (•”•le trei giuvaeruri şi, pe cărări de munte, au trecut de-a dreptul la Hurez. Cu Uşurelu s-au întâlnit la Cozia.
— Măria ta, căpitanul Cernat ne va fi duşman necruţător.
— Puteam să-l ucid; dar eu cred că, în fapt, mă iubeşte. Şi-apoi, atâta vreme cât are poruncă să afle unde am ascuns lucruri de preţ. Ştefan Cantacuzino nu se atinge de viaţa mea: mă cruţă şi chiar mă ocroteşte.
— Cum adică, măria ta?

— Adică aşa: mă spânzură numai după ce pune mina pe diamantul basaraB. Înţelegi?

La 15 iunie Osman aga i-a scos pe Brâncoveni din „Groapa sângelui” şi i-a strămutat într-o cameră, sus, la lumină, alături de soţii. Doamnele s-au bucurat şi-au plâns amarnic, dar mai ales s-au îngrijit de tămăduirea rănilor, a arsurilor cu fierul roşu de pe piept şi de la tălpi. Tinerii se tămăduiau repede. Vodă însă suferea foarte mult: rănile supurau, sângerau, iar durerile nu mai conteneau; nu putea dormi şi slăbea văzând cu ochii; părul îi albise ca neaua şi se rărea ca suflat de vânt. Strădania de a lua legătura cu prietenii din afară se dovedea zadarnică. Străjerul care primise misiunea de a duce scrisorile la patriarhul Nottara nu s-a mai ivit de-atunci. Se temeau să nu-l fi prins aga Osman şi să-l fi pus în ştreang. Dealtfel acum”4 străjile se schimbau repede: n-aveau nici cum, nici cu ce cumpăra un om mai de încredere.

— Că ne lipseşte o făptură a lui Dumnezeu, se tânguia beizadea Constantin, cum îl avea Radu pe Sava Uşurelu: trup şi suflet pentru stăpânul lui.

Ci, în ziua de 17 iunie, după-amiază, minune cerească: apăru patriarhul Hrisant Nottara.

Toţi săriră în picioare, uimiţi şi bucuroşi; se plecară adine, ca în faţa mântuirii.

Numai beizadea Ştefăniţă şugui înspăimântător:

— Ai venit, înalt prea sfinţite să ne cânţi prohodul?

— Ferească-mă Domnul! Am venit, feţii mei, să vă alin durerea şi suferinţa. Vă ştiu căzuţi în grele nevoi şi scârbe.

— Avem mare trebuinţă de alinare şi mângâiere, înalt prea sfinţite, suspină vodă Brâncoveanu. Ci şi mai mare nevoie avem de ajutor: să scăpăm din Edicule.

— Ai primit scrisoarea noastră? întrebă beizadea tfltifflnlţă.

Nu, n-am primit nici o scrisoare.

— Ai venit deci din bunăvoinţa înalt prea sfinţiei li< Io?

— Da. A fost la mine beizadea Radu şI. M-a rugat îl chiar m-a dojenit, cum fac tinerii când deznădejdea îi ii leşie să piardă măsura şi bunacuviinţa. În atari împreunări bine este să dezbraci haina trufiei şi să intri în ii niul blândeţei şi al smereniei.

— Cer iertare pentru acest cocon al nostru, s-a ridicat M M ii o dată Constantin vodă Brâncoveanu, emoţionat şi îndatorat, deşi mult îl dureau arsurile de pe piept. Tineivţca lui şi nedreptatea, cruzimea cu care ne îmbie mart 'Ic vizir şi care izvodeşte mânie şi într-o inimă de pltttră! Ci poate ştii unde se află acum acest fecior al nostru?

— Nu ştiu. La plecare a zis:. Mă duc să zgândăresc cu un băţ viesparul otoman”.

— Vorbă de tânăr semeţ.

— Este vreo scăpare, înalt prea sfinţite? întrebă beizadea Constantin.

— Numai Dumnezeu face minuni.

— Unde face minuni? se răsti cu întrebarea Ştefăniţă. Ori poate socoţi că muncirea noastră cu bătaia şi cu frigările înroşite e o minune?

— Nu săvârşi, fiule, păcatul răzvrătirii!

— Răzvrătire? Arunc doar vorbe neputincioase. Răzvrătire ar fi dacă fratele nostru Radu ar ridica acum ţara, cum a ridicat-o la luptă acel Mihai voievodul. Noi ne llrâm în genunchi, ca mişeii. Şi nici măcar nu avem bucuria de a şti că, prin schingiuirile din „Groapa sângeâui”, vom ajunge mucenicI. Ll blestem pe Radu, dar îl şi fericesc şi-l pizmuiesc, deşi ştiu că, orice-ar face, tot zadarnic este. Nouă scris ne este să murim de satâr.

— Ştefăniţă, tu totdeauna ai cobit, s-a supărat Maria doamna. Slăvitul patriarh a venit să ne-ajute întru dobândiitdreptăţii şi a milei de Ia stăpânirea asta prea aspră şi I nea strâmbă.

— Cere milă, îndurerată doamnă. De asta am venit să vă rog şi să vă îndemn la supunere şi pocăinţă.

— Te-a trimis marele vizir? întrebă beizadea Constantin.

— El vă povăţuieşte să daţi averile întru mântuirea sufletelor.

— Dacă averea este un păcat, se răzvrăti iar Ştefăniţă, atunci de ce ne-ai lăsat, înalt prea sfinţite s-o adunăm şi chiar s-o împărţim cu biserica? Aurul nostru era sfânt când îl trimiteam la Ierusalim şi diavolesc dacă-l păstrăm pentru noi? Iar dacă venit-ai la noi să ne propovăduieşti umilinţa şi supunerea, spun că mare nevoie nu era: ne-au umilit şi ne-au supus aga, tefterdarul şi călăii loR. Înalt prea sfinţite, dacă poţi, ajută-ne să dobândim iar mândria şi libertatea. Despre umilinţă şi pocăinţă să vorbim când n-om mai fi robi.

Înfruntările astea nu aduceau nimica bun: stârneau doar supărări şi mânie. De aceea voievodul ridică fruntea şi grăi cu mare şi multă durere în glas:

— Te am aşteptat ca pe Mesia, patriarhe Nottara. Şi, de cum ai intrat, am simţit că n-ai venit cu gândul cel mai curat. Spune: ne poţi ajuta cu ceva, au ba?

— Cât am putut am şi făcut: l-am rugat pe Osman aga să vă scoată din „Groapa sângelui” şi să nu vă mai căznească.

— Scutirea de cazne am plătit-o cu toate averile avute, cârti beizadea Ştefăniţă. Dar nu scutiţi ori iertaţi de cazne sunteM. Ci doar amânaţi: îndată ce vor găsi lucrurile de preţ destăinuite, vor porni noi schingiuiri şi mai groaznice. Ei cred că averea, comoara brâncoveană-i nesfârşită, nesecat izvor. Ei, otomanii, l-au poreclit pe tata altîn bei, iar acum nu mai vor să creadă că asta-i o poveste de ei născocită, poveste preschimbată într-o batjocoră ucigaşă.

— Numai mâhnirea şi durerea cea neostoită sileşte pre coconul nostru a grăi într-acest chip, interveni iară Constantin vodă, cu mare osteneală în ascunderea durerilor şi a sângelui scurs din răni. Averile agonisite în ţară ni le-au luat toate. Dar, dacă ne lasă slobozi, avea-vom priceperea şi hărnicia să strângem alte averi.

În fapt aşa era firea patriarhului Nottara: nu spunea lilrlrfnd lămurit ce a făcut sau avea de gând să facă.

Urincovenii rămaseră trişti şi înverşunaţi atât împoIrlvu prelatului, cât şi împotriva lor înşişi, că nu s-au putut stăpâni şi nu l-au rugat cu umilinţă să-i ajute.

Ci a treia zi zece slujitori încărcară toată gloata brâncovcană în trăsuri şi-o mutară înVlah Serai – Casa rnmAnă.

Când se văzură iară pe uliţele Istanbulului şi mai ales i nul intrară în Casa română, parcă uitară că au fost ImIjocoriţi şi schingiuiţi în carcerile de la Edicule şi se wlmţlră fericiţi. Se aflau în casa lor şi slobozi se credeau, t u ioate că străjile păzeau la uşi şi la porţi. Ceauşii se purtau cu ei ca şi cum ar fi fost iertaţi.

Brâncindu-i pe scări, au scos afară capuchehăile lui Şl o l an vodă Cantacuzi no: Constantin Ştirbei şi Radu Dudescu. Constantin beizadea le strigă:

— Pe apa Sâmbetei, cu tot calabalâcul vostru, miteilor!

Repede a scris vodă Brâncoveanu la Bucureşti şi la Braşov, a luat legătura cu ambasadorul Olandei şi al Rusiei. Il rugă pe Osman aga să-l ajute a grăi cu marele vizir şi cu sultanul însuşi.

— Am cugetul curat şi cutez a mă înfăţişa şi înaintea celui mai înalt judeţ, spunea vodă Brâncoveanu.

Primiră învoirea de a aduce un doctor să le ungă rănile cu alifii tămăduitoare şi trimiseră după Anton Corais.

Doamnele dereticară prin casă, spălară albiturile, rânduiră treburile la cuhnie şi oblojiră rănile bărbaţilor, pe cî t, se pricepură.

Dintre otomani, a doua zi se ivi Mustafa aga. Grăi ciudat de mieros:

— Marele vizir nu te poate primi decât peste câteva săptămâni. S-a încredinţat că aţi dat tot ce-aţi avut. Şi fflră aur nu mai puteţi face nici un rău împărăţiei.

— Dar ce ştii de coconul nostru Radu? întrebă doamna Maria.

— A, Radu? Tefterdarul l-a trimis, cu îngăduinţa marelui vizir, să aducă giuvaericalele de preţ despre care uu povestit şi Constantin Cantacuzino şi capuchehăile lui Ştefan vodă. Cum a ajuns în ţară, beizadea Radu a destăinuit şi alte tainiţe unde mai aveaţi dosiţi bani şi lucruri de preţ. Toate s-au adunat în haznaua stăpânului legiuit al oricărei bogăţii din hotarul împărăţiei.

Spusele agăi Mustafa amărârâ foarte inimile Brâncovenilor.

— Pierdurăm averile şi pe Răducanu, suspină doamna Maria. Răducanu, adevărata noastră comoară.

— Aur calp, mamă, nu se putu stăpâni Ştefăniţă.

Dragostea răzbate şi prin ziduri „Aici în ţară Ştefan vodă cerca averea liri Con-' stantin vodă să o găsească cu mare pohtă şi „„ a şi găsit”. (cronica anonima) e înserate, cu giuvaerurile în cutiuţa dăruită de doamna Maria, Radu şi Ancuţa intrară în mânăstirea Hurez. Socoteau că,' de la Dunăre, s-au oprit în şapte sate brâncoveneşti şi, cu tinerii de acolo, hotărâseră să se strângă în cete de câte şapte-opt, să se sfătuiască între ei şi să-şi făurească arme: topoare, furci, coase, suliţi, ca, atunci când va veni îndemn şi poruncă, să alunge oamenii lui Ştefan Cantacuzino şi să fie gata a-i primi pe Brâncoveni. „Spuneţi tuturor că cu, beizadea Radu Brâncoveanu, am jurat slobozenie deplină celor care ne ajută; iar celor care strâng un pâlc de câte o sută de tineri şi vin cu noi, le dăm şi câte o falce de pământ, cu hrisov, în regulă.”

În satul Brâncoveni Ancuţa a adăugat: „Pe acei eăpi- 1 ani de stol eu îi cunun şi le fac câte o casă cu trei odăi şl acareturi potrivite pentru vite.”

„Sunt întru totul de părerea domniţei mele şi mă bucur că s-a gândit la asta, a mui'âs Radu, încântat. Vă rog însă să păstraţi cea mai desăvârşită taină şi să aşteptaţi semn de la noi.”

Tot ce săvârşiseră prin sate şi pe la conace le dădea nădejdi mari, aşa că intrau în Hurez aproape fără nici o leumă.

Plouase la prânz şi văzduhul îi învăluia albastru, curat Clopotele de sfârşit de vecernie răsunau între ziduri, pHic-ar fi cântat turlele, stâlpii chiliilor, crucile din vârr> furi, rotundul ferestrelor, treptele pridvorului, arcadele uşii de la intrare: sute de glasuri de aramă din sute de locuri.

Ancuţei i se părea că pătrunde într-o cetate a păcii şi bucuriei.

Descălecară.

Lăsară frâiele în mâna lui Uşurelu. Se prinseră de braţ şi intrară în biserică.

Stareţul Neonil îi zări drept în clipa când se ridici din strană să plece. Se cutremură ca de-o nălucă şi căzu iar, la loc, ascunzându-se parcă între braţele straneI. Îşi făcu cruci repezite şi speriate, neştiind dacă să binecuvânteze ori să zică: „Piei, satano!”

Zâmbetul beizadelei Radu, binecunoscut de mulţi ani şi, mai ales, chipul minunat al fetei de alături, îi izvodiră şi lui un surâs între spaimă, durere şi veselie.

— Plecăciune, stareţe Neonil!

— Domnul. Domnul cu măria tA. Cu măriile voastre, îngăimă călugărul, cunoscând că lângă dânsul sta o domniţă cum nu se află mai frumoasă.

— Părinte stareţ, nu-ţi face spaimă: am venit să ne cununi. Chiar în seara asta.

Stareţul simţi că i s-au muiat picioarele. S-ar fi aşezat iar în strană, dacă beizadea Radu nu l-ar fi înşfăcat de piept şi l-ar fi apropiat de sine, până-i simţi răsuflarea fierbinte şi mmioasă.

— Nu şovăi, că te izbesc de iconostas şi.

— Dar, măria tA. Eşti beizadea, nu haiduc.

— Ci acum sunt mai rău ca un haiduc: mă hăituieşte sultanul şi domnia. Dânsa-i domniţa Ana Cantemir şi vrem să fim uniţi pe vecie, aşa cum e voia noastră şi a părinţilor noştri.

— Da, daR. Nu-i cu putinţă. Măria sa vodă Ştefan a poruncit să.

— Popo! Ai uitat că Hurezul este ctitorie brâncovenească? Ai uitat că părintele meu te-a înzestrat cu moşii, cu odoare scumpe, cărţi ferecate în aur şi argint, icoane şi câte şi mai câte?

— Multe mi-au fost luate de musulmani şi de.

— De Cantacuzinii pe care tata uite cum a pus să-i zugrăvească aici, ca pe nişte oameni vrednici, de neam muns, împărătesc. Număratu-i-ai vreodată, părinte stareţ, ii afli câţi sunt? Vezi-i, ici, pe zidul pronaosului, cum stau i.tţi'1 în faţă cu Brâncovenii? Sunt liniştiţi şi măreţi. Cineva.1. Urnit un război fratricid. Iar tu, stareţe, de partea cui < >11?

Biserica-i totdeauna cu puterea pe care o trimite I Mimnezeu.
— Şi dacă puterea-i trimisă de satana?
— Nu vorbi aşa, beizadea Radu, că mă vâri în păcat. Şl-apoi această sfântă lavră Hurez este, de doisprezece ani, i.tovropighie: deci ocârmuirea o avem noi, călugării; ctitorii sunt numai cu supravegherea, cu controlul.
— În control am venit, în numele ctitorului, stareţe, Vi ti poruncesc!
— Eu ştiu că Brâncovenii au fost închişi la Edicule; /yl cine-i închis acolo.
— Şi tu eşti gata să ne cânţi prohodul înainte de a jic da obştescul sfârşit? Ci n-am vreme de dispută teologică şi politicească, stareţe. Ne cununi în seara asta. Mâine sărbătorim nunta. În zilele următoare adăposteşti în mânăstire arme şi oşteni, cu care voiesc a lua, cu puterea, scaunul domniei, pentru părintele meu, aşa cum n făcut strămoşul nostru Matei Basarab. De nu, de clopotniţă te spânzur!
— Bine. Fac cum porunceşti. Gătiţi-vă până sfârşeşte vecernia, tremură stareţul de frică.
Cât s-au înfruntat beizadea Radu cu stareţul, Ancuţa n luat o luminare şi a privit şirul lung şi măreţ al celor două neamuri: Brâncovenii şi Cantacuzinii. Citi şi cercetă, cu luare-aminte, în stânga intrării numele Cantacuz Inilor, rude după mamă cu Radu: postelnicul Constantin Cantacuzino, Şerban vodă, Ilinca, Drăghici, Matei, Constantin, Pârvu, Mihai, Iordache, Marica, Ancuţa, Bălaşa, Stanca. Apropie luminarea şi se uită la Stanca, muma lui Constantin vodă Brâncoveanu:,Radu samănă cu ilinsa? Poate. Ea a fost frumoasa frumoaselor din neamul cantacuzin şi a lăsat nepotului asemenea nepreţuită zestre”.
Când mută luminarea în dreapta intrării, i se alătură; i Radu, lămurind:
— Acesta-i strămoşul David, postelnicul din Brâncoveni; ceştialalţi bunicii: Stanca şi Papa, apoi unchii: Barbu şi Matei. Tata-i înfăţişat aici copil, împreună cu mătuşa mea Ancuţa. Ce mândră pare ea, în rochie de mătase trandafirie, bine potrivită cu încălţămintea galbenă. Dealtfel, priveşte: toţi stau solemni şi luxoşi, înveşmântaţi în mantii de lastră şi camocat, ori canavăţ roşu, albastru, verde, naramziu, frumoşi şi măreţi în dulămi încă mai viu colorate, împodobite cu înflorituri de aur şi argint, cu brâuri de mătase înflorate cu fir şi încheiate cu paftale de aur. Femeile poartă sucme de taftă, feregele şi caftane blănite, ciuboţele galbene ori roşii, la gât şiraguri de mărgele, iar pe cap şi pe umeri le înfăşoară sovonuri albe, străvezii.

Şi vorbi aşa, mai departe, parcă anume ca să se încredinţeze că se trage din două neamuri mari, iar dacă stareţul Neonil cerca a i se împotrivi, e un duşman ori un nerod. Arătă Ancuţei chipul părintelui său, ctitorul, al doamnei Maria şi al surorilor: Ilinca, Maria.

— Aceştia-s fraţii: Constantin, Ştefăniţă şi eu.

— Ce băieţaş drăgălaş ai fost.

— Mă împrietenisem cu meşterii Andrei şi Ioachim care zugrăveau sub diriguirea lui Constantinos. Şi zile întregi stătui în faţa lor să-mi prindă liniile chipului ori să mă minunez de frumuseţile izvorâte de sub penelul şi dalta lor. Era vremea când părintele meu m-a pus să-i citesc toate cărţile din bibliotecă.

— Şi le-ai citit?

— Pe cele mai multe! Şi mai repede, mai cu pricepere chiar decât fraţii mei mai mari. Ci părinţii mei, şi cu osebire taica, tot se temeau că nu voi fi decât un zburdalnic care crede în averi doar ca să le risipească repede, crede în cai ca să-l poarte ca vântul ca pe-un mutafacara, crede în arme ca să ucidă fiare la vânătoare ori să se bată cu boierii cei zăluzi, crede în vitejii ostăşeşti şi în fandazii nebuneşti ca aga Bălăceanu.

— Radule, de ce se întâmplă uneori crudă războire între oameni aşa de luminaţi? De ce, când pogoară din acelaşi strămoş şi acelaşi sânge le curge prin trup? Când aici, în fresca asta, stau cuminţi şi înţelepţiţi, înfrăţiţi întru totul, de ce în viaţă se sfâşâie între ei precum şacalii?

Doamne, şi cu părintele meu şi cu unchiul meu Dimitrie mult s-a mai învrăjbit neamul tău! N-o fi fost, de bună itumă, numai vina voastră, ci şi a Cantemireştilor, în nepotolită foame de domnie. Dar întreb: de ce nu se pot În frâna?

— Ci vrana acestor vânturi vrăjmaşe vrem noi, ca dragostea noastră, s-o închidem. De aceea ea trebuie să fie l iră vreo precupeţie şi fără de margini. Noi vrem să nu distrugem nimic din ce s-a făcut bun, ci să zidim mai departe. Părintele meu zicea:Să nu las neisprăvit ceea ce a început Matei Basarab ori Şerban Cantacuzino.” Şi, în vremi atât de zbuciumate, tot a găsit timp şi bani să i Idice palate şi mânăstiri ca asta. Toţi cei care vin să se închine la Hurez îl laudă şi-i slăvesc numele. Am auzit adesea tăranci rugându-se: „Dă-i Doamne, sănătate şi putere să mai zidească frumuseţi şi minunăţii ca asta”.

— Semn că norodul iubeşte marii ziditori.

— Dar tocmai asta neprietenii nu-i iartă părintelui meU. Îl pizmuiesc şi pentru palate şi pentru chioşcuri şi pentru mânăstiri şi pentru toate bogăţiile şi odoarele cu care le-a înzestrat şi pentru cât a împodobit ţara.

— După câte ştiu din casă, părinţii mei, Cantemireştii, de mai multe ori s-au apropiat cu gând bun şi curat de voi, Brâncovenii. De pildă, îmi spunea tata că acum patru uni, când unchiul meu Dimitrie a primit domnia Moldovei, sultanul, între altele i-a poruncit să.

— Ştiu să-l prindă pe părintele meu şi să-l trimită, În obezi, la Constantinopol. Iar el, în loc să împlinească asemenea poruncă, l-a vestit pe tata de primejdia ce-l paşte, şi l-a poftit să treacă de partea creştinilor, a ţarului Petru, cu toată oastea şi cu toată puterea ţării. Şi ar fi trecut dacă.

— Dacă biruia ţarul, nu?

— Şi ţarul ar fi biruit dacă întâi şi-ar fi adunat oastea tontă şi apoi ar fi dat bătălia. Acel război a fost pentru familiile noastre începutul nenorocirilor.

— Totuşi cred în putinţa împăcării şi a păcii.

Oprit în preajmă, lângă un stâlp, ca o umbră neagră, Măreţul Neonil se mira despre vorbirea cestor doi tineri dornici de grabnică însoţire prin cununie. Deşi casa domnească de la Hurez era străjuită de cinci arnăuţi trimişi aici de doamna Păuna, lui Sava Uşurelu nu i-a fost greu să-i înduplece a-l primi pa beizadea Radu şi mireasa sa să găzduiască în odăile ei.

— Poate s-a întors Constantin vodă, cu domnia, iar noi n-am aflat încă, a şuguit unul dintre străjeri.

— Trei zile n-aveţi voie a ieşi din mânăstire, ii înştiinţa Uşurelu.

— PăI. Ce vom face aici?

— Nimic alta, decât să fiţi nuntaşi.,

— Nuntaşi? Cum adică?

— Adică aşa: să beţi şi să mâncaţi; dar să nu vă împingă necuratul să vestiţi domnia că beizadea Radu se află aici. Vin butoaie cu vin de la Drăgăşani şi bucate de la moşiile de pe Jiu. Le-aduc Pârvu, Stan şi cei doi ceauşi otomani.

— ŞI. Turcii vin la nuntă?

— De ce nu? Aici nu-i vede Mahomed proorocul să-i mustre pentru băutul vinului.

Şi, în adevăr pe când domniţa Ancuţa şi beizadea Radu se pregăteau de cununie, pe poarta mânăstirii intrau Stan şi Pârvu însoţiţi de doisprezece flăcăi armaţi: aduceau două butoaie într-o haraba, iar în alte două merinde, ca pentru nuntă.

Stareţul se bucură măcar acum: nu va fi silit să dea din cămările mânăstirii. Mireasa s-a înfăţişat în strai de mătase albă, împodobită cu inelul, cerceii şi paftaua dăruite de Maria doamna. Smaranda îi luase de la Istanbul o coroniţă de aur şi una de lămâiţă, împreună cu hobotul cel de datină, tot din borangic alb şi străveziu, ca neaua pe culmi însorite.

Călugării s-au minunat de frumuseţea mirilor şi foarte s-au speriat aflându-le numele. Totuşi teama nu le-a muiat glasul întru zicerea cea fierbinte şi înaltă a cântărilor de nuntă. Beizadea Radu gândea că dacă nunta ar fi fost slujită de trei patriarhi şi de un stol aurit de mitropoliţi şi episcopi, l-ar fi copleşit măreţia ceremoniei şi nu s-ar fi putut bucura de ei înşişi. Aşa, nunta asta prigonită le era mult mai aproape de inimă. La sfârşitul slujbei, stareţul se arătă încă mai îngrijorat: observase inelul cu rubin, cerceii cu perle şi, mai ales, paftaua cu diamante 1111111 < – cel din mijloc cât oul de hulubiţă şi gândi:”Dacă Vin otomanii sau chiar oamenii lui vodă după pradă, ispiii(i du scumpătatea istor giuvaericale, mă silesc să dau fl mioarele mânăstirii, aşa de greu ocrotite până acum”.

Ilupă ce au închinat câte o cupă de vin cu călugării, ni ni iifluţii şi cu cei doi ceauşi, mirii s-au retras în casa.

Pereţii erau despuiaţi de podoabe; oglinzi, i'nvuiire, icoane de preţ, candele de argint, broderiile cele minunate, la care ţinea aşa de mult măria sa, lipseau. Radu pi'lvra cu jale:”Acolo a fost o icoană mare a Maicii Domnului cu pruncul, toată numai aur; dincolo, pe peretele illn.pre miazăzi, strălucea în lumină un epitaf brodat cu Iii de aur, argint şi mătase, cu aplicaţii de perle, care 11 uit urau chipul tatei, al mamei, al fraţilor mei şi al meu: I• >|i şase, în genunchi. Aveam pe cap coroană cu cinci i'nlţuri şi în fiecare strălucea câte o perlă mare. Era un eplixahil lucrat de Despinetas, acum trei ani. Unde-or fi dus jilţurile cu minunată cioplitură în lemn: flori, frunze, vrejuri, fructe aurite? Au rămas doar trei tabui „ l< acoperite cu piele pictată şi jilţurile din odaia sfatului d” taină”. Aşa îl munceau gândurile, când Smaranda îi •duitc mireasa deshobatată, îmbrăcată în lungă şi străvezie „'flmaşă de borangic. Văzând-o Radu înţelese că altă conluară mai scumpă şi mai frumoasă nu poate fi pe lume.

În aceeaşi seară de 26 iunie, aga Osman, însoţit de Mir.iafa şi de imbrohorul cel mare, intră în Casa română, în in.it de doisprezece slujitori.

Surprinşi, Brâncovenii uitară să se ridice în picioare. ('ii glas foarte solemn, aga Osman grăi:

— Măritul vizir este mulţumit cu banii şi lucrurile de preţ luate de la măria ta; de aceea ne-a trimis să-ţi adufltm caftanul iertării.

Inimile tuturor încremeniră câteva clipe; apoi începură ' it bată repede, ameţitor de repede şi de zvâcnit. Abia I iilr/.au să se întrebe:,”Să fie adevărat? Nu cumva-i Vivn momeală?”

Col dintâi, beizadea Ştefăniţă grăi, ca pentru sine:

— De-i adevărat, văd încă o dată ce mare-i puterea ta, Rflnte aur. După o străveche lege musulmană, cine strigă de trei ori „aman-aman” este iertat chiar dacă-i ucigaş de rând. Ori noi.

— Beizadea, rânji Mustafa aga, ţintindu-l cu ochiul cel micuţ, mila stăpânilor se primeşte cu temenele până-n podea, nu cu cârteli.

— Să ne socotim fericiţi, se înclină beizadea Constantin că ne-aduc această veste tocmai capugiii care ne-au smuls din casa şi de pe moşia noastră.

— Eu tocmai de asta mă tem: cine ne-a vândut o dată ne poate vinde orieând.

Lui vodă Brâncoveanu nu-i plăcea că feciorii zeflemiseau pe cei trei dregători. Zise:

— Cinstiţi dregători, dacă mai aveţi în voi un dram de cinste şi de omenie, vă poftesc şi vă rog nu vă jucaţi cu zilele unor oameni care n-au altă vină fără numai că vrură să trăiască, ei şi ţara lor, cât mai bine şi mai slobozi.

— Cinstea şi omenia nu-i a noastră, Brâncovene, se scorţoşi Osman aga, ci a mărinimosului nostru padişah. Noi suntem doar biete slugi de porunci împlinitori. Venind cu caftanul iertării, am crezut că veţi sări în sus de bucurie şi ne veţi săruta tălpile.

— Am sări noi, nu se stăpâni ŞtefăniţĂ. Şi ne-am temeni, dar nu ne lasă arsurile de pe piept, iar tălpile ni-s pline de răni. Şi nici nu ne-ar sta bine să ţopăim cu picioarele legate în feşe.

Osman aga se încruntă, gata să strige, dar imbrohorul, fără a întoarce privirea de la vodă Brâncoveanu, făcu semn slujitorului din spate să-i dea caftanul, îl desfăcu larg, cu dichis şi luându-l el de un umăr şi Mustafa aga de celălalt, se rotiră şi-l aşezară pe umerii gârbovi ai voievodului.

În toată această solemnitate era ceva caraghios, batjocoritor: caftanul iertării, cu margini răsfrânte de samur, nu se potrivea defel cu straiul prost, ponosit, descheiat, peste o cămaşă de in, care nu acoperea de tot feşele pătate de sânge; în picioare n-avea cizme, nici iminei, ci tot feşe, învălătucite cam neîngrijit. Contrastul apăru şi mai dureros, când imbrohorul rosti cu emfază:

— Iertat să fii!

Vudfi Brâncoveanu mulţumi, plecând fruntea foarte IrlxL. Şl adăugă:

Voiesc să mă duceţi în faţa marelui vizir şi a padiŞMlmlul, să-mi pună ei acest caftan.

— Vei fi slobod să-l vezi şi pe luminatul padişah, •Urine viclean Osman aga, dacă vei dori, iar luminatul „inimi al lumii va binevoi.

Doresc şi rog!

Eşti într-o situaţie din care uşor poţi urca iar în „•”unul domniei, îşi mlădie Mustafa aga glasul şi clipi din ochiul cel micuţ, parc-ar fi vrut să-şi ceară iertare. Ml ar putea ca tocmai capugiii să te-ajute, pe tine sau pe l” ' Mirul tău Constantin, să urcaţi în scaun. Că dacă puIficu lumească schimbătoare este, de multe ori se preface În lulosul celor urgisiţi.

Lui beizadea Constantin i se păru că Mustafa aga vui'bea cu înţelepţia şi prietenia de altădată, iar asta îl făcu să nu mai bage de samă caraghioslâcul în care se uf Iau.

Înclinându-se, cei trei dregători îşi socotiră misiunea împlinită şi ieşiră, urmaţi de liota de străjeri.

Brâncoveanu suspină:

— Prietenii nu m-au lăsat să pier de istov.”

— Scrisorile împliniră minunea asta, se rosti încrezfllor beizadea Constantin.

Asta îl făcu pe Ştefăniţă să nu mai cobeascĂ. Întrebă Insă:

— Cărei minuni ni se datoreşte „iertarea”? Patriarhului Nottara? Lui Osman aga care a fost mituit de Anlioh Cantemir, aşa cum a rânduit Ianache Văcărescu? < „i i în adevăr s-au mulţumit cu averile smulse?

— L-ai uitat pe fratele nostru Radu, care ar fi putut •duce marelui vizir giuvaerurile dăruite de mama.

— Eu nu cred că Radu a dat acele daruri, Constantine,' wc împotrivi doamna Maria.

Domniţa Bălaşa credea că şi soţul ei, Manolache Lamhrino, va fi izbutit să moaie, tot cu aur, inimile câtorva dregători otomani, împinşi să stăruie pe lângă marele vizir.

— Dar oare s-au ghiftuit de aur ca să ne lase în l'fice? se întrebă Ştefăniţă, tot bănuitor.

Deşi nu ştiau de unde le venea „iertarea”, vodă Brâncoveanu şi beizadea Constantin gândeau s-o folosească, s-o lărgească, adică să ajungă înapoi în ţară.

— Să nu ne mai zbuciumăm cu întrebările!

— Ba, cu iertăciune, e foarte însemnat să ştim de unde vine adierea asta de libertate, stărui Ştefăniţă. Cine a pus-o la cale? Cu ce gând? Că una-i să fi venit „iertarea”, „amanul”, prin saturarea otomanilor cu aurul nostru, alta-i să ne-o fi dat la rugămintea cuiva, om de samă ori împărat, şi alta, cu totul alta, dacă ni s-a dat cu gând ascuns, hain, ca să ne tragă spre cine ştie ce nouă şi ticăloasă capcană.

Câteva clipe se temură toţi că beizadea Ştefăniţă ar avea dreptate.

— Nu ne mai aflăm în „Groapa sângelui”! se răsuci repede Constantin spre Ştefăniţă. Ci în Casa română, cu cămări pline, cu paturi moi, cu oarecare podoabe.

— Adevărat, dar străjile otomane ne păzesc la uşi.

— Ne apără şi de primejdiile care ar putea veni de la capuchihăile lui Ştefan Cantacuzino.

— O, sfântă nevinovăţie!

Lucra cu Antonio Maria del Chiaro, secretarul italian,”' când Radu Dudescu a intrat în spătăria mică, frânt şi prăfuit de drum lung, tot în galop, din Istanbul până-n Bucureşti.

— Fu aici?

— Brâncovenii m-au alungat din Casa română.

— Când? De ce? Cum? Ce-aţi păzit? De ce v-am trimis acolo? Să chefuiţi? Să dormiţi?

— Noi am făcut tot ce-am putut.

— L-aţi făcut pe dracul!

— Lasă-mă, măria ta, să spun.'

— Ci spune-odată!

De fapt Radu Dudescu nu avea multe de spus. Vorbise cu Mustafa şi Osman aga, cu tefterdarul: toţi au primit bani, au făgăduit şi la urmă a ieşit cu aducerea gloatei brâncovene în Casa română şi cu alungarea lor, cu toate că se numeau capuchehăi.

Dar nu ştii obiceiul turcesc? Primesc bani şi de la

0 parte şi de la cealaltă, chiar dacă. Ce zici de asta, un ratario?

— Zic, măria ta, că politiea-i lucru greu, încărcat de MUrprize, de tunete şi fulgere, de prăbuşiri şi înălţări.

Ca de obicei, Ştefan vodă a alergat cu rădvanul la Afumaţi, să primească sfat de la părintele său. Tremura tot, (Ir îngrijorare şi teamă.

— O faptă măruntă ca asta te-mpinge să iei câmpii?

1 a înţepat bătrânul cărturar.
— Ce să fac?
— Ai întrebat-o pe Păuna?
— Nu.
— Rău ai făcut! Femeile au capul bine dedat pe intrigi ţi urzeli, pe uneltiri şi pâre. Cum te-o scărmăna o muiere cu Păuna nu te mai scarmănă nici Scaraoschi cel bătrân. De pildă, în împrejurarea asta ea ar spune: în Constanlinopol mai sunt nişte Ruseteşti! Trimite-le bani ca să pârască Brâncovenii cum că mai au comori în ţară şi în cele ţări străine. Ce? La Zecca aţi umblat? Dar în ()landa? Mormane de aur! Să spună că, în timpul războiului cu moscalii, Radu a fost sol tainic la Dimitrie Cantemir, să le aducă aminte că-i Brâncoveanu, principe n 1 împărăţiei nemţeşti, că îl căsătoreşte pe Radu cu o Cantemirească, anume ca să-l facă domn la Moldova, cum l-a făcut pe ginere-su Constantin Duca, dar de data ista cu ajutorul ţarului, nu al sultanului.
— Tată, după câte am auzit, Radu s-ar afla în ţară.
— Da? Nu credeam că eşti atât de neajutorat la minte, încât să nu poţi zice că l-a trimis taică-su anume ca să se strecoare la Viena, cu averile din Transilvania, i să se facă ghenărar nemţesc. Da, ce te uiţi aşa? Ghenărar nemţesc pentru oştirea din Ţara Românească.
— Tată, ce m-aş face eu fără tine?
— Te-ai sfătui cu Păuna, care ar mai avea şi alte gânduri. De pildă: să afle mai repede unde-s giuvaericaiele râvnite de soţia marelui vizir. Să trimiţi la Constantinopol, în cea mai mare taină, pe verii tăi Pârvu şi Iordache, capuchehăi de nădejde.
— Şi dacă nu vor să mă slujească?
— Le făgăduieşti câte două moşii luate de la Brâncoveanu. Dar vezi şi ce spune Păuna. Ai înţeles?
Părându-i-se că părintele îl cam ia în zeflemea cu stăruinţa de a cere sfatul soţiei, Ştefan vodă orândui singur grabnica plecare a celor doi noi pârâtori, înzestrându-i cu destul aur ca să izbândească, şi cu cele povestite de secretarul Ladislau Teodor Dindar, care ştia că, în 1698, a patra oară, Brâncoveanu a cerut îngăduinţa împăratului Leopold de a se refugia în Transilvania, dacă otomanii s-ar repezi asupră-i. Că asemenea cerere a făcut şi lui Iosif şi lui Carol împărat, urmaşii lui Leopold. Că, în aceeaşi vreme dobândea, de la ţarul Petru, titluşul de principe şi învoirea de a se aşeza în

Rusia, dacă sultanul va voi să-l prindă şi „să-l jumulească”, precum se lăuda către marele vizir.

— Aţi auzit? întrebă vodă pe cei doi Cantacuzini. Fiecăruia câte două moşii brâncoveneşti, dacă-mi împliniţi porunca.

Deşi nu le plăcea să călătorească pe căldura lui iulie, totuşi nu putură răzbi ispita venită sub chipul a patru moşii şi plecară în grabă. %

Neliniştea o chinuia tot mai mult pe doamna Păuna. Mai ales noaptea. Il aştepta să vină, să-i intre pe fereastră şi, ca şi altă dată, s-o frângă în braţele-i de oţel, aşa cum de-atâtea fericite ori a supus-o şi-a frânt-o. În multe clipe gândea aşa de adânc la Răducanu al ei, şi-i simţea atât de aievea subjugarea, încât o cuprindea 6paima. După asemenea noapte cu trăire ca de vis şi de năluciri, simţea o greaţă nestăpânită faţă de domnescul ei soţ. Dealtfel, gras şi gros, greoi şi adormit, ademenit de pofta averilor şi a puterii, parcă uitase s-o cerceteze în iatacul ei. Dar asta n-o liniştea, ci îi pricinuia o ciudată gelozie: „Nu cumva începe să domnească singur? De-o vreme mi se pare că-mi ascunde ceva. Aducerea Brâncovenilor în Casa română l-a speriat; şi totuşi pe Radu Dudescu nu l-a pedepsit. Pentru că mi-i cumnat? se întreba Păuna. N-aş crede. Mi se pare că între ei e o taină cu Răducanu. L-o fi ucis şi nu vor să aflu? Mie Dudescu mi-a spus că-i acolo, cu toţi, în Casa futil Al vă, că l-ar fi văzut când l-au brâncit şi le-au aruncat i'Hi:n în uliţă.”

Kn” dimineaţă de vară, caldă, senină, şi nu aţipise nici un minut, toată noaptea. S-a ridicat totuşi din pat şi s-a |ii< |>i,inat, singură, la oglindă, să-şi vădească ei înseşi fruiini.>'ţca şi să-şi mai uite neliniştea şi neastâmpărul. Slujitoarele i-au adus cafeaua, dar nu s-a atins de MMiţca. Se gândea să-şi cheme copiii, când, deodată, căpiihuiil de strajă a cerut voie să-i înfăţişeze un sol ciudat şi ui il de la mânăstirea Hurez.

S-a îmbrăcat într-o clipă: în iatacul dinspre poartă o iili'pta un călugăr prăfuit, cu opincile rupte, cu comarnicul soios şi decolorat, cu rantie de şi ac vechi, ros în i uali”, l'lenduros la poale.

— Vrea să vorbească numai cu măria ta, fără zăI iii vă, lămuri căpitanul, cerându-şi iertare că a trecut peste ui u o ţeremonie şi-a tulburat-o aşa de dimineaţă.

Deşi o izbi o duhoare iute de sudoare şi de picioare nespălate, doamna Păuna nu-l goni furioasă, ci se apropie fio e| ca de-o făptură vrednică de laudă şi, privindu-l cum ii uţa lespedea de sub tălpile ei, îl întrebă:

— Vii de la Hurez?

— Da, hî, hî! Părintele stareţ spune că beizadea llndu-i aici.

— Unde? Unde?

— La Hurez.

— La Hurez? Ce faee? E sănătos? Vrăjile maicei (Uimpiada, ele l-au adus.

— Da, sănătos, hî, hî! Nunteşte cU. Hî, hî! cu domniţa Ancuţa, răspunse călugărul cu glas gros şi tâmp.

Mirat şi înspăimântat de paloarea şi încremenirea iloiimnei, călugărul se trase repede spre uşă, gata să fugă: crezuse că-i aduce o veste bună şi, când colo, nenorocire, liniată ce se dezmetici Păuna întrebă:

— Ştie cineva c-ai venit încoace?

Numai părintele stareţ, hî, hî., Neonil.

— ŞI. Cum era îmbrăcată mireasa? se trezi întrebi ud, fără voie, poate ca să-şi ascundă neliniştea şi furia.

— Cu rochie albă şi hobot străveziu, hî, hî., de triătasă.

— Şi giuvaeruri?

— Nu multe, dar., hî, hî., de preţ. O pafta cu diamante. Şi masă mare, cu bucate şi băutură, hî-hî. Băutură multă, că băură şi turcii cu care-a venit, pân'să turtiră şi căzură sub masă. Dar eu nu băui, hî-hÎ. Încălecai şi venii, cum fu porunca. Doi cai crăpară de galopare. Şi trebuie să-i plătească, hî-hî! cineva de la domnie. Aşa o zis stareţul Neonil.

Vorbele rostite tâmp, caraghios, o înfuriară pe doamna Păuna:,Ce olăcar nenorocit îmi trimite boaita! în loc să-l prindă şi să mi-l aducă, legat cu frânghioară de mătasă, olăcar nerod îmi trimite”.

Aspru, hain îşi muncea creierul şi nu găsea pe cine să trimită la HureZ. Îi trebuia cineva apropiat, să nu afle vodă, cineva în stare a se bate şi a supune om ca acela. Aruncă trei galbeni călugărului ştafetar, şoptindu-i:

— Te-ntorci la Hurez şi nu mai spui nimănui ce mi-ai spus.

Ca un făcut, peste zece minute se ivi Radu Dudescu.

— Nu ţi-a tăiat vodă capul, nevolnicule?

— După cum vezi, nu. Dar nici nu ştiu de ce mă cruţă. Ţie pot să-ţi spun că, după ce ne-au gonit din Casa română ca pfe nişte slugi, ne-am plâns lui Osman aga; ci acesta ne-a întrebat în batjocoră: „Cu câţi bani aţi furat de la Brâncoveni nu puteţi cumpăra ori închiria altă casă? Sau i-aţi băut pe toţi?”

— Cum adică? Biruiră iară Brâncovenii?

— Aurul, mărită doamnă şi cumnată; aurul sparge şi zidurile cele mai tari din lume, cele de la Şapte Turnuri.

— Lasă filosofia! se răsti doamna hotărâtă. Pleci în goană la Hurez.

— Să mă călugăresc?

— Taci, marghiolule! Mi-i aduci, vii, pe Răducanu şi mireasa lui! Altminteri, capul!

— Cum? Sunt aici? Radu ăsta-i dracul gol.

— Nu te mai mira, ci adu-mi-i, în grabă! Vreau să-şi petreacă luna de miere în ştreang! în ştreang! Ai înţeles? Dacă nu mi-i aduci, pe tine te spânzur! Cu mâna mea trag şfacul!

Nu-şi închipuise vreodată c-ar putea rosti cuvinte de cumplită ură împotriva lui Răducanu al ei. Ciudat, dar asemenea cruzime şi ură izvorau din matca necuprinsei Iubiri ce-i purtase şi i-o mai purta încă. Ba chiar începea să creadă că numai cu gheaţa mâniei şi a urii sălbatece putea stinge pojarul iubirii din inima ei, din trupul ei.

— N-ai plecat? Au crezi că mă răzgândesc?

— Bani. Bani, să-mi tocmesc un pâlc de slujitori credincioşi.

— Poftim! Şi pleacă odată.

— Unde ţi-i aduc?

— LA. La Mogoşoaia! Să nu te simtă vodă, pentru nimic în lume!

— Ţara ştie că vodă-i sub papucul tău. Că din fire vodă-i bun, că are chip şi creştere de om înţelept, ci intrând sub puterea ta s-a făcut cam nestătător: făgăduieşte multe daruri, şi bani, şi moşii, şi boierii; ci toate rămân făgăduieli deşarte.

— Ce vrei să spui, belea afurisită?

— Să nu-ţi pese: fii mai departe ce-ai fost. Eşti mai deşteaptă decât dânsul.

— Pleacă odată! Nu mă mai scuipa cu laude.

Abia se despărţise de Radu Dudescu şi cerca să se liniştească, să-şi adune gândurile, când, în iatacul ei, se ivi Ştefan vodă.

— Ştii că beizadea Radu Brâncoveanu umblă prin ţară?

— Prin ţară? De ce? De unde ştii?

— Da, nunteşte la Hurez şI. Vrea să-mi ia domnia.

— Cum? Cum? Domnia?

— Te sperii că nunteşte ori că va să mă dea jos din scaun?

— Oho, eşti mult mai tare decât îmi închipuiam, îşi înzdrăveni doamna firea şi îşi schimbă purtarea, cu gust de harţag.

— Mi-am amintit că-mi curge-n vine sânge împărătesc, cantacuzin, nu bragă grecească.

— Nu-s grecoaică, măria ta! Ştii bine: neamului meu i s-a spus Greceanu fiindcă bunicii se-ndeletniciră cu negoţ cu mărfuri de la Salonic. Ştii foarte bine asta, măria ta, de când te milogeai, cu tot neamul tău, să te primesc soţ.

Şi numai necazurile şi gelozia te fac să mă robori şi să mă ocărăşti în neamul meu. Adevărat, noi Grecenii nu avem sângele ales, împărătesc al Cantacuzinilor, dar suntem oameni tari, vânjoşi, cu multe patimi în făptura noastră de gospodari, de cărturari, de oameni ai bisericii.

Vorbea cald, frumos, cu simţire, dar şi cu subţire batjoooră; vodă, în loc să fiarbă de ură, se aşeză cuminţel în faţă-i, părând a deveni iar ginecolatrul de sub condurii doamnei Păuna. Gândi: „Iubirea fără măsură aduce după dânsa ură”, şi-o lăsă pe doamna Păuna să plănuiască prinderea lui Radu Brâncoveanu: „Mai bine să-l spânzure ea, ibovnica, iar eu să mă fac a jeli o rudă şi un prieten preschimbat în vrăjmaş”.

— Ci eu zic aşa: să-l urmărim până-i aflăm locul unde a ascuns inelul, cerceii, diamantul basarab. Acele descântate giuvaericale ne pot aduce norocul domniei lungi, cu strălucire şi pace.

— Cred în înţelepciunea ta, Păuniţo. Dar cum facem şi nu-l scăpăm în Transilvania?

— Poruncesc străji care să-l urmărească pas cu pas.

— Da? Aşa? se miră vodă şi numaidecât îşi schimbă gândurile: „Aha, vrei să-l urmăreşti cu oamenii tăi? Adică să-l faci scăpat.” Vezi tu, Păuniţo, în toate mă sfătuiesc cu tine şi povaţa îţi urmez. Aşa zice şi părintele meu că-i bine. Dar în prinderea lui Radu Brâncoveanu nu vreau să te amesteci: lasă-l în grija mea. Numai a mea!

— Şi dacă-ţi scapă? Acela-i zvârlugă şi jder, nu om.

— Ehei, nimeni nu ştie ce poate un ginecolatru furios. Că am lăsat a se deschide foarte larg poarta spre doamna, încât lumea zice că tu domneşti, iar eu cetesc în cărţi, trag din ciubuc şi moţăi în scaun.

— Lumea-i rea şi nedreaptă, măria ta; cel care domneşte este socrul meu Constantin stolnicul Cantacuzino. Noi, pe de lături, ca pruncii sub epitropie. Ci să curmăm vorbirea aici, că în vremea asta s-ar putea ca Radu Brâncoveanu să fi ajuns la Braşov.

— La Braşov? Ai vorbit cu el şi.

— Hm, măria ta, măria tA. Adineaori ai spus: „Să nu-l scăpăm în Transilvania”. De ce te faci a uita că acolo Brâncovenii au multe averi şi pe Mânu Apostol care le chiverniseşte?

— A, da-da. Uitai că taică-su are tituluşul de prini• iI>< al împărăţiei nemţeşti.

Văzând că războiul acesta de făţărnicii şi marghioleli nu are sfârşit, că domnescu-i soţ îşi bătea joc de dânsa delicat, dar sângeros, se mânie în sine, fără a izbucni. Ci îşi aminti că a sosit ceasul când trebuia să ia leacurile pregătite de maica Olimpiada şi părăsi brusc disputa. Dai', ajungând în prag, Ştefan vodă o pocni c-o vorbă pentru care de fapt intrase aşa de dimineaţă în iatacul ei:

— Mărită doamnă, bucură-te! La ceasul acesta Răii ucanu-i în drum de la Hurez la Bucureşti. În lanţuri! Vrei să-l spânzuri tu ori călăul?

Doamna Păuna văzu negru înaintea ochilor; se clătină şi se sprijini uşor, să nu cadă. Buzele i se strâmbară într-un fel de surâs, iar glasul i se scânci fără voie:

— Bine. Cum vrei măria ta.

Ci tocmai în acel ceas al dimineţii, la Hurez, asupra lui Radu Brâncoveanu şi a domniţei Ancuţa se repeaeau cinci seimeni, sub porunca unui căpitan. Pătrunseseră în casa domnească ajutaţi de-un călugăr care, părăsind masa cu băutură din trapeză, deschisese porţile mânăstirii. Dar nu ştiau atacatorii că Uşurelu, Pârvu şi Stan vegheau, că beizadea Radu era cu spada alături şi că, îndată ce-o avea în pumn, ştia s-o mânuiască fără greş. Nu dormeau la acel ceas, ci, aşa cum e legea tinerilor soţi în întâia lor noapte după cununie, îşi povesteau unul altuia viaţa, în acea urieşească şi nesătulă dorinţă de a se cunoaşte şi de a se cuprinde cu totul în vălul cald şi aurit al dragostei.

Auzise zgomotul şi năvala seimenilor îl află pe Radu Brâncoveanu în picioare. Dintr-o lovitură reteză mâna seimenului care ridicase iataganul asupră-i.

În străvezie cămaşă de noapte, despletită, înspăimântată, Ancuţa s-a lipit de stâlpul de lângă pat şi-a privit cu groază în jur: mâna rostogolită, cu iatagan cu tot, pe pardoseala din cărămizi hexagonale, iar sângele ţâşnit din trupul seimenului până în mijlocul bolţii, împodobită cu flori de stuc colorat albastru, galben şi verde. Când înţelese că lupta era pe viaţă şi pe moarte, înşfăcă o pernă şi-o ţinu în braţe, strâns, ca pe-un scut. Ci, zărind că un seimen da să-l izbească pe Radu pe la spate, azvârli perna asupră-i, abătându-i arma şi dând răgaz lui Radu să se răsucească şi să-l doboaie şi pe acesta.

Războirea a încetat când Sava Uşurelu, vestit de huetul din casa domnească, sări, cu Pârvu, cu Stan şi cu câţiva călugări povăţuiţi de Rafail; înconjurară seimenii, legară pe cei doi teferi, iar pe cei răniţi îi ridicară de pe lespezi şi-i pogorâră în pivniţele casei.

Radu avea doar o uşoară zgârietură la umărul stâng. Tremurând de spaimă şi bucurie Ancuţa îşi sfâşie mâneca de la cămaşă, oblojindu-i rana.

— M-am temut totdeauna de sălbăticie şi sânge. Şi uite că tocmai în noaptea nuntirii.

Ce v-a lipsit vouă, Brâncoveni Ic r?

„Lauda norodului, cea mai mare cinste.” (PROVERB ROMANESC) u toate că între „Groapa sângelui” şi Casa română era deosebirea dintre iad şi rai, totuşi şi aici Brâncovenii stăteau ca în cuşcă. Nu aflau nimic despre soarta lor de mâine. Le lipseau aproape cu totul ştirile din afară. Aga Osman le trimitea bucate destule, dar trebuiau să şi le gătească singuri: nu le îngăduia slujitori, nici măcar o spălătoreasă. Străjerii ori nu se lăsau corupţi, ori făgăduiau să îndeplinească vreo rugă, primeau bacşişurile şi se făceau nevăzuţi.

Într-o zi domniţa Bălaşa l-a zărit la poartă pe Colyer, dar straja nu i-a îngăduit să intre. Doamna Maria a izbutit totuşi să scoată, prin doctorul evreu trimis să le îngrijească rănile, nu pitac către Casandra Colyer. Răspunsul a fost bun: îi poate da, oricând, un împrumut, în contul banilor depuşi în Amsterdam.

Aşteptau toţi veşti de la Radu. Acum ştiau că l-a vizitat pe patriarhul Nottara: deci n-a pierit şi nici n-a trădat. Şi tot medicul aduse ştirea, de la un neguţător bulgar, că Radu se afla în Ţara Românească: să nuntească acolo.

— Ţara piere şi baba se piaptănă., mormăi beizadea Constantin. Parcă habar n-ar avea că noi ne perpelim aici. Totdeauna a trăit numai pentru el.

— Doctorul va să ne ducă un pitac la cuscrul Antioh, propuse doamna Maria, iar vodă îl şi scrise.

Sfătuindu-se cu cei din jur, cu Pârvu şi Uşurelu, dar mai ales cu călugărul Rafail şi cu flăcăii care însoţiseră carele cu bucate pentru nuntă, beizadea Radu se încredinţă că nu poate folosi încă ajutorul norodului.

— Toţi: ţărani şi moşneni, neguţători şi meşteri jelesc şi se frământă, se chinuie şi scâncesc în bocete ori plâng în doină pe vodă Brâncoveanu; dar mai mult nu pot. N-au cum. N-au arme şi nici nu ştiu să lupte. Mihai vodă, Buzeştii şi alţi căpitani ai lui au avut măcar un sâmbure de oaste; iar acum o sută şi mai bine de ani şi ţăranii ştiau să lupte. Azi, nimic şi nimeni. Chiar Matei Basarab s-a apărat cu seimenii, care atunci nu erau ticăloşiţi precum cei de azi. Măria ta, nimic.

— Aici zilele ţi-s primejduite în fiece clipă, zise tânăra-i soţie.

Cu astfel de sfat, în zori, beizadea Radu lăsă ceauşii să doarmă în chilii liniştite şi, însoţit de cei trei slujitori ai lui de credinţă, trecu munţii, cu Ancuţa alături, pe drumul oierilor, până la Sibiu. Călugărul Rafail a rămas să păzească pe cei doi ceauşi, să doarmă tihniţi cât mai târziu, ca să piardă urma fugarilor.

În cetatea Sibiului, Radu găsi ceva bani la neguţătorii saşi, cu care mai an vodă Brâncoveanu tocmise ceva afaceri. Cu trăsuri şi cai buni, în două zile ajunseră la Braşov, în casele din Şchei.

Pe Mânu Apostol îl întâlni în cetate, pe uliţă, cu o condică de socoteli sub braţ. După sfat scurt, hotărâră să plece împreună la Viena, să ceară sprijin pentru măria sa, iar Ancuţa să se adăpostească în Şcheii Braşovului, să-şi aştepte soţul şi să păzească giuvaerurile pe care le poartă din ceasul cununiei.

— Acum fac parte din făptura ta: nu mi te mai pot închipui fără ele. Dacă te ameninţă vreo primejdie le-ngropi unde crezi tu: aici, la Sfântul Neculai, la Sâmbăta ori în Cetatea Făgăraş.

Durerea despărţirii sfâşia inima Ancuţei; îşi îmbrăţişă /•liins soţul şi-i şopti:

— Trimit ştire părinţilor, la Istanbul. Să te-ntorcî repede, Radule! Nu-mi purta grijă: ştiu a fi bărbată. O nu plânG. Tare o să mai plâng, dar numai când oi fi singură.

De mai multe ori Antioh Cantemir a cercat să intre în Casa română, dar străjile i-au pus suliţele în piept. Acum, primind pitacul lui Brâncoveanu, s-a dus, în grabă, la Osman aga şi i-a cerut învoire să-l vadă.

— Îngădui, dar cu grijă: să nu afle, cumva, marele vizir. ŞI. Ceva bacşiş, după obicei.

Întâlnirea a produs o bucurie neînchipuită: îmbrăţişări şi lacrimi, sărutări şi mulţumiri.

— Cuscre şi frate! Să ne iertăm şi să uităm patimile cele vechi. Să ne iubim ca fraţii!

De la Antioh Cantemir Brâncovenii aflară tot zbuciumul lui Radu în Istanbul, despre primirea la marele vizir şi despre chipul cum s-au purtat Nottara şi Ion Mavrocordat şi despre călătoria până la Dunăre.

— Vizirului i-a făgăduit trei giuvaeruri, pe care cuscra Maria le-a dăruit Ancuţei.

— Şi-o să le dea? se îndureră doamna Maria.

— Nu ştiu. Oricum, Ancuţa le-ngropase într-un loc numai de ea ştiut şi s-au dus să le dezgroape.

— Să le dea, dacă vrea să-şi scape familia de la moarte!

— Constantine, fiule, acolo-i diamantul basarab, giuvaer cu înţeles adine, jurat să nu iasă din pământul, din moşia românească.

— Lasă, mamă,. Înţelesurile şi jurămintele. Viaţa noastră!

— Mai bine ar fi fugit la Viena ori la Veneţia.; vise vodă. Avem acolo ceva bani şi, cu proteguirea lui Carol împărat, ne scotea şi pe noi de-aici.

— Aşa l-am povăţuit şi eu. Zicea: „Nu vreau să-mi las capul în Ţarigrad şi trupul hrană peştilor din Bosfor. Vreau să fiu mai dibaci decât Petru Cercel. Aniţa-i o domniţă frumoasă cu care mă pot înfăţişa, cu mândrie, la orice curte europeană. Il vizităm, zicea, pe unchiul Dimitrie la Mosc şi ne înfăţişează ţarului Petru”.

— Te pomeneşti cĂ. Vrea domnia! sări beizadea Constantin.

— Ei, ce bine-ar fi! exclamară, odată, doamna, vodă şi Bălaşa, ca la o poruncă lăuntrică, nestăpânită.

— Şi eu? Eu? se răsti Constantin cu întrebarea.

— Potoleşte-te, furiosule! zâmbi rău Ştefăniţă. Că nu de alta, dar te aude ceauşul din poartă şi te pârăşte marelui vizir.

— Au mai sosit în Istanbul doi Cantacuzini, cârmi Antioh vorba. Au grăit cu aga Mustafa şi cu Osman aga.

— Un nou val de pârâturi., gemu domniţa Bălaşa.

Cu cai de olac, Radu Brâncoveanu ajunse la Viena în cinci zile. Era încărcat de nerăbdare şi de nădejdi:”Nu se poate să nu aflu înţelegere şi ajutor la un împărat dornic să doboare împărăţia sultanului. Nu-l găsi în Viena, ci la Neuburg Kirche, unde se construiau un palat şi-o biserică uriaşĂ. Îl opri pe şantier şi-i vorbi cu îndrăzneală, binecuvântându-l, în gând, pe Antonio Maria del Chiaro, că l-a ajutat să înveţe bine italianA. Împăratul auzise de nenorocirile abătute asupra Brâncovenilor şi arăta foarte îndurerat; dar atât. Războiul cu sultanul e ca şi început şi nu crede că un cuvânt al lui ar ajuta la ceva. Dimpotrivă: i-ar înăspri tortura.

— Mai răbdaţi până la toamnă, când îl voi alunga din Serbia şi vom fi debuşat spre Istanbul. Atunci voi sta altfel de vorbă cu nefiresc de zgârcitul şi crudul sultan Ahmed.

— Românii au o vorbă: răbdarea şi nădejdea, două surori bune. Numai să nu ucidă cineva pe una din ele.

Împăratul îşi clătină zulufii perucii şi zâmbi.

— Principe, răbdarea-i soră cu înţelepciunea, care văd că nu-ţi lipseşte.

— Nu s-ar putea, luminate, să-I rogi pe ţarul Petru ca el, măcar el, să stăruie pentru viaţa unui cap încoronat, cu sălbătăcie torturat?

— A, da: asta pot face până-n toamnă. Aşteptaţi 1

— Dar ştii, mărite împărat, călăii nu prea aşteaptă.

M Dar tu, principe, ştii cât de departe-i Moscova?

I – - Ştiu. Dar mai ştiu că dragostea înghite depărlOilIo.

L' – îmi placi! Nu vrei să rămâi în armata mea, sub jftUinda prinţului Eugen?

T – Ar fi o mare cinste pentru mine. Şi aş rămâne i Ui.ir acum, dacă n-ar trebui să mă zbat ca să-mi salvez i tmlllu.

Vestea că Brâncovenii au fost mutaţi în Casa română |*M îngrijorat foarte pe Ştefan vodă, ca şi pe toţi Canliu-u/inii. Doamna Păuna se zbătea intre bucurie şi spaimă. Iliicurie şi spaimă îi pricinui şi vestea că Radu a scăpat dl' Iu Hurez: dorea să fie slobod, dar să vină aici, la dânsa, nul) baldachin; o speria gândul că acea comoară se afla în a în mâna Ancuţei, pe care acum o ura ca pe duşmanca „•I cea mai mare: „O Cantemirească să poarte la brâu diamantul basarab? Nu, nu se poate!”.

O chemă pe maica Olimpiada, cu descântecul, vrăjile ţl leacurile ei. Şi aproape două ceasuri îşi lăsă trupul şi cugetul în sama acestei femei cu crucea pe piept şi cu diavolul în inimă. Ca şi altădată, arşiţa din trap şi zbateivu din cuget i se mai potoliră:,Mi-i drag şi nu pot fură el. Visul domniei el mi l-a insuflat şi-acum îl urgiK'hc şi-l pândesc cu arma morţii. Au n-ar fi mai bine s-o prind pe Ancuţa şi. Nu: mult prea mult o iubeşte, aşa Ol, luându-i-o, nu-l câştig iară, ci de istov îl pierd. Să eu d că el are oricând nevoie de-o ibovnică asemeni mie. I lu că mi-l aduce măcar acum Dudescu, îl ţin în cuşcă de i ii*i'. Nu, de aur! Şi noaptea mă strecor la el”.

În goană neîntreruptă s-a întors Radu Brâncoveanu În Braşov. Uşurelu se mira cu ce îndrăzneală a vorbit îm- |”Aratului nemţesc şi se bucura că toţi sfetnicii şi boierii, meşterii şi căpitanii de pe şantierul de la Neuburg Kirehe I nu privit cu plăcere, cu admiraţie. Păcat că nu ştiu să fie mai săritori la nevoie.

Bucuria domniţei Ancuţa nu avea alte margini decât cele impuse de refuzul împăratului Carol de a-i ajuta în eliberarea familiei.

— Furtună eşti, nu om.

— Dacă nu zorim, părinţii şi fraţii mei sunt pierduţi.

— Veseleşte-te: acum două ceasuri Mânu Apostol a primit scrisoare de la măria sa.

— De la tata? Ce spune?

— I-au mutat la Casa română şi zic că s-ar putea să-i dea şi domnia înapoi. Marele vizir s-a săturat de Cantacuzini: nu trimit haraciul şi peşcheşurile cerute.

Curând se înfăţişă Mânu Apostol.

— Doreşte, măria sa, să-i trimit bani la Istanbul, să isprăvească lucrurile cu otomaniI. Înţeleg, dintre rânduri, că setea lor de aur a ajuns la oarecare îndestulare. Mai cer totuşi.

Hotărâră ca, după masă, în casa lui Mânu Apostol, să numere banii şi să vadă cum îi trimit.

— Merg şi eu cu tine, surise Ancuţa. Şi pe tata îl ajut la socoteli.

Cu catastiful în faţă, au adunat şi-au scăzut aflând ce-a mai rămas din visteria brâncoveană. Dând peste conturile de la Viena, Radu se gândi că ar avea cu ce trăi printre străini câţiva ani, până se mai schimbă vremile, iar împăratul Carol îi biruie pe otomani.”Ci trebuie să cumpănim aşa fel lucrurile, încât să nu sărim din lac în fântână, adică să încăpem sub stăpânire nouă”'.

— Ancuţa, Carol împărat m-a întrebat dacă nu voiesc a intra în armata lui.

— Şi de ce spui asta cu tristeţe în glas?

O privi drept în ochi şi-i răspunse cu un soi de pildă:

— Tata spune că eu m-am născut în ziua şi ceasul când a căzut în luptă acel Constantin aga BălăceanU. Pe al cărui cap l-a pus în prepeleac. Şi mă întreb: sunt oare sortit să intru şi eu în oastea cu care el voia să-l alunge pe părintele meu din scaunul domniei? Ciudat se mai răsuceşte şi se mai răstoarnă roata lumii. Ci noi nu vrem decât ţară slobodă. Aşa că în dam ne osândesc unii şi alţii, că nu ţinem jurămintele. (vliii Ancuţei se umeziră: Radu vorbea aidoma pribeagului unchi Dimitrie. Şi, pentru că nu găsi în mintea-i tiu iul atât de mare, de înalt, de gingaş, să-i tălmăcească im i uvintata-i dragoste pentru soţ şi pentru vălmăşitele Iul nmduri, îi cuprinse mâna şi i-o mângâie blând, alinător, nil fiorul nesfârşitului în faţă.

I 'Area că se lasă liniştea şi împăcarea peste sufletele lliirrilor soţi; dar deodată sluga lui Mânu Apostol vesti Unirea unei ştafete de la Istanbul. Toţi săltară în picioare.

— Să intre! porunci gazda.

Apăru un neguţător grec, Panaiot Dimo: făcea demnii, negoţ cu saşii din Braşov şi cu românii din Şchei.

— Jupâne Mânu, am scrisoare de la stăpânul domniei Ittle Constantin vodă Brâncoveanu.

— De la tata! nu-şi putu Radu stăpâni bucuria şi rtci lâbdarea.

— A, domnia ta eşti beizadea Răducanu? se înclină neguţătorul.

— Spune, ce fac ai mei?

— Locuiesc acum în Vlah-serai, dar nu-s încă slobn/.i. Povăţuiesc să vă feriţi de oamenii lui Ştefan vodă: „t Irimis noi pârâtori la Constantinopol.
Beizadea Radu mulţumi neguţătorului şi-l dărui cu un Îmi de aur. Apoi se sfătui cu Mânu Apostol unde şi cum •A ascundă lucrurile de preţ, să le ferească de jaf.

— Tu, Ancuţa, te adăposteşti în Şchei; te apără Pârvu şl Stan. Să-ţi grijeşti sănătatea şi frumuseţea.

— Şi giuvaerurile!

— Comoara mea eşti tu. Într-o zi, două vin şi te iaU. Şi pe urmă vom mai vedea.

După descântecele şi frecăturile cu unsori şi miresme, PA una stătu pe pat, sub văl alb de mătasĂ. Îşi urmărea bfităile jucăuşe ale inimii şi însăşi se minuna de catifel,n ea pielei, de liniile armonioase ale trupului, de patima ce-i clocotea în sânge. Nu auzi când a intrat soţul: o izbi neplăcut înfăţişarea bugetă, năduşită de căldură; iar pofta riumândă pe care i-o simţi în ochi, în tremurul mărunt al buzelor, al mâinilor o îngreţoşă.

Ştefan, în felul lui, se bucura, deşi nu se aştepta s-o găsească goală sub pânza de borangic. Dar Păuna îl ţinti cu priviri reci, îngheţându-l. Stătu înţepenit, parc-ar fi uitat de ce-a veniT. Întrebă aşa, netam-nesam:

— Ce tot caută Olimpiada pe aici?

— Mă descântă.

— DE. Dragoste ori de ursită? vru să zeflemisească vodă.

— Şi de una şi de alta.

— Şi cui te meneşte?

— Bărbatului bărbat.

Ştefan vodă vru să se laude: „Tot am să-l prind şi-am să te silesc să-l sugrumi cu mânuţele tale”.

Păuna se sperie de gândurile soţului scrise pe faţa-i; îşi încălzi privirile şi-şi îndulci glasul, mieunând o ispitire vicleană:

— Te chem ceva mai târziu; acum trebuie să mă pătrundă miresmele şi unsorile.

La mai puţin de un ceas după plecarea Ancuţei, când Mânu Apostol,^Împreună cu beizadea Radu, ajutaţi de două slugi, împachetau lucrurile de preţ, să le ducă într-un adăpost bun, la Sâmbăta şi la Făgăraş, o ceată de oameni armaţi înconjură casa, se năpustiră înlăuntru, spărgând uşile. În frunte, Radu Dudescu tună:

— Daţi-vă prinşi! A, şi tu eşti aici, beizadea Răducane?

— Şi eu! îl înfruntă Radu, strângând pumnii, dar şi râzând: Ce vrei, beleaua dracului? Gândeşti a mă pedepsi că te-am lăsat a fi lotru?

— Ce găseşti de râs?

— Râd că noi, Brâncovenii, avurăm parte numai de prieteni mişei şi spurcaţi: tata de Mustafa aga, eu de Dudescu tâlharul.

— Lasă palavrele! La Hurez mi-ai scăpat. Aici te-am găbuit, cu toate că nu mă aşteptam să.

— Nu te-am văzut la Hurez, că sfârşeam atunci cu prietenia ta.

— Am doisprezece arnăuţi cu mine. Uite-i! Şi <11 miA n-ai.

K.idu Brâncoveanu privi în jur cum îl împresurau ochi i ii „ugcţi de ură şi iatagane cu luciri de moarte.

Te-am prins, cum am poruncă: poruncă din două |iAi (I I înţelegi? Dar vreau şi acele giuvaeruri numite „coinimni Brâncovenilor”. Ştii tu pentru cine.

Dudescule, voi numiţi acele giuvaeruri drept „coura Brâncovenilor”, ci noi ştim că ele întruchipează ii Ir Iroi ţări române, pe care părintele meu, ca şi Mihai Vodă, a vrut să le unească. Ele au blestem vechi şi nu pot Ir il din pământul românesc. Sunt ale lui. Cine le va scoate i I li lovit de osânda stingerii neamului. Or, ştiu că tu n-ai font totdeauna un mişel şi un spurcaT. Împreună săvârşil'ftin şi fapte de laudă. De pildă, atunci când, venind din Moldova, soli la Dimitrie Cantemir, straşnic ne-am bătut i o un pâlc de spahii. Dacă nu mă înşel, atunci ţi-am salvat i li Iar viaţa. Ştiu, de asemenea, că vrei şi tu să ajungi om (În vază şi neamul Dudeştilor să vieţuiască în veci, cu Ialină în ţara asta. Or, uciderea unui prieten ţi-ar păta numele şi numai ocară ţi-ar aduce.

Câteva clipe Radu Dudescu a uitat unde se află şi cu i'„i poruncă anume. Simţindu-l în şovăială şi ştiindu-i prinderea în luptă, beizadea Radu se năpusti asupră-i, îl dobori, îi smulse iataganul şi, fulgerător, i-l puse cu vârful În dreptul inimii.

— Porunceşte slujitorilor tăi să se depărteze de casa a la Dacă nu, apăs şi te străpung!

— Plecaţi. Depărtaţi-vă., scânci, sugrumat de furie fl do frică, o poruncă pe care arnăuţii o împliniră muriiiiii ind, mai mult bucuroşi decât supăraţi.

Şi cum tocmai acum intra şi Sava Uşurelu, cu Pârvu ţ I şi an, toţi se traseră în uliţă, repede şi fără cârtire.

În graba mare beizadea Radu şi Pârvu îl legară pe Dud”'M'U de un stâlp în cerdacul casei şi, încărcând avuţia în ilmia căruţe, o porni spre Sibiu, sub privegherea lui Mânu Apostol, să mai încarce şi pe cea de acolo, aflată la Sebtmtian Hann. De la Sibiu, să treacă la Viena, unde va să MVli pte poruncă domnească.

Vezi, Mânu Apostol; soarta neamului brâncovean „•> află în mâna ta. Aceste averi nu trebuie să ajungă nici la turci, nici la Cantacuzini, nici la nemţi. Să foloseşti toată iscusinţa din tine şi să te strecori, nevătămat, până la Viena. Eu cerc s-ajung, furiş, la Constantinopol. Aici sunt cerb încolţit de lupi. Uşurelu spune că au jefuit totul de la Doiceşti şi de la Potlogi. Străjile puse acolo de Ştefan Cantacuzino sunt mai mult nişte tâlhari: golesc totul. Şi aurul de pe ziduri îl răzăluiesc. MogoşoaiA. Din palat semeţ, han pentru neguţători! Mă duc să văd. Apostole! Mor dacă nu văd. Dealtfel pe acolo trec spre Dunăre.

A trebuit însă să-l aştepte aproape o jumătate de zi pe Uşurelu.

— Unde mi-ai umblat, flăcăule?

— Eram dator cuiva şi mi-a venit bine să i-o plătesc.

O să afli măria ta, mai târzior, ce şi cum.

Cei doi Cantacuzini trimişi de Ştefan vodă au pătruns la marele vizir Gin Aii paşa joi după-amiază. La pârele despre legăturile lui vodă Brâncoveanu cu împăratul german, înaltul dregător a strâmbat din nas: nu da nici o para pe asemenea ştiri.

— Bani L.”*Aur 1 Aur!

— A. A jumulit ţara ca pe-o ţarcă, dar fără să ţipe, se cam bâlbâiau noii pârâtori. A pus împrumuturi mari pă boieri, pă mânăstiri şi biruri grele pe toată săraca ţarĂ. Că, împovărată peste măsură, se văita şi blastăma, dară numai în şoaptă.

— Unde-a ascuns aurul?!

Abia se liniştise şi parcă se împăcase cu sine, când i se înfăţişă Radu Dudescu: mergea greu, sprijinit în băţ.

— L-ai prins? se răsti cu întrebarea.

— Nu. Vin singur, înfrânt şi batjocorit, mărită doamnă.

— Cum? Iar l-ai scăpat? E teafăr? Spune! răcni cu o bucurie aşa de nervoasă şi de nefirească, încât Dudescu crezu c-a înnebunit. „E atât de îndrăgostită, că uşor poate zărghi”.

— Strigă, ocărăşte-mă cât vrei, dar scapă-mă de voda, am jurat să i-l aduc viu, să-l pedepsească el însuşi. Ci s-a Iiiluoplat ca el să mă prindă şi să mă lege, iar sluga Iul „A ruă., Să mă schilodească.

— Nu înţeleg.

— Să-ţi spun. În zburdălniciile mele, când eram prieten cu Răducanu, am necinstit pe sora slujitorului său, Htlică sora lui Uşurelu. Şi-acu, venindu-i la îndemână, ura Iul veche a răbufnit şi.

— Şi ce ţi-a făcut?

— Ceea ce voia vodă sĂ. Facă lui Răducanu. Şi, dacă tiu se afla iscusitul doctor sas Hans Schmidt, muream de durere şi scurgere de sânge.

— Capul să ţi-l fi tăiaT. Schilodule!

— Ascunde-mă de mânia lui vodă, până i-o mai trece furia. Pe urmă ne-om înţelege, cĂ. Nici măria sa nu-i rhiar aşa de bărbat; el din naştere, eu de la mila lui Uşurelu!

— Mai ai chef de glume?

— Ce să fac? Sunt schilod şI. Gata.

Nimeni nu ştia mai bine ca Uşurelu cum pot fi mituiţi vameşii de la Bran; aşa că au trecut ca şi cum vodă Brâncoveanu nu ar fi fost mazâl, ci un prinţ al împărăţiei nemţeşti. Şi, ocolind Târgoviştea, Radu Brâncoveanu s-a oprit la Mogoşoaia: voia să vadă, cu ochii lui, cum arată ca han pentru negustori. Ci vederea asta îl înfurie aşa de tare, încât uită orice primejdie, urcă în pridvor şi începu să arunce peste balustradă tărhatul chiriaşilor. Se stârniră ceartă, îmbrânceală şi, deodată, şase străjeri, iviţi ca din pământ, îl luară în suliţi. Se răsuci şi saltă peste balustrada de piatră; dar jos îl împresurară vreo zece suliţi. So zbătu, se luptă până-l răpuseră, îl târâră sus, în pridvor şi-l legară de un stâlp, pe a cărui înfloritură de-atâtea ori a mângâiat-o. Atât mai putu: să facă semn lui Uşurelu să se ascundă. L-au ţinut cetluit de stâlp până la apusul soarelui.

A stat Radu Dudescu în iatacul doamnei Păuna până a doua zi. Nu voia să plece, să nu-l afle vodă.

Gazda nu era defel bucuroasă de asemenea musafir, dar nu se îndura să-şi spânzure cumnatul: prea mulţi boieri şi prea multe rude i-ar fi sărit în cap. Şi-apoi mult mai rău i-ar fi părut dacă Răducanu ar fi fost prins.”Totuşi pe acest nevolnic va să-l pedepsesc cu asprime. Am să-l însor cu cea mai năbădăioasă muiere. Ori poate chiar cu. Ancuţa Cantemir.”

Dar tocmai atunci vodă intră strălucind de bucurie, cum de mult nu strălucise.

— L-am prins pe Radu Brâncoveanu!

— Da? Cum? Cum ai făcut!

— Bine: l-am trimis pe Dudescu drept momeală, iar în urmă o ceată mai mare de seimeni, îmbrăcaţi ciobani, l-au urmărit din Braşov încoace, până la

Mogoşoaia. Aici, haţ L. Vrei să-l vezi?

— Eu?

— Da, tu, doamna mea; împreună cu acest fosT. Mijlocitor. Aduc şi călăul. Şi te înfăţişez la pedeapsă, să te văd leşinând de plăcere. Că-i frumos, dezmăţatul naibei.

— Niciodată n-ai fost aşa de batjocoritor, soţul meu cel legiuiT. Înţeleg că acum în adevăr l-ai prins. Dară totuşi, dacă aceUbărbat are un cal şi-o spadă, a lui e lumea.

— Grăieşti adevărul, doamnă, dar a fost un moment când acelui lotru de inimi muiereşti îi lipsiseră şi spada şi calul, râse Ştefan vodă. Ci acum povăţuieşte-mă cum să-l pierd: cu iataganul ori cu spada?

— Zic să nu te pripeşti. Marele vizir nu-i ucide pe Brâncoveni, ci îi schingiueşte, ca să le afle comorile. Iar de-l omori pe cel mai iubit dintre coconi, te poate învinui că i-ai călcat poruffca şi să te poftească la. „Groapa sângelui” din Edicule.

— Deşteaptă eşti, doamnă! Dar, pentru nimic în lume, n-ai să att* unde-i închis.

Ieşi să dea porunci căpitanului de strajă. Doamna Păuna făcu semn lui Radu Dudescu să se ascundă. În scurt vodă se întoarse în iatacul doamnei, se apropie, o prinse de mână şi cercă s-o îmbrăţişeze. Era ciudat de vesel şi nestăpânit de aţâţat. Dar când îi simţi în trup zvâcnet de împotrivire, se încruntă, o cuprinse de mijloc, o strânse cu duşmănie, minunându-se parcă de mlădierea trupului H llnflr şi necuvântat de ispititor, şi se trezi brâncind-o puternic, hohotind într-un râs drăcesc:

— Ai să-l vezi târându-se la picioarele mele! îl voi Hlll sft-mi lingă cizmele. Mă voi face că-l iert şi, cinci se V/t crede izbăvit, îl voi izbi cu gurguiul lins peste faţă, Iqi' cu călcâiul în boaşe. Apoi.

Taci! Cum a putut dospi în tine atâta zeamă de ură? Tu ai izvodit-o şi-ai hrănit-o, în şapte ani de când.: Potoleşte-te, Ştefane, că nimeni nu ştie până la ce 'tnl'lorătoare culme te poate împinge setea de răzbunare. Iui ruzbunarea-i armă păgână, cu două tăiuşuri.

Acolo, păziţi în Casa română, unde-şi aşteptau mila •täplnului, Brâncovenii au vorbit şi-au povestit cât nu vorbiseră şi nu povestiseră între dânşii vreme de douăzeci • le ani. Acum şi-a amintit doamna cum s-a născut fiecare cocon şi fiecare domniţă, cine au fost poftiţi la botezuri vl la nunţi, cum s-au minunat mosafirii de frumuseţea Jiu laşei, aşa după cum îşi aminteau de poznele şi isprăvile lui Răducanu cu zăludul de Radu Dudescu. Pornind de aici, lui beizadea Ştefan îi veniră în minte didahiile mitropolitului Antim. Multe din acele pilduiri le-a spus pentru Răducanu ni nostru.

Nu numai pentru el, îndreptă cloamna Maria; tinerelul se cam molipsise de boala dezmăţului.

Zicea mitropolitul: „Fata lui lair, ce au murit în ca: Ci, Inchipuâaşte pre păcătosul acela care păcătuiaşte eu mintea şi cu voinţa., dacă păcatul nu l-au isprăvit cu lucrul”.

— Ăsta erai tu, Ştefăniţă.

— Parcă ţie, frate, ce-ţi lipseşte? Şi ne speria: „Deci precum Lazăr zicea Măriei, „Doamne, iată pute” aşa mai cu cuviinţă putem să zicem şi noi cum că acest păcătos este adevărat împuţit, de vreme ce nu patru zile, ci săptămâni şI. Luni şi ani şi vremi să află în groapa păcatului”. Auziţi? Răducanu se bălăci „În groapa păcatului”, iar noi arserăm în „Groapa sângeâui”.

— Nu, Ştefane, îl întrerupse Bălaşa; nimeni din voi nu cunoaşte sufletul cel bun şi curat al lui Răducanu.

— Ci tu, tu, cum de i-l cunoşti?

— I-s soră aproape geamănă; erescurăm împreună şi de multe ori l-am aflat ca pre un înţelept şi bun apărător. Şi-a stat totdeauna lingă tata.

— Nu totdeauna, ci numai când se desprindea de Păuniţa.

Ci stând legat de stâlpul pridvorului, între suliţi, Radu Brâncoveanu privea sclipirea stelelor şi gândea la vorbirile de altădată cu Mihai Cantacuzino şi cu aurfăurarul Georg May II, despre zeii grecilor cei vechi şi se închipuia asemeni cu acel Prometeu, pe care, fiindcă furase focul din cer pentru oameni, Zeus, mai marele zeilor, l-a legat de-o stâncă şi-a trimis un vultur să-i sfâşie viscerele, care la loc creşteau întruna, spre necurmata sporire a usturimii şi durerii.”Dacă voi mai scăpa vreodată de-aicI. Voi ruga aurfăurarul să-mi ciocănească chipul acestui Prometeu pe un potir de argint şi, măcar că-i idol din vremea păgânătăţii, tot o să-l dăruiesc mânăstirii Hurez. Să-mi amintească despre acest ceas al suferinţelor, iar cei care-or veni după noi să afle că ne-am zbătut din răsputeri şi nu ne-am lăsat căsăpiţi ca nişte berbeci nătângi”.

Şi, aşa, cu cât braţele şi trupul tot îi amorţeau de strânsoarea frânghiilor, cu atât gândul îi fugea mai departe. Trecea prin petrecerile de altădată, multe chiar de aici, de la Mogoşoaia, cu alergări de cai, cu plimbări în bărci pe lac, cu pescuit şi vânătoare de păsări, apoi cu mâncăruri şi băuturi alese, cu jocuri de noroc şi cu danturi, ca la curţile cele mari evropeneşti. „Veneau jupânese şi jupâniţe vesele şi petrecăreţe foarte. Era dezmăţ şi nepăsare? Poate. Mitropolitul Antim se mai burzului a şi ne mai dojenea:”de slăbiciunea firii omeneşti fiind biruit, în cursele păcatului cazi”. Noi dănţuiam şi beam, ne sărutam şi pătimaş ne îmbrăţişam prin tufişuri, ne bârfeam şi ne pizmuiam prin iatacuri, puneam la cale multe năzbâtil şi lucruri rele, iar mitropolitul striga în pustie: „. Aveţi încă, iubiţii mei, vreme de mântuinţă. Lăsaţi jafurile. Lănuli ntt'âmbălăţile, vrăjmăşiile, curviile şi scandalele. Na tl(l împietriţi la inimă şi necăitori. Lăsaţi poftele cele rele, Voi le trupului. Nu mai fiţi iubitori de desfătări, nici zavistiile! nici pizmătăreţi, nici clevetnici, nici trufaşi. Nu neolnKliţi cu clevetirea pre fratele vostru, nu hrăniţi vrajba Iii inima voastră, nu voiţi răul altuia, nu vă trufiţi asupra „Hora. Altfel nu veţi mai ieşi din groapa păcatului. Vi h ii îngrăşat inima întru nesimţire”. Hm. Din „groapa ricalului •. În -Groapa sângelui”.”

În aceleaşi ceasuri ale înserării şi ale nopţii Brâncovenii aflaţi în Casa română de pe malul Cornului de Aur înmieau şi vorbeau despre lucruri asemenea, ca o întâlnire ii” Idei şi simţăminte sub uriaşa boltă albastră şi nesfârifltit, împodobită cu milioane de sclipitoare stele.

După ce plecă Antioh Cantemir, cu care iară multe amintiri au depănat, beizadea Constantin simţi o mare plăcere să-şi amintească de casa lui de la Potlogi. Asta • tirni pofta lui Ştefăniţă de a vorbi despre Mogoşoaia.

— Mă văd în loggia ori în pridvorul acelei case. Ştiu ni în dreapta porţii de intrare se afla cuhnia şi de-acolo.

— Aburea, totdeauna, miroznă de friptură şi de cozi maci, îl sprijini domniţa Bălaşa.

— Friptură gustoasă şi cozonaci dolofani, bine îmbibaţi cu mirodenii şi rumeniţi, Bălaşa.

— În a doua curte se rânduiau grajdurile cu buieştrii noştri cei neastâmpăraţi şi nebuni după galopări nebune.

— Astea erau pentru Răducanu, o opri beizadea Constantin, nu pentru o fată ca tine.

— Aşa-i., încuviinţă Bălaşa, urmând: apoi a treia curte, grădina cea cu flori şi arbori, cu lacul cel liniştit şi limpede ca lacrima, peste care se legănau, în zbor, raţele, gâştele sălbatece, pescăruşii şi cocorii.

— Răducanu era vânătorul lor. Şi Radu Dudescu, nemernicul! Jefuia ţăranii înstăriţi şi lovea chiar conacele boiereşti, ca un lotru, iar fratele nostru nimica nu-i zicea: numai pentru că era cumnatul Păuniţei. Aşa că lumea îl trecea şi pe fratele nostru printre lotri şi batjocoritori, chiar dacă nu era.

— Dar palatul? întrebă domniţa Bălaşa. Nu stiu de c< în clipa asta îl văd pe Răducanu în pridvor: cată spre stele şi phnge. Ce încăperi largi, luminoase, boltite, cu 1>(roţi măiestrit zugrăviţi, cu ferestre largi în formă de arc, cu loggia dinspre apus. Acolo unde, de mână cu îv' oucanu, de atâtea ori privirăm jocul rândunelelor şi al h,<tumloR. Al borzelor şi al pescăruşilor. Dar de ce plânee f;-alele nostru Răducanu?

Rău mă doare strânsoarea funiilor. Dar ce minunat apunea soarele în clipele când slam lângă Ancuţa, în loggia acestei case. Ce voi fi gâftdit atunci? Când voi face aşa fel ca ţara asta să îivemne ceva în lume? Mai bine intram chiar în seara aceea de primăvară în biserică şi ne cununam. Biserica-i în afara zidurilor. Sunt aşa de strâns eu nici măcar nu pot întoarce capul să-i văd turla. E micuţă, pitită sub coroanele arborilor bătrâni. Aici în curte noi petreceam lumeşte, în voie, cu mâncăruri şi băuturi, cu danturi şi „focuri, cu dragoste-n tocată pentru jupânese şi jupâniţe frumoase, cărora mult le place pătimaşa îm~ b uţişare. „Biserica este casa bucuriilor duhovniceşti, zicea Bălaşa; sub coperişul ei întunecos intră bătrânii să se roage pentru tot ce-au păcătuit în tinereţe. Se roagă de iertare, pentru că nu mai pot săvârşi alte lumeşti păcate”.”

În aceeaşi noapte Ancuţa se plimba singură prin ograda bisericii Sf. Nicolae, adăpostul ei din Şcheii Braşovului, şi nu gândea decât la Radu al ci. Ci inima-i era grea şi amară; o durea ceva adânc şi fără nume. Ar fi vrut să zboare spre dânsul. Dar încotro? Va fi ajuns la Dunăre? Şi aşa, pe nesimţite, gândul începu să depene chipuri din minunata înserare din loggia de la Mogoşoaia. „A, uite-l pe Radu. De ce ţii ochii spre cer şi nu te uiţi la mine? Eşti în primejdie, tu, soţul meu?”

În zori, când îl văzu legat de stâlp, cu capul descoperit, ni părul căzut pe frunte şi jilav de rouă, cu ochii roşii de nesomn, frânt după o noapte de chin în cătuşe, căluş şi i'rânghii, căpitanul străjii s-a îndurerat.

— Vai, beizadea Răducanu, ce vremuri ajunserăm!; l-a căinat şi i-a scos căluşul din gură.

— Slobozeşte-mi şi legăturile, că mi-au intrat înfloriturile stâlpului în oase.

— Trebuie să te duc, în mare grabă, la curtea domnească.

— Ei, dacă trebuie. Şi dacă amândoi suntem aşa de nemernici şi de mişei întru împlinirea unei porunci neroade, atuncI. Du-mă, căpitane, du-mă! Ci vodă ar trebui să ştie că eu mă aflu aici trimis de marele vizir şi cleci ocrotit de el. Şi să nu se atingă de mine fără învoirea lui.

Ca să curme vorba asta care semăna a ameninţare, omul stăpânirii ajută străjerii să-l dezlege de stâlp şi-l porni spre căruţa cu coviltir, pregătită ele seara lângă poarta cea mare. DaR. Când vrură să-l urce în căruţă şi să-l ce tiu iască iar în funii, Radu vorbi cu glas sfârşit:

— Ştiu că mă duci la ştreang ori la butuc; dar dacă mai ai un dram de omenie în tine, îngăduie-mi, câteva clipe, să mă rog, ici, în bisericuţa părinţilor mei.

— Du-te, îngădui căpitanul, fără şovăire. Străjeri, înconjuraţi biserica şi păziţi!

Cu mâmile legate la spate, însoţit de doi străjeri, cu Iataganele afară din teacă, Radu Brâncoveanu păşi rar până în pridvor, urcă treapta greu, ostenit, păşi înlăuntru pe sub uşorii scunzi, pe sub care de zeci de ori păşise, la v.ilo mari, împreună cu toată familia. Gândea, cu mare jale, că nsta-i cea din urmă oară. Şi, deodată, în stânga, aproape tle inimă, i se păru c-o are pe Ancuţa. Da, Ancuţa. ViaţA. În clarobscurul bisericuţii străjerii îl lăsară să tngcnunche. Doi călugări se apropiară purtând în mâini câte un sfeşnic cu luminări aprinse, îngânând rugi.

Străjerii se proptiră în 'iatagane, ca oştenii puşi să aştepte ceva mai îndelungă vroite.

Cinci mâinile drepte porniră să însaile câte o cruce evlavioasă, cei doi călugări ii pocniră fulgerător cu sfeşnicele în frunte şi-i doborâră pe lespezi. Iute, lepădară mantiile şi, cu hangerele trase de la brâu, tăiară legăturile lui Radu, îi puseră în mâini cele două iatagane ale străjerilor, îndemnându-l:

— Hai, măria ta!

— Uşurelule., îşi cunoscu slujitorul. Cum?

— Ştiam c-ai să ceri să te-nchini. Ieşim prin pridvor, la stânga. Sărim gardul în grădină. Trecem lacul: am, la stejarul cel bătrân, o barcă. Dincolo ne-aşteaptă caii!

Au ţâşnit din bisericuţă tustrei, ca lăstunii, au lovit două străji şi-au zburat peste gard, gonind până la malul lacului.

Când s-a dezmeticit căpitanul străjii, beizadea Radu şi ajutoarele lui galopau nebuneşte spre apus.

Până la amiază vodă Ştefan n-a spus nimănui că Radu Brâncoveanu a scăpat. Nu voia să râdă doamna Păuna de dânsul. Pe urmă, când a auzit cele douăsprezece bătăi ale ceasului din turn, i s-a părut c-o poate înfrunta.

— Eşti fericită cĂ. A scăpat?

— Nu.

— Ai fost-jnai tare decât mine.

— Am aflat înaintea ta, dar jur că n-am nici un merit şi nici o vină: singur a căzut în laţ, singur a rupt laţul şi-a ieşit, ca un jder. Nu mai cerca să-l prinzi: te faci de râs şi-i primejduieşti viaţa în zădar.

— De nu s-ar plânge lui Gin Aii paşa.

— Trimite pârâşi să spună c-a vrut să răzvrătească ţara.

— Aşa voi face. Şi că l-am prins ca să-l sperii şi-apoi am slăbit paza anume, ca să poată fugi.

— Ei, vezi? Te pricepi sĂ. Domneşti.

Pe malul Argeşului, beizadea Radu şi omul său au mas la o casă ţărănească. Gospodina i-a omenit ca pe nişte drumeţi obosiţi de cale: patru ouă răscoapte şi o strachină cu mei.

— N-avem cu ce vă-ndestula: suntem săraci.

— Omul se mai hrăneşte şi cu bucurii sufleteşti.

— Din câte am, eu şi pe tătar îl omenesc, dac-a rost flămând, trudit ori însetat şi n-a fost căpcăun.

— De unde-ţi vine bunătatea asta, femeie?

— Nu-i bunătate, drumeţule; e omenie. Aşa m-am născut. Pe-aici trecură neamuri multe. Şi dacă nu ne-au jefuit, nu ne-au batjocorit, noi i-am socotit asemeni nouă.

•Şi, primindu-i bine, s-au purtat şi ei bine cu noi. Ne-am temut doar de lifte şi de căpcăuni; din calea lor ne-am ferit la codru. Cu ceilalţi ne-am înţeles. Noi, cu omenia noastră, şi pe turci i-am făcut mai buni. Iar dacă ai fi niscai om de samă în cine ştie ce cumpănă, după cum vădeşte calul în spumă, ţi-i aminti domnia ta de strachina noastră de mei, de merindea noastră săracă, dată însă din Inimă, şi-ai mai veni să ne vezi. Aşa rodeşte şi creşte omenia pe ăst pământ român.

Au dormit pe prispă; iar în zori, cu câte o turtă de secară în ştergar de in, au încălecat şi-au gonit până 3a Zimnicea.

Trecând Dunărea cu o barcă de pescar, beizadea Radu gândea: „Dacă sunt toţi ai mei la Casa română, însarnnă că nu mă vor urmări nici pe mine cu sabie. O să mă întrebe marele vizir? îi spun că încă n-am dat dE. Comoara Brâncovenilor. S-ar putea să fi scotocit Ştefan Cantacuzino acele giuvaeruri.” îl privea pe Sava Uşurelu şi n-avea cuvânt să-i mulţumească: l-a smuls din ghearele morţii. Merită să-l socoată drept cel mai credincios slujitor din câte-au izvodit pământul. Dar admiraţia pentru Uşurelu spori când, în Sviştov, îl găzdui la un român, a cărui nevastă îi spălă şi-i obloji cu frunză de pătlagina rănile pricinuite de căluş, ca să nu se mai obrintească do căldură şi de colbul drumului. Şi mai ales îl lăudă când află că are la dânsul două pungi cu aur: pot călători în voio până la Istanbul, plătind hanurile şi hrana.

— Nu cumva, mergând la Ţarigrad, inlru dc bună voie în gura chitului, Uşurelule?

— Cam aşa-i, măria ta; dar nici să-ţi laşi părinţii şi fraţii în părăsire, nu-i bine şi nu-i cinstit.

— Numai banii din străinătate dacă ne mai ajută.

Doamna Păuna sc afla în cea mai ciudată stare: se minuna de drăceasca iscusinţă cu care lucrase domnescul ei soţ, clar încă şi mai mult se minuna de îndrăzneala şi virtutea lui Radu că a izbutit să scapE. Îşi privea hlamida din catifea vişinie şi samur alb, înspicat cu negru, o potrivea pe umerii ei frumoşi şi rotunzi şi-o încheia cu agrafa mare din aur greu. Se cerceta în oglinzi şi se afla ca o împărătiţă bizantină:”Nici Teodora n-a fost mai frumoasă şi nici maI. Cuminte ca mine: şase tineri boieri îmi şoptesc despre pătimaşa lor dragoste. Ci mie numai la el mi-i gândul”. Dar deodată o cuprinse teama cĂ. Biruitori, Brâncovenii îi vor smulge domnia. Cuprinsă iar de vânturile neliniştii, trecu în iatacul ei, să înghită leacurile şi să primească descântecele Olimpiadei. După un sfert de oră simţi fior şi cutremur în lot trupul şi parcă Răducanu a intrat pe fereastră, furiş i s-a strecurat sub plapomă şi-o face să trăiască dezlănţuitele bucurii de altădată. Maica Olimpiada o pândca dintr-un ungher şi, cu plăcere, se gândea la pungile cu aur pe care avea să le primească de la această nepoată cu sânge-n veşnic clocot. <„

Ştia ele mult că prin împărăţia otomană trece lesne cel care îmbracă rantie călugărească, strai de neguţător grec ori poartă iatagan de spahiu. Se făcură deci spahii. Când le osteniră caii, opriră lângă un stejar stufos să hodinească la umbră. Uşurelu adăpă caii şi-i lăsă să pască iarbă de sub copaci.

Deşi îl mai dureau svârcile şi strânsorile funiilor de la Mogoşoaia, totuşi beizadea Radu îşi buciumă calul şi-l şterse de sudoare cu şumoloage de iarbă, frecându-l pe spinare, pe crupă, pe burtă. Apoi smulse smocuri de trifoi sălbatec şi-l hrăni, grăindu-i prieteneşte:

— Să mă duci ca vântul şi ca gândul, murgule-murguţule.

Şi aşa, într-un fel de rotire parcă, se gândi la Păuna şi vru s-o vadă în hlamidă domnească. Câncl cercă să-i iminii că-i stă bine şi-i foarte frumoasă, băgă de samă i ii nu era Păuna, ci Ancuţa. Se aşeză pe iarbă, neliniştit i, i înciudat: demult nu se mai întâlnise, nici în gând, cu i'minu.”Nici n-am avut când să-i povestesc Ancuţei iI'„>|mV. Năzbâtiile mele. Daria ce i-ar fi slujit?”

Uşurelule, să-mbueăm ceva; apoi, pe rând, furăm uir-un pic de somn.

Slujitorul, într-o clipă, se înfăţişă cu pâine şi carne de ' piisftre friptă şi dată prin mujdei.

De unde?

De la gospodina din Sviştov, măria ta: a auzit şi ru dr Brâncoveni. Mi-a dat şi pastramă de capră.

Dar nu sfârşiră ospăţul când pe lângă dânşii trecură, la 11 np, doi spahii. Uşurelu tresări.

Aii şi Murat, măria tA. Oamenii noştri. Ei, Aii!

Cri doi se opriră şi foarte se bucurară.

Fără măria ta ne duceam la tăierea capetelor, nu Im viaţă.

— Aşa vă trebuie, dacă nu ştiţi să păziţi., glumi Ix'izodea Radu. Şi totuşi de unde-aţi ştiut că vom trece pi aici?

— Omul măriei tale ne-a spus într-o sară: „Dacă vii rătăciţi de noi, să ne aşteptaţi în Sviştov”. Şi ne •nit urasem de aşteptare.

După odihnă urmară drumul în patru. La Gabrovo ii I lară că vodă Brâncoveanu trăieşte iar în bun prieteşug ru marele vizir. Ba, în două hanuri, un neguţător şi un călugăr vrură să afle dacă au mai putut păstra ceva uveri. Beizadea Raclu gândi că Ştefăniţă ar fi înclinat ii crede că marele vizir a împânzit căile spre Ţara lâomânească numai cu iscoade, să adulmece urmele Urâncovenilor şi lucirea aurului lor. Zâmbi în sine, zicânilu-şi: „Nu-i dracul chiar aşa de negru”.

După cc-a trecut Balcanii s-a întâlnit cu un neguţător gabrovean care, văzându-l armat şi crezându-l spahiu adevărat, pofti să-i fie strajă în valea Mariţei, unde N-au prăsit nişte lotri foarte primejdioşi. Uşurelu sc tocmi pentru două pungi. Beizadea râse şi spuse cine-i. Gabrovcanul sc minună.

— Eu făcui multă neguţătorie cu Pârvu Idiceanu din Bucureşti şi chiar cu măria sa.

Bun cunoscător de grai românesc, se sfătuiră mult pe cale.

— Mă întreb, beizadea, de ce vă asupreşte marele vizir? Că nimic alta n-aţi voit şi nu vreţi decât slobozenia ţării şi binele ei.

— Tatei i-au pus poreclă, gabrovene, altînbei; şi porecla asta îi stă acum ca o pecete a nenorocirii.

— Beizadea, dar aurul i-a fost trebuitor întru înfrumuseţarea casei şi a ţării lui, să aibă putere în sfada cu neprietenii şi cu răuvoitorii. Intre noi, neguţătorii gabroveni, aşa de strâns legaţi de neguţătorii din Ţara Românească, vorbim adesea şi despre unii domnitori săraci. De pildă, auzii de unul numit Alexandru Ilieş; ăsta şi înainte şi după domnie a trăit din mila românilor bogaţi din Istanbul. Ci acel domn n-a putut ajuta cu nimic nici ţara, nici împărăţia. Pe când părintele măriei tale, mană cerească pentru noi gabrovenii, ca şi pentru toţi creştinii din astă parte a lumii.

— Adevărat: pe greci şi pe armeni, pe bulgari şi pe sârbi, pe toţi v-a ajutat cu de toate.

— Ştiu prea bine. În sipetul meu se găseşte ceva aur primit de^ la vodă Brâncoveanu: plată cinstită pentru marfă cinstită, far în biserica din Gabrovo popa citeşte pe cărţi şi urcă spre cer odoare de preţ dăruite de măria sa.

— Din păcate, gabrovene, tocmai asta nu voieşte sultanul: supuşi bogaţi; că ăştia nu numai că nu ascultă, ci uşor pot scutura jugul.

— Da; la fel se poartă şi cu noi neguţătorii: ne lasă o vreme în voie, să muncim, să adunăm oarecare avere şi, dintr-o dată, pornesc a ne jumuli ca pe gânsaci ori a ne tescui ca pe seminţele de dovleac.

— Asta-i doară şi străvechea filosofie a politicii otomane. Ei, dar cu câte jertfe ne ţinem şi noi dramul de libertate.

— Aţi fi mult mai câştigaţi dacă nu v-a ţi sfădi, nu v-aţi mânca între voi: când Bălenii cu Cantacuzini! când Cantacuzinii cu Brâncovenii.

— Şi asta, gabrovene, tot din pricina averilor, ambiţiilor ori a poftelor de măriri. Sfâşierile dintre noi sunt bucuria şi puterea stăpânilor din Istanbul şi din oricare porte a lumii. Cel tare e rn.ai tare şi pentru că noi, învrăjbiţi între noi, suntem sau devenim mai slabi.

— Ci mai aveţi acum ceva averi? întrebă de-a dreptul gabroveanul.

— Nimic: cu desăvârşire săraci! se grăbi beizadea să răspundă, cu neplăcere şi asprime, căci se temea să ou fie totuşi o iscoadă.

Îmi pare rău. Primeşte aste patru pungi de galbeni.

Gabrovene, sunt fecior de voievod şi nu pot primi pomană.

— Dar nici un neguţător gabrovean n-a dat vreodată putru pungi de galbeni drept pomană. Suntem vestit de y.gârciţi. Dar două ţi le-ai câştigat, străjuindu-mă cu ceşti ti ei oameni ai măriei tale, iar două ţi le împrumut. Mi Le înapoiezi când poţi: la Gabrovo, la Bucureşti ori la Istanbul.

Şi zicând i le şi vârî în chimir.

— Dar nici nu ştiu cum te numeşti, gabrovene.

— Nu-i nevoie: te găsesc eu pe măria ta. Şi să ştii că un gabrovean zgârcit ca mine, nu împrumută nimic fără dobândă.

— Şi ce dobândă pofteşti de la mine?

— Dacă scapi cu bine din încercările în care se zbate întreg neamul măriei tale, n-ai să te scumpeşti la dobândă. Iar dacă, doamne fereşte, se întâmplă vreo neplăcere,' dobânda-i luată dinainte, prin tot ce-a făcut măria sa vodă Brâncoveanu pentru noi neguţătorii clin Gabrovo.

Asemenea întâmplare, ca şi ajutoarele primite la VâlreA. La Hurez, la Sibiu ori Braşov îi arătau lui Radu Brâncoveanu că oamenii îl ştiu şi-l privesc pe vodă Brâncove;inu ca pe un om cu priinţă acestei părţi din lume.

Cu atare inimă bună şi încredere a intrat beizadea Itadu în Constantinopol şi în Casa română. Toţi s-au bucurat nespus, ca de întoarcerea fiului rătăcitor şi chiar pierdut. Povestind câte i s-au întâmplat, s-au umplut de mirare şi de încredere.

Toţi, chiar şi Ştefăniţă, îl admirau pe acest Brânco-” vran curajos şi iubitor al neamului său:

— Puteai rămâne acolo: de ce n-ai rămas? întrebă Ştefăniţă.

— Nu voi să fiu mlădiţă desprinsă de trunchi.

— Eh, un trunchi cojit de orice suc de bogăţie: toată avuţia ni s-a scurs în haznaua padişahului.

— Adevărat: averile ni s-au risipit, clar nici o ramură din bogatul arbore al neamului Brâncovean n-au rupt. Averi mai facem noi. Bine-I. Că suntem în viaţă şi nădăjduim în slobozenia noastră şi a ţării. De asta m-am întors: să ne salvăm împreună.

— Nu în dam ţi-am adus mireasă pe Ancuţa, surise mângâios Bălaşa. Din clipa când am văzut-o mi-am zis: „Răducane, ţi-am aflat comoara de mult căutată”.

— Mult îţi mulţumesc, Bălaşa; şi nesfârşit îmi pare rău că n-ai văzut-o gătită cu cerceii, inelul şi paftaua dăruite de mama.

— Două comori în braţele tale.

— Mie-mi pare şi mai rău, că, îN. Fapt, nici n-am văzut-o bine, se căina doamna Maria. Ziceam c-am s-o privesc mai cu luare aminte, la Târgovişte, la nuntă şi la treburile gospodăriei.

Beizadea Radu povesti, cu de-amănuntul, cum l-au primit o samă de oameni din ţară, cum a dus-o pe Ancuţa la Braşov şi toi? ce s-a întâmplat în casa lui Mânu Apostol şi la Mogoşoaia.

— Bag samă că n-ai prea stat de vorbă cu boierii.

— Cei mai mulţi au fugit de mine; s-au ascuns ori, ca Prăjescu sau Goleştii, s-au plâns că li-i teamă de Ştefan Cantacuzino. Mi-au rămas câţiva prieteni printre căpitanii de seimeni. Am pus temei la şapte stoluri de oşteni; căpeteniile lor aşteaptă doar semn de la noi, să sară asupra celui care ne-a uzurpat scaunul.

— Adică tu crezi că poţi învia vechia oaste de ţară?

— Da, Constantine: trebuie să încercăm.

— Şi cine să ia domnia?

— Tata. Mă mulţumesc cu rolul de ghenărar al unui Brâncovean mai iscusit ca mine întru politiceşti treburi.

Simţind piezişul întrebării beizadelei Constantin, domniţa Bălaşa sări, îl îmbrăţişa şi-l sărută pe Radu, cu foc şi cu lacrimi.

Im* eu., ctitoră de zidiri folositoare şi frumoase!

Te va ajuta şi Ancuţa, precum l-a ajutat şi mama |i> tutu.

Ştefăniţă, tu nu te bucuri? a întrebat doamna Mur lu.

Acum n-am ce face: trebuie să cred şi să zic ca voi.

La dorinţa doamnei Maria, sărbătoriră cu o masă mai vu lumea lăsata secului pentru postul Sântă-Măriei. Pe- •twu'tirfi, adică sporovăiră, împreună cu Antioh Cantemir, Îh im,-n zori, despre câte îşi amintiră, şi bune, şi rele.

A doua zi, de cum se treziră şi până noaptea târziu, bttrbaţii tocmiră planuri cum să rânduiască totul ca să-şi m: l ige iarăşi libertatea. Furaţi de încrederea lui Radu, a li daşei, a doamnei Maria, bătrânul Brâncoveanu şi beizadea Constantin deveneau mai veseli, mai vorbăreţi. Cugetul li se întrema; şi li se vindecau şi rănile parcă mai li pidE. Îşi dobândeau iară încrederea în ei, în dreptatea lumii, în norocul lor. Aşa cum vorbea Radu despre dragostea lui pentru Ancuţa, despre calea prin care s-ar Iuit,'a drege prietenia şi rudenia cu Cantacuzinii, ca să im i' mai strice niciodată, totul părea bun şi luminos.

— Ci doar în fapt vrem acelaşi lucru: ţară bogată, frumoasă şi cât mai slobodă. Cum să nu ne putem înţelege?

— Teamă mi-i că ne-nvrăjbirăm prea tare, trase Ştefftniţă înapoi.

— Totdeauna, părinţi şi fraţi ai mei, după furtună ţii năpastă vine vreme de pace senină.

Inimile tuturor se încălzeau şi se umpleau de-o bucurii' nouă, proaspătă.

Totuşi Ştefăniţă mai cârti cu o întrebare fără răspuns:

— Dar ştim noi oare când sfârşesc furtunile?

— Am biruit furtuna şi am trecut năpasta.

Călătorind, în acele zile, însoţită de Smaranda şi de l'icvu, purtând la şold taşca în care avea ascunse giuvaeruril. Ancuţa se hotărî: „Le îngrop în cetatea Făgăraş. Nici un neameş nu-şi poate închipui că o biată româncă ere cu ea o comoară. Dacă pe Radu l-a prins Ştefan vodă, aită scăpare nu-i. Şi-apoi, poale de-aici a pornit acel Negru vodă cu diamantul basarab, şi-a descălecat Ţara Românească: tot aici, în Făgăraş, se cuvine să stea, întru adăpost. Aşa gândesc eu, o Cantemirească de la ţara Moldovei”.

Ceru găzduire în cetate şi, pârcălabul, un neamţ dolofan şi bălan ca laptele, o primi cu politeţuri ca pe o domniţii brâncoveană ce era. Trei zile, împreună cu Smaranda şi cu Pârvu, ochiră locul iar în a patra noapte, când toţi dormeau, coborî în beciurile cele mai adinei şi, împreună cu slujitorii ei, îngropă acolo comoara, aşezată într-o cutioară de plumb, cu pereţi groşi şi capac bine închis.

— E zestrea mea de nuntă, dar şi întruchiparea ţărilor române. Gândul libertăţii mulţi îl vor plăti cu viaţa, cum spune unchiul meu Dimitrie. Ci de vom pieri şi noi, comoara va rămâne acestui pământ, în cetatea din inima lui. Comoara Brâncovenilor s-a acoperit de lut, iar taina ei nouă ni s-a încredinţaT. Îngenunchem pe lespedea asta şi jurăm că vom păstra-o până la venirea lui Radu. De la el am primit-o, lui trebuie să i-o înapoiez, nu atât pentru,pă-i din aur şi pietre scumpe, cât pentru că întruchipează dragostea şi inima noastră.

Ca unul care nu suferise schingiuiri, Radu Brâncoveanu arăta sănătos, zdravăn, călit de drumuri, zbateri şi lupte. Arăta mai bărbat ca înainte. Adusese ceva bani şi giuvaeruri dosite prin căptuşeli şi prin coburi. A împrumutat de la socru-su, Antioh Cantemir, ele la ambasadorul Olandei şi de la un stareţ din Athos şapte pungi de galbeni. Niciunul din fraţi nu şi-a închipuit că se pricep-'1 aşa de bine la afaceri. Şi chiar din întâiul ceas s-a pus pe lucru. Prin îndrăzneala lui şi iscusinţa lui Ianache Văcărescu, vodă Brâncoveanu a trimis ştiri la toţi prietenii străini şi români; a mulţumit patriarhului Nottara, a Scris din nou marelui vizir Gin Aii; a uns osia bunăvoinţei slujbaşilor otomani, care, în şoaptă, îi făgăduiau sprijin şi-i vindeau nădejdi – e-adevărat foarte scump dar, oricum, nădejdi că va vedea faţa marelui vizii' şi i'hlur a înaltului padişah. Iar acolo şti-vă a se dezvinovăţi şl a dobândi iară domnia.

I-au şi vizitat câţiva binevoitori. De pildă medicul Anton Corais: i-a amintit de scrisoarea din martie, când îl V<f.tise că fusese declarat hain şi urma să fie adus, prin nllă, la Istanbul, iar avuţia răpită şi vărsată în haznaua nu Hanului.

— Am scris ca să afli, măria ta, şi să fugi, cu familia şi averile. De ce n-ai crezut?

— M-am trufit: şi-apoi, în vremea din urmă, m-am tfrijit mai mult de zidiri, de zugrăveli, de cioplitul pieli ei, de lucruri scumpe, de grădini şi chioşcuri cu privelişti încântătoarE. Par vinovat este, mai cu seamă, prietenul sperjur Mustafa aga; îl plăteam gras să mă ferească ile orice primejdie şi însuşi îmi aduse năpasta. Mi-a mânt ut banii ca un tâlhar şi m-a vânclut ca un netrebnic. Vinovat este şi Ianache vistierul, care, în fapt, avea în mână toate firele urzelilor mele aici, în Istanbul: el plătea paşale şi eunuci, cadâne şi slujbaşi mărunţi, anume ca sft-mi vestească din vreme, orice primejdie s-ar auzi împotriva capului nostru. Am şi eu, vraciule, mare vină: socotii că voi, grecii, aveţi nevoie de bani pentru sărbătoarea paştelui şi vă gândiţi să-i stoarceţi de la mine; Iar gândul acesta mi l-a insuflat unchiul meu, Constantin Btolnicul. El m-a făcut să arunc scrisoarea ta, cu dispreţ, şi să te socot o cobe. Mă căiesc că am gonit adevărul şi-am crezut minciuna. Ci, iară, să bănuieşti pe toţi şi să ocârmuieşti totuşi este ucigaş de greu. Dacă nu mai crezi în nimeni, pierzi şi încrederea în tine şi pieri.

— Ai dreptate, tată, zise beizadea Radu. Acum ştim cfi suntem jertfele lăcomiei de aur şi ale vicleniei celor mari de-aici, din Istanbul. Ne-au înşelat cu bunăvoinţă făţarnică şi prietenie mincinoasă. Dar o parte din treburile astea s-au urzit în ţarĂ. În casele cantacuzine, unde şi eu şi fratele meu Ştefăniţă ospeţeam deseori.

— Eu, dacă intram, nu eram orB. Ca voi! se grozăvi beizadea Constantin.

— Se întâmplă însă şi ceva mai greu de înţeles: acea zvârcolire şi sfâşiere din sinul boierimii, căută Radu să lămurească. Moldovenii trăiesc greu şi se pierd din pricina urii dintre Ruseteşti şi Costineşti; noi trăim sfada neostoită dintre Brâncoveni şi CantacuzinI. Însamnă că în tagma noastră boierească zace pricina răului şi a nenorocirilor. Şi-am zis-o de mai multe ori: pierim şi ducem şi ţara de râpă. Spuneai odată, părinte al nostru, că pentru a potoli uneltirile ţesute împotrivă-ţi de acel pribeag Preda Prooroceanu, care purta chică francă şi bâjbâia pe ia curtea regelui Ludovic, a trebuit să plăteşti, întru retezarea lor, o mie de pungi.

— Da, am plătit şi nu m-am lăsat până nu i-am adus pe acei pribegi la scaunul de judecată al sfatului domnesc.

— Da-da, îşi aminti cu vădită plăcere şi beizadea Constantin; i-ai vârât în temniţa de desubt, la un loc cu tâlharii; iar măria ta, cu boierii, te-ai veselit, bând şi petrecând până noaptea târziu. Apoi pe Prooroceanu l-ai spânzurat la Ruşii de Vede, la ziua târgului; iar pe Merişanu l-ai purtat prin tot oraşul cu lăcata de-a grumaji şi l-ai spânzurat îmbrăcat şi încălţat, în Târgul de afară.

— Încă o dovadă că tagma boierilor se macină, se sfâşie şi se întraucklO. Grăi a mâhnire Radu, ca să astupe bucuria fratelui: daiConstantin nu simţi dojana, ci urmă:

— Eram băieţaş şi auzeam veselia şi vorbirea: „Boierului care umblă împotriva domnului şi a ţării să i se facă spânzurătoare mai înaltă cu un cot decât altor oameni proşti”.

— Dar l-am iertat pe Dumitraşcu Corbeanu, cu toate qă şi el făcuse sfaturi împotriva domniei, zise măria sa, dâiid a înţelege lui Radu că dojana lui mâhnita e dreaptă.

Urmă o linişte şi-un fel de cădere în deznădejde. Doamna Maria a intrat cu ceştile de cafea, mici, de aramă spoită, pe-o tavă de lemn. Lui beizadea Constantin ii veni în minte chipul minunat al ceştilor de porţelan chiţăit, de care se slujeau altădată, se amărî şi se îngreţoşă, că nici nu mai gustă cafeaua.

Doamna observă supărarea fiului şi, ca să-l veselească, povesti că pruncul Saftei a început să gângurească şI. Sa se ţină în picioruşe. Câteva minute vodă Brâncoveanu se simţi ca acasă, la Târgovişte, la Doiccşti ori MogoşoaiA. Îşi aminti, poate a mia oară, că la moartea lui Ş<: ban n-a vrut să fie domn. Ca un domn sunt la mine acasă: ce-mi trebuie să fiu?”. „Ci fii!” mi-a poruncit sfatul ţării. Puteam respinge porunca asta? După douăzeci şi şase de ani, eâţi clin cei care m-au cerut atunci să le fiu domn mai trăiesc? Şi câţi din cei pe care i-am înălţat în ranguri şi i-am înzestrat cu moşii mi-au luat apărarea? Prea puţini. Mereu ambiţii, harţag, ceartă, pizmă, pâră, ură, omor. Iar otomanii: aur şi iar aur. Nici într-un an nu m-au iertat de bir, chiar dacă peste ţară s-au abătut tătari, războaie, lăcuste, secetă, puhoaie”. Sorbea cafeaua şI. Depăna neobosit firul aducerilor aminte.

— Dar clacă, feţii mei, padişahul porneşte războiul în apus şi pune la Bucureşti domn din Fanar, ca în Moldova? Ori chiar un paşă? Să fie oare marele vizir aşa de nepriceput, încât să nu afle gândurile cele de taină ale Cantacuzinilor?

— Tată, vizirul l-a primit domn pe Ştefan Cantacuzino numai până ne jefuieşte pe noi cu mână cantacuzină. Pregăteşte un domn din Fanar ori un paşă. Nu-l poate lăsa domn pe nepotul lui Toma Cantacuzino, ghenărar la ţara Moscului. Asta o ştiu şi prunciI. Necărturari. Mă mir că ei, cărturarii, n-au aflat încă!

— Deocamdată ţarul şi sultanul trăiesc în pace.

— Nu se poate sultanul să-i lase în scaun domnesc la Bucureşti pe Cantacuzinii pe care măria ta cu greu ii adunai de pe drumurile Vienei, acum când el duce război la Belgrad şi se teme ca nu cumva ţarul să-i sară în spate, zise şi Ştefăniţă, încredinţat că spune un adevăr pe care-l ştiu toţi, dar nu cutează să-l creadă şi să-l rostească.

Totuşi Radu nu-şi istovise tot pocalul de încredere cc-i izvora în inimă, încă din pruncie.

— Ştiu că, acum vreo doisprezece ani, venise mare vizir Mustafa paşa Taltaban, om lacom şi crud, rău şl nebun, care amarnic ne pândca să ne sfâşie; dar a fost curând prins cu tâlhării, închis şi ucis, iar trupul târât prin noroi pe uliţele Ţarigradului, şi-apoi aruncat în gunoaiele din spatele Seraiului, ca un câine mort de jigărae, să-l bâzâie muştele şi să-l sfâşie corbii cei negri.

În mintea şi inima celor patru bărbaţi Brâncoveni se • iâoau mii de gând uri şi simţăminte, care de care mai contradictorii şi mai dureroase. Lui vodă îi era milă mai tu samă de Matei, că-i mic, neştiutor, nevinovat şi nimeni nu ştie ce soartă i se tocmeşte. Beizadea Constantin, dimpotrivă: îl fericea că, în atâta amar şi nenorocire, mezinul înţelegea cel mai puţin. Şi, dacă nu cunoştea, nu bănuia primejdiile, nici nu se temea de elE. Întreba totuşi adesea:

— Când ne întoarcem acasă? Mi-i dor de Târgovişte şi de barca de pe iazuri.

Când vodă puse ceaşca goală pe tavă, se auzi zăngănit uşor, ca de gong atins cu un ciocănel de fier. Toţi tresar iră: fn clipa următoare straja vesti musafiria lui Aii musaip. Radu săltă în picioare, ieşindu-i în întâmpinare.

— Mare bucurie face vizita domniei tale, musaipe.

După cuvenitele temeneli, în felul modei otomane, se aşezară în jilţuri. Aii musaip îşi dădea toată silinţa să fie vesel, dar prea lesne se vedea că silinţa fără spor îi era. Punea mâhnirea pe sama durerii de cap, de care suferea de-o vreme încoace^ şi a neînţelegerilor cu Gin Aii, al cărui om de încredere se numea.

— E tânăr şi nepregătit, nestatornic şi neîngăduit de linguşitor. A ajuns mare vizir pentru că-i însurat cu fiica sultanului, o biată copilă de treisprezece ani, pe care zilnic o acoperă cu lucruri de aur, iar sultanul, seara, i le ia şi le ascunde îp haznaua lui. Va sta în scaun de mare vizir numai cât va hrăni pofta de aur a stăpânului. Greşirăţi o dată încrezându-vă în cuvântul lui; feriţi-vă, pe cât puteţi, de a greşi a doua oară. Pe toţi supuşii sultanului marele vizir îi jumuleşte bine de cel din urmă fulg de bogăţie şi-apoi le taie capul, să nu mai fie umbră pământului.

Vorbea încet, liniştit, oleacă îngreţoşat, parc-ar fi povestit ceva fără nici o însemnătate.

Cel dintâi, beizadea Ştefăniţă simţi arsură de flacără în ceafă. Gândi:”Zice că-i musaip, om de încredere al marelui vizir şi se-nfăţişează ca o cobe mai amarnică decât mine. Şi asta întrucât cunoaşte prea bine seraiul şi oamenii lui, şi grăieşte despre ei adevărul cel cumplit.”

— Aii, prietene, săltă în picioare Radu, ajută-ne să fugim!

— De asta am venit. Dar cum?

— Gândesc la asta din clipa când ne-aţi vârât în „Groapa sângeâui”: O barcă peste Cornul de Aur, o zi la ambasadorul Colyer şi-apoi o corabie, până la Veneţia.

— Ce zici, măria ta? Să încep tocmirea lucrului?

— Da, în mare tainĂ. Tremura de bucurie măria sa. Vorbeşte cu bailul Ascanio Giustiniani. Banii se dau, îndoit, l.i Veneţia.

Aii musaip a sorbit alene cafeaua adusă de domniţa Bălaşa, a admirat drăgălăşenia lui Matei şi l-a întrebat, aşa, notam-ne&am, dacă nu vrea să se facă ienicer; apoi l-a btrflt pe patriarhul Nottara că răspândeşte zvon nerod cum că Gin Aii ar vrea să se creştineze. Şi râse oţărât:

— Cum nu vede, popa ăsta, că pe faţă vizirul îi vorli'.iţe de moştenirea imperiului roman, iar în spate mahom.'danizează, cu satirul, mii de creştini?

Zorit, Radu aduse iar vorba despre planul fugii din Istanbul şi nu se lăsă până nu statorniciră, întocmai şi în amănunt, pe cine să se bizui e şi de la cine să ceară ajutor.

— Ne trebuie o corabie olandeză: întâi pentru că ne Nprijină ColyeR. Al doilea pentru că asemenea corăbii vin multe în Istanbul, al treilea pentru că avem ceva bani şi la Amsterdam.

Amurgea cânD. Odată cu Smaranda, pe prispa chiliei mânăstirii de la Sâmbăta, se înfăţişă un tânăr nalt, cu „ hlcă lungă, castanie, sub o cuşmă rotundă, cu mustaţă abia mijită şi vorbire răspicată:

— Sunt State vtori spătar, fiul vornicului Stroe. M-a lflsat beizadea Radu să rânduiesc un pilc de oaste. Am împlinit porunca. Ieri mi-a trimis veste că va scăpa curând, cu întregul neam, din robie şi mi-a poruncit să te caut, domniţă Ancuţa, să-ţi aduc vestea, să te-ntreb de sănătate şi să te rog a-i trimite ştiri despre măria ta, prin rine vei găsi om ele încredere. Postelnicul Şerban Fierăscul care strânge oşteni, ca şi mine, pleacă poimâine la Istanbul.

— Iţi mulţumesc, State. Şerban să-i spună că sunt sănătoasă, dar mă frige donai să-l văd cât mai repede.

L-a poftit să ospăteze din cina săracă pregătită de Smaranda. Şi, ospătând, grăiră despre vremea când domnea n uli i a sa vodă Brâncoveanu: multă voie bună şi veselie era în ţară. Mahalalele Bucureştiului, Târgoviştea, Craiova yl[satele vuiau de lăutari, de cântece de nuntă. Naş era măria sa, cu multă cheltuială şi blagoslovenie. Că era ţara bogată şi oamenii sănătoşi, cu multă poftă de trai vesel.

— Toţi cei din neamul Brâncovean veneau la nunţile boierilor, neguţătorilor şi chiar ale ţăranilor. Stăteau în priveală, puneau să le etate lăutarii, cântau ei înşişi ori schimbau vorbe de duh cu nuntaşii. Ci beizadea Radu neîntrecut era la danţ, la cântec, la ciocnitul pocalelor ori bărdacelor, cu şuguitoare oraţii. N-au fost şi poate nici vor mai fi nunţi, botezuri şi zaiafeturi de pomină, ca atunci.

Pe Ancuţa o bucurau povestirile tânărului vtori spătar şi mult ii sporeau dragostea şi dorul do Radu al ei.

Coroanele de fier înroşit.

Nici un rău mai rău decât să învinovăţeşti pe cfără prihană. (zicala românească) u lădiţa lui cu scule doftoriceşti, cu feşe şj alifii, doctorul Anton Corais a intrat în Casa română, să oblojească rănile măriei sale, că mai supurau încă. Arăta cât se poate de încântat. Fusese la Colyer şi la bailul Veneţiei Ascanio Giustiniani. Vorbi în şoaptă:

— Am găsit corabie. Va trebui, măria ta, să dai c arvună de patru pungi. Ambasadorul Colyer îţi împrumută zece pungi până la Veneţia. Corabia-i cam veche, dar asta o ajută să treacă mai neobservată. Vă gătiţi de drum: mi îne noapte, plecarea. Vă strecuraţi de sub paza de aici şi ne iiitâlnim cu căpitanul corăbiei, la ţărmul Mării de M arm ara, în spatele Celor Şapte Turnuri.

În cugetul Brâncovenilor nădejdile s-au copt, repede, ta rodiile la soarele verilor din Smirna.

— Tot mai avem un dram de noroc! se bucura beizadea Constantin.

— Mâine o trimitem pe mama, cu surorile.şi cumnatele la vecernie, la Patriarhie, îşi dezvălui Radu planul. Aii ne-a dobândit învoirea astA. Înnoptează şi rămân la Colyer. Noi mituim straja. Am dat o pungă căpitanului. Mult doresc să mă legăn pe valurile Egeei şi ale Adriaticei. N*. Furişăm pe după ostroave, ca piraţii, corăbiile otomane a nu ne simtă. Corais mi-a şi găsit un olăcar care să ducă ştirea la Ancuţa. Dacă porneşte la vreme din B-rş.;v, putem ajunge odată la Veneţia. Ne întâlnim la banco Zecca. Adică acolo lăsăm însemnare unde-am închiriat casĂ. Înţelept ai fost, tată, c-ai pus bani la Zecea. Fii binecuvântat.

Dar a doua zi străjerii treziră pe Brâncoveni foarte de dimineaţă. Şi, în mare grabă, îi încărcară în trăsuri, ca, sub Strajă numeroasă, să-i ducă spre serai.

După întâia poartă l-a oprit la Bostangibaşa, temniţa celor de rang, dar foarte strimtă şi păzită de sudanezi tuciurii, voinici, habotnici, osebit de neîndurători şi de cruzI. Îi întâmpină aga Osman.

— Aici ţinem numai dregătorii cei mari: paşale, viziri ori fii de sultan cu gânduri de răzvrătire. Priviţi cu luareaminte străjerii: tigri şi elefanţi din Africa. Mai zilele trecute unul a ucis un paşă răzvrătit cu o singură lovitură de pumn izbită în creştet. Spun asta pentru beizadeaua care a fugit din Edicule şi-a umblat hai-hui prin împărăţie, fără să aducă acea comoară poftită de marele vizir, dar încercând să răzvrătească prostimea împotriva beiului credincios padişahului.

— Agă Osman, se trufi Radu, la deznădejde omul se bate şi cu tigrii şi cu elefanţii.

— Cearcă şi-i vedea.

Asemenea ameninţări vădeau că Brâncovenilor li se pregătea, cum spusese un străjer la urcarea în trăsuri, „prânzul cel mare”.

Cel dintâi, voievodul înţelese că răul cel mai rău de-abia acum a început. Toate visările de a scăpa din prinsoarea otomană, tot dorul legănării pe mare până la Veneţia s-au stins ca trăsnite şi nici urmă n-a mai rămas.

— Ci şi Aii musaip ne-a trădat, arătă Ştefăniţă că ştia de ce ajunseseră la Bostangibaşa. Ci mă întreb: Cum ne-am putut încrede în el, când slujba lui e cea de musaip, adică de om de încredere al vizirului? Mult îi mai prosteşte deznădejdea pe oameni.

Mai întâi a venit un paşă tânăr, crunt, necunoscut, împreună cu un muftiu, care l-a întrebat pe vodă Brâncoveanu dacă nu vrea să treacă, împreună cu întreaga familie, la credinţa musulmană.

— Am dobândit iertare, pentru tine şi feciorii tăi, dacă vă închinaţi lui Alah şi lui Mahonved proorocul. E un privilegiu pe care vi-l acordă Padişahul. Vi s-ar înapoia şi o parte din averi. Iar pe feciorul tău, Radu, dacă învaţă repede Coranul, l-ar face paşa la Eghipet ori la Kara Eflak. Ai' putea ajunge chiar vizir. Vizir! L-am dibuit a fi iscusit şi neînfricat.

În loc să se bucure, cum credeau dregătorii otomani, Brâncoveanu a lăsat capul în jos, a tăcut câteva minute, apoi a cuvântat, eu multă obidă:

— Ar trebui să fiu foarte bucuros de asemenea cinste, dacă cinstea asta n-ar fi o bazaconie. Am fost, şi cred că •mai sunt încă, ocrotitorul şi binefăcătorul ortodoxiei. Am zidit zeci şi zeci de biserici, am aurit sute de cruci, am tipărit mii de evanghelii şi în aur le-am ferecat iar acum, în pragul morţii, să mă rog în geamie şi să cetesc îjn Coran? Cum vă închipuiţi c-ar fi cu putinţă? M-aţi ars cu fierul înroşit pe piept; şi tălpile mi le-aţi ars; iar rănile încă mă mai dor. Dar ce netăgăduită rană îmi faceţi cerându-mi să mă lepăd de credinţa mea, tocmai când nădăjduiam să-mi vină dreptatea şi slobozenia. Să nu mai fiu român, după ce am fost voievodul românilor? După ce m-aţi ucis în trup, vreţi să mă ucideţi şi în duh? Nu, muftiule!

— Dar dacă feciorii tăi primesc?

— Întreabă-i, muftiule; nu-i pot opri, dar nici nu-i îndemn.

Când cei patru feciori: Constantin, Ştefăniţă, Radu şi Matei s-au rânduit, după vârstă, înaintea paşei, muftiul a întrebat:

— Ştiţi turceşte?

— Mezinul înţelege, dar nu ştie vorbi, răspunse beizadea Constantin.

Atunci o să ne înţelegem. Tatăl vostru vă întreabă dacă vreţi să treceţi la credinţa profetului Mahomed!

— Tată! strigă Radu; tu ne pui asemenea întrebate?

— Fiule, nu eu întreb, ci muftiul!

— Măria ta ce zici, părinte al nostru? întrebă beizadea Constantin.

— Nu-i cu putinţă să-mi batjooorescu nici bătrâneţea, nici neamul, nici ţara. Dar dacă voi.

— Noi murim în legea noastră, română! strigă beiza- (leu Ştefăniţă, iar ceilalţi încuviinţară:

— Murim!

— Şi tu, micuţule? întrebă muftiul, cu părintească mirare.

— Şi eu., a murmurat Matei.

Muftiul s-a ridicat furios.

— Vă vom îndupleca noi, cu satirul!

Pe când dregătorii otomani ieşeau din încăperea îngustă, nu atât furioşi, cât minunaţi de dârzenia unanimă, cei cinci Brâncoveni se strânseră aproape, într-un fel de îmbrăţişare.

— De-acuma să ne ducem crucea până la capăt., a şoptii vodă şi-a lăcrămat pe dinlăuntru.

În noaptea aceea doamna Păuna n-a putut dormi: s-a zvârcolit, parcă pernele ar fi avut urzici, iar plapoma furnici. La miezul nopţii o chemă pe maica Olimpiada, cu leacurile ei. Bău zeamă de viorele şi de mentă creaţă. Primi Crecţii cu alifii descântate.

— Ard toată de când l-am auzit pe vodă că va să mă trimită la Istanbul, să fiu faţă la uciderea Brâncovenilor.

— Adăposteşte-te în mânăstirea Dintr-un lemn!

— Mă vrei călugăriţă?! Nu! Să mi-l aduci pe RăducanU. Să-l fac'ghenărar, să m-ajute la oblăduirea ţării şi-n războaiele ce voi a purta cu neprietenii.

— Dar eşti femeie, nu.

— Au fost şi doamne războinice: de pildă Chiajna.

Cinci zile nu s-a mai interesat nimeni de Brâncoveni. Şi nici o ştire nu mai primiră, de nicăieri. Cerberii de la uşi, neînduplecaţi şi fioroşI. În zădar a căutat Radu să-i ademenească prin bani ori să-i încânte cu vorbe iscusite: rânjeau doar, parcă şi-ar fi arătat colţii albi, gata să sfâşie; încolo surzi, muţi şi fioroşi. Mâncarea le-o da cu dramul, în străchini ori talere de lut, pe care le smulgeau din faţă înainte de a fi gustat. Dar a cincea zi tefterdarul îi chemă pe rând la întrebări, începând cu Matei.

— Unde-aveţi averi ascunse?

— Nu ştiu.

— Unde ţine taică-tu aurul de obicei?

— În visterie. Atâta ştiu.

— Dacă nu spui, te dăm călăului.

— Dar nu ştiu., începu să plângă băiatul. Sunt prea mic ca să., şi vorbele i se înecară în sughiţ şi lacrimi.

Îl trimise înapoi, în odaia femeilor, şi aduse pe Radu.

— Ştiu că eşti cea mai iubită şi mai răsfăţată odraslă brâncoveană.

— Şi că sunt cea mai răzvrătită n-ai aflat?

— Ba da; de aceea vrem, cu binişorul, să ne spui: unde-a mai depus Brâncoveanu bani?

— Nu ştiu.

— Nu se poate! Ai fost de două ori la Kara Eflak.

— De trei ori.

— De trei ori? Hm. Şi-ai cercat a răzvrăti oastea domnească, ai atras de parlea-ţi câţiva căpitani.

— De unde ştiţi?

— De la cel care se teme să nu fie doborât din scaun.

— Cum să nu-l dobori când stă ca momâia Cantacuzinilor bătrâni şi a Păuniţei? Şi mult mă mir cum cinstitul meu unchi, pe carc-l iubesc pentru că-i cel mai mare cărturar, pentru că nimeni dintre noi nu-i luminat ca el, mă mir, zic, că nu vede, nu pricepe că-i o unealtă pe care va s-o aruncaţi la gunoi îndată ce nu vă va mai folosi. Aşa că, vezi? răzvrătirea mea are pricini temeinice şi nepotolite.

— Te mai întreb o dată: unde-ai ascuns.comoara Brâncovenilor”?

— Dacă vreţi a mă munci pentru asta, greşiţi: jur că nu ştiu unde-i. Se poate s-o fi aflat alţii, de pildă Ştefan, ginecolatrul care se credc voievod; că şi el umblă după acea comoară. O adulmecă precum un copoi. Ştie că în ea sunt scule făcătoare ele minuni şi dătătoare de puteri supranaturale. Ştie şi o vrea.

— Deci te-mpotriveşti! Nu spui? Nu te sperie torturile călăilor?

— Nu ştiu, nu pot şi nu vreau. Avem şi noi demnitatea şi cinstea noastră şi nu le vindem, nu le schimbăm pentru blidul de linte al trăirii, cu o zi-două, peste ceea ce ni-i dat a trăire.

A stat tefterdarul în cumpănă o vreme, apoi a făcut lemn strajei să-l scoată şi să-l aducă pe beizadea Ştefăniţă.

— Fraţii tăi au destăinuit locurile unde ştiau că aveţi ascunse averi. Destăinuie şi tu!

— Eu nu ştiu nimic. Şi sunt încredinţat că şi dacă spunem tot, absolut tot ce avem, voi tot nu ne credeţi şi mai vârtos ne daţi călăului pentru tăinuire. Eu spusei părintelui meu că şi scoaterea din Edicule şi găzduirea la Casa română a fost doar o momeală vicleană, tot întru mulgerea averilor. Dacă până acum vă potoleam foamea de aur cu câteva sute de pungi, acum ne credeţi mai bogaţi decât Cresus împărat şi nici dracii nu vă scoate din cap prostia asta.

— Deci nu spui?

— N-am ce spune, tefterdare.

— Nici dacă vă ucidem?

— Din clipa când Mustafa aga a pus pe umărul tatei scârboasa pânză neagră şi-a rostit vorba „mazâl” am ştiut că nu mai avem nici o scăpare.

— Tu n-ai să mai scapi: te duci singur, prosteşte, cu gâtul în iataganul gealatului. Fraţii tăi, care au mărturisit.

— De ce minţi, tefterdare? Tu îţi închipui că eu cred în salvarea vreunui brâncovean? Să fiu bucuros că ne cruţaţi muierile.

— Acesta'ţi-i ultimul cuvânt?

— Da; dreptatea-i a noastră, săracă până şi-n cuvinte.”

— Să vină celălalt ghiaur! a poruncit tefterdarul, şi, îndată ce intră beizadea Constantin, îl întâmpină cu aceeaşi întrebare, răstită, doar cu un adaos:

— De ce-a ţi încercat să fugiţi?

Mult mai speriat decât ceilalţi fraţi, Constantin se clătină.

— N-am ştiinţă despre nici o fugă, rosti totuşi stăpân pe sine.

— Unde-aţi ascuns averile înaltului padişah?

— Peste toate averile noastre stăpân este părintele nostru. Dacă vrei să mă crezi, eu nu ştiu nimic şi nu mai am nimic, nici un capăt de aţă: au luat totul aga Mustafa şi Cantacuzinii.

Şi-a încleştat fălcile şi a tăcut, oricât s-a străduit, cu asprimea şi cu blândeţea, tefterdarul să-l facă a glăsui.

— Aduceţi ghiaurul cel bătrân! în brânci şi-n pumni.

Dar când sosi, dregătorul otoman îi zâmbi:

Ei, BrâncovenE. Vor fi fiind feciorii tăi drept creAftOtoţl Şi prieteni cu cei de jos întru a-i răzvrăti, dar ţin Im vlliţă. Al dracului mai ţin! De asta au destăinuit toate litlniţ” Ir unde ştiau c-ai ascuns averi. Şi în ţară şi în străiMlntr. Ce zici?

— Ac că n-am eu astfel de feciori. Iar dacă vreunul a •bun că ştie e născocitor, fricos ori mincinos şi nu-l fUnoNC a fi coconul meu.

Totuşi au spus, cu amănunte.

Născocire: feciorii mei n-au ştiut niciodată nimic ilftupre avuţia mea. Numai eu am ocârmuit şi gospodărit totul.

— Dar şi vistierul Ianache a mărturisit tot, tot.

— Dacă-i aşa, de ce mă mai întrebi pe mine?

— Pentru că trebuie să mai fie locuri numai de tine gllutlc.

— Nu mai am nimica! Nimica! Şi lăsaţi-mă în pace, i'fl-H bătrân şi bolnav şi nu mai pot îndura. Nu mai pot! MA urmăreşte vedenia morţii.

În chilia lor, Ancuţa şi Smaranda migăleau la o dveră |M i”lru biserica Sf. Nicolae din Şchei. Se străduiau ca vi ejii, frunzele şi florile din fir de aur să fie cât mai frumoase.

— Pe tine te dor degetele, Smaranda?

— Mă ustură, oleacă, buricele, decât apăs pe fir.

— Dar o să scoatem un lucru de laudă, ce zici?

— Adevărat. Cât mai stăm aici, stăpâna mea?

— Până va veni veste de la Radu. • – Şi de ce întârzie?

— Ei, dac-aş şti. Ţi s-a urât aici, cu mine?

— Nu, daR. Am o taină.

— Te-ai îndrăgostit de Pârvu.

— El de mine.

I tU. Nu?

A, oleacă, şi eu.

— Atunci să vă cunun, propuse Ancuţa, cu un fel de Iincurie tristă. Adă-l încoace să-l întreb de te vrea.

Mă vrea! Ştie c-am mai fost măritată cu un arnăut şi s-a prăpădit în războiul de acum trei ani. Tot atunci un tătar i-a ucis şi lui soţia. Aşa că se-nsoţe?te văduva cu văduvoiul, amândoi robii lui Dumnezeu.

De la stareţul Neonil al Hurezului, doamna Păuna aflase că beizadea Radu a rânduit, în câteva locuri, sâmburi de oaste cu gând de răzvrătire. Ştia că Rafail călugărul, prieten cu Răducanu, se număra printre căpitanii duduitori de răzvrătire. Dar tocmai în clipa când se hotărâse să-i spună şi lui vodă despre asta auzi în curtea domnească bătăi tari de tobă, prevestitoare de rău. Sări la fereastră: pe podul spânzurătorii străjile ridicaţi un osândit.,Cine-i se întrebă cu îngrijorare. Şi simţi prin trup furnicăturile iroazei când cunoscu pe căpitanul Drăgan, prietenul lui Răducanu.”Dacă l-a prins şi pe el?•'.

Alergă la vodă, în spătăria înstelată.

— Ce-a făcut?

— Numai rele: a momit cete de seimeni, a adunat ţărani tineri să-i oştească împotrivă-mi, a însăilat o răzvrătire. Ştii în folosul cui?

— Nu,

— Nici nu bănui?

— Nu. Adică bănui. DaR. E aici?

— Ai vrfia tu! De-o veni, il vei vedea tot în ştreang. Deocamdată îl spânzur şi pe călugărul Rafail.

— De ce?

— Îşi spunea „căpitanul lui Radu Basarab Brâncoveanu'.

Trecuse ele miezul nopţii: o noapte fierbinte de început cE. August. Pe Bosfor şi pe Marmara stăpânea liniştea cea mai desăvârşitĂ. În tot Istanbulul s-auzeau doar cucuvăile de la Edicule şi paşii foşnitori ai străjilor din serai.

Şapte slujitori sudanezi treziră din somn toţi Brâacovenii şi, în mai puţin de jumătate ele ceas, îi încărcară în căruţe, cu brânciri şi ocări.

— Ne duce să ne înece în Marmara? tremura beizadea Constantin.

— Nu, ne mută la Edicule, şopti Itaclu. Am aflai de o strajă.

< nkI se văzură iar în „Groapa sângeâui”, toţi căzură Inii n înlcmnirc nevolnică: fără judecată, fără glas, prada Unt ii vedenii drăceşti şi groaznice. Radu se osânclea pentru nrnliiobia de a fi venit singur îndărăt, la Istanbul, ca nulii la măcelar. Beizadea Constantin abia putea gândi:l>i acuma, gata”. Iar Ştefăniţă:”De s-ar sfârşi mai Mpcda. M-am săturat să tot aştept un sfârşit pe care-l ştiu (Ir mult, de când am apărut pe lume.”

I Mumia Maria, cuprinsă de-o sfâşietoare milă, plângea i u durere:

Tocmai când posteam şi ne rugam întru iertarea giV;”iik'lor noastre.

Cum în gangurile clin Edicule donmea întunericul cel i l111, nici n-au aflat când a răsărit soarele. Nu le era ii li i I ntime, nici sete, nici somn; parcă se stinseră în ei oi ii doi'inţă, orice poftă do viaţă.

II odată, în carceri s-au năpustit străjerii; i-au scos ţii I.:m strâns, pe toţi, bărbaţi şi femei într-o încăpere mai nun işoară, vecină cu cuptoarele fierarilor. Radu a vrut „h m îmbrăţişeze muma şi surorile, dar doi străjeri l-au NttUiril şi l-au împins pe-o bancă de piatră, unde au M'n /.al toţi bărbaţii, la şir, în cap cu vodă însuşi. În spatele I hi muia s-au înfipt câte doi străjeri. Radu a băgat ele Mim ii că, în colţurile peretelui din spatele lor, ardeau două ftclli, parcă anume ca să-i lumineze şi să-i vadă mai lilur l'omeile strânse grămadă lângă peretele clin faţă.

Câte ceasuri or fi? întrebă vodă, ca să afle dacă ii ii iile îngăduie vorbirea.

— Se schimbă străjile de miezul nopţii, răspunse dniiânnu Maria.

În clipa asta domniţa Bălaşa se repezi şi-şi îmbrăţişă pni iuU'le, sărutându-l pe faţă, pe mâini, pe genunchi; îl „ttruUi şi plângea cu hohote şi sughiţuri. Toţi lăcrămau; *iiif{ur Osman aga, ivit pe uşa din stânga, râdea.

Vedeţi, câtă durere pricinuieşte încăpăţânarea voastlli, llrâncovenilor?

De ce ne-ai adunat, Osman aga? Ce mai vrei do la mii?

Aur, altîn bei! Tot aurul pe care-l ai.

— Nu mai am nimica!

— Tefterdarul ştie că mai ai bani la Amsterdam, la Viena, la banca Zecea din Veneţia. Iar cele trei giuvaeruri, comoara Brâncovenilor, le-a ascuns, ca un tălhar, beizadea Radu.

— Ucide-mă, dar nu mă face tălhar, agă! Că tu viii mâna în buzunarul meu, nu eu în al tău.

— Beiul de la Bucureşti, se prefăcu aga a nu auzi strigătul tânărului brâncovean, spune că în pereţii tuturor caselor voastre din Kara Eflak aţi zidit grămezi de aur. Spune unde anume?

— Nu am nimica! N-am zidit nimica.

— La Braşov, la Sibiu, la orfevrării de acolo n-ai depus: aur?

— Nu! Nu! Nu!

Radu nu mai îndura suferinţa, umilinţa, brutalitatea cu care-i chinuiau părintele. Se ridică în picioare.

— Osman aga, cum ai uitat că şi tu eşti om? Că orice răbdare are margini? Părintele meu a fost un voievod bogat, dar i-aţi luat tot. Tot! Greşiţi amarnic crezându-l nesecat izvor de aur. Eu te rog să fii iar om şi să înţelegi că.

Surâzând, Osman aga îl opri:

— Ehei, tâlharule, mai are mult pân-o seca. Poftim! şi-i puse în., faţă un teanc de hârtii. Iată scrisorile tale, Brâncovene, către Zecca şi către banca din Amsterdam. Ştim deci că ai şi acolo aur.

— Nu am nimic!

— Ca să te scutim de orice alte cazne, am adus aici scrisorile către acele bănci. Sunt în italieneşte. Citeşte-le şi vezi că un om al nostru este trimis să ridice banii. Iscăleşte-le!

— Nu am nimica 1 Nu iscălesc.

— Toate avuţiile celor declaraţi ghiauri sunt ale măritului padişah. Iscăleşte!

— Nu am nimic! Nu iscălesc!

— Iţi mai poruncesc o dată: iscăleşte!

— Nu.

— Călăii!

Şi, într-o clipă, se iviră patru gealaţi, nalţi, mătăhăloşi, îmbrăcaţi în straie negre, cu glugi roşii; purtau în cleşte lungi câte un cerc de fier înroşit; le mişcau repede, ca nişte pehlivani, făcându-le să strălucească şi să împroaşte mcImI' I ui jur. Ca la o poruncă, străjerii apucară prizonierii iii umeri şi-i ţinură cu capul în sus, iar călăii le apăsară u n mile înroşite pe creştete, repede şi cu meşteşug, cum puii rulării cercurile roşii pe butucii roţilor. Cele patru vii linie urlară de durere aşa de cumplit, că se zguduiră Mm ile, Iar făcliile pâlpâiră şi fumegară mai mulT. Amestei Imlii ae cu fumul de pe capetele arse ale osândiţilor. Dar, Hml îşi putură da seama că muma şi surorile erau de faţă şl priveau grozăvia asta, durerile îi usturară încă şi mai iMiinpllt, Urletele celor munciţi se întăreau cu ţipetele îngroape ale femeilor. Safta şi Bălaşa leşinară. Doamna Maria ne li pi cu tâmpla de perete, stătu aşa câteva clipe, să-şi i fti i a ească un pic durerea, să se dezmeticească şi se repezi, Int;i imuche la picioarele soţului, îi sărută mâinile tremuri nd<11 privi ochii ieşiţi din orbite ele durere, ca să yie nj',a sângele scurs pe frunte, pe tâmple, pe obraji, auzi „Inutila fierului înroşit în carnea vie şi, cu sughiţuri de pliic il rugă:

Iscăleşte. Iscăleşte, măria ta. Altă scăpare nu-i. Nu i nu-i, mucenicule, nu-i.

Vodă Brâncoveanu cercă să rnângâie creştetul doamnei, dur nu izbuti: mâinile-i tremurau ca varga la vânt. Căută nA NC.lăpânească şi întoarse privirea spre coconi, vrând culeagă putere şi îmbărbătare. Ci îi văzu încununaţi i ii i m oane de foc şi se crezu în gheena. Gemu din străfundul i,;i simţi că-l îneacă fumul şi duhoarea de păr şi de came arsă. Capul îi căzu, dar străjerii i-l ridicară, iar luAllinl apăsă şi mai tare cercul de foc. Doborât de milĂ. De durere şi de groază şopti:

— Iscălesc.

— Gata! porunci aga Osman şi toţi gealaţii ridicară lodfttA cercurile de fier de pe capetele Brâncovenilor.

Beizadelele Constantin şi Ştefăniţă leşinară; Radu lltU'leşlase pumnii şi fălcile, iar din privirea-i ţinteşă, batjo- • ui lluiire, împroşeă osânditorii cu seanţei de mânie: Procleţilor!

J Doi străjeri turnară cofe de apă peste cei leşinaţi; şi. •hui toţi au putut sta drept, cu ochii deschişi, aga Osman viu bit tare:

— Sunteţi martori tuli că Brâncoveanu iscăleşte scrisoarea către banca Zecca şi Amsterdam, ca trimisul sultanului, pe nume Omir aga, să ridice banii. Ia pana!

— Nu., nu pot. Nu văd. Sânge. Tremură mina., Sânge., murmura vodă cu buzele arse de suferinţă.

— Lasă-l să se liniştească, ceru tefterdarul. Iscălitura trebuie să fie bună, altfel banca n-o primeşte. Pecetea o va pune vistierul Ianache.

Fără cercurile de foc, cei patru Brâncoveni păreau legaţi la cap cu câte o panglică roşie, cu marginile destrămate. În liniştea coborâlă în încăpere se auzi pâlpâirea făcliilor, al căror miros şi fum se amesteca, fără noimă, cu duhoarea ele păr şi de carne arsă.

Radu îl privi pe Ştefăniţă şi se văzu pe sine sluţit, iar asta îi înzeci durerea. Lui vodă Brâncoveanu i se părea ciudat că, dacă mi ini lE. Genunchii, buzele, pleoapele îi tremurau nestăpânite, dacă vederea i se împăienjenea iar auzul i se îngreuna, în schimb mintea-i era trează, vie şi, aşa, printr-o ciudăţenie a creierului, îşi aminti ele acea zi de 18 iunie 1711, când spătarul Toma Cantacuzino, fără să-l vestească, a părăsit tabăra de la Albeşti, cu câţiva slujitori „Atunci, în acea clipă, s-a zdruncinat năprasnic cumpăna zidirii înălţată de mine cu răbdare şi migală în douăzeci de ani. Un unchi, un Cantacuzin, mă lovea drept în inimă: mă descoperea în faţa otomanilor şi mă pierdea. Pentru mine acela trebuia să fie războiul izbăvirii din stăpânirea sultanului. Dar voiam să-l fac fără pripeală, prin înţelegerea deplină a împrejurărilor. Că pe urmă m-am repezit cu osânda asupra Cantacuzinilor? Trebuia: altminteri Baltagi paşa mă tăia şi aducea domn din Fanar, ca în Moldova pe Nicolae Mavrocordat în locul lui Dimitric Cantemir.”

— Gata, iscăleşte! răcni tefterdarul, întinzându-i el însuşi pana şi hârliile. Aici, sprijină-te de-acest butuc.

Brâncoveanu luă pana, vru să citească scrisoarea, dar îşi dădu sama că nu vede şi nu înţelege nimic. Muie pana în călimară şi, stăpânindu-şi tremurul întregii făpturi, muşeându-şi buzele, descâlci slovă după slovă pe hârtia albă, uşor zgrunţuroasă. Osteni mai tare decât dacă ar fi urcat până în vârful Făgărâşilor. Iar inima îl ustură mai cumplit tl'vât arsurile de pe frunte, tâmple şi ceafă. I se părea că-şi călise singur osânda la moarte.

— Semnat! strigă Osman aga, când Brâncoveanu trase liniile sub litere, aşa cum îşi făcea totdeauna iscălitura.

Dregătorul otoman privi şi-o socoti bunĂ. Îi întinse <}scrisoarea către banca din Amsterdam. Brâncoveanu iscăli încet, istovit, gata să se prăbuşeascĂ. În schimb, aga şi tefterdarul erau în culmea fericirii: juraseră în faţa marelui vizir Gin Aii că-i vor smulge aceste iscălituri, fu ciuda neobişnuitei lui îndârjiri.

Toţi Brâncovenii, bărbaţi şi femei, stăteau, muţi, striviţi, pustii, parcă peste trupurile şi cugetele lor ar fi • •ălcat toată hoarda lui han-tătar şi-ar fi împrăştiat numai jar şi flăcări. Doar Radu beizadea mai descoperi în el un dram de putere şi cercă să-şi bată joc:

— Adăugaţi: de bună voie şi nesilit de nimeni.

— Nu-i nevoie; a avut grijă diacul să scrie dintru început, râse rău aga Osman.

Radu se înduioşă de propria soartă:”Aceştia nu merită nici zeflemeaua, nici ocara, nici ura, nici blăstămul nostru. Doar spada de le-o veni de hac”.

— De-acum, spuse tefterdarul, veţi fi lăsaţi în pace.

— Bineînţeles, după ce veţi da şi acele giuvaeruri despre care.

— Nu! se ridică Radu şi-şi şterse sângele care-i şuroia pe faţă. Comoara aceea întruchipează ţara. Şi o ţară-i mai scumpă decât un milion de vieţi ca ale noastre.

— Vom vedea., mormăi dregătorul, ieşind triumfător, fericit.

În urmă, vodă Brâncoveanu se prăbuşi pe lespezi, frânt, Istovit. Doamna îşi sfâşie rochia şi cercă să-i oblojească rana, să-i oprească scurgerea sângeâui. La fel făcură Bălaşa şi Safta. Aduseră apă şi le răcoriră frunţile.

— Bălaşa, să nu uiţi clipa asta, o rugă Radu. Dar Ancuţei să n-o povesteşti. Să nu ştie c-am murit sluţit.

— Ba am să povestesc: ni-i rudă şi-i romancă. Iar asemenea crâncenă sălbăticie nu se cuvine a se uita, în veac do veac.

Când se maI. În zdraveni, vodă Brâncoveanu vorbi încet, o •,.”l”ilro parcă fără legătură cu ceea ce li se întâmpla, dar cu o ipovodanie:

— Ca să primesc domnia, rugatu-m-au sfatul boierilor, patriarhul Dionisie ai Constaniinopoluâui, mitropolitul Teodosie, capugiul Ahmed aga. Cu greu am primit. Iar acum mă întreb: Am făcut rău? Bine am făcut primind? Cine poate da răspuns?

„.”Am să-i caut soţia, plănuia doamna Păuna; la ea trebuie să fie acea comoară. Iar dacă diamantul basarab ajunge la Răducanu, se face domn în locul.”

Plănuia, dar neliniştea din cuget îi sporea mereu. Ieri i-a povestit Radu Dudescu, care a fost faţă la tacrirul căpitanului Dragau, că a venit la dânsul o fată de moşnean cu un copil, în vârstă cam de patru ani, şi i-a spus: „Căpitane, e al măriei sale beizadea Răducanu; îl cresc pentru oştire. Tu să rni-l înveţi ostăşia, că cu căpitan vreau s-ajungă”,.,. O înţeleg: aşa l-am iubit noi pe Răducanu al nostru. Şi prunci i-am zămislit. Ce-o fi făcând acum? Cantacuzini! cei tineri au înfăţişat vizirului toate dovezile despre purtările cele potrivnice sultanului pe care le-au născocit Brâncovenii. Dacă-i. Nu, nu: îi duce în surghiun la Alep ori în vreun ostrov grecesc, iar de acolo Răducanu, ditjfiei cum e şi destoinic în toate, scapă şi vine, vine la mine, să-l fac ghenărar. Dar dacă a scăpat şi s-a aciuat la Veneţia cu Cantemireasca lui? Ce am? De ce tremur toată? De ce-l doresc aşa de mult? Dacă acum ar fi aici ne-am împreuna şi-n clipele dăruirii l-aş sugruma. Ce spun? Se vede că Olimpiada m-a adăpat cu zeamă din buruiana nebuniei. Plec din curtea domnească; mă duc Ia mănăstirea Hurez: postesc şi cu evlavie să mă rog IR. Singurătate.”

Şi, în zorI. Însoţită de maica Olimpiada, de o slujnică, şi trei seimeni, porni spre Vâloea. Lui vodă îi lăsă vorbă că va să vadă cum merg morile şi pivele de pe Olt şi Oileţ Dar, când ajunse în Râmmcul Vil cea, o învălui un fel de teamă amestecată cu mânie, cu gelozie:”Să mă adăpostesc acolo unde de atâtea ori am dorit să mă întâlnesc tainic cu el? Dar dece nu m-o fi dus niciodată? Iar acum să mă rog sub candelabrele sub care el s-a cununat cu Cantemireasca? Să intru în casa unde s-a desfătat în întâia noapte a nunţii? Nu! Fierb de mânie”.

— Vizitiu, cârmeşte spre Cozia!

Ci, intrând în pridvorul adăugat de Brâncoveanu bisericii Cozia, şi-a amintit că acolo l-a văzut întâia oară pe Răducanu şi neliniştea îi spori chinuitor*.

„Eram o copilandră, iar el un flăcăiaş prietenos şi bun. Deşi pe-atunci nu-i prea plăceau fetele, cu mine a vorbit, mi-a arătat zugrăvelile făcute de meşterul Andrei, bun prieten de pescuit pe Olt şi de vânat pe muntele Cozia.

Zicea că um din fetele care joacă hora în colţurile bolţii aş putea fi cu.”Nu te-asemăn cu vreo sfântă ori cu vreun înger, că eşti muiere, muiere în carne şi oase”. Nu, n-am tihnă nici aici”.

Şi, cu toată mirarea stareţului, îşi chemă straja şi pomi spre Govora. Dar şi aici rămase o singură noaptE. În veghe şi frământ:”Oriunde mă întorc văd numai şi numai Brâncoveni”.

A doua zi, aşa cum o povăţui maica Olimpiada, se opri Li mânăstirea Dintr-un Lemn.

— Te rogi la icoana Maicei Domnului făcătoare de minuni; poate s-o îndura să-ţi potolească simţurile răvăV11 <„ şi să-ţi alunge gândurile cele dureroase şi chinuitoare. • – Mătuşă, dacă eu îl visez pe Răducanu, înseamnă cil ini trebuie bărbat, nu icoană.

— Lart-o, Doamne, că nu ştie ce spune! se ruga maica Olimpiada. Nu cumva bogăţia şi mărirea ţi-au furat n.mţllo?

M – Maică, m-ai descântat şi vrăji ai făcut să-mi vină u.'vnicul în fapt de seară. De ce nu vine? Poruncesc NA mi-l aduci, cum te-ai lăudat. Altfel te splnzur cât îmi

•, 11 do rudă!

— Ca vraja să aibă putere trebuie să mai dai zece i ungi de galbeni, să facem daruri la Sfetagora; iar dacă afli

• '„imiara Brâncovenilor, să mi-o dai tot mie, s-o trimet pentru Sf. Ana din biserica de la muntele Sinai. Aşa să

• ii i, dacă vrei să te vindeci de chinurile gmdurilor pidosRlw pil să te linişteşti. („i cu nu doresc să mă vindec, ci vreau să vină el! El! * flrcnro îşi închipuia cum arăta văzându-i pe ceilalţi Rftull< musteau sânge roş-negru, la t împle, îN. Ceafă. Fruntea şi obrazul lui Ştefăniţă obrintiseră şi se umflaseră, că aproape nu se mai cunoştea uncie-i erau ochii. Pe toţi patru îi durea capul, că parcă le-ar fi bătut cuie în creiere. Cât nu fusese ars de fierul înroşit, părul lui vodă albise ca neaua, iar şuviţele din ceafă se năclăiseră de sânge negru.

Lui Radu sângele i se prelingea pe frunte în jos, până la sprintene, în râuri şerpuite, încât părea că poartă cunună de spini. Pe chipul lui bărbătesc, semeţ, frumos, se întipăriseră semnele sluţirii şi ale durerii fără leac. Bălaşa cerca să-l oblojească şi foarte se-ndurera că nu izbutea să dreagă nici o fărâmă din pocirea cu care-l nenorocise călăul; mâinile-i tremurau, iar lacrimile îi întunecau vederea.

— Nu plânge, Bălaşa, cerca el s-o liniştească. Asta ne-a fost soarta. Am visat coroana a trei ţări române şi, jfrtă, pornesc spre lumea cealaltă purtând pe frunte cununa însângerată a cercului de foc. Focul pizmei, al discordiei şi al urii, al urii neomeneşti dintre.fraţi.

— Şi al fioroasei' pofte de aur a padişahului, întări Bălaşa.

— Dar nu înţeleg de ce călăii ţi-au ferecat şi ţie cunună în carne, cu fierul roşu, suspină beizadea Ştefăniţă; tu care ai vrut împăcare, mereu împăcare şi pace. De ce nu te-au cruţat pârâtorii? Măcar pe tine, frumosul nostru Răducanu.

Nimeni, niciodată nu l-a auzit pe Ştefăniţă până acum grăind aşa de dureros, din dragoste şi clin inimă; de aceea toţi izbucniră în hohote de plâns, ca la o înmormântare.

După iscălirea scrisorilor, ruşinat, înjosit, strivit, vodă Brâncoveanu s-a închis într-o muţenie neagră.

Doamna căta să-l îmbărbă teze:

— Să mai nădăjduim totuşi în mântuire. Au n-am dăruit noi oare atâtea odoare şi-atâtea icoane la biserici şi mânăstiri? N-ai înălţat tu atâtea lăcaşuri de rugă? N-ai înzestrat tu atâţia episcopi şi mitropoliţi şi patriarhi?

— DA. Mamă, dacă ar fi cişH, cir trebui să sălăşluim numai în sânul lui Avraam. Dar lumea-i pc dos: chinuitorii noştri care jefuiesc mânăstirile stau în serai ca în rai, iar noi suntem schingiuiţi mai cumplit ca în gheena.

I – NU. Te răzvrăti,. Răducaneicereă-beizadea Constantin mu 1 potolească.

— Numai Rişte nerozi ca noi mai rabdă cruzimea călăilor! se împotrivi Ştelaniţă.

În acele zile de început de august, domniţa Ancuţa a plemt de la Şcheii Braşovului şi s-a adăpostit la Sâmbăta, printre ţărani. Pârvu aducea ştirea că tinerii săteni învăm-i. -eara, prin poiene, meşteşugul armelor, că vor a se însoţi cu cei din Poiana Mărului şi cu alţi făgărăşeni, ca Ift ' (n sică munţii, cum vor auzi că-i cheamă beizadea Radu.

— Rău este că n-au arme, domniţă. Doar câteva, vechi Vi rele.

Chiar în acea zi Pârvu primi porunca să meargă la Braşov cu trei căruţe.

— Vreau să cumpăr arme, îl înştiinţă Ancuţa.

De la slujitori, află că Mânu Apoatoh aajuns la Viena pi bine. Se duse întins la meşterul aurfăurar GeorgMay II. I#ft ua.it în atelier, cu şorţ din piele moale şi subţire de •jirloură, cu tichie brodată eu fir de aur: ciocănea şi i'Ium'Li, cu meşteşugul lui mult lăudat, un taler de argint.

— Zicem ciocănit, ci de fapt însamnĂ. Mângâiat, băgă dt lamă Ancuţa, şi vorba asta plăcu mult meşterului.

Aşa-i; noi mângâiem metalul cu mătasea din buricele Atletelor. Cu ele ne ajutăm ochii.

I >n dat banii ceruţi, pe iscălitură şi-a adăugat:

Bun client şi mare iubitor de frumos mi-a fost •”Miri BrâncoveanU. În iarna, anilor 1700c şi 1709 toată, „va iln argintarilor braşoveni a lucrat numai pentru măria Ik Ivase do aur, de argint, căni, cădelniţe, ferecaturide ^ngholie, potire, pocale. Au lucrat atunci şi Johannea flpnmng Şi Georg Heitner.

„ Nu-l pierzi, meştere; socrul meu se ştie drept şi iubi toi? <Je ţară.

• IVi, dar în faţa sultanului a fi drept şi iubitor de ^i/i I mare, marepăcat.

P” Nu se poate! m Ce bine-ar fI. Să nu se poată, tinăra mea domniţă 3 tflidnlo.a bătrânul aurfăurar, ferind olcacă maide o parte WT* ul u-gint, în care ciocănise flori şi chipuri de sfinţi.

Dar iată că se poate; tot ce-i rău se poate mai uşor decât ce-i bine. Că eu mă sfădesc adesea cu breasla armurierilor şi zic: Voi, mein Gott, de ce cătaţi a vă-mbogăţi din scule ucigaşe? De ce nu vă faceţi brutari ori cojocari? De ce nu rămâneţi covaci, adică potcovari? Arme! Arme trebuiesc numai atâtea cât să ne ferim cetatea de fiare şi să speriem tâlharii. DaR. Mein Gott, cine m-ascultă? Zic ei: „Tu, May zweI. Atâta ştii să ciocăneşti aurul, argintul şi arama, să faci lucruri întru desfătarea ochilor şi nu ştii că Eugen von Savoia îi bate pe musulmani de-i stinge; iar ca să-i stingă de tot îi trebuiesc arme şi iar arme”. Toţi saşii sunt nebun: după Eugen von Savoia; îl cred minunea lumii. O să ne scape de turc! Ci eu zic: ori turc, ori austriac tot un drac! Şi vorba am auzit-o la valahii din ŞcheI. Înţelegi, domniţa mea? Armurierii îl laudă până-n cer pe von Savoia, dar crezi că nu vând arme şi marelui vizir? Vând, vând al dracului, dacă le plăteşte mai bine. Vând ca să-l bată pe dumnezeul lor, pe Printz Eugen von Savoia. Dacă mergi pe eâmpul de bătălie de la Peterwardein, te-ntâtneşti cu arme făcute la Braşov şi-n mâini otomane şi-n eele nemţeşti. Păi frumosu-i? Dreptu-i? Nu! Zic armurierii: „Ce, tu, May zwei, nu faci negoţ cu vizirul şi cu Printz Eugen von Savoia?” Fac. Sigur că fac! Dar se potriveşte o puşcă şi-un tun cu o cană ori o nafornițǎ şi o sabie cu o brăţară? Ale mele mărfuri stau pe masa păcii ori pe sânul unei domniţe frumoase ca măria ta, pe când tunurile şi spadele? Fărâmă şi masa şi casa, şi ucid şi domniţa.

Vorbele meşterului Georg May s-au revărsat în inima Ancuţei ca un râu de lumină. A strâns pumnii ei mici, a apropiat sprrncenele şi a zis:

— Meştere, te rog mult, dă-mi pitac către doamna Păuna, la Bucureşti: scrii că sunt slujnica ta şi mă numesc. Ana lui Dumitru din Sâmbăta. Călătoresc cu prietena mea Smaranda, să-ţi aduc din Curtea domnească din Bucureşti un model de ferecătură.

— Vezi, domniţă, eu ţi-am vorbit de pace şi măria ta te găteşti de războire.

— Meştere, înţeleptule, fă-mă ucenica ta!

Ciudatele şi crâncenele vedenii de la Dintr-un Lenin.

Lemnul se usucă, piatra crapă, însă omul rebdâ. (PROVERB ALBANEZ) n camera lor, grămădite câte dpuă într-un pat, chinuite de vedenia schingiuirii bărbaţilor, Brâncovencele mai păstrau un sâmbure de nădejde. Safta îşi mângâia copilul, îl curăţa de păduchii care începuseră să fojgăiască şi să-i mănânee pe toţi. Fără averi, aveau impresia că sunt alţi oameni.

Domniţa Bălaşa socotea că nimic nu li se poate întâmpla mai rău decât ce li s-a întâmplat şi se pregătea sufleteşte pentru ceasul când vor ieşi iarăşi din temniţă:”Fărul cel frumos al lui Răducanu o să acopere semnul arsurii. Jur pe frunte, cicatricea va fi cununa suferinţei şi a cutozării. Ancuţa va şti că are soţ mucenic. E destul de în- (loaptă ca să nu-l hulească de va fi un pic mai urât. NU; şi nici nu va fi mai urât. Dimpotrivă.”

Doamna Maria chibzuia în mintea-i cum de n-a îni (bunit de durere:”Mult mai poate răbda, omul.,.” Şi sE. K I ii l ui a cu fetele, în şoaptă, de la care rude ar putea împrumuta ceva bani, ca să se înzilească, până va veni iar nmul dreptăţii. Ca să mai uite de durerile din cuget, dnrcliea, spăla scutecele nepotului, îşi pieptăna fetele, le Ajuta să se despădueheze. Dar când Matei întrebă: „Mamă, do >'„ tatei şi fraţilor mei le-au pus coroane de foc? Vrea „Al facă hristoşi?”, doamna Maria izbucni în plâns neItflpânlt; domniţele se dezlănţuiră şi ele. Şi, o jumătate de „I, nimic şi nimeni nu le mai putu potoli bocetele şi |”lulrea.

Întins pe o lai tu tare, acoperită cu o velinţă ponosită, bucşită de păduchi, Brâncoveanu tăcea, încremenit. Ar fi vrut să piară, repede, lovit de dambla ori să-i cadă ceva m cap şi să se sfârşească odată totul. Iar când,- din încăperea alăturată, auzi plânsetul femeilor, absolut totul se amărî, se otrăvi în eL. Îl durea prăbuşirea şi-i ardea inima în smoala tuturor dezamăgirilor.”Am primit scrisori de laudă şi preţuire deosebită şi de multă bunăvoinţă de la papa Clement al Xl-lea. Mi-au fost prieteni bailii Lorenzo Soranzo şi Ascanio Giustiniani, care foarte mă lăudau în scrisorile către dogele Veneţiei. Şi-acum, singur. Nimeni nu mişcă nici un deget pentru mine. M-au trădat toţi. M-au lăsat mai sărac ca Iov. Şi, ca el, zac la poarta bogatului, plin de răni şi mâncat de gângănii scârboase.” îl ustura şi gândul că feciorii lui tac, tac cu înverşunare. Nici Radu nu mai spunea nimic; iar când rostea câte un cuvânt, buzele-i tremurau a plâns şi sunetele i se opreau în gât. Vinovat de tăcerea asta-i şi Ştefăniţă: l-a ocărit alaltăseară: „Cum poţi fi aşa de nătărău, încât să crezi că mai putem scăpa teferi de aici? Şi chiar dacă ai scăpa, printr-o minune, domn nu mai poţi fi: eşti sluţit de ceatlău”. „Doamne, de ce nu i-am sfătiut să fugă? De ce i-am ţinut lângă mine, ca o cloşcă fricoasă şi egoistă?”

Aflând că doamna Păuna s-a oprit la mânăstirea Dintr-un Lemn, Ştefan vodă i-a trimis şi cei doi coconi: Radu şi Constantin.

— Poate o mai linişte şi-i mai potolesc durerile cu veselia şi copilăriile lor.

Când şi-a văzut coconii, doamna Păuna s-a bucurat şi i s-a părut că voievodul o înţelege şi o preţuieşte. Dar îşi aminti că bine semănau cu adevăratul lor părinte şi neliniştea îi spori, iar durerile i se adânciră. Şi aşa înţelese că nu din dragoste şi preţuire i-a trimis măria sa, ci ca s-o ştie şi mai mult în zbuciumare şi suferinţă, în mustrare ele cuget până la smintirea minţii.

S-au oprit la Târgovişte şi-au cerut intrare la curtea domnească.

— Ce-i cu voi pe-aici, transilvănencelor? le surise (lUpilanul străjii. Sunteţi din Drăguş ori din Sâmbăta?

— Din Sâmbăta.

— A, eu fusei pe-acolo, cu beizadea Radu. Ce vânători! Capetreceri!

— Da? Ne bucurăm; dar noi vrem a grăi cu doamna l'ăuna.

— Numai cu doamna Păuna vreţi a grăire? Aşa, de-a dreptul: de pe prispa casei din Sâmbăta taman în iatacul doamnei? Ehei, ţărăncuţelor, va să mai curgă apă pe Ialomiţa până veţi vedea voi prea frumoasa faţă a doamnei Păuna.

— Suntem trimise de meşterul George May II, cu o Vorbă de taină la doamna ţării.

— Mare meşter sasul! Nu-i aşa?

— Întocmai; ci vrem să vorbim doamnei.

— Păi măria sa, aşa se cere să-i zic acuma, e mai înainte i-am spus jupâniţă şi jupâneasă., măria sA. Zic, nu-i Brâncoveană să vină şi pe la Târgovişte. Căutaţi-o ftrolo, la curtea domnească din Bucureşti. Când veţi auzi ('-a venit domn vreun pui de Brâncovean., ca de pildă Radu, atunci să căutaţi pe doamna lui şi pe-aici, Până ii mei. Lui vodă Ştefan îi cam place să stea cu nasul iN. Blidele vizirului, să i le potrivească din sare, piper şi miresme; iar trebuşoara asta o poate face mai lesne din Ilucureşti. Dar noi auzim că doamna Păuna ar fi pe la mănăstirile Olteniei. A, nu, nu întru călugărire. Nu! Şi nici întru pocăire nu s-o fi dus, ci pentru hodină. Că n-are linişte. În casa de la Mogoşoaia nu intră: dealtfel a şi prcliii'ut-o în han. Şi-ar preface în han şi curtea asta, ihcă n-am mai fi şi noi pe-aici. Că măriei sale îi vine rău iu l unde bine le era Brâncovenilor. Ce credeţi voi, ţărăncuţe transilvănene, că-i uşor să iei pe samă o domnie pe care fi avut-0 Constantin Brâncoveanu? Acela a fost voievod tMire, mare nu glumă! Şi măcar că noi, cei din oaste, se GUvlne să apărăm domnia pe care o primeşte sfatul ţării, Ini avem dreptul să ne pară rău după cea care a fost, rfnrii a fost de omenie, sau s-o ocărim dac-a fost ticăloasă, t'li îmi, oştenii, suntem nevoiţi uneori să străiuim şi domni I leii laşi. Aşa ni-i zodia. A, arăţi nerăbdare şi te miri de pălăvrăgeala mea? Eşti tu, tinerico, prea frumoasă, da, pr^a frumoasă, ca să te las a pleca din faţă-mi fără să-mi desfăt, mai îndelung, privirea pe chipul tău. Dacă ar fi acum, aici, beizadea Răducanu, l-aş chema şi pe măria sa să te vadă. Că totdeauna spunea: „Muşate, cazacule – aşa-mi zicea măria sa, cazacule, deşi eu sunt moldovean sadea în steagurile de cazaci -, Muşate cazacule, când vezi o fată frumoasă, scoate căciula şi pleacă-te în faţă-i, ca-n faţa unei minuni a firii. Iar cle-ţi îngăduie, sărută-i şi mâna, Muşate cazacule, şi genunchii.'. Aşa-mi zicea prietenul meu beizadea Răducanu, cu care multe ceasuri, şi zile, şi luni am petrecut, eu, cu el şi cu sluga lui, Uşurelu poreclit, în hodină şi visare, în cântece şi zaiafeturi, cu fete tinerele şi băieţi veseli. Ce om! Cine l-a văzut nu l-a mai uitat: măreţ şi nefălos, cocon domnesc şi netrufaş cu cei de jos. Un singur lucru nu-mi plăcea la măria sa Răducanu: că-mi zicea „cazacule”. Când a trecut pe-aiei, pe furiş, în mai, i-am spus supărarea mea şi s-a îndreptat, zicând: „Bine, Muşate, moldovene! Aşa am să-ţi zic şi n-am să mai greşesc”. Şi, după ce-a grăit aşa, m-a prins ce umeri, m-a privit lung-lung, m-a îmbrăţişat şi m-a sărutat pe amândoi obrajii. Spuneţi şi voi, ţărăncuţelor, cum să nu iubeşti asemenea beizadea şi cum să nu-ţi pară rău că nu-i aici, în ţară? EI. Dar parcă plângi, ţărăncuţo?! Te-a mişcat povestea mea ori te-ai uitat la soare?

— Plâng., plâng, căpitane, de durere şi de bucurie. Îngăduie-mi să te sărut.

— Mai fe vorbă! Ah, dulce sărut. O să-i spun şi prietenului meu, beizadea Răducanu. Şi ce vajnic mă strângi în braţe. Nu te-aş mai lăsa gios, frumuşica frumoaselor lumii. Da, ia stăi: nu cumva l-ai cunoscut şi tu pe beizadea Răducanu, prietenul meu?

— Care fată n-ar vrea, Muşate moldovene, să cunoască bărbat ca acel Răducanu, de care povesteşti tu?

— Adevărat! Şi, iaca, pentru vorbuliţa asta cuvine~se să-ţi sărut mâna. Aşa. Dar tu ai mână de domniţă, ţărăncuţo. Cum se poate?

— Am lucrat numai cu acuL. Ii şi broderii.

— Mda. Să zicem. Ci dacă o vezi pe doamna Păuna, să nu-i pomeneşti de beizadea Răducanu, c-o apucă turJbarea. Nici măriei sale Ştefan vodă să nu-i pomeneşti de-acel cocon brâncoveaN. Că te-nchide la seimeni, iar a 'doua zi te urcă-n ştreang, cum o urcat pân-acu patru dipitani. M-ai înţeles?

— Da, Muşate moldovene.

— AtuncI. Drum bun; iar la întoarcere spre Bran, la mă cauţi iară, că poate-atunci ştiu mai mUlte şi mai proaspete despre prietenul meu beizadea Răducanu, acum închis şi schingiuit în temniţă la Şapte Turnuri. Dar au jiuti stat şi alţi domni în acea închisoare şi tot au venit Uir aici, la scaunul lor domnesc.

Domniţa Ancuţa o prinse pe Smaranda la braŢ. Ca să nimerească drumul până la caii rămaşi la hanul din coasta Curţii domneşti.

Rănile de pe frunţi, tâmple şi cefe se tămăduiau greu. Doar la beizadea Radu prindeau coajă; la ceilalţi se cangrenaU. Obrinteau, sângerau, începeau să miroasă a putrellclune. Nu se puteau îngriji: nici un doctor n-a primit învoire să-i vadĂ. Îşi rupseră cămăşile ca să se şteargă de ft)nge şi puroi. Nu aveau nici apă, să se spele. Cât era beizadea Constantin de slab, ele tras la faţă, pe-atât se umflase acum, gata parcă să-i crape pielea. Durerea îl înfuria, îl scotea din sărite; se zvârcolea şi vorbea fără Judecată, cu deznădejde:

• Ce-ai făcut tată?! La ce gheenă ne-ai băgat? O VUiţii întreagă te-ai umilit în faţa padişahului, mai rău CA o alugă. Aveam doisprezece ani când te-am văzut, acolo În Tu mu, cum, la trecerea sultanului, ai descălecat, ai îngenuncheat şi-ai pus fruntea la pământ. Mi-a fost frică, m W ba şi ruşine foarte mi-a fost. Tu, care cu atâla asprime ftl demnitate mă creşteai, care atâta respect cereai dregătorilor şi boierilor din sfat, acum te prosternai şi sărutai Urma unuia care, păgân şi trufaş, nici că sc uita la tine. I>e ce-ai făcut aşa? De ce te-ai umilit atunci, iar acum. Oftul no cetluieşte cu cerc de foc, eşti mândru şi grozav? O ai lacut din noi, tată?!

Fiule, nu mă judeca strâmb. Fusese război şi sultanul venea biruitor. Eu stătusem în cumpănă; dar un pic rW”l înclinat spre nemţi. Ci sultanul îl ucisese pe ghcnărarul P'ivlei igiVeterani, cu care eu fusesem prieten şi pe care, da mai multe ori,” pe sub ascuns, H ajutasem. -Şi scrisori tainice trimesesem lui Veterani, rugându-l să apere românii din Banat şi Transilvania. Iar, dacă biruise padişahul, ce puteam face? Să nu-i ies în cale cu plocoane şi închinăciuni? Să-mi ţin grumazul drept şi să-l las să prefacă ţara în paşalâc? Să mă fi grozăvit, ca să ne sugrume pe toţi?

— Te-ai temenit zadarnic. Uite unde-am.

— Nu, fiule, n-a fost zadarnic: am mai oeârmuit ţara nouăsprezece ani. De bună samă, mi se strivea inima sub povara umilinţei, dar îmi muiam cerbicia ca să-mi pot întări domnia. N-am ocolit temeneaua, ea o cale politieească de mântuire a ţării, cum nu m-am ferit nici de cumpărarea cugetelor, nici de viclenia cea mai vicleană, dacă a fost de trebuinţă. De trei ori am izbutit. A patra oară.

— N-ai domnit, ci ai săvârşit doar greşeli. Greşelile tale ne-au adus pe toţi în „Groapa sângelui”. Tu şi Răducanu, care afăcut-o pe retorul în faţa marelui vizir.

— Nu mă ocărî, frate, surise Radu. Când am fost' tinerei, tustrei arătam un pic retori şi am scris greceşte. Eu, „Cuvântare la patima cea mântuitoare” şi „Cuvânt panegiric la Sf. SFicolae”, pe care am şi tipărit-o la Râmnic. Iar despre tine, Constantine, mitropolitul Antim a scris că eşti „Învăţat între învăţaţi” şi bun orator. Au n-ai tălmăcit şi tipărit tu, în greaca de azi, cartea lui Plutarh, „Vieţile paralele”? Aşa cum şi Ştefăniţă a tipărit „Cuvânt panegiric la mucenicul Ştefan”.,.

Vorbea Radu anume cu amănunţimi, ca să nu-l lase pe Constantin să-şi învinuie şi ocărască părintele, ca un zălud, să-l facă a-şi stăpâni mlnia. Dar Constantin nu 1 ua sama.

— N-a fost domn, ci măscăriciul Cahtacuzinilor

— Taci, Constantine! se-nfurie beizadea Radu. Taci şi pleacă-te de sărută mâna părintelui nostru care îndură fără cârtire aceste crâncene chinuri.

— Îţi convine să strigi: „Taci 1” Tu care ai trăit din plin, ai petrecut ca un bei, cu vânători, zaiafeturi şi ibovnice. Tu poţi muri liniştit, împăcat. Pe când cu, cu care am etat, fiu ascultător, sub dulama părintească. Vinovat AkU, tulii, că m-ai ţinut în leagăn de puf şi în zgardă de §IM', fa pc-un căţeluş şi m-ai dădăcit, ca pe-o pruncă, până Im Irci/.eci de ani, hrănindu-mă cu g-Înd mincinos c-o |A fiu domn, într-o ţară în care tu însuţi stăteai pe tron 4A frunza pe apă. Se poate să nu mă ardă focul urii şi al ll”.-i riitirii? Ai fost o cârpă! Te scuip!

— Doamne, de ce mă pedepseşti şi în feciorii mei? se Jelui vodă, cu deznădejde. De ce mă laşi să trăiesc ocara timţor clipe? De ce nu trimiţi călăul mai repede, zilele bli mi curme?

— Tată, părintele nostru iubit, se plecă Radu, dacă tiuitele meu mai mare aruncă ocări asupră-ţi şi scuipă uln A. Ţil tău de mucenic, eu îngenunchi şi tălpile îţi sărut. CI rogu-te să-l înţelegi: e om, soţ şi părinte, şi piere la vlr.'tltt când tu încă nu primise! domnia ţării. Dornic este a tril, tocmai pentru că n-a fost un uşuratec ca mine; ci, Itilii, zăcură în el ascunse râvniri mari şi pizme amare. Nu-l vinovat de asta numai el.

I Wilrânul îşi apropie feciorul şi, ţânându-I de mână, I!1:

• Ai dreptate; la anii mei moartea mă va săruta cu dlârulul izbăvirii, alinând toată usturimea ranelor trupeşti Vi duhovniceşti. Pentru voi, tineri, cu viaţa netrăită, moartea vine ca sugrumătoarea sălbatecă a multor şi l”i.'i puternice dorinţi şi râvne neîmplinite. De aceea te leii, Constantine. Te iert mai ales că la naşterea-ţi n-a fu,'i| om mai fericit pe lume cum fusei eu. Veneai după trei f” li-: Stanca, Maria, Ilinca şi mă temusem pentru numele ţl neamul meu. Tu, năseându-te, m-ai izbăvit de teama Alta Mă blestemi că, în loc să-ţi pun coroană de aur, t”„-um dus la cunună de foc. Ci iartă-mă: sunt vinovat. Dara, precum vezi, nici eu n-am fost scutit de ăst canon Nn mă ierte şi Ştefăniţă, pe care de multe ori l-am poreclit Casandra cea de rău prevestitoare, când, în fapt, eî livra dreptate. Şi Radu să mă ierte, că prea mult dojen i i u i am zburdălniciile şi că n-am înţeles totdeauna cât de MtţlC şi de limpede era şuvoiul sufletului lui. Doar Matei ţi I!ilaşa nu.m-ar putea ierta că, iată, pier din vina-mi, limlrtfe de a gusta din paharul vieţii, dulce ori amar.

Pe doamna Păuna au găsit-o la mânăstirea Dintr-un Lemn. Când maica Olimpiada i-a spus că o caută două fete transilvănence, trimise de Georg May după modelul de ferecă tură, s-a burzuluit:

— N-am nici un model! Ce vrea sasul? S-a smintit? Să mă lase în pace. Să vină la Bucureşti; aici vreau să mă odihnesc şi să mă rog pentru pierdutul meu ibovnic.

Ancuţa a primit răspunsul cu un zâmbet blajin, aşa cum zâmbise şi mumă sa, Casandra, când a venit Antioh vodă Cantemir s-o peţească.

Maica Olimpiada, femeie cu fire aspră, ciudat de învrăjbită 'şi de bănuitoare, cu ochii cenuşii, duşmănoşi, cu buze vineţii sub un nas subţire şi uşor îndoit în plisc de cucuvae, se miră de atâta blajinătate şi întrebă răstit, cu sictir:

— Nu cumva venirăţi cu altE. Treburi? Nu cumva sunteţi iscoade? Plecaţi!

— Nu suntem iscoade şi nu plecăm până n-o vedem pe doamna Păuna, a urmat să zâmbească Ancuţa. Aşteptăm. Aşteptăm aici, la scară.

Maica Olimpiada îi întoarse spatele, mânioasă.

— Pun paznicii cu parul să v-alunge! Iscoade!

Dar în clipa aceea doamna Păuna se ivi în cerdacul chiliilor.

— Cu cine te sfădeşti, maică Olimpiadă?

— Ia, ţărăncile astea obraznice. Nu-ş cum au trecut hotaruL. Îmi par a fi iscoade brâncovene.

— Doamna Păuna, te rog să mă primeşti pentru o vorbă de mare taină, zise cu hotărâre şi îndrăzneală Ancuţa, înaintând spre cerdac.

— Ce taină? Ce taină? bolborosi Olimpiada. Spune-o aici, de faţă cu.

— Las-o, mătuşă! ridică Păuna mâna şi făcu semn Ancuţei să se apropie.

— Vezi să nu aibă armă asupră-i!

— Am., se răsuci Ancuţa şi scoase din bârneţe un pumnal cu mănunchi de argint, încrustat cu sidef. Dar ţi-o încredinţez. Poftim!

— Fereşte-te, Păuniţo! strigă cu spaimă Olimpiada Pumnal brâncovean, cum am gâcit.

Il)i>.i una Păuna făcu un pas înapoi şi se sprijini de fplR. Îngălbenind.

Da, pumnal brâncovean. Dar ţi-l pun în mână, dliUiiiuA. Şi' altul nu mai am. Iar taina-i de pace şi treUle:”-<> asculţi. Trebuie, măria ta!

| Ş. Cu paşi repezi, urcă scara în cerdac; în faţa doamnei şopri:

F-• Sunt Ancuţa, soţia lui Radu Brâncoveanu.

Tu? Soţia lui. Nemaipomenit! îndrăzneşti?

P I'rimeşte-mă în chilie. Te rog! Vreau să-mi duc Jplla de pace până la capăt. Chiar de-s primită cu bănuială duşmănie.

Domolită dintr-o dată, doamna Păuna intră în chilie, fAn loc Ancuţei şi închise uşa după dânsa.

Maica Olimpiada şi Smaranda se opriră dinaintea uşei, „caic U mându-se pentru stăpâna ei.

Se apropiară şi doi străjeri cu suliţi.

— Şi dacă eşti soţia luI. Ce doreşti de la mine?

— Împăcarea, pacea.

Dar ce război duc eu cu tine? Nici nu te-am văzut nodală.

Cei mai slut şi mai neîngăduit: războiul dintre fraţi. Bunicii şi părinţii noştri s-au învrăjbit mult, din pricini drepte ori vrednice de osândă.
StăpânireA. Puterea, avuţia sunt pricini de osândă?
— Da, atunci când ele n-au măsură şi slujesc doar ti ufui, îngâmfarea, patima aurului sau mişelia.
Taci! Vorbeşti ca un popă.
Nu vorbesc, ci cred, ca şi Radu, în nevoia şi putinţa jHt Ji sc înţelege toţi oamenii români care, aşa cum dovedesc ^”ocrul măriei talE. Stolnicul Cantacuzino, şi unchiul nu' i Dimitrie Cantemir, sunt fraţi, obârşelnici din aceeaşi tulpinii, măcar că, deocamdată, trăiesc în trei ţări, încă ntonlte.
— De unde ş tii tu toate astea?
— N-am cusut numai la gherghef şi n-am migălit numai broderii, cu fetele din casă; ci am ascultat ce spun Cel mai bătrâni, am învăţat şi cuvântul dascălilor mei, am Clllt curţi.
— Aşa de tânără?
— D.e doisprezece ani învăţ, Şi-apoi,.eu m-am născut În Moldova, am trăit în surghiun la Istanbul, am călătorit prin toate 'cele trei ţări' române/ m-arn cununat în taină, Ia Hurez, m-am adăpostit la Făgăraş şi Braşov şi pretutindeni am trăit numai între romani. Chiar la Istanbul s'e află mulţi în surghiun şi până ce le piere sămânţa tot după ţara asta oftează.
— Astea le cunosc şI. Eu, dar.
— Dar îngădui soţului măriei tale să-şi prigonească rudele cu pâri nedrepte şi viclene, adică să le vâre sub satirul călăului, la Ţarigrad.
— Brâncoveanu a fost un tiran: a luat moşiile Cantacuzinilor, i-a înlocuit diN. Dregătorii cu oameni de ai lui, astrâns averi peste averi, sărăcind ţara.
— Doamnă Păuna, cât sunt eu de tânără, tot pricep că nici măria ta nu crezi în asemenea învinuiri. Altele sunt pricinile discordiei: mai rele şi mai vrednice de osândă. Nu ştiu unde-i acuma soţul meu, Radu Basarab Brâncoveanu. Nici o ştire nu-mi mai vine de la el. Am trimis un slujitor al meu la Istanbul şi, iată, nu se mai întoarce. Şi am venit, nu să ţe supăr ori să ascult învinuirile ce s-adue neamului meu, ci ţi-am trecut pragul să mă rog pentru soarta-i. Căci sunt încredinţată că dacă voi încetaţi pârile de aici, din ţară, lor li se îndulceşte osânda şi ajung mai repede la aman cu otomanii, oricât de făr-de lege ar fi.
— Au făcut prea multe răutăţi 1
— Dar oare domnia măriei tale şi a soţului măriei tale nu se arată lacomă de averi, aspră şi nedreaptă pentru prea mulţi? Şi-n locul unde stam adăpostită

s-a auzit că aţi pus iară birul cel blăstămat numit văcărit. Ştiu de la Radu că averile Brâncovenilor le-aţi împărţit cu capugiii. „Iar pe drum aflai că şi măria ta eşti aşa de furioasă, Încât.

— Taci!

— Tac; dar ştiu că am spus tocmai ceea ce am citit şi în inima măriei tale. Şi, mă mir, bunăoară, că nu m-ai întrebat, îndată ce-ai aflat cine sunt, unde-am ascuns giuvaerurile dăruite de soacra mea.

— Comoara Brâncovenilor? '

— Da; ara ascuns-o în loc de mare taină, ştiut numai de mine.

— O vrea soţul meu. Ştefan vodă Cantacuzino, şi te Vum.sili s-o dai.

— Nu, nu destăinui locul, chiar de-aş fi arsă pe rug. A u cum mi-a poruncit Radu, am adăpostit-o în pământuî rumânilor. De va fi vrednic măria sa, acel diamant baminib va veni spre dineul, cum a venit spre Mihai vodă m!pro socrul meu Constantin Basarab Brâncoveanu. Ci eu Ml<i um avuT. De spus şi cred că m-ai înţeleS. Îngăduie-mi rtli plop. Cu pace, căci pentru pace ţi-am deschis uşa şi tvivi:-am şi inima să-ţi deschid. Şi rău îmi oare că n-ara i *.ln i tit!

— Stai.! a poruncit doamna Păuna; deşi vorba Anuut'-l era aspră o liniştea totuşi şi o cuminţea, o lumina: •ii<i îşi părea alta. Deci tu, soaţa iui Răducanu, m-ai înfruntat, pe mine, doamna ţării, cu dojană aspră şi cu ademenire de pace. Dar ştii că soţul tău, Răducanu, a fost ibovnicul meu?

— Nu, surise Ancuţa. N-am prea avut vreme să ne de.it.iinuim întru toate. Şi-acum, când ştii, nu simţi că ţi se oţeteşte în inimă di.1;'o$tea pentru el?

— Nu, dimpotrivă; îl admir.

— Cum aşa?

— Cum să nu admir pe cel care a fost ales de cea mal frumoasă femeie a ţării? Aşa am auzit vorbindu-se

• Icjpre măria ta şi, văzându-te, ani înţeles că spusa nu amăgeşte.

— Dar dacă m-a ales el pe mine?

— Însamnă că ştie ce să aleagă, iar eu îl laud şi pOJil.ru asta.

Doamna Păuna a tăcut îndelungă vreme, privind când la icoana Maicei Domnului din perete, când la Ancuţa. Apoi I. Imbit, aproape împăcată şi măgulită în mândria-i de muiere fără potrivnică în nuri şi frumuseţe.

— Ancuţa, chiar dacă nu eşti mai frumoasă şi mai Iţcusită decât mine, mă birui totuşi. Şi mă birui cu ne-'!”. Iliănirea-ţi. Iar Răducanu, Brâncoveanu cel mai dornic

• ic împăcare între neamuri, ele neprihana ta avea trel hi în ţa, mare trebuinţă. Şi-i o minune că te-a găsit. Dar narat, necuprins de mare păcat, că un gând ca că lui şi ca al '.au n-are, numai are, sorţi de izbândă.

— Nici dacă măria te stărui să înceteze pârile şi ceri împăcarea?

— Lasă-mă să cuget şi să mă rog m noaptea asta.

Mune îţi dau răspunS. W.

Se rid'că, deschise uşa, tresări văzând ca maica Olimpiada asculta la uşă, se posomori, dar porunci cu glas curtenitor:

— Mătuşă, domniţa Ancuţa sa fie găzduită în cea mai bună chilie şi toate voile să i se facă. La vecernie ii-vom împreună: eu în strana din stingă, ea în cea din dreapta.

În Edicule Brâncovenii au mai zăcut încă şapte zile. Li se părea că fuseseră uitaţi acolo, închişi, cu totuî desprinşi de lumE. În zădar cerca Antioh Cantemir să-l înduplece pe ambasadorul Rusiei să-i mijlocească o întâânire cu Constantin vodă. Tot în zădar cerca şi ambasadorul Colyer să-l convingă pe Gin Aii că acum, de vreme ce au fost „jumuliţi” de orice avere, Brâncovenii nu mai sunt primejdioşi şi că, pentru buna faimă a guvernului otoman, ar trebui să fie lăsaţi slobozi.

— Dar dacă mai au averi ascunse, după cum pârăsc cei din Kara Eflak? întrebă marele vizir Gin Aii. Când voi fi încredinţat că-s lefterI. Voi vedea., Cercând acelaşi lucru, patriarhul Nottara a primit răspuns:

— Să mai aştepte până la sfârşitul lunei august. Răspuns asemănător a dat şi bailului Ascanio Giustiniani.

Aşa trecu vremea până în ziua de 13 august: mâncare de temniţă, murdărie şi miasme otrăvite, trai înfiorător de trist. Safta s-a îmbolnăvit de stomac; copilul s-a umplut de bube. Matei urla de plictiseală şi de teamă, întrebând mereu:

— Nu se mai sfârşeşte odată? Mă înăbuş! Mor! Cina ne lasă să plecăm acasă?

Toţi ceilalţi tăceau, posomoriţi, parcă şi-ar fi luat rămas bun de la viaţă; parcă fiecare l-ar fi văzut pe celălalt pe catafalc. Ci, la 13 august, veni iar Mustafa aga şi cm imbrohorul cel mare.

— Piază rea! a scrâşnit Radu. Ce ne priveşti aşa? Avem capetele bandajate, feţele ni-s umflate, obrintite, flnti in.slabi şi storşi de durere, de umilinţă, de spaimă. Ce flMl vreţi de la noi?

Cel doi dregători rânjiră câineşte, într-un dinte.

— V-am adus caftanul iertării.

Col patru Brâncoveni se holbară la dânşii, cu ură mută şl cu teama cea mai groaznică zugrăvită pe chipurile „albene-vineţii. Niciunul nu rosti un cuvânt, nu făcu nici ii ii gest, nici un zvâcnet de bucurie.

— Nu spuneţi nimic?

EL – - Nu, răspunse vodă. Am uitat ce-i bucuria, iar amăgelile sunt alt chip, chip hidos al osândei.

— Cu ce preţ vreţi să ne îmbrăcaţi în acest amăgitor C*flan? a întrebat Radu, îmblânzindu-şi privirile, mai ales dud văzu că un slujitor avea pe braţe caftan adevărat.

— Eu tot am mai nădăjduit în dramul vostru de omenie., şi-a dezgheţat şi beizadea Constantin glasul, i 'iiro-i preţul?

Ştefăniţă nu putu îngăima nici un cuvânt, dar pe fa ţa-l schimonosită de dureri şi schingiuiri îi jucă o ciudată undă de veselie. Când voievodul zări această licărire de iperanţă, tocmai pe chipul celui care, dintru început, nu crezuse nici o clipă de izbăvire, se ridică şi grăi cu blândeţea mu ferinţei neţărmurite.

— Întreb şI. Eu care-i preţul?

— Să dai împărăţiei douăzeci de mii de pungi de aur; Când le aduci, padişahul îţi dă şi domnia la Kara Eflak.

Brâncoveanu vru să surâdă, dar buzele nu i se mişcară: erau ţepene şi reci. Tăcu, amintindu-şi că astă-iarnă soco- 1.1 nd cu Ianache Văcărescu vistierul cu de-amănuntul, moşie cu moşie, lucru cu lucru, scrise în toate condicile yl catastifele, găsiseră c-ar fi preţuit cam această sumă. Dar acum, dacă au ridicat tot ce avea la Zecea, la Am- • lerdam. Totuşi ceru răgaz de gândire. De fapt însemna •.a mai amâne osânda cu încă o zi ori măcar cu câteva ceasuri, îşi zicea:”Dacă aş mai avea douăzeci de mii de pungi,1 le-aş da, peste o săptămână mi-ar cere patruzeci de mii. Cerul răgaz numai ca aceşti coconi ai mei să mai vadă lumina soarelui, fie şi numai câteva ceasuri mai mult.”

— Până mâine la orele opt, îngădui imbrohorul, bucuros cu va mai scoate ceva aur.

— Şi spui şi unde ai ascuns, tu sau feciorul tău, comoara celor trei giuvaericale, întări Mustafa aga, desfăcând caftanul, ca şi cum ar fi vrut să i-l arate, îl flutură, îl puse pe braţele sluji torului şi ieşiră.

A doua zi, la opt, cei doi dregători se înfăţişară din nou şi cerură răspuns; nu mai aveau cu ei caftanul momeală.

— Nu mai am nimic, rosti Brâncoveanu. Şi, vă rog, nu vă mai bateţi joc de noi, cerându-ne noian de bănet pe care ştiţi bine că nu-l avem.

— Adică preferi să mori?

— Nu, dar n-am cum să vă împiedic de a mă ucide. Dealtfel, mor împăcat că mi-am împlinit menirea: un sfert de veac am adus ţării mele belşug, linişte şi cinstire între ţările lumii.

Deşi în noaptea aceea bărbaţii brâncoveni nu vorbiseră nimic între dânşii, bătrânul grăi în numele tuturor:

— Nu mai avem nimic nici de spus, nici de dat. Şi nici nu ştiu cum vă închipuiţi că, după atâtea munci şi sălbatece schilodiri, noi am mai fi putut tăinui ceva. Suntem din carne, nu din stâncă.

— Dar inelul, cerceii, paftaua, ce se zicE. Comoara Brâncovenilor? întrebă Mustafa cu un rânjet, frate cu cel de pe buzele imbrohoruhu.

La întrebarea asta Brâncoveanu îşi privi feciorii, pe rând. Aşa cum dorea, răspunse Radu, cu vorbe pe care parcă el i le insufla, clin inimă smulse:

— Ascultă, Mustafa, ai fost de multe ori în casa noastră. Şi 'noi cu omenie te-am înconjurat. Şi cu prietenia noastră ţi-am împodobit numele şi zilelE. Împreună, noi doi, făcurăm vestite vânători. Am ospătat şi ne-am odihnit, mai ales primăvara, vara şi toamna, şi la Doiceşti, şi la Potlogi, şi la Hurez, şi la Brâncoveni, şi la Cozia. Te-ai hrănit, ca şi noi, cu friptură de căprioară şi cu saramură de crap: ai băut, la rând cu noi, vin de Drăgăşani ori de Dealul Mare; am cisluit îndelung despre Coran şi despre evanghelie, despre Mahomed şi despre Isus; am ascultat de zeci de ori lăutarii şi doinitoarele de pe Argeş şi de pe Jiu. Ne-am simţit, de multe ori, în ceasuri de seară, prieteni şi jlrn)i, chiar dacă tu eşti musulmani iar eu creştin, – chiar <ld 'ii în eşti agă şi ai cu cincisprezece ani mai mult ca mine ijl ai din partea împărăţiei care ne subjugă. Cinci ani, (Ir* i n i < I toc unosc, ai arătat că eşti om.

Te-am lăsat să vorbeşti, dădu răspuns aga, şovăielnic, corcind să-l înţepe cu ochiul cel mic; te-am lăsat ii ii fiU. Până unde mergi cu îndrăzneala. Şi.

* „ Cum? N-ai aflat că aici noi facem tacrirul, nu tu?)l întrerupse imbrohorul, văzând că aga se poticneşte, fără i ii ipuns tare. Undc-ai ascuns acea comoară de preţ? Hpane!

— Giuvaerurile acelea sunt preţioase, foarte preţioase, dttr numai pentru noi, românii. Pentru voi ar fi lucruri • l”„.1 iui.te, podoabe de rând. Aşa că ele cuvine-se a rămâne, uşa cum sunt menite şi cum am jurat, acolo unde-or fi HMi'unae. Intra-vor în comoara cea de obşte şi neştiută a ţflrll, îngropată în pământul el, acolo unde ştiu că eu nu voi mai putea fi îngropat. Da, îngropată în acel pământ a 1 ţării mele, unde se află.şI. Muntele Făgăraş, aga Mustafa, iiciilo unde te-am scos prietene al meu aga Mustafa, cu n 'Iul zilelor mele, din ghearele unui urs uriaş. Tatăl meu i ii Kilo zice ca Antim Ivireanu mitropolitul: „Nu m-am numărat hi rându.1 leneşilor slugi şi am silit, după putinţa mi'.i şi după proastă ajungere a minţii mele, să lucrez în vin ţării mele”. Eu şi fraţii mei eram abia ucenici întru lucrarea viei. Nu ştim unde şi cânD. Primi-vom plata cea • Inaptă pentru prea puţinul săvârşit. Pe cea strâmbă o vi'di m şi o simţim. Ci să ştii: nu ne temem, nici nu ne Oftlm, măcar că ne doare, crâncen ne doare.

Vorbirea lui Radu avea ceva din acea bărbătească suferinţă şi înlăcrămare, vrednică a muia şi inimile de piatră.

Mustafa aga înmărmurise, holbat şi ruşinat; imbrohorul i.<•.! tase cu un soi de mânie stearpă, neputincioasă şi se •r mu.se că ghiauruî n-o să sfârşească înainte de a-Î pune l >< *.'âga în genunchi, să-şi ceara pocăită iertare; îi şi suna în Ureche vorba: „aman, aman”. Îl apucă de umăr şi, trezindu,-l pe agă din încremenire, ieşiră fără cuvânt.

— Cum? Doamna nu s-a întors încă? s-a răstit vodă!u ilujnica de la uşa iatacului Păunei, după ce-şi plimbase privirea prin încăperea goală. De-o săptămână i-am trimis vorbă să vină.

Grăbi spre spătărie şi porunci căpitanului de strajă:

— Un rădvan şi doisprezece seimeni s-o aducă pe doamna de la mânăstirea Dintr-un Lemn. Fără zăbavă!

Abia după ce dădU. Cu mânie şi pripire în glas, asemenea poruncă, băgă de samă că părintele său, Constantin stolnicul, se afla într-un jilţ în fundul spătăriei mari. Ţinea pe genunchi o carte groasă, din care nu mai citea; se lăsase furat de gânduri, iar acele gânduri erau mult prea negre capuchehaia îl vestise că la 15 august, de Sântă Mărie, Brâncovenii vor fi ucişi. Vestea, aşteptată ca o izbăvirE. Îl speriase, îl încrâncenase,

— De ce n-o laşi acolo, la hodină, până şi-o veni în fire? vorbi cu îngrijorare. Bolnave-i sunt inima şi cugetul. Când s-o însănătoşi, vine singură, că-i setoasă de putere şi-i plac măririle.

— Dar, tată, nu pot fără dânsa. Nu mă descurc în hăţişul domniei.

— Au nu mă ai pe mine sfetnic? Deşi n-am avut decât rang de stolnic, de peste treizeci şi cinci de ani, cunosc toate tainele ţării, căci sfătuitor a trei domni am fost: un frate, un nepot şi un fiu. N-am rang mare, dar în divan nici un boier nu păşeşte înaintea mea.

— Tată, fii logofăt ori vistier.

— În treizeci şi atâţia de ani m-am încredinţat că-i mai bine uncie sunt. De-aici domnesc pentru că ai nevoie de înţelepciunea, priceperea, deprinderea mea întru cele politieeşti. Dealtfel, citind eu mult în cărţi, văzând ce se întâmplă în jurU-mi, gândind la câle-au săvârşit strămoşii Cantacuzini, împăraţi bizantini, la câte a pătimit străbunul Mihai poreclit Şeitanoglu, am învăţat.că lumea asta-i o pădure sălbatecă, unde fiecare sfâşie pe fiecare.

— Da; tocmai de aceea, acum când ştiu că marele vizir a hotărât osânda Brâncovenilor, o poftă de răzbunare mă îndeamnă s-o trimit pe Păuna să vadă cum le cad capelele.

— Nebune! Vrei s-o pierzi ele tot?

— Nu, nu. Vreau s-o lecuiesc de dragostea pentru Răducanu. Să-l uite şi să mă aibă numai pe mine.

— Cum adică? Ea.

Da. Şi-am răbdat până acum, când mi-a venit apa Ul mutră.

I'oam urcat în scaun, dar n-am ştiut ce nătâng urc.

Dacă-i va vedea frumosu-i cap sub satir, fi-voi un Băltiu{ răzbunat, deci un mare, cel mai mare deştept.

Hm. Şi bietului nepot Constantin Brâncoveanu îi fur tăia capul chiar în ziua când împlineşte şaizeci de ani. RAu ii ni parE. P • Prea târziu, tată!

În noaptea aceea de 14 spre 15 august 1714 doamna Prtuna n-a lipit geană de geană; a privit icoana făcătoare dt minuni, adusa anume în chilia ei, dar nu s-a putut ruga, ••iun n-a putut.nici la vecernie: călugăriţele se uitau la Ancuţa ca la o doamnă, nu la dânsa. Bătându-se cu nelOTOnul, a urmărit, ca şi în ceasul de vecernie din biserică, debitoarea tuturor întâlnirilor cu beizadea Răducanu, de la censul când l-a întâlnit în pridvorul de la Cozia, până în martie acest an, când i-a mărturisit că părinţii au trimis-o p” domniţa Bălaşa s-o aducă de la Istanbul pe Ancuţa iul Antioh Cantemir şi să-i cunune. Nunta, în săptămâna luminată, nunta împăcării între neamuri. Le-a trăit pe toate, aievea, cu freamăt şi cutremur, în toată făptura-i dogorită de patimi şi dorinţi. Oarecum împăcată cu sine, îşi spunea: „Aşa şi atât a fost să fie: măritată cu un nevolnic şi să mă chinuie dragostea. A ajuns domn. Şi eu doamnă. Dar poate înţelege cineva suferinţa noastră,.'i femeilor cărora le lipseşte bărbatul cuvenit?”

Trăirea asta în veghe, cu împoncişare de gânduri, şi vesele şi triste, i-o întrerupse maica Olimpiada, ir.tri.nd cu vestea:

— Aşteaptă afară. Cantemireasca aia.

— Cantemireasca? E Brâncoveană, acum, mătuşă. Pofteşte-o.

— Vezi că i-ai înapoiat jungherul şi-l poartă-n bârneţe.

Surâzând, Păuna îşi pofti musafira pe jilţul din faţă. O rn/. S do soare cădea pe chipul Ancuţei, înfrumuseţând-o până Iu nefiresc. Iritată, apoi furioasă, o măsură de trei, patru ori cu privire iscoditoare, tăioasă: „. S-a îmbrăcat ţărancă să mă sfideze? Ce bâne-i stă.” Şi simţi, ciudat, că i-i dragă. DA. Dragă. Ieri o pizmuia şi abia îşi stăpânea mânia ş-i ura. Gândise chiar s-o trimită într-o mânăstire şi s-o închidă acolo, pe vecie. Ci acum simţea c-o iubeşte ca pe-o soră. DaR. Când îi zări pumnalul de la brâu, tresări şi-o aţinti mai stăruitor cu privirea.

D o clipa asta n-o mai văzu pe Ancuţa, ci numai pumnalul care se mări şi deveni uriaş. O cutremura spaima şi-o gâdilA. Pe faţă, aripa morţii:,A venit să mă ucidă şi să mi-l ia pe Răducanu”.

Dar în loc să-i smulgă arma, cum făcuse Olimpiada, o privi ţintă, până când în luciul de argint şi sidef al mănunchiuluI. Prinse a i se limpezi o întâmplare, care, deşi se petrecea în acele clipe foarte departe, ea, Păuna, o simţea aici, aievea; vedea şi auzea totul. Le urmărea pe toate în luciul d”r oglindă al mănunchiuluI. În Istanbul: piaţa din faţa seraiului. Iată sultanul şi marele vizir Gin Aii paşa: îi cunoaşte bine, deşI. Nu i-a văzut niciodată. Auriţi şi înzorzonaţI. Aşteaptă în chioşcul cit stâlpi subţiri clin marmură roşie, cu capiteluri albe, bogat înflorate. Sultanul a urcat într-un tron aurit şi stă, posomorit, cu picioarele subpuse. Marele vizir, bărbat mărunţel şi bondoc, şi-a aflat loc, în picioare, în latina tronului: nu-i mai înalt decât padişahul aşezat pe tron. Lumea din piaţă li se închină, îngenunchind ck' trei ori. Amincloi privesc spre podul înalt pe care un călău, cu iataganul afară din [arcuş, aşteaptă lângă butucul lui pătat de sânge. Răspunzând la privirea padişahului îndreptată spre el, călăul cearcă, uşor, cu buricul degetului mare, ascuţişul iataganului, apoi se pleacă până atinge scândura podului cu gluga neagră.

În fund se văd clădiri constantinopolitane şi un minaret de la Aya Sofya. Marele vizir face semn cu mâna şi aga Osman se iveşte în fruntea straja de la Edicule, care ţine înconjuraţi şase osândiţi. Smt în cămăşi lungi, ca nişte saci, desculţi, cu capetele descoperite, slabi, osteniţi, zdrobiţi, prăbuşiţi, parc-ar veni de pe un drum lung, istovitor de anevoiS. În cap, un băieţaş.”Matei”, şoptesc buzele Păunei, fără să se audă. Apoi, un tânăr înalt, frumos, care înalţă fruntea şi şi scutură capul mândru, sfidător.”El e. Răducanu. Dar ce are la frunte? Rană? Cunună de spini? Uite-l jgm>l”-

f(iuitr” şi pe Constantin, şi pe vodă Brâncoveanu. Jm(Mi” i errini roşii-negre pe frunte şi în jurul capului. A, Ulii l ţH i> Ittnache vistierul. Pe el îl împing întâi SU6. Pe WhI, lur călăul, cu repeziciune şi îndcmânare de pehlivan, p|t”<M|niiiiic capul de trup. ('âmi vede podul, călăul şi capul vistierului rostogolit r mi unturi. Matei se frământă îngrozit, dă înapoi, strigă, l'uujţ.'i.,. Nu vreau să mor. Sunt mic. N-am vină. Mă nuiMilman”. Padişahul întreabă:. Ce spune copilul?” „UbW'Va ii tălmăceşte. „Întreabă-! pe bătrân dacă îngăduie flttlu' i'i”-şi schimbe legea?” întrebarea ajunge repede la Urwlica bătrânului brâncovean; clatină din cap: „Nu. UHj feţii mei! Pierdurăm tot ce-am avut pe lumea asta; |/k flit' mântuim măcar sufletele şi să ne spălăm greşalele t)|UBtng<ie nostru”. Străjerii îl înşfacă pe Matei şi-l urcă pt pod; Călăul îi aşază capul pe trunchi şi, cu icnet, i-l MiU'azu scurt; apoi cu piciorul sting îi împinge trupul într-o puric, lăsând butucul liber, împroşcat de sângele cald.

Al treilea urcă Radu: cu mâinile legate Ia spate, stă „lu pi, ţanţoş, ca atunci când umbla în contăş polonez pe ii li (a Lipscanilor, prin faţa bisericii Sf. Gheorghe sau pe i mini Mogoşoaiei, ca atunci când se afla în faţa steagurilor „lin oastea domnească ori ca atunci când cobora ele pe calul iu i a o nat, dornic să nu întârzie nici o minută la întâlnirE. R.uii,i nici nu-l mai vedea în cămaşă lungă, descins şi desculţ, ci cu centură aurită, cu cizme roşii, cu pinteni de „rgirit, cu cuşmă de castor, cu surguei verde şi cu privirea vnil urca,seu. Şi nu înţelege de ce-şi aşază frumosu-i cap pe li unchi, iar iataganul, dintr-o izbire, i-l desprinde de trup. Nn înţelege nici de ce a şoptit numele „Ancuţa”, care i-a Venii pe buze ca un alin. Singura clipă de alin într-un puhoi de suferinţă.

I >in clipa asta Păuna nu mai vede limpede, dar ştie că genialul taie, la rânD. Pe Ştefăniţă, pe Constantin, pe vodă Bi încoveanU. Îi aude şi gândul, întors înapoi, spre ceasul Când l-au pus domn:”Boieri dumneavoastră, bine ştiţi că eu sunt la casa mea ca un domN. Nimic lipsindu-mi şi domnia aceasta eu nu o pohtesc. Ci dumneavoastră m-aţi piihtit şi, fără voia mea, m-aţi pus domn în vremuri ca acestea.turburate, înconjuraţi de oşti fiind şi de vrăjmaşi; < i acum iar întreb: este-vă cu voia tuturor? Dacă pohtiţi toţi, mi-e voia şi mie, boieri, să~mi daţi un jurământ înaintea lui Hristos, precum că veţi fi cu dreptate şi de-ar veni vreo primejdie domniei mele, despre vreo parte, să staţi eu mine, toţi.”

Ştie tot Păuna, luminată pe dinlăuntru ca un poiicandrU. Şi nu se miră că aude gândurile osândiţilor. Acum îl vede şi pe vodă Brâncoveanu: urcă singur, încet; e cel din urmă; podul e plin de capete rostogolite: păşeşte printre tigvele coconilor lui, pe care aşa de mult i-a iubiT. Îl urmăreşte cum îngenunche, se înconvoaie şi-şi potriveşte gâtul pe trunchi. Aude şi şuierul iataganului.

Se zguduie când vede că ţâşneşte sângele, dar capul îi mai etârnă încă într-o bucată de carne şi de piele de sub barbă.

Cu fioroasă spaimă, vede apoi cum călăul înfinge capetele celor ucişi în suliţi, iar străjile pornesc, cu ele sus, pe uliţele Istanbulului.

Vede şi mulţimea de pe uliţi, ca şi cum ar fi acolo; o sude cum strigă mânioasă şi suduie, ameninţă cerând să oprească numaidecât cortegiul. Călăul, ocrotit de străji armate, întoarce suliţaşii cu cele şase capete spre serai. Mai vede cum alţi slujitori ori impari aruncă trupurile în mare. Şi trupul lui Răducanu. Care-o fi trupul lui? Al lui, care a fost al meu.”

Deodată nu mai văzu, nu mai auzi nimiC. Întuneric orb şi o amară, o usturătoare, părere de rău: „. S-a gândit numai la ea, Cantemireasca”.

O clipă mai zări stiletul de la brâul Ancuţei cum se micşora şi-şi stingea lucirea; gemu greu, din adânc, şi căzu cu capul pe spatele jilţului, apoi se prăbuşi pe covor, cu răsuflarea grea, cu spaima zugrăvită pe chip, cu ploiţă de năduşeală rece pe frunte, cu boabe mari de lacrimi pe obraz.

Ancuţa o urmărise aproape o jumătate de ceas, bănuind că în făptura Păunei se petreceau lucruri cu totul neobişnuite. Speriată, sări s-o sprijine şi s-o aşeze pe pat. Apoi strigă, din cerdac, la Smaranda. Veni, gâfâind, şi maica Olimpiada.

— Ne-ai ucis doamna, vrăjitoareo!

Întinsă pe pat, palidă, leşinată, Păuna respira scurt şi-şi ţuea bulbii ochilor sub pleoape, semn că mai vedea ceva ce niciunul din cei de faţă nu vedeau. Am ula îi puse mâna pe finanţe şi pe inimă., ascultă zvâcftţMe v ioţii şi se bucură simţind-o spre domolire. Smaranda ţii' < upii rece şi-i răcori obrajii şi sinii. Nici nu băgară de IMitm „ n maica Olimpiada dispăruse.

Tuni şi clopotele mânăstirii porniră dangăt de polileu; (lgni ra.tună trist, ciudat de trist; călugăriţele cântaa |M('i'„<liii Adormirii.

|)iiinulţa Ancuţa nu ştia ce să mai facă. Stătuse în faţa (Iimii'ii ci Păuna şi-i urmărise privirea ciudată, năzărelnică, nlimuia asupră-i; îi văzuse mişcarea mută a buzelor şi se încredinţase că vedea nevăzutul şi trăia ceea ce nimeni „Ic ti ii I. Din mânăstirea Dintr-un Lemn, n-ar fi putut trăi. It ftt”lo/i fruntea fierbinte ea de pojar, îi şterse, cu podul jjaliiK I. Apa de pc piept.

PiUina deschise ochii, îi roti în jur, îi închise iar, strâns, Im i' 'a fălcile, le descleştă, se zgudui ca de un fior lăuntric, iul1.' I. Braţele, apoi iarăşi ridică pleoapele şi, rotunjind bup tr cu mare strădanie, întrebă cu glas stins:

Am dormit? Am visat?

Nu: ai privit adânc şi stăruitor asupră-mi, şi-ai stat |^>rrmenită. Da, ai stat aşa aproape jumătate de ceas.,

• Cu ochii deschişi?

Da: aţintiţi spre mine.

Crâncenă vedenie! Ori fusei acolo? Cât e ceasul 1

Nouă şi jumătate, răspunse Smaranda.

Ţineţi minte: la ceasurile acestea, în ziua ele Sântă MArlc, s-a întâmplat ceva cumplit, crâncen. Am auzit, am Hiiut, am fost acolO. Înţelegi? Aproape o jumătate de M'tt ftm fost acolo şi-am văzut loT. Tot. Asta mi-i osândă.

Ancuţa se răsuci spre fotoliul pe care stătuse, căzu în Mnunchi şi plânse zguduit, amar, fără nădejde.

În acest timp, intrând în biserică, maica Olimpiada „I i Igă:

— Cantemireasca a ucis-o pe doamna noastră!

Slujba s-a întrerupt. După o clipă de uluire, călugăriţele Ieşiră afară şi se strânseră în faţa chiliei, ca nişte uriaşe „lori speriate de hultanul cel mare. Când începură să strige, Ancuţa ieşi în cerdac.

Ucigaşo!

— Eu De ce? Doamna voastră-i obosită doar; încolo, tewfură. Poftiţi şi-o vedeţi.

Trei călugăriţe, în cap cu stareţa, pătrunseră Iii-chilie. Doamna Păuna se ridică în picioare.

— Liniştiţi-Vă. Nu am nimic. O ameţeală.

— Te-a vrăjit Cantemireasca?

— Nu.; lăsaţi-o în pace. Aâteineva-i vrăjitor aici.

După plecarea călugăriţelor, slăbită de puteri, c” total vlăguită, doamna Păuna se întinse pe pat şi stătuaşa până la prânz. A vorbit puţin, în şoaptă:

— L-am iubit amândouă. Dumnezeu ni l-a luat. Soarta m-a pedepsit.să-i văd capul în suliţă. Tu oşti scutită de asemenea osândă.

Ancuţa nu ştia de unde lua puterea de a-şi stăpân i durerile. Când văzu că Păuna poate coborî din pat, îşi socoti veghea încheiată, îşi şterse lacrimile, îşi aşeză broboada pe cap şi grăi:

— Plec. Ci mi se pare că nu-i nevoie să te mai rog, doamnă Păuna, pentru împăcare. Ai înţeles că ni-i trebuitoare ca aerul şi ca lumina; dacă dorim să mai trăim şi să avem pace între noi.

După plecarea Ancuţei, maica Olimpiada a venit cu leacurile ei. Sar acele leacuri, îN. Loc s-o liniştească, i-au pricinuit o cumplită criză de isterie: a pllns, a ţipat, a urlat, şi-a sfâşiat rochiile de pe ea, şi-a sgâriat sânii şi obrajii, s-a izbit cu capul de pereţi, a spart oglinda şi fereastra eu un sfeşnic, şi-a smuls, părul din cap. Călugăriţele îşi făceau cruce şi se fereau din cale-i.

— A intrat neciiratul în ea. Tot Cantemireasca.

Apoi, încredinţate că s-a smintit, au legai-o ou cerşafuri răsucite şi-au udat-o cu apă rece. Spre înserare s-a liniştit şi-a adormit greu, frlntă.

Îngrijitoarele şi străjerii l-au vestit repede pe Ştefan vodă.

Sosind a doua zi, a descoperit că maica Olimpiada, împreună cu cinci călugăriţe, dosiseră toate bijuteriile, banii, lucrurile de preţ aduse aici de doamna Păuna. Cercefând, s-a lămurit că maica vrăjitoare i-a dat să bea zemuri de buruieni veninoase: deci a vrut s-o otrăvească. Foarte furios, a poruncit spânzUrarea călugăriţelor, iar pe maica Olimpiada a trimis-o la schitul Baţoov poruncind să fie Pldltfi într-o chilie strimtĂ. Lăsându-i numai o ferăstruie ln”lu”U”, pc unde să-i dea pită.şi apă. Dar n-a trebuit să-i d”v” prea multă pită şi apă, că a murit, curând, sufocată,

1)i la mânăstirea Dintr-un Lemn, domniţa Ancuţa s-a (tiR. La Stânişoara, în schitul unde a adăpostit-o Radu.

Aii i a aflat că, în adevăr, în ziua de Sântă Mărie, între Ceasurile 9 şi 9 şi un sfert, aşa cum „văzuse” şi „auzise” QOamna Păuna, au fost decapitaţi, în piaţa din faţa SeraluluI. Cei cinci Brâncoveni şi Ianache vistierul Văcărescu.

Era deznădăjduită şi cu desăvârşire singură. Voia să se Călugărească; iar, de va avea prunc de la Radu, va să-l fnc ă oştean.

La Stânişoara a aşteptat până la Sfântul Dumitru, când Pârvu, slujitorul cel credincios, s-a întors de la Istanbul cu veşti depline în toată crâncenătatea loR. Între altele aflase cii şi Aii musaip a fost tăiat, în aceeaşi zi cu Brâncovenii. Dur ei n-au mai putut şti eă nu le-a fost vânzător. Cine i-I. Vândut, cu adevărat, nimeni n-a mai aflat. Şi nici Ancuţa.

După acel ceas, când fi „văzut” şi „auzit”, din chilia ei de la Dintr-un Lemn, tot ce's-a petrecut cu Brâncovenii în Istanbul, după tot zbuciumul zălud din ziua aceea, doamna I 'auna şi-a schimbat mult firea: a devenit liniştită, înţeleaptă, foarte iubitoare de copii. Soţul Ştefan vodă, i-a făcut casa făgăduită, a împodobit-o cu multe lucruri de preŢ. Şi i-a dorit linişte.

Mult a vrut Ştefan vodă Cantacuzino să-i piardă pe Brâncoveni. Ci nu şi-a închipuit că sultanul avea să le dea osândă aşa de crâncenă. Şi parcă neliniştea a trecut de la Păuna la dânsul. Mereu spunea: 1 -. Mă tem să nu am aceeaşi soartă.

Antioh Cantemir n-a îngăduit Ancuţei să intre în mânăsti re. Dealtfel nici n-ar fi putut: în februarie, în casa de la Brâncoveni, unde doamna Păuna a poftit-o să steA. A născut o fetiţă. La botez doamna a venit însoţită de boierul moldovean Ion Paladi, om gospodar, cuminte, dornic să vindece rănile din inima Ancuţei, Cât a stat la Brâncoveni, Ancuţa s-a întâlnit de mai multe ori cu doamna Păuna; s-au împrietenit chiar. O singură dată au mai vorbit despre beizadea Radu: în ziua de Sântă Mărie, când Ancuţa i-a făcut parastas şi pomenire, în biserica din Brâncoveni. Au stat amândouă în genunchi. Apoi s-au plimbat prin ogradă şi şi-au amintit despre cele tntâmplate cu un an mai înainte, la Dintr-un Lemn. Doamna Păuna n-a avut decât un zvâcnet de cuminte cochetărie.

— Nu, nu eşti mai frumoasă decât mine; dar eşti mai gingaşă şi ai ceva, un nu ştiu ce, pe care eu nu-l am. Acest ceva mi l-a furaT. Îmi pare rău şi-o să-mi pară toată viaţa că nu te-am lăsat să-l păstrezi. Mărită-te cu Paladi.

— Mă mărit, şi plec în Moldova, a zâmbit Ancuţa. Şi a cerut doicei să-i aducă fetiţa, s-o poarte în braţe în lumina soarelui: De la el atâta am: prunca asta, Rada.

— ŞI. Comoara, giuvaerurile.

— Nu, comoara e a acestui pământ! Am şi uitat unde-am îngropat-o.

Dar nici pe doamna Păuna, nici pe Ştefan vodă nenorocirile nu i-au ocolit de fel.

La începutul lui ianuarie 1716, deci la mai piiţin de doi ani după luarea domniei, un capugiu l-a ridicat pe Ştefan vodă Cantacuzino din strălucita Curte domnească din Bucureşti, împreună cu doamna Păuna, cu coconii Radu şi Constantin, precum şi cu Bătrânul Constantin stolnicul Cantacuzino, părintele măriei sale, împreună cu câteva harabale de lucruri scumpe şi, întocmai ca pe Brâncoveni, i-au dus pe drum fără întoarcere, la Istanbul. Era mazilit prin intrigile fraţilor Neculai şi Ion Mavrocordat.

La Istanbul au fost şi ei găzduiţi în Casa română. Mai bine de cinci luni de zile s-au temut aici că li se pregăteşte soarta Brâncovenilor, la a căror osândă contribuiseră din belşug. Teama asta s-a sfârşit în noaptea de 26 iunie 1716, când Ştefan vodă Cantacuzino şi părintele său Constantin stolnicul au fost duşi la închisoarea Bostangibaşa şi spânzuraţi de grindă, din aceeaşi crâncenă poruncă.

Doamna Păuna a trăit şi-a pătimit ceea ce trăise şi pătimise, cu doi ani mai înainte, Maria Brâncoveanu. Ca să nu-i ucidă şi coconii, ai ei şi ai lui Răducanu, s-a refugiat Iu ambasada Olandei. Şi a stal sub ocrotirea Catrinei, soţia ambasadorului Colyer, femeie mult înţelegătoare şi prietena cu Maria doamna Brâncoveanu, până a putut scăpa din Istanbul.

Apoi, truda cu care amândouă aceste doamne au căutat trupurile soţilor lor ucişi de călăii sultanului e o poveste tare dureroasă şi vrednică a fi cunoscută de orice om de omenie.

Ci las altora s-o scrie.

Mai ales că şi aceste nenorociri au vădit cât de trebuitoare a fost, în istoi'ie, înţelegerea între fraţi, între cei de ftCelaşi neam şi-ntre oamenii de omenie.

Dacă din 1720 trupul lui Constantin vodă Brâncoveanu Mc hodineşte totuşi în mormântul din biserica Sf. Gheorglie clin Bucureşti, trupurile celor patru beizadele brâncovene: Constantin, Ştefăniţă, Radu şi Matei s-au topit în apa coa limpede şi adâneă a Mării Marmara.

Unde-or fi acuma acele giuvaeruri: inelul, cerceii şi nnrir.ua, zise şi comoara Brâncovenilor, nu ştiu. Pe la Făgăraş au trecut de-atunci mulţi stăpâni: unii mai buni, al (ii mai răi. Dar niciunul n-a spus c-ar fI. Găsit, în cetatea de acolo, asemenea comoară.

Mu însă, drept să spun, cred în arheologi: au noroc, au mână bună, meşteşug ales în a scurma pământul şi ungheii li zidirilor vechi, precum şi o răbdare fenomenală. Aşa ca nu mă mir clacă într-o zI. Într-o bună zi, vor scoate, din pfimânt, din iarbă verde, şi comoara Brâncovenilor, cum au wcos atâtea altele, cu mii de ani mai vechi. S-ar putea chiar „t-o fi descoperit şi să nu fi aflat eu. Mai ales că, aşa cum am spus, comoara asta întruchipează, simbolic, tocmai ţara ţi pământul nostru. Şi, după câte am băgat eu de samă, această ţară şi acest pământ poartă la tâmplE. La mâini, la mijloc talismanele vredniciei unui neam trăitor pe-aici de veacuri şi care multe a văzut, şi bune şi rele.

I/e poartă, chiar dacă noi nu le vedem neapărat asemeni unor cercei, inele ori paftale cu diamante cât oul de hulubiţă.

SFÂRŞIT